

ศึกษาวิเคราะห์พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก

พระบุญชลิต อตฺถกาโม (เขื่อนควบ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2567

ศึกษาวิเคราะห์พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก

พระบุญชลิต อตฺถกาโม (เขื่อนควบ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2567

AN ANALYTICAL STUDY OF NORTHERN INDIGENOUS SERMON ENTITLED MALAIPHODLOK

PHRA BUNCHALIT ATTHAKAMO (KHEUENKHUAP)

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE MASTER DEGREE OF ARTS
PROGRAM IN BUDDHISM AND PHILOSOPHY
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2024

หัวข้อวิทยานิพนธ์	:	ศึกษาวิเคราะห์พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก
ชื่อนักศึกษา	:	พระบุญชลิต อตฺถกาโม (เขื่อนควบ)
ชื่อปริญญา	:	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	:	พุทธศาสนาและปรัชญา
ปีพุทธศักราช	:	2567
อาจารย์ที่ปรึกษา	:	พระมหาวิเศษ ปณฺณาวชิโร, รองศาสตราจารย์ ดร.

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย .....
(พระสุทธิสารเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ :
ประธานกรรมการ .....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ พรมดี)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษา) .....
(พระมหาวิเศษ ปณฺณาวชิโร, รองศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ .....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุเทน ลาพิงค์)

กรรมการ .....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สงัด เชียนจันทึก)

กรรมการ .....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สยาม ราชวัตร)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thesis Topic	:	An Analytical Study of Northern Indigenous Sermon Entitled Malaiphodlok
Student's Name	:	Phra Bunchalit Atthakamo (Kheuenkhuap)
Degree Sought	:	Master of Arts
Program	:	Buddhism and Philosophy
Anno Domini	:	2024
Advisor	:	Phramaha Wiset Panyavajiro, Assoc.Prof.Dr.

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts (Buddhism and Philosophy)

Dean of Graduate School .....
(Phrasutthisanmethi, Asst.Prof.Dr.)

Thematic Committee :
Chairman .....
(Asst.Prof.Dr.Songsakdi Promdee)

Member (Advisor) .....
(Phramaha Wiset Panyavajiro, Assoc.Prof.Dr.)

Member .....
(Asst.Prof.Dr.Uten Larping)

Member .....
(Asst.Prof.Dr.Sangad Chienjuntuk)

Member .....
(Asst.Prof.Dr.Sayam Ratchawat)

Copyright of the Graduate School, Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : **ศึกษาวิเคราะห์พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่อง มาลัยโผดโลก**
ชื่อนักศึกษา : **พระบุญชลิต อตฺถกาโม (เขื่อนควบ)**
ชื่อปริญญา : **ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา : **พระพุทธศาสนาและปรัชญา**
ปีพุทธศักราช : **2567**
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : **พระมหาวิเศษ ปญฺญาวชิโร, รองศาสตราจารย์ ดร.**

วิทยานิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาประวัติและความสำคัญของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือเรื่อง มาลัยโผดโลก 2) เพื่อศึกษาเนื้อหาและโครงสร้างของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือเรื่อง มาลัยโผดโลก และ 3) เพื่อวิเคราะห์พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือเรื่อง มาลัยโผดโลกตามหลักจริยศาสตร์ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร รวบรวมหาข้อมูลจากหนังสือ เอกสารคัมภีร์ วารสารและวิทยานิพนธ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า:

1) มาลัยโผดโลก" เป็นพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือสำคัญในพระพุทธศาสนา ที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับพระมหาเถรผู้มีจิตใจอันงดงาม สอนให้บำเพ็ญทาน รักษาศีล และรักษาจารีตประเพณีของสังคม 2) เนื้อหาและโครงสร้างประกอบด้วยเรื่องราวการเดินทางของพระมหาเถรที่แสวงบุญไปยังสวรรค์และนรกเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ เนื้อเรื่องแบ่งออกเป็นส่วนๆ ได้แก่ บทไหว้ครู บทนำ อารัมภบท เนื้อเรื่อง บทสรุป 3) หลักของคำสอนเน้นการทำความดีและการเสียสละเพื่อผู้อื่น เน้นถึงผลของกรรมและการมีเมตตากรุณาต่อสรรพชีวิต สะท้อนถึงหลักการทางศีลธรรมที่สำคัญในพุทธศาสนา

คำสำคัญ : เทศนาพื้นเมืองเหนือ, มาลัยโผดโลก, หลักจริยศาสตร์

ABSTRACT

Thesis Topic	**: An Analytical Study of Northern Indigenous Sermon Entitled Malaiphodlok**
Student's Name	**: Phra Bunchalit Atthakamo (Kheuenkhuap)**
Degree Sought	**: Master of Arts**
Program	**: Buddhism and Philosophy**
Anno Domini	**: 2024**
Advisor	**: Phramaha Wiset Panyavachiro, Assoc.Prof. Dr.**

The objectives of this thesis were 1) to study history and importance of sermon entitled Malaiphodlok, 2) to study content and structure of the sermon entitled Malaiphodlok and 3) to analyze the sermon entitled Malaiphodlok according to ethics. It was a documentary research by gathering information from books, scriptures, Journals and theses and the data were analyzed by descriptive method.

The results of research were found that:

1) "Malaiphodlok" was an important Northern Thai Buddhist sermon that told the story of a venerable monk with a pure heart. The teachings emphasized the importance of practicing charity, observing moral precepts, and preserving societal traditions. 2) The content and structure comprised the story of a venerable monk's journey to heaven and hell to help all beings. The narrative was divided into sections: the invocation to the teacher, the introduction, the preamble, the main story, and the conclusion. 3) The teachings emphasized doing good and sacrificing for others, focusing on the consequences of actions and showing compassion towards all living beings. They reflected fundamental ethical principles in Buddhism.

Keywords : Northern Indigenous Sermon, Malaiphodlok, Ethical principles

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาอย่างดียิ่งจากบุคคลหลายฝ่ายในการให้คำแนะนำปรึกษา และปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณพระวชิรธรรมสมาทาน วิ. เจ้าสำนักวัดรัชมังคลาราม ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากน้ำภาษีเจริญฯ พระอารามหลวง กรุงเทพฯ ที่ได้สนับสนุนทุนการศึกษาในการเรียนด้วยดีเสมอมา ขอขอบคุณ “โครงการทุนเล่าเรียนหลวงสำหรับพระสงฆ์ไทย” ที่ช่วยอนุเคราะห์ตลอดหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา สถานที่ในการศึกษาเล่าเรียนค้นคว้า รวบรวมความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ตลอดระยะเวลาที่ได้ศึกษาด้านพุทธศาสนาและปรัชญา ระดับปริญญาโทในมหาวิทยาลัยแห่งนี้

ขอขอบพระคุณคณบดี คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ได้อำนวยความสะดวกในการศึกษาตลอดหลักสูตร ขออนุโมทนา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สยาม ราชวัตร ขออนุโมทนาคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับเนื้อหาในเล่มวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณและเจริญพรขอบคุณคณาจารย์สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาวิเศษ ปญฺญาวชิโร ป.ธ.9 รศ,ดร. ที่รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ได้ให้คำปรึกษาตลอดจนตรวจสอบข้อบกพร่องต่างๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วง

สุดท้ายนี้ขออนุโมทนาเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่อำนวยความสะดวกเสมอมา และขออนุโมทนาครอบครัวและญาติมิตรทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ที่คอยห่วงใยให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจตั้งแต่เริ่มเรียนจนถึงจบการศึกษา

คุณงามความดีและประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องสักการบูชาคุณพระรัตนตรัย พระคุณของมารดา บิดา ครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณยิ่ง

พระบุญชลิต อตฺถกาโม (เขื่อนควบ)

สารบัญคำย่อ

ตำราที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า ภาวะผู้นำทางปัญญาในการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมของมโหสถบัณฑิตในมโหสถชาดก เป็นข้อมูลอ้างอิง พระไตรปิฎกภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีคำย่อและคำเต็มที่อ้างถึง ดังนี้

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม. = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค
ที.ปา. = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค
ม.ม. = สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์
ม.อุ. = สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์
ขุ.ธ. = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธัมมบท
ขุ.ป. = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ. = อภิธัมมปิฎก วิภังค์

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... ฉ
กิตติกรรมประกาศ..... ช
สารบัญคำย่อ.....ซ
สารบัญ.....ฌ
สารบัญตาราง..... ฏ
สารบัญแผนภูมิ.....ฐ

บทที่ 1 บทนำ..... **1**
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1
1.2 คำถามวิจัย..... 2
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... 3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย..... 3
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย..... 3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... 3
17 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 4
1.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 9
1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ..... 9

บทที่ 2 ความเป็นมาและความสำคัญของพระธรรมเทศนา เรื่องมาลัยโผดโลก..... 10
2.1 คำสอนเรื่องนรกสวรรค์ ใน “คัมภีร์พระไตรปิฎก” และ “คัมภีร์ไตรภูมิ” 10
2.1.1 นรก สวรรค์ในคัมภีร์พระไตรปิฎก 10
2.1.2 นรก สวรรค์ ในคัมภีร์ไตรภูมิ..... 12
2.2 จากคัมภีร์ไตรภูมิ สู่การสร้างสรรค์คัมภีร์ “พระมาลัย” 15
2.2.1 การแพร่กระจายของวรรณกรรมเรื่อง “พระมาลัย” 16
2.2.2 บทบาทของวรรณกรรม “พระมาลัย” ในสังคมไทย 17
2.2.3 ประเพณีการสวดพระมาลัยในสังคมไทย 18
2.3 ความเป็นมาของวรรณกรรม เรื่อง “มาลัยโผดโลก”ในล้านนา..... 19
2.3.1 จาก “มาลัยสูตร” สู่ “มาลัยโผดโลก” 19
2.3.2 “มาลัยต้น มาลัยปลาย” ในการเทศน์มหาชาติ..... 20
2.3.3 มาลัยต้น มาลัยปลายและมาลัยโผดโลก... 21

สารบัญ (ต่อ)

2.4 ความสำคัญของการเทศนาธรรม เรื่อง “มาลัยโผดโลก” 22
2.4.1 ความหมายของการเทศน์ในล้านนา..... 22
2.4.2 ลักษณะของการเทศน์แบบพื้นเมืองล้านนา 23
2.4.3 ความสำคัญของพระธรรมเทศนา เรื่อง “มาลัยโผดโลก” 24
1) เป็นวรรณกรรมคำสอนจริยธรรม เรื่องผลกรรม 24
2) มีคุณค่าด้านภาษาและวรรณกรรม ..... .24
3) พิธีกรรมล้านนาที่เกี่ยวข้องกับธรรมเรื่อง “มาลัยโผดโลก” 24
ประเพณีตาน (ทาน) ขันข้าว 26
ประเพณีการถวายคัมภีร์ธรรม 27
ประเพณีการถวายตุง 28
2.5 สรุปสาระสำคัญ 28

บทที่ 3 โครงสร้างและเนื้อหาของพระธรรมเทศนา เรื่องมาลัยโผดโลก..... 30
3.1 โครงสร้างทางวรรณกรรม ของ เรื่องมาลัยโผดโลก..... 30
3.1.1 ทฤษฎีโครงสร้างวรรณกรรม..... 30
3.1.2 โครงสร้างทางวรรณกรรมเรื่องมาลัยโผดโลก..... 33
3.2 เนื้อหาของพระธรรมเทศนา มาลัยโผดโลก..... 37
3.2.1 เรื่องมาลัยโผดโลก สำนวนของ อินสม ไชยชมพู..... 37
3.2.2 คัมภีร์มาลัยโผดโลก สำนวนของ บุญคิด วัชรศาสตร์..... 40
3.2.3 คัมภีร์ เรื่องมาลัยโผดโลก สำนวนของ พระมหาสกุล มหาวีโร 43
3.3 รูปแบบทางวรรณกรรม ของพระธรรมเทศนาเรื่องมาลัยโผดโลก..... 48
3.3.1 มาลัยโผดโลก เป็นวรรณกรรมประเภท “ร่ายยาว” 48
3.3.2 มาลัยโผดโลก เป็นวรรณกรรมประเภท “บรรยาย” 50
3.4 สรุปสาระสำคัญ 54

บทที่ 4 พุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในพระธรรมเทศนา เรื่องมาลัยโผดโลก 55
4.1 หลักพุทธจริยศาสตร์ 55
4.2 หลักพุทธจริยศาสตร์ระดับต้น..... 56
4.3. วิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ ระดับต้น ที่ปรากฏใน “มาลัยโผดโลก” 61
4.4. หลักพุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง..... 62
4.5 วิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ ระดับกลางที่ปรากฏใน “มาลัยโผดโลก”..... 65
4.6 หลักพุทธจริยธรรมระดับสูง 65
4.7 วิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ ระดับสูง ที่ปรากฏใน “มาลัยโผดโลก” 68
4.8 สรุปหลักพุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏใน พระธรรมเทศนา เรื่อง “มาลัยโผดโลก”... 71
4.9 สรุปสาระสำคัญ 72

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 5 บทสรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ **75**

5.1 บทสรุป

5.1.1 ประวัติและความสำคัญ ของพระธรรมเทศนา เรื่องมาลัยโผดโลก 75

1. ประวัติของพระธรรมเทศนา เรื่องมาลัยโผดโลก 75

2. ความสำคัญ ของพระธรรมเทศนา เรื่องมาลัยโผดโลก 75

5.1.2 โครงสร้างและเนื้อหา ของพระธรรมเทศนา เรื่องมาลัยโผดโลก 76

1. โครงสร้างของพระธรรมเทศนา เรื่องมาลัยโผดโลก..... 76

2. เนื้อหาของพระธรรมเทศนา เรื่องมาลัยโผดโลก..... 76

5.1.3 หลักพุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในเรื่องมาลัยโผดโลก..... 77

1. หลักพุทธจริยศาสตร์ระดับต้น..... 77

2. หลักพุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง 77

3. หลักพุทธจริยศาสตร์ระดับสูง 77

5.2 ข้อเสนอแนะ 77

5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 77

5.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย 77

บรรณานุกรม..... 79

ภาคผนวก ก 86

ภาคผนวก ข 98

ภาคผนวก ค 106

ประวัติผู้วิจัย..... 117

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 แสดงโครงสร้างของ พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก..... 35
ตาราง 2 เปรียบเทียบโครงเรื่อง มาลัยโผดโลก 3 สำนวน 53
ตาราง 3 แสดงหลักธรรมที่ปรากฏในพระธรรมเทศนา “มาลัยโผดโลก” 69

มหามกุฏราชวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

แผนผัง กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 9

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิถีชีวิตของคนไทยภาคเหนือตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน มีการถ่ายทอดความคิดสืบเนื่องกันมาอย่างไม่ขาดสาย โดยเฉพาะแนวคิดแบบอินเดียและพระพุทธศาสนาที่คนไทยได้เลือกสรรมาประพฤติปฏิบัติ จนหล่อหลอมประยุกต์ใช้เป็นของตนอย่างเหมาะสม (พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์, 2550, หน้า 69) ในท้องถิ่นต่างๆ โดยเฉพาะชาวภาคเหนือ มีปราชญ์พื้นบ้านที่สามารถประพันธ์วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาขึ้นมาเป็นจำนวนมาก ด้วยเล็งเห็นความสำคัญของหลักธรรมที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตจึงมีการสอดแทรกคำสอนและเรื่องราวที่น่าสนใจไว้ในวรรณกรรมพุทธศาสนา ที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อเป็นตัวบทให้พระภิกษุสามเณรใช้เทศน์ให้พุทธศาสนิกชนฟัง เพื่อกล่อมเกลาความคิดให้ยึดถือหลักธรรมแล้วนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตทั้งส่วนตัวและส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคม มีงานวรรณกรรมจำนวนมากที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวพุทธล้านนา ที่สืบทอดกันมาแต่โบราณและปัจจุบันก็ยังคงใช้เทศน์กันอยู่ทั่วไป เช่น คัมภีร์ธรรมเรื่องมหาวิบาก มาลัยโผดโลก (มาลัยโปรดโลก) ทั้งสองเรื่องนี้เป็นวรรณกรรมที่ส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมของพระพุทธศาสนา เนื้อหาในคัมภีร์เป็นสื่อถ่ายทอดพุทธธรรมและปรัชญาทางศาสนา ที่เผยแผ่สู่คณะศรัทธาได้อย่างกว้างขวางทำให้ประชาชนมีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจและได้ข้อคิดในการดำเนินชีวิต ทำการบันทึกหลักธรรมของพระพุทธศาสนาสืบทอดให้อนุชนได้ศึกษาหลักพุทธธรรม ซึ่งการสืบทอดนั้นก็มีการสังคายนาปรับปรุงแก้ไขมาโดยตลอดเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยแต่ยังคงหลักธรรมตั้งแต่โบราณมา เช่น คำสอนในพระสูตรเรื่อง นิพพานสูตร (ขุ.ป.31/30/587) มีวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง คือ เรื่องพระมาลัยสูตร เป็นวรรณกรรมที่ชาวพุทธในประเทศไทยรู้จักดี แต่ส่วนมากก็ไม่ทราบอย่างชัดเจนถึงความเป็นมาของพระมาลัยสูตรและไม่ทราบนามของผู้ประพันธ์ พระยาอนุมานราชธนได้ให้คำอธิบายไว้ว่าเค้าเรื่องเดิม ของมาลัยสูตรเป็นวรรณกรรมภาษาบาลี ชื่อมาเลยยสูตรเป็นคัมภีร์นอกนิบาต มีหลักธรรมต่างๆ ในพระไตรปิฎก มีคติในทางมหายาน เข้าใจว่ามีพระภิกษุรูปหนึ่งในประเทศศรีลังกาเป็นผู้ที่แต่งพระมาลัยสูตรเป็นภาษาบาลีเมื่อ ปี พ.ศ. 1696 เปลื้อง ณ นครได้กล่าวไว้ว่าพระมาลัยคำหลวงเค้าโครงเดิมเป็นภาษาบาลีชื่อพระมาลัยยสูตร มีมาก่อนตั้งกรุงสุโขทัย ประมาณ 100 ปี ส่วนความเชื่อของพุทธศาสนิกชน เรื่องนรก สวรรค์ บาป บุญ และโลกของพระศรีอริยเมตไตรยนั้น เป็นวิถีความเชื่อที่ชาวพุทธทั้งหลายนำมาสู่การปฏิบัติ เช่นการทำบุญทำกุศลเพื่อสร้างบุญบารมี ด้วยหวังที่จะไปเกิดบนสวรรค์จะได้เสวยความสุขและที่สำคัญจะได้เกิดทันศาสนาพระศรีอาริยเมตไตรย

ถึงแม้ว่าจะไม่พบหลักฐานที่ชัดเจนเกี่ยวกับผู้ประพันธ์เรื่องพระมาลัยสูตร แต่เนื้อหาของเรื่องก็มีอิทธิพลต่อชาวพุทธอย่างมากในเรื่องของความเชื่อ (เปลื้อง ณ. นคร, 2515) พระมาลัยสูตรแต่งเป็นภาษาไทยแทรกภาษาบาลีเล็กน้อยในบางแห่ง ลักษณะคำประพันธ์เป็นร่ายสุภาพ บางตอนคล้ายกาพย์ยานี มีคาถาบาลีสั้นๆ แทรกอยู่หน้าบทมีโครงสี่สุภาพตอนบทไหว้ครูและตอนท้ายของเรื่องการดำเนินเรื่องราบรื่นมีเหตุผลและเป็นขั้นตอนดีผู้ประพันธ์ใช้บทสนทนาในการดำเนินเรื่อง

ทำนองปุจฉา-วิสัชนาระหว่างพระอินทร์กับพระมาลัยทำให้ทราบว่าเทวดาแต่ละองค์ได้ทำบุญทำกุศลอะไรมาบ้างก่อนที่จะได้มาเกิดเป็นเทวดาและบทสนทนาระหว่างพระศรีอริยเมตไตรกับพระมาลัยเป็นแรงบันดาลใจช่วยให้ผู้อ่านเกิดกำลังใจที่จะทำความดีเพื่อที่จะได้อยู่ในโลกที่มีแต่ความสุขความสบาย (สายใจ อินทรัมพรรย์, 2528) วรรณกรรมบทสวด เรื่องพระมาลัยเป็นที่รู้จกของชาวพุทธอย่างกว้างขวางที่ภาคกลางเริ่มตั้งแต่รูปแบบของการสวดพระมาลัยเกิดขึ้นในสมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้รับความนิยมสวดกันโดยทั่วไปอย่างกว้างขวางใน 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการสวดในงานแต่งงาน รูปแบบการสวดในงานศพ และรูปแบบการสวดในงานประเพณี ถ้าหากวิเคราะห์ถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในสมัยนั้น ก็จะพบว่าเป็นสังคมที่ยังไม่เจริญประกอบกับความล้าสมัยของโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคต่างๆ เป็นเหตุให้ประชาชนในสมัยนั้นต้องพึ่งพาอาศัยกันรวมถึงการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติค่อนข้างสูง การคมนาคมมีความยากลำบาก ในส่วนของวัฒนธรรมความเชื่อ ประชาชนสมัยนั้นมีความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษและภูตผีปีศาจ มีการสื่อสารความเชื่อเหล่านี้ผ่านบทสวดพระมาลัยและมีอิทธิพลต่อจิตใจของประชาชนผู้นับถือศาสนาพุทธเป็นอันมาก และเมื่อตีความเนื้อหาคำสอนที่ปรากฏในการสวดพระมาลัยอย่างถ่องแท้แล้วจะเห็นได้ว่าเป็นการมุ่งสั่งสอนให้รู้จักเรื่องบาปบุญคุณโทษแบบข้ามภพข้ามชาติ การทำความดีความชั่วที่ตนเองจะได้รับผลในภพชาติต่อไป การกล่าวถึงเรื่องนรก สวรรค์ ท้องฟ้า ทะเล และใต้พื้นดินหรือแม้แต่เรื่องของพระศรีอริยะเมตไตรยเป็นการอธิบายเรื่องราวในอนาคตอันแสนไกล ซึ่งทั้งหลายทั้งปวงล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องที่ไกลตัว ไม่ใช่การสอนเรื่องที่สามารถเห็นผลแห่งการกระทำที่กรรมส่งผลแบบทันทีทันใดหรือการสามารถรับรู้ได้ในชาติปัจจุบัน

ที่ภาคอีสานก็มีการสวดเรื่องที่ใกล้เคียงกัน คือ การสวดพระมาลัยหมื่น มาลัยแสน ซึ่งเป็นเรื่องราวชี้นำให้มนุษย์สร้างบุญกุศลประกอบคุณงามความดีเพื่อจะได้รับผลกรรมดีในอนาคต ส่วนในภาคเหนือก็มีการเทศนาธรรมพื้นเมืองชื่อเรื่อง “มาลัยโผดโลก” ซึ่งมีหลายสำนวน ชาวบ้านฟังแล้วเกิดความตื่นเต้นกับการสาธิยายถึง บรรยากาศ นรก สวรรค์ที่พระมาลัยได้ไปพบเจอมา แต่ในบทเทศน์ยังขาดการวิเคราะห์หลักธรรมให้ปรากฏอย่างชัดเจน เนื้อเรื่องที่ใช้ในการเทศนาเป็นการสรุปหลักธรรมอย่างกว้างๆ เท่านั้น ซึ่งหลักจริยธรรมที่แฝงอยู่ในเนื้อหาของบทเทศนาธรรมมาลัยโผดโลกจะสะท้อนให้เห็นว่าผู้ประพันธ์เนื้อหาบทเทศน์ ได้แฝงข้อคิด คติ ความเชื่อแบบชาวล้านนาไว้โดยเฉพาะเรื่องนรกสวรรค์ ในคัมภีร์มาลัยโผดโลก ของล้านนามีลักษณะคล้ายกับนรกและสวรรค์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือเรื่อง “มาลัยโผดโลก” โดยศึกษาประวัติและความสำคัญของคัมภีร์เรื่องนี้ นอกจากนี้ยังศึกษาเนื้อหาและโครงสร้างรวมทั้งวิเคราะห์ในเชิงทฤษฎีจริยศาสตร์ที่สอดคล้องกับคำสอนที่ปรากฏในเนื้อหาคัมภีร์เทศนามาลัยโผดโลก ซึ่งเป็นผลงานการเรียบเรียงโดยนักปราชญ์ล้านนา 3 สำนวนที่นิยมใช้ในเขตจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูน เพื่อจะได้นำผลของการวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 ประวัติและความสำคัญของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก เป็นอย่างไร

1.2.2 เนื้อหาและโครงสร้างของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก เป็นอย่างไร

1.2.3 ผลการวิเคราะห์ของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาประวัติและความสำคัญของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก

1.3.2 เพื่อศึกษาเนื้อหาและโครงสร้างของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก

1.3.3 เพื่อวิเคราะห์ของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหาที่นำมาศึกษา คือ ศึกษาเนื้อหาคัมภีร์พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก ที่จัดทำและเผยแพร่โดยนักปราชญ์ทางภาคเหนือ ในรูปแบบเอกสารที่เขียนเป็นคัมภีร์เพื่อใช้เทศน์ในงานศพ ที่มีการใช้งานในช่วงเวลา 50 ปี ที่ผ่านมา (นับถึง พ.ศ. 2566) ซึ่งคัมภีร์พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือที่นำมาศึกษา เป็นคัมภีร์ธรรมกระดาษ (ลานเทียม) ที่มีจำหน่ายตามร้านสังฆภัณฑ์ทั่วไป จำนวน 3 สำนวน ได้แก่ สำนวนที่เผยแพร่ โดย นายอินสม ไชยชมพู นายบุญคิด วัชรศาสตร์ และพระมหาสกุล มหาวีโร

ขอบเขตด้านประเด็นที่วิเคราะห์ คือ ศึกษาวิเคราะห์โดยใช้หลักพุทธจริยศาสตร์ ทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ หลักเบญจศีลเบญจธรรม หลักการดูแลทิศทั้ง 6 หลักศีล 8 กุศลกรรมบท 10 และมรรคมีองค์ 8 ว่ามีการนำหลักธรรมเหล่านี้มาใช้เพื่อสอนเพื่อเป็นการขัดเกลาผู้ฟังพระธรรมเทศนาอย่างไร

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1.5.1 รวบรวมข้อ มูลจากเอกสารขั้นปฐมภูมิ (Primary Literature) โดยรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนรกสวรรค์ แล้วตรวจสอบความชัดเจนของประเด็นหลักธรรมในอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง กับเรื่องพุทธจริยศาสตร์ และเรื่องนรก สวรรค์

1.5.2 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารขั้นทุติยภูมิ (Secondary Literature) จากแหล่งข้อมูล ตำรา เอกสาร บทความ รายงานวิจัยต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวรรณกรรมมาลัยโผดโลก และหลักทฤษฎีจริยศาสตร์

1.5.3 วิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.5.4 เรียบเรียง เนื้อหาให้มีความสมบูรณ์ เขียนรายงานการวิจัย

1.5.5 นำเสนอ ผลงานวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทราบประวัติและความสำคัญของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก

1.6.2 ทราบถึงเนื้อหาและโครงสร้างของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก

1.6.3 ทราบถึงผลการวิเคราะห์ของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก

1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ซึ่งพบว่ามีเอกสารงานวิจัย บทความ วารสารและวิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพระธรรมเทศนาเรื่องมาลัยโผดโลก และเรื่องจริยศาสตร์ ดังนี้

1.7.1 เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี

มณี พยอมยงค์ (2537) ได้กล่าวถึงประเพณีของชาวล้านนาว่า ในเดือน 12 เหนือ จะมีงานบุญประเพณี ที่เรียกว่า “สิบสองเป็ง” (วันเพ็ญเดือนสิบสองของล้านนา) เป็นงานทำบุญอุทิศไปให้ญาติผู้ล่วงลับ บ้างครั้งก็เรียกว่าประเพณีปล่อยผีปล่อยเปรต ที่เรียกแบบนี้มาจากความเชื่อที่ว่าในเดือน 12 (เหนือ) ขึ้น 1 ค่ำ ถึงแรม 14 ค่ำ ยมพิบาลจะปล่อยดวงวิญญาณให้มารับส่วนบุญกุศลที่ลูกหลานอุทิศให้ด้วยความเป็นห่วงว่าบรรพบุรุษจะทุกข์ยากในโลกแห่งวิญญาณ จึงเป็นช่วงเวลาของการทำบุญไปให้แก่วิญญานของญาติหวังให้ได้พ้นจากความทุกข์ยากหิวโหย การอุทิศส่วนบุญแบบนี้มีคติมาจากความเชื่อจากเรื่องของพระเจ้าพิมพิสารที่ทรงทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้เหล่าพระญาติทั้งหลายของพระองค์ที่เป็นเปรตมาขอส่วนบุญ ซึ่งในงานบุญสิบสองเป็งนั้นจะมีธรรมเนียมปฏิบัติ คือ ในวันขึ้นสิบสี่ค่ำถือกันว่าเป็นวันสุกดิบ (วันดา) จะเตรียมอาหารและขนมที่ผู้ตายชอบพร้อมทั้งดอกไม้ธูปเทียนต่าง ๆ เมื่อถึงเวลาเช้ามืดของวันขึ้นสิบห้าค่ำ นำไปถวายพระภิกษุสามเณร เรียกว่า “การทานขันข้าว” พระภิกษุสามเณรให้พรโดยกล่าวพรรณนาเป็นภาษาล้านนาและภาษาบาลี หลังจากนั้นจะทำบุญตักบาตรและฟังพระธรรมเรื่อง “เปรตพลี” เทศนาโดยทำนองธรรมวัตรเนื้อหาของเรื่องเป็นประเภทคัมภีร์อานิสงส์ ซึ่งคัมภีร์ธรรมประเภทต่างๆ ถือเป็นของสูงในความรู้สึกของชาวพุทธล้านนา ดังที่ มณี พยอมพยงค์ และศิริรัตน์ อาศนะ (2537) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเครื่องสักการะ ในล้านนาไทยว่าชาวล้านนาให้ความเคารพและให้ความสำคัญต่อคัมภีร์ธรรมมากจะไม่แสดงพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมต่อคัมภีร์ธรรมไม่ว่าทางกาย ทางวาจาและแม้แต่ความคิด เช่น จะไม่เดินเหยียบหรือข้ามพระคัมภีร์ ไม่ลบหลู่ ไม่ทำลายให้เกิดความเสียหาย เป็นต้น เพราะถือว่าคัมภีร์ธรรมเป็นส่วนหนึ่งของคำสอนของพระพุทธเจ้า ถือเป็นของสูงค่าและศักดิ์สิทธิ์ต้องให้ความเคารพบูชาหากใครละเมิดใดๆ ถือเป็นบาปหนัก

อุดม รุ่งเรืองศรี (2545) ได้อธิบายความหมายของ “คัมภีร์ใบลาน” ไว้ในพจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวงว่า คัมภีร์ใบลานนั้นชาวล้านนามักเรียกสั้นๆ ว่า ธรรม หรือ ธัมม์ บางทีก็เรียกว่ากัมพีร์ หมายถึงตำราที่บันทึกเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาที่พระสงฆ์ล้านนาใช้สำหรับเทศน์

พระนคร ปญฺญาวชิโร ปรังฤทธิ์ (2550) ได้ศึกษารูปแบบการเทศนาธรรมในล้านนา ชาวล้านนานิยมฟังธรรมและถือเป็นบุญยิ่งใหญ่มีอานิสงส์มาก คือ การเทศนาธรรมมหาชาติเวสสันดรชาดกมักจัดพิธีเทศนาอย่างยิ่งใหญ่เรียกว่า “ประเพณีตั้งธรรมหลวง”หรือ “ประเพณีเทศน์มหาชาติ”

นิยมจัดในเดือนยี่ (เหนือ) ตรงกับเดือนพฤศจิกายนของภาคกลาง ส่วนช่วงเข้าพรรษาของแต่ละปีนิยมจัดเทศนาธรรมทุกวันพระต่อเนื่องจนถึงวันออกพรรษาเรียกว่า “ประเพณีการฟังเทศน์ฟังธรรม” หรือ “การฟังธรรมเข้าวะสา” เนื่องจากเป็นช่วงที่พระสงฆ์อยู่จำพรรษาที่วัดโดยตลอด ทำให้ชาวล้านนามีโอกาสทำบุญให้ทานรักษาศีลและฟังธรรมเทศนา ภายหลังการเทศนาธรรมแบบปฏิภาณโวหารและปาฐกถา เป็นการพูดด้วยปากเปล่าไม่ต้องอ่านคัมภีร์เป็นที่นิยมและแพร่หลายในล้านนา เป็นที่นิยมของคนรุ่นใหม่ที่ต้องการฟังเพื่อให้เข้าใจในสาระธรรมมากกว่าฟังพอให้เป็นพิธีเท่านั้น แต่การเทศนาแบบจารีตคือการอ่านตามคัมภีร์ในทำนองต่างๆ ก็ยังมีบทบาทอยู่

อดิเทพ วงค์ทอง (2558) ทำงานวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและคุณค่าคัมภีร์ไตรภูมิฉบับล้านนา ในสมัยสุโขทัยหนังสือไตรภูมิพระร่วงนี้เป็นร้อยแก้วมีเนื้อหากล่าวถึงภูมิเป็นที่เกิดของสิ่งมีชีวิตรวม 3 ภูมิ ในสมัยล้านนาพระสิริมังคลาจารย์ได้แต่งคัมภีร์จักกวาฬทีปนี โดยได้นำเอาคัมภีร์โสตัตถกีมหานิทานกับคัมภีร์โลกทีปกสารและคัมภีร์ติโลกทีปนี คัมภีร์ ไตรภูมิล้านนา ส่งผลต่อความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อชาวล้านนา จนเกิด การผสานความเชื่อเรื่องผีแบบศาสนาพราหมณ์ เข้ากับความเชื่อนรกสวรรค์ของพุทธศาสนา เข้าด้วยกัน ทำให้ล้านนา มีความเชื่อเรื่องขวัญ ความเชื่อเรื่องการขึ้นท้าวทั้งสี่ ซึ่งเห็นความผสมผสานกันของความเชื่อที่มีพื้นฐานเดิมได้ผสมกับความเชื่อที่เข้ามาใหม่จึงทำให้เกิดเป็นประเพณีพิธีกรรมแบบวัฒนธรรมล้านนามาจนปัจจุบัน

เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ที่มีการศึกษาวิจัยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 ได้มีการกล่าวถึงประเพณีของชาวล้านนา ในเดือน 12 เหนือ ว่าจะมีงานบุญประเพณี ที่เรียกว่า “สิบสองเป็ง” เป็นงานทำบุญอุทิศไปให้ญาติผู้ล่วงลับ เรื่องประเพณีและความเชื่อต่างๆ มักจะถูกถ่ายทอดสู่ชาวบ้าน ผ่านการเทศนาธรรม โดยพระสงฆ์ คัมภีร์ใบลานนั้นชาวล้านนามักเรียกสั้นๆ ว่า “ธรรม” หรือ บางทีก็เรียกว่า “กัมพีร์” หมายถึงตำราที่บันทึกเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาที่พระสงฆ์ล้านนาใช้สำหรับเทศน์ ซึ่งชาวล้านนานิยมฟังธรรมและการฟังธรรมที่ถือเป็นบุญยิ่งใหญ่มีอานิสงส์มาก คือ การฟังธรรมมหาชาติเวสสันดรชาดก มักจัดพิธีเทศนาอย่างยิ่งใหญ่ ซึ่งก่อนเทศน์มหาชาติ จะมีการเทศน์พระมาลัย ซึ่งพูดถึงเรื่องนรกสวรรค์ ที่มีแนวคิดมาจาก วรรณกรรมเรื่องไตรภูมิ ซึ่งมีการศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและคุณค่าคัมภีร์ ไตรภูมิฉบับล้านนาไว้แล้ว เมื่อปี พ.ศ. 2558

1.7.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่อง นรก - สวรรค์

พระมหาสมจินต์ สมมาปุญโญ (วันจันทร์) (2533) ได้ศึกษาเรื่อง “นรกและสวรรค์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” โดยสรุปแนวความคิดเรื่อง นรก - สวรรค์ ในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกาและปกรณ์ วิเสส ด้วยเห็นว่าในสมัยหลังแนวคิดเรื่อนรกสวรรค์มีความคลาดเคลื่อนไปจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ในแนวความคิดนรก-สวรรค์ที่ได้กล่าวไว้ในทางพุทธศาสนา สามารถแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายแรก เชื่อว่า นรกและสวรรค์มีอยู่จริงทั้งในฐานะเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์และในฐานะเป็นภาวะทางจิตใจ มนุษย์เราควรศึกษาทั้งสองฐานะ ฝ่ายที่สอง เชื่อว่านรกและสวรรค์เป็นภาวะทางจิตใจเท่านั้น เราสามารถรับรู้ได้ด้วยตนเองมีอยู่ในปัจจุบันและทุกคนควรให้ความสำคัญเฉพาะนรกและสวรรค์ในแง่นี้ ส่วนนรกและสวรรค์ที่เป็นภพภูมิ ในชาติหน้านั้นอยู่ที่ไหนไม่มีใครรู้จึงไม่ควรให้ความสำคัญเพราะไม่มีประโยชน์

บำเพ็ญ ระวิน (2537) ได้เล่าไว้ในหนังสือ ชื่อ “ไตรภูมิกถา” เนื้อหาเป็นเรื่อง “ไตรภูมิพระร่วง” กล่าวถึงพระมหาธรรมราชาลิไท กษัตริย์ของสุโขทัย ที่ตั้งความปรารถนาไว้ให้ได้พบและไหว้พระ

ศรีอารยเมตไตรย ดังความว่า “ผู้ใดจะปรารรถนาเถิงทิพยสมบัติ ปัตถโมกขนิพพาน ให้สดับฟังพระไตรภูมิกถานี้ ด้วยทำนุบำรุงด้วยใจศรัทธาอย่าได้ประมาทสักอันไส้ จะได้พบไหว้ได้ฟังธรรมแต่พระศรีอาริยเจ้าอันจักเสด็จอุบัติในอนาคตกาลนั้นแล” และยังอธิบายเรื่องของสวรรค์ชั้นดุสิตว่าที่เป็นที่ประทับของพระโพธิสัตว์ที่จะลงมาอุบัติและตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าองค์ต่อไป

พินิจ สุขสถิต (2537) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง“การศึกษาวิเคราะห์เรื่องเทวดาชั้น ฉกามาพจรในพระไตรปิฎก” เป็นการศึกษาถึงภาวะของเทวดาตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกที่มีลักษณะแตกต่างจากมนุษย์โดยลักษณะทางกายและจิต ทางกายเทวดามีร่างกาย เทวดามีอำนาจจิตที่เหนือธรรมชาติสามารถดลบันดาลได้ คุณสมบัติของเทวดาเกิดขึ้นเพราะบุญกรรมจึงที่มีความไม่ยั่งยืนด้วยเหตุนี้ในพระไตรปิฎกจึงปรากฏมีเทวดาหลายองค์เลื่อมใสพระพุทธเจ้าและยึดมั่นในพระรัตนตรัยเพื่อสั่งสมบุญกุศล บทบาทของเทวดามีหลายประการ เช่นช่วยเหลือภิกษุสงฆ์หรือชักนำผู้คนให้ยึดมั่นในความดีและได้กล่าวถึงท้าวสักกะว่าเป็นเทพที่รู้จักแพร่หลาย ต่อมาชาวอารยันหันไปนับถือเทพเจ้าองค์อื่น ๆ ว่าเป็นเทพสูงสุด พระอินทร์จึงเสื่อมอำนาจลงไปมากแต่พระอินทร์ก็ยังเป็นเทพที่ชนทั่วไปรู้จักเป็นอย่างดีและชื่อ“สักกะ” จัดเป็นตำแหน่งหัวหน้าเทวดาชั้นดาวดึงส์และเป็นตำแหน่งที่ถาวรใครทำบุญบารมีไว้มากก็อาจไปเกิดเป็นท้าวสักกะได้ ตำแหน่งท้าวสักกะเมื่อมาเกิดในโลกมนุษย์ต้องสร้างความดีไว้ให้มาก

สุชีพ ปุญญานุภาพ (2537) ได้กล่าวในหนังสือ “ประวัติศาสตร์ศาสนา” เรื่องการเวียนว่ายตายเกิดของอาตมันที่ผ่านร่างกายว่าเป็นช่วงเวลายาวนานจนนับจำนวนไม่ได้ เป็นการอธิบายถึงการกระทำความชั่วต่างๆ ที่เกิดอยู่ในโลกมนุษย์เพราะในระหว่างการเวียนว่ายตายเกิดย่อมทำให้อาตมันได้รับความทุกข์และความสุขแล้วแต่กรรมที่ได้ทำจึงเป็นเหตุทำให้การเกิดและดับไม่มีที่สิ้นสุด

พระมหาอุไร อาตาปโก (มั่งมี) (2540) ได้ศึกษาเรื่อง “โลกในทัศนะของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท” กล่าวถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้ตรัสเรื่องโลก โดยท่านเน้นเรื่องโลกภายในหรือจิตใจว่าสำคัญมากกว่าโลกภายนอก ได้กล่าวถึงโลกที่ประกอบด้วยวัตถุและสัตว์ทั้งหลายและได้กล่าวถึงการกำเนิดของโลก การกำเนิดของสัตว์โลกทั้งหลายตั้งแต่โลกนรก โลกเปรต โลกอสุรกาย โลกเดรัจฉาน โลกมนุษย์ โลกสวรรค์พรหม โลกจักรวาล โลกมนุษย์ได้มีปรากฏการณ์ที่เป็นเหตุทำให้เกิดแผ่นดินไหวการเปรียบเทียบอายุของมนุษย์ สัตว์นรก พรหม มีอายุยืนยาวเท่าใด ตลอดจนการเสื่อมไปของอายุมนุษย์และการสิ้นไปของโลกและมนุษย์ทั้งหลาย

พระมหาประยงค์ จันทร์แดง (2541) ได้ศึกษาเปรียบเทียบสถานภาพของเทวดาในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎกกับคัมภีร์พระเวทและความเชื่อต่อเทวดาในสังคมไทยปัจจุบัน สรุปผลการศึกษาได้ว่าท้าวสักกะมีหน้าที่คอยสอดส่องดูแลความเป็นอยู่ของเหล่าเทวดาบนสวรรค์ ขณะเดียวกันก็ปกครองเทวดาด้วยบนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชและสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ส่วนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ที่ได้รับความมอบหมายจากท้าวสักกะทำให้ท้าวมหาราช 4 องค์พร้อมทั้งบริวารให้เป็นผู้ดูแลรักษาทั้งนี้ก็เพื่อไม่ให้บรรดาอสูรทั้งหลายยกทัพขึ้นมาบนชั้นดาวดึงส์ได้ โดยมอบอำนาจให้ท้าวมหาราชทั้ง 4 ได้ช่วยกันอำนวยความสะดวกให้ผู้ที่มีจิตแนวแน่และกำลังปฏิบัติธรรม เพื่อคอยป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายได้บุญบารมีมีคุณสมบัติที่เหมาะสมให้ดำรงตำแหน่งและได้เป็นผู้นำต่อเทวดาเพื่อเข้าทำสงครามกับเหล่าอสูร มีการตรวจสอบในการช่วยเหลือคนที่ตั้งใจมุ่งมั่นกระทำความดี ในขณะเดียวกันก็แนะนำให้มี

ความเห็นที่เป็นสัมมาทิฏฐิแก่มนุษย์และเทวดา ในขณะเดียวกันก็ให้คำแนะนำเพื่อให้ละเลิกการกระทำนั้นเสียใหม่เพื่อให้เทวดาในสวรรค์มีจำนวนมากขึ้น

พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร) (2543) อธิบายไว้ในหนังสือ “โลกทีปนี” ว่าด้วยเรื่องของโลกนรก โลกมนุษย์และโลกเทวดาและได้แฝงคติธรรมนำวิถีชีวิต โดยเริ่มจากการอารัมภบทเกี่ยวกับความตายและการเกิด นำไปสู่นิรยภูมิ เปตติวสยภูมิ อสุรกายภูมิ มนุสสภูมิ จาตุมหาราชิกาภูมิ ตาวติงสาภูมิ ตลอดถึงโลกุตรภูมิในแต่ละภูมิได้อธิบายอย่างละเอียด

ฟื้น ดอกบัว (2543) ได้กล่าวถึงแนวความคิดเกี่ยวกับสังสารวัฏการเวียนว่ายตายเกิดในมุมมองของพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงภพภูมิต่างๆและความเป็นไปในภพภูมินั้นๆ นับตั้งแต่ทุคติภูมิ นิรยภูมิ สุคติภูมิ ในสุคติภูมิ สุคติภูมิมีมนุสภูมิ เทวภูมิจนกระทั่งถึงรูปภูมิ อรูปภูมิ ตลอดจนความเป็นไปของภพภูมินั้นด้วย เทวภูมิก็จะกล่าวถึงอายุของเทวดาชั้นต่างๆ ความสุขในสวรรค์ อาหารของเทวดา การดำรงอยู่ของพรหม

พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร (2544) ได้ศึกษาแนวคิดเรื่อง “โลกยุคพระศรีอาริย์ และพระมาลัย” แนวคิดเรื่องพระศรีอาริย์มีความแพร่หลายในสมัยสุโขทัยด้วยเหตุว่าในวรรณกรรมเรื่อง “ไตรภูมิพระร่วง” กล่าวถึงพระศรีอาริย์เอาไว้ และในหลักศิลาจารึกสุโขทัยทั้ง 16 หลัก ก็พบว่าได้กล่าวถึงพระศรีอาริย์ด้วย จากความเชื่อที่ว่าเมื่อผ่านกึ่งพุทธกาล ศาสนาพุทธจะเสื่อมลงจนสูญสิ้นไป เมื่อครบห้าพันปี การเล่าเรื่องจะเกิดมิคสัญญีและกลียุค ทำให้ผู้คนคิดถึงโลกในความฝันหรือโลกในอุดมคติที่มีแต่ความสุข นั่นคือโลกยุคพระศรีอาริย์ บุคคลที่เชื่อมโยงจากปัจจุบันไปสู่ยุคพระศรีอาริย์ คือ พระมาลัย ซึ่งเป็นพระอรหันต์ที่มีฤทธิ์มาก สามารถที่จะไปโปรดสัตว์ได้ทั้งในนรกและสวรรค์ในคราวที่พระมาลัยเดินทางไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อไปนมัสการพระจุฬามณีเจดีย์ ในช่วงเวลานั้นพระศรีอาริย์โพธิสัตว์ก็ได้เสด็จมาจากสวรรค์ชั้นดุสิตเพื่อนมัสการพระจุฬามณีเจดีย์เช่นเดียวกัน ท่านทั้งสองจึงได้พบและสนทนากัน เมื่อพระมาลัยกลับมายังโลกมนุษย์จึงบอกกล่าวถึงเรื่องที่ท่านได้ท่องไปในสวรรค์และนรกว่าได้พบอะไร สวรรค์ นรก มีลักษณะอย่างไร ต้องสร้างเหตุอย่างไรจึงจะได้ไปอยู่อย่างทุกข์ยากในนรก หรือจะได้ไปเสวยสุขในสวรรค์

ชัชวาล เพ่งวรรธนะ (2545) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “สวรรค์มีจริง” ว่าจิตใจที่ใสสะอาดเป็นจิตที่เต็มไปด้วยพลังอันยิ่งใหญ่ที่บริสุทธิ์มาจากการรักษาศีลภาวนาและการได้สร้างคุณธรรม ส่วนเรื่องนรกก็เกิดจากผลของจิตหยาบที่ไม่ได้การพัฒนา นรกภูมิจึงเป็นจิตที่มีแต่ความทุกขเวทนาอย่างมาก อันเนื่องมาจากผลของการกระทำความชั่ว ในนรกภูมิเป็นพื้นที่ทรมานสัตว์ที่ทำชั่วซึ่งจำแนกออกเป็นขุมต่างๆ รวม 457 ขุม มีมหานรก 8 ขุม อุสสทนรก 128 ขุม ยมโลก 320 ขุม โลกันตนรก 1 ขุม

ชนิดา เรืองจรูญ (2546) ได้ศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง“มาลัยสูตร” ในภาคตะวันออกของประเทศไทย สรุปไว้ว่า วรรณกรรมพุทธศาสนาเรื่อมาลัยสูตร มีเป้าหมายให้เกิดความเชื่อเรื่องพระศรีอาริย์ขึ้นเพื่อให้สังคมเป็นสังคมที่พึงปรารถนา ผู้ประพันธ์มาลัยสูตรจึงสร้างเรื่องราวให้ศาสนาพระศรีอาริย์เป็นสังคมในอุดมคติที่มีแต่ความสงบสุข ให้คนกระทำความดีโดยมียุคพระศรีอาริย์เป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดถือว่าเป็นกุศโลบายในการปกครองคนในสังคม ส่งเสริมให้สังคมทำความดีต่อกัน ไม่เบียดเบียนกันและตั้งอยู่ในศีลโลกก็จะสงบสุขในปัจจุบัน ไม่ต้องรอถึงยุคพระศรีอาริย์

พระสิริมังคลาจารย์ (2548) ได้รจนาคัมภีร์เรื่อง “จักกวาฬทีปนี” ซึ่งเป็นวรรณกรรมพระพุทธศาสนาที่สำคัญเรื่องหนึ่ง ท่านเป็นนักปราชญ์ชาวล้านนาได้แต่งคัมภีร์นี้ขึ้นเป็นภาษาบาลี

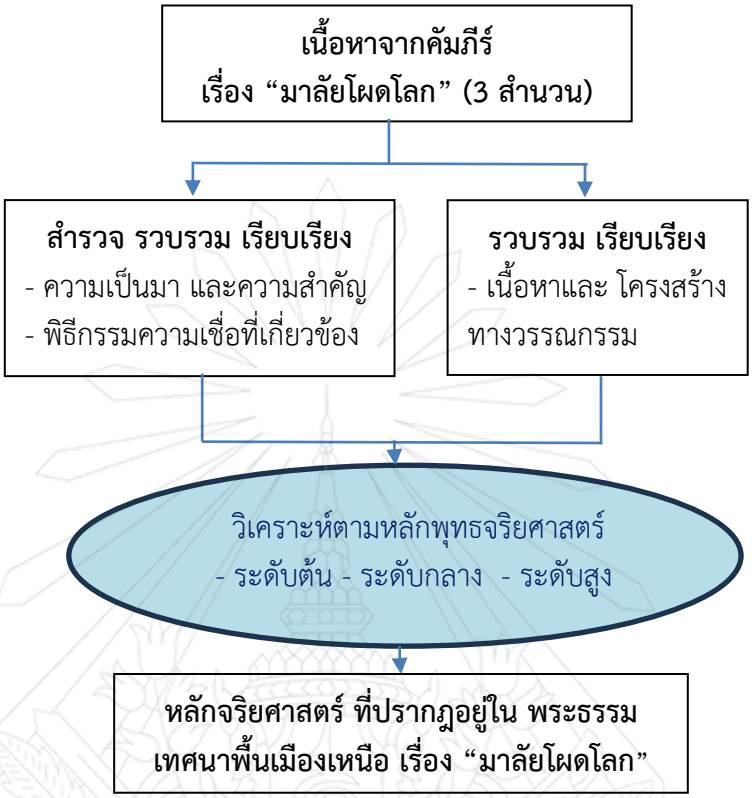
ที่เมืองเชียงใหม่ เมื่อปีมะโรง โทศก จุลศักราช 882 ตรงกับพุทธศักราช 2063 เนื้อหาจัดอยู่ในหมวดคัมภีร์โลกศาสตร์ กล่าวถึงภูมิศาสตร์และคติต่างๆ ที่เกี่ยวกับโลกในมุมมองทางพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 6 กัณฑ์ ได้แก่ กัณฑ์ที่ 1 แสดงสรุปจักรวาฬ กัณฑ์ที่ 2 แสดงเรื่องภูเขา พรรณนาถึงเขาพระสุเมรุ เขาสัตตบริภัณฑ์และเขาในป่าหิมพานต์ กัณฑ์ที่ 3 พรรณนาถึงแหล่งน้ำ คือมหาสมุทร แม่น้ำ สระอโนดาต กัญญมุณฑก รถกรก ฉัททันต์ กุนาล ฯลฯ พรรณนาแม่น้ำต่างๆ เช่น คงคา ยมุนา อจิรวดี สรภู มหิ ฯลฯ กัณฑ์ที่ 4 แสดงมหาทวีป 4 ได้แก่ ชมพูทวีป อุตตรกุรุทวีป บุพพวิเทห และอมรโคยาน เป็นต้น กัณฑ์ที่ 5 แสดงภูมิต่างๆ คืออบายภูมิและเทวภูมิ ได้แก่ อบายภูมิ คือ นิรยะ ติรัจฉานโยนิ เปตวิสัย อสุรกาย และมหานรก 8 ขุม เช่น สัญชีวะ กาลสุตตะ สังฆาตะ ปตาปนะ เป็นต้น อสูร พรรณนา เวปจิตต สัมพร อสุโรช ปหารท ราหุ เป็นต้น ส่วนภุมมเทวดา คือ เทวดาที่อยู่บนพื้นดินและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์หรือทรงคุณประโยชน์ อากาศเทวดา อธิายว่าเทพที่สถิตอยู่ในอากาศแต่อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าชั้นจตุมหาราชิก มเหสักขเทวดา กล่าวถึง เทวดาที่สูงศักดิ์ต่างๆ ในฉกามาวจรเทวโลก พรหม กล่าวถึง พรหมต่างๆ ในพรหมโลก กัณฑ์ที่ 6 แสดงเรื่องเบ็ดเตล็ด ได้แก่ เรื่องอายุ อาหาร การคำนวณภูมิเรื่องต้นไม้ เรื่องโลก โลกธาตุ และเรื่องความไม่มีที่สิ้นสุด ตลอดจนคำอธิบายศัพท์ต่างๆ เช่น ขันธโลก ธาตุโลก อายตนโลก วิบัติภวโลก ฯลฯ

ปรุตม์ บุญศรีตัน (2549) เขียนไว้ในหนังสือ “หลักพระพุทธศาสนา” กล่าวถึงหลักธรรมที่เป็นปัจจัยนำไปสู่ภพภูมิและเหตุที่เป็นปัจจัยที่นำไปเกิดซึ่งคัมภีร์ในทางพุทธศาสนาได้แสดงถึงภพภูมิหรือสถานที่อยู่และระดับชั้นสำหรับสัตว์ที่จะไปเกิด โดยสามารถจำแนกออกเป็น 3 ภพ และ 31 ภูมิ ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นทฤษฎีจักรวาลวิทยาของพระพุทธศาสนา (Buddhist Cosmology) ว่าด้วยเรื่องสัตว์ทั้งหลายที่มีอยู่ในเอกภพนี้จากชั้นที่มีร่างกายหยาบและมีอาหารหยาบที่สุด จนถึงขั้นที่มีร่างกายและอาหารละเอียดที่สุด

ชาวพุทธเชื่อในเรื่องนรกและสวรรค์ เมื่อทำอกุศลกรรมตายไปวิญญาณจะไปสู่อบายภูมิ หากทำกุศลคือกรรมที่ดีก็จะได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดี ดังเหล่าเทพทั้งหลาย ที่ได้กล่าวถึงในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาหลายเรื่อง กรรมคือการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา กรรมและวิบากกรรม (ผลของกรรม) เป็นของคู่กันเสมอ ทำกรรมดีก็จะได้รับผลดี ทำกรรมชั่วก็จะได้รับผลชั่ว ที่ได้ทำไว้เมื่อครั้งมีชีวิตอยู่ ในความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์และศาสนาพระศรีอาริย์ เป็นความเชื่อที่ฝังในจิตใจของพุทธศาสนิกชนและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทย ความเกรงกลัวต่อบาป การหวังเสวยบุญในสวรรค์และการได้ไปเกิดในยุคพระศรีอาริย์ ทำให้คนคิดดีทำดี ละอายชั่ว มีพฤติกรรมทางสร้างสรรค์ เพราะความกลัวกรรมจะติดตัวไปถึงภพภูมิหน้า

ทุกสรรพสิ่งบนโลกนี้ล้วนเกี่ยวข้องผูกพันกัน การปรับเปลี่ยนหมุนเวียนของทุกๆ สิ่งในโลกนี้ล้วนตกอยู่ห้วงของวัฏฏะซึ่งนำเราไปสู่การพลัดพราก สุดท้ายของชีวิตเป็นการหมดอายุขัยหรือหมดกรรม นั่นคือความมรณะที่ทุกคนบนโลกนี้ไม่มีใครหนีพ้น คัมภีร์เทศนามาลัยโผดโลกนี้เป็นคำสอนโดยยกเอาบทบาทของพระมาลัยเถระเป็นตัวดำเนินเรื่อง นำสิ่งที่ท่านได้ไปพบเจอมาในนรกเพื่อให้เห็นผลของกุศลกรรม (กรรมดี) และผลของอกุศลกรรม (กรรมชั่ว) เนื้อหาของวรรณกรรมคำสอนแบบนี้เป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมการเทศนาธรรมแบบพื้นเมือง เป็นประเพณีของชาวล้านนาที่ใช้วรรณกรรมคำสอนในการกล่อมเกลาพฤติกรรมให้อยู่ในครรลองคลองธรรม เพื่อให้สังคมร่มเย็น

1.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภูมิ : กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ

เทศนาพื้นเมือง หมายถึง การแสดงพระธรรมเทศนาแบบดั้งเดิมในเขตล้านนา โดยองค์เทศน์ใช้วิธีอ่าน คัมภีร์เรื่องมาลัยโผดโลก

มาลัยโผดโลก หมายถึง บทวรรณกรรมภาษาล้านนา ชื่อเรื่อง “มาลัยโผดโลก” ที่พระสงฆ์ใช้เป็นบทเทศน์ในภาคเหนือ ที่นิยมใช้งานทั่วไป 3 สำนวน ต้นฉบับสำนวนที่ 1 เผยแพร่โดย นายอินสม ไชยชมพู ต้นฉบับสำนวนที่ 2 เผยแพร่โดย นายบุญคิด วัชรศาสตร์ และต้นฉบับสำนวนที่ 3 เผยแพร่โดย พระมหาสกุล มหาวีโร

พุทธจริยศาสตร์ หมายถึง หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ จริยศาสตร์ระดับต้น คือ ศีล 5 หรือหลักเบญจศีลเบญจธรรม และเรื่องการดูแลทิศทั้ง 6 จริยศาสตร์ระดับกลาง คือ ศีล 8 และกุศลกรรมบท 10 ส่วนจริยศาสตร์ระดับสูง คือ มรรค 8

บทที่ 2
ประวัติและความสำคัญของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก

พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่มาสู่ดินแดนล้านนา มีพระสงฆ์ล้านนาที่เป็นนักปราชญ์ได้แต่งคัมภีร์ทางศาสนาไว้เป็นจำนวนมาก มีคัมภีร์หลายระดับที่ถูกรวบรวม ถูกถ่ายถอดมารวมทั้งประพันธ์ขึ้นมาเฉพาะถิ่น ทั้งนี้คัมภีร์พุทธศาสนาที่คนไทยให้ความสำคัญ คือคัมภีร์พระไตรปิฎกที่บรรจุคำสอนไว้เป็นหลักให้ชาวพุทธใช้เป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงเรื่องสาระคำสอน ซึ่งสาระจากคัมภีร์หลักนี้ ได้ถูกสร้างสรรค์เป็นคัมภีร์อีกหลายเรื่องที่อธิบายคำสอนด้วยกลวิธีการประพันธ์แบบต่างๆ และพระคัมภีร์โดดเด่นที่ได้หลอมเข้ากับความเชื่อพื้นถิ่นของชาวพุทธในเอเชีย คือ คัมภีร์ไตรภูมิ ซึ่งมีอิทธิพลต่อความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรรมล้านนามากมาย จากข้อมูลและความเชื่อ เรื่องนรกสวรรค์ อันเป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งของคัมภีร์ไตรภูมิ กลายมาเป็นประเด็นความคิดหลักที่ถูกนำไปสร้างสรรค์เป็นวรรณกรรมที่ถูกนำไปเป็นบทเทศนาสอนชาวพุทธ เรื่องผลกรรมที่จะติดตามไปในภพหน้า เพื่อเป็นการกล่อมเกลาคนในสังคมให้ทำดีในปัจจุบัน เพื่อให้หลังจากสิ้นใจไปจากโลกนี้จะได้ไปสู่โลกแห่งความสุขสบายในยุคพระศรีอริยเมตไตรย บทเทศนาธรรมเรื่องมาลัยโผดโลกที่ปรากฏอยู่ในล้านนา ก็เป็นวรรณกรรมเรื่องหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลมาจากคัมภีร์ไตรภูมิ และนำมาประยุกต์กับประเพณีท้องถิ่นได้อย่างลงตัวและเป็นวรรณกรรมที่ถูกนำมาเทศน์ทั่วทุกพื้นที่ที่ดำเนินชีวิตตามแบบวิถีล้านนา

ในบทนี้จะกล่าวถึงเรื่องราวของวรรณกรรม เรื่องมาลัยโผดโลก ในประเด็น ดังนี้

2.1 คำสอนเรื่องนรกสวรรค์ ใน “คัมภีร์พระไตรปิฎก” และ “คัมภีร์ไตรภูมิ”

2.2 จากจากคัมภีร์ไตรภูมิ สู่การสร้างสรรค์คัมภีร์ “พระมาลัย”

2.3 ความสำคัญของ “มาลัยโผดโลก” ในล้านนา

2.1 คำสอนเรื่องนรกสวรรค์ ใน “คัมภีร์พระไตรปิฎก” และ “คัมภีร์ไตรภูมิ”

คำสอนหลักของพระพุทธศาสนา จะปรากฏอยู่อย่างครบถ้วนในพระไตรปิฎก การศึกษามาลัยโผดโลก ที่มีเนื้อหากล่าวถึงเรื่องนรกสวรรค์ ผู้เขียนจึงได้ค้นหาคำสอนเรื่องนรกสวรรค์ในพระไตรปิฎกว่ามีการกล่าวไว้อย่างไรบ้าง เพื่อจะได้เห็นมุมมองและวิธีสอนของพระพุทธเจ้า ที่เหล่าบรรดาพระสาวกและพระอรรถกถาจารย์ได้บันทึกไว้เป็นหลักฐานให้ชาวพุทธใช้เป็นตำราหลักในการพิจารณาประเด็นคำสอนต่างๆ ซึ่งในที่นี้ ผู้เขียนจะกล่าวไว้เฉพาะประเด็นเรื่องที่เกี่ยวกับเรื่องนรกสวรรค์ในคำสอน ซึ่งมีดังนี้

2.1.1 นรก สวรรค์ในคัมภีร์พระไตรปิฎก

เนื่องจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย มีการจัดพิมพ์ขึ้นหลายครั้งหลายรูปแบบ การแบ่งวรรค การระบุหน้าต่างๆ ไม่เหมือนกัน ดังนั้น ในบางประเด็นผู้เขียนจึงระบุเฉพาะชื่อเรื่องหรือหัวข้อของคำสอน ที่มีการกล่าวถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของมาลัยโผดโลกเท่านั้น ซึ่งในพระไตรปิฎก ได้กล่าวถึงเรื่องนรกสวรรค์ไว้หลายที่ ดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2545) กล่าวไว้ว่า พระพุทธศาสนาพูดเรื่องนี้ไว้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1. นรก-สวรรค์ หลังตาย 2. นรก-สวรรค์ ที่อยู่ในใจ

3. นรก-สวรรค์ แต่ละขณะจิต ซึ่งเรื่องนรกสวรรค์ที่สอดคล้องกับเนื้อหา ในคัมภีร์มาลัยโผดโลก คือ นรกสวรรค์ระดับที่หนึ่ง ซึ่งเป็นเรื่องที่ชาวพุทธเราทราบกันทั่วไปว่าหลังจากชาตินี้ตายแล้วจะต้องไปรับผลกรรมในทางที่ดีและไม่ดี ถ้าต้องได้รับผลกรรมดี ก็ถือว่าได้ไปสู่สวรรค์ ถ้ารับผลกรรมชั่ว ก็ไปสู่แดนอบายในนรก เรื่องแบบนี้ในพระไตรปิฎกกล่าวไว้มากมาย ในลักษณะที่กล่าวถึงเท่านั้น ไม่ค่อยมีคำบรรยายลักษณะทางกายภาพของนรกหรือสวรรค์ไว้ในพระไตรปิฎกว่าเป็นอย่างไร

กล่าวคือ ในพระไตรปิฎกมักกล่าวไว้ในคำสอนหลายหัวข้อ ในส่วนคำสรุปท้ายที่แสดงผลของการประพฤติดีประพฤติชั่ว คือในแง่สวรรค์บอกว่า เมื่อแตกกายทำลายขันธ์ดับชีพไปแล้ว จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ส่วนในฝ่ายชั่วก็กล่าวว่า เมื่อตายก็จะเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ซึ่งลักษณะคำสอนในสำนวนบาลี มีอย่างนี้อยู่มาก ซึ่งก็ไม่ได้บรรยายว่าสวรรค์เป็นอย่างไร นรกเป็นอย่างไร ได้แต่สรุปไว้ในส่วนท้ายคำสอนเป็นคำแสดงผลของกรรมดีกรรมชั่ว

ในพระไตรปิฎกพระพุทธเจ้าทรงสอนว่าคนทำกรรมชั่ว เมื่อตายไปจะเข้าถึงอบาย ทุคคติ วินิบาต นรก นั่นคือพระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นว่าโลกหน้ามีจริง ต้องปฏิบัติอย่างไร เช่น

“...เมื่อปรโลกมี หากใครเห็นว่าปรโลกไม่มี ความเห็นนั้นก็เป็นมิจฉาทิฏฐิพวกที่มีวาทะมีทิฏฐิว่า ทานที่ให้แล้วไม่มีผล...สำหรับพวกนี้ เป็นอันหวังสิ่งต่อไปนี้ได้ คือ พวกเขาจะละทิ้งกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริตอันเป็นกุศลธรรมทั้ง 3 อย่างเสีย...” (ม.ม. .13/95/98 – 108)

พระพุทธเจ้าได้กล่าวถึงการลงโทษในนรก ไว้ในคำสอน *พาลบัณฑิตสูตร และเทวทูตสูตร* ในเทวทัตตวัตถุ ได้แสดงให้เห็นถึงผลของการกระทำความชั่วว่าย่อมมีผลที่จะได้รับ “ผู้ทำบาปเป็นปกติ ย่อมเดือดร้อนในโลกนี้ ตายไปแล้วก็ยังเดือดร้อนในโลกหน้า ชื่อว่าเดือดร้อนในโลกทั้งสองเขาย่อมเดือดร้อนใจว่า เราได้ทำบาปไว้แล้ว ครั้นไปสู่ทุคติ เขายิ่งเดือดร้อนมากขึ้น” (ขุ.ธ. 25/17/25)

ในพาลบัณฑิตสูตรที่กล่าวถึงนรกว่า “...คนพาลที่ประพฤติกายทุจริต ประพฤติวจีทุจริต ประพฤติมโนทุจริต หลังจากตายแล้ว จะไปเกิดในอาบาย ทุคติ วินิบาตร นรก.(ม.อุ. 14/252/298)

พระพุทธเจ้าตรัสพรรณนาลักษณะของนรก ตรัสระบุชื่อของนรกบ้างเมื่ออยู่ในเหตุการณ์ที่เหมาะสม ข้อความที่พระพุทธองค์ตรัสพรรณนานรกอย่างพิสดารนั้น ได้แก่

ในปริฬาหสูตร (ส .ม. 19/1731-1733) กล่าวว่า

“...นรกชื่อว่าปริฬาหะ มีอยู่ในนรกนั้น บุคคลยังเห็นรูปอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยนัยน์ตาได้ (แต่) เห็นแต่รูปที่ไม่น่าปรารถนาอย่างเดียว ไม่เห็นรูปที่น่าปรารถนา...ดูก่อนภิกษุ ความเร่าร้อนอื่นที่มากกว่าและน่ากลัวกว่าความเร่าร้อนนี้ มีอยู่...สมณพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ย่อมไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี้ทุกข์...ย่อมยินดี ย่อมปรุงแต่ง ครั้นปรุงแต่งแล้ว ย่อมเร่าร้อน...”

พระพุทธเจ้าทรงตรัสระบุสภาพนรกบริวารของนรกใหญ่ 8 ขุม และสภาพของสัตว์นรกที่ถูกลงโทษไว้ว่า “...โดยล่วงไประยะกาลนาน ประตูด้านหน้าของมหานรกนั้นเปิดออก สัตว์นั้นจะรีบวิ่งไป ยังประตูนั้น ย่อมถูกไฟไหม้ผิว ไหม้หนัง ไหม้เนื้อ ไหม้เอ็น แม้กระดูกทั้งหลายก็เป็นควันตลบ แต่อวัยวะที่สัตว์นั้นยกขึ้นแล้ว จะกลับคงรูปเดิมทันที สัตว์นั้นจะออกทางประตูนั้นได้ แต่ว่ามหานรกนั้นแล มีนรกเต็มด้วยคูถ (คูถนรก) ใหญ่ประกอบอยู่รอบด้าน...” (ม.อุ. 14/314/314.)

ต่อจากนั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสระบุชื่อ “กุกกุลนรก ลิมพลีนรก อลิปัตตนรก ขาโรทกนทีนรก” แสดงถึงลักษณะนรก วิธีการลงโทษของนายนิรยบาล และความเจ็บปวดที่สัตว์นรกได้รับในนรก

ไว้ในพระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ เช่น สัตว์เหล่านั้นกระหายน้ำ เหล่านายนิรยบาลจึงเอาขอเหล็กร้อนมีไฟติดทั่วลุกโพลงโชติช่วง เปิดปากสัตว์นรก แล้วเอาน้ำทองแดงร้อนมีไฟลุกกรอกเข้าไปในปาก น้ำทองแดงนั้นจะไหม้ทั่วปาก (ม.อุ. 14/270/317)

เนื้อหาในพระไตรปิฎกส่วนมากกล่าวถึงนรก แต่ก็มีส่วนที่กล่าวถึง อายุของเทวดาในชั้นต่างๆ ในพระไตรปิฎกบาลีดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2545 หน้า 10-11) กล่าวถึงอายุเทวดาในชั้นต่างๆ เช่นชั้นจาตุมหาราชิกา หรือชั้นโลกบาล 4 ชั้นดาวดึงส์ ชั้นยามา ชั้นดุสิต ชั้นนิมมานรดี และชั้นปรนิมมิตวสวัตดี แต่ละชั้นมีอายุอยู่นานเท่าไร อย่างนี้มีในพระไตรปิฎกเล่ม 20 ข้อ 510 หน้า 273 และไปมีซ้ำในเล่ม 23 ข้อ 131–135 หน้า 253–269 และยังมีอายุมนุษย์ ถึงรูปพรหมแสดงไว้ในฝ่ายอภิธรรม พระไตรปิฎกเล่ม 35 ข้อ 1106–1107 หน้า 568–572 และในเล่ม 20 ข้อ 476 หน้า 180 เป็นการกล่าวแทรกไว้ไม่มาก

สาระสำคัญที่เป็นคำสอนในพระไตรปิฎกส่วนนี้ บอกว่า เมื่อถึงวัน 15 ค่ำ เทวดาที่มีหน้าที่ก็จะเสด็จมาเที่ยวตรวจดู แล้วกลับไปแจ้งต่อที่ประชุมเทวดาในสุธรรมสภา สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งมีพระอินทร์เป็นประธานว่ามนุษย์โดยมากประพฤติดี หรือประพฤติชั่วถ้ามนุษย์ประพฤติดี เทวดาก็จะดีใจ ว่าต่อไปสวรรค์จะมีคนมาเกิดมาก ถ้าหากมนุษย์ประพฤติชั่วมาก เทวดาก็จะเสียใจว่าต่อไปฝ่ายเทวโลกจะมีแต่เสื่อมลง ไม่มีใครมาเกิดเป็นเทวดา

นอกจากนี้ยังพบเนื้อหาส่วนที่กล่าวถึงเรื่องที่เกี่ยวกับนรกสวรรค์ ได้แก่ ชื่อนรก 8 ขุมปรากฏใน อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต นรก 8 มีใน*คาถาชาดก* และแสดงเรื่องราวว่า ในวัน 8 ค่ำ ท้าวท้าวจตุโลกบาล ส่งอำมาตย์มาตรวจดูโลก ว่ามนุษย์ประพฤติดีปฏิบัติชอบหรือไม่ ถ้าเป็นวัน 14 ค่ำ โอรสมาเที่ยวดู ซึ่งเนื้อหาเหล่านี้เป็นฐานให้อรรถกถาจารย์นำมาชี้แจงอธิบายเรื่องนรกต่างๆ แจกแจงให้เห็นเรื่องราวพิสดารยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีคัมภีร์*กลุ่มชาดก ในขุททกนิกาย* ที่มีคำบรรยายเกี่ยวกับสภาพในนรกและสวรรค์ไว้มากกว่าที่อื่น *เนมิราชชาดก* ในพระไตรปิฎกก็เป็นเรื่องการไปทัศนาจรนรกและสวรรค์โดยตรง ใน*มฆเทวสูตร* ก็มีเรื่องที่พระเจ้านิมิหรือนิมิราช กษัตริย์ทรงธรรม เป็นธรรมราชาแห่งมิถิลานคร ได้รับเชิญจากพระอินทร์ให้ขึ้นไปพบกับเหล่าเทวดาที่สุธรรมเทวสภา ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ นอกจากนี้ในพระไตรปิฎกยังมี หัวข้อ*เปตวัตถุ* ที่ว่าด้วยเรื่องของเปรต แม้จะต่างภพกับนรก แต่ก็อยู่ในประเภทอบาย และยังมี*วิมานวัตถุ* ที่กล่าวถึงเรื่องราวมากมายเกี่ยวกับนรกสวรรค์

2.1.2 นรก สวรรค์ ในคัมภีร์ไตรภูมิ

มีชื่อเรียกวรรณกรรมโบราณเรื่องนี้ อย่างเป็นทางการว่า “ไตรภูมิพระร่วง” แต่เดิมเรียกว่าเตภูมิกถา หรือ ไตรภูมิกถา สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเปลี่ยนชื่อมาเป็น ไตรภูมิพระร่วง เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระร่วงเจ้าแห่งกรุงสุโขทัย ให้คู่กับหนังสือสุภาษิตพระร่วง

ในสมัยกรุงสุโขทัย คัมภีร์ไตรภูมิพระร่วง เป็นหนังสือสอนพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะความรู้เรื่อง นรก-สวรรค์ หอพระสมุดวชิรญาณได้ต้นฉบับไตรภูมิพระร่วงมาจากจังหวัดเพชรบุรี เป็นใบลาน 10 ผูก จารด้วยอักษรขอมในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี พระมหาช่วย วัดปากน้ำ (วัดกลาง จังหวัดสมุทรปราการ ในปัจจุบัน) เป็นผู้จาร หอพระสมุดวชิรญาณ ได้ถอดความออกเป็นอักษรไทยโดยมิได้แก้ไขถ้อยคำไปจากต้นฉบับเดิม

พระมหาธรรมราชาที่ 1 (พญาลิไท) ได้ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น ประมาณ พ.ศ. 1896 ท่านทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ทรงอาราธนาพระเถระชาวลังกาเข้ามาเป็นสังฆราชในกรุงสุโขทัย ได้

สละราชสมบัติออกทรงผนวชที่วัดป่ามะม่วง นอกเมืองสุโขทัย พญาลิไททรงมีความรู้แตกฉานในพระไตรปิฎก ทรงสนพระทัยทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก และทรงพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญหลายประการ จุดมุ่งหมายในการแต่งวรรณกรรมเรื่องนี้ มี 2 ประการ 1. เพื่อเทศนาโปรดพระมารดาเป็นการเจริญธรรมกตัญญูประการหนึ่ง 2. เพื่อใช้สั่งสอนประชาชนให้มีคุณธรรม เข้าใจพุทธศาสนาและช่วยกันธำรงพระพุทธศานาไว้ให้มั่นคง

เนื้อหาไตรภูมิพระร่วง เริ่มต้นด้วยคาถานมัสการเป็นภาษาบาลี มีบานแพนกบอกชื่อผู้แต่ง วันเดือนปีที่แต่ง ชื่อคัมภีร์ต่างๆ บอกจุดมุ่งหมายในการแต่ง แล้วจึงกล่าวถึงภูมิทั้ง 3 คำว่า เตภูมิ หรือไตรภูมิ แปลว่า สามแดน คือ กามภูมิ รูปภูมิอรูปภูมิ ทั้ง 3 ภูมิ แบ่งออกเป็น 8 กัณฑ์ แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง ความไม่แน่นอนทั้งมนุษย์และสัตว์รวมทั้งสิ่งไม่มีชีวิต เช่น ภูเขา แม่น้ำ แผ่นดิน ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ความเปลี่ยนแปลงนี้กวีไทยเรียกว่า “อนิจจลักษณะ” ไตรภูมิพระร่วงเดิมเรียกว่า ไตรภูมิกถา / เตภูมิกถา หมายถึงเรื่องราวของโลกทั้ง 3 ได้แก่ กามภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิ

กามภูมิ รูปภูมิ และอรูปภูมิ แบ่งออกเป็นภูมิย่อยๆ รวมเป็น 31 ภูมิ ดังนี้

1. กามภูมิ คือ โลกของผู้ที่ยังติดอยู่ในกามกิเลส ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวอยู่ด้วยความรัก โลภ โกรธ หลง แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ สุคติภูมิ 7 และอบายภูมิ 4 ซึ่งนับรวมกันได้ 11 ภูมิ ได้แก่ สุคติภูมิ ประกอบด้วย มนุสสภูมิ 1 (โลกมนุษย์ 4 ทวีป) สวรรคภูมิ (ฉกามาพจรภูมิ) มี 6 ได้แก่ จาตุมหาราชิกา ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรดี ปรนิมมิตวสวัตดี ส่วนอบายภูมิ 4 คือ นรกภูมิ ดิรัจฉานภูมิ เปรตภูมิ อสุรกายภูมิ

2. รูปภูมิ เป็นแดนของพรหม มี 16 ชั้น (โสฬสพรหม) แบ่งเป็นผู้สำเร็จรูปฌาน 4 ซึ่งผู้ที่ได้ไปเกิดเป็นพรหมนั้นมักเป็นพราหมณ์และฤาษี ได้แก่ พรหมปาริสัชชาภูมิ พรหมปุโรหิตาภูมิ มหาพรหมาภูมิ เป็นที่อยู่ของผู้สำเร็จปฐมฌาน ปริตตาภาภูมิ อัปปมาณาภาภูมิ อาภัสสราภูมิ เป็นที่อยู่ของผู้สำเร็จทุติยฌาน ปริตตสุภาภูมิ อัปปมาณสุภาภูมิ สุภกิณหาภูมิ เป็นที่อยู่ของผู้สำเร็จตติยฌาน เวหัปปผลาภูมิ อสัญญีสัตตาภูมิ เป็นที่อยู่ของผู้สำเร็จจตุตถฌาน ส่วน พรหมชั้นอวิหาภูมิ อตัปปาภูมิ สุทัสสาภูมิ สุทัสสีภูมิ อกนิฏฐาภูมิ ทั้ง 5 ชั้นนี้มีชื่อเรียกรวมกันว่า ปัญจสุทธาวาศ คือ พระอนาคามีหรือกล่าวได้ว่าผู้ใดได้ไปเกิดในพรหมโลก 5 ชั้นนี้จะมิต้องกลับคือมาเกิดในเมืองมนุษย์อีกเลย และจะเข้าสู่นิพพานในชั้นสุทธาวาศนั้น

3. อรูปภูมิ เป็นดินแดนของพรหมที่ไม่ใช่รูปพรหม เป็นพรหมที่อุบัติขึ้นเพราะเหตุแห่งการบำเพ็ญอรูปฌานกุศล ฌานที่บังเกิดขึ้น เรียกว่า อรูปฌาน เมื่อตายลงในขณะฌานไม่เสื่อมย่อมบังเกิดในอรูปพรหมภูมิ พรหมในอรูปพรหมภูมิ เมื่อสิ้นอายุ อาจลงมาเกิดในสุคติภูมิ แต่จะไม่เกิดในอรูปพรหมภูมิที่ต่ำกว่า หรือในรูปพรหมภูมิ และจะไม่เกิดในอบายภูมิ ถ้าฌานสูงขึ้นก็จะได้ไปเกิดในภูมิชั้นที่สูงกว่า ตามลำดับความสูงต่ำของอำนาจฌาน

ในที่นี้จะขายความในส่วนของอบายภูมิหรือนรก มากกว่าส่วนอื่น เพราะในคัมภีร์มาลัยโผดโลกที่ศึกษาจะเชื่อมโยงถึงส่วนของนรกโดยตรง เพื่อให้เกิดความเกรงกลัวต่อความความชั่ว จะได้ละเว้นการทำบาปกรรม และทำบุญเพื่อส่งผลบุญไปช่วยเหลือฐายิที่กำลังตกนรกอยู่ นรกหรืออบายภูมิมีความน่ากลัวและเป็นสภาพที่ทุกข์ทรมาน ซึ่งเป็นที่ไปของผู้ทำชั่วเมื่อตายจากโลกนี้ไป นรก 8 ขุมใหญ่ มีลักษณะดังนี้

1) นรกขุมที่ 1 สัญชีพนรก (นรกไม่มีวันตาย)

ลักษณะ เป็นพื้นเหล็กหนาถูกเผาไฟจนลุกโชน มีขอบทั้ง 4 ด้าน มีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล ระหว่างไฟจะมีสรรพวุธต่างๆ เช่น หอก ดาบ ฆ้อน ถูกเผาไฟจนลุกแดงและคมจัด สัตว์นรกวิ่งพล่าน เท้าเหยียบไฟร่างกายถูกเผา สรรพวุธฟัน แทง สับ ทุบ สัตว์นรกเจ็บปวดทรมาน ร้องครวญครางดิ้นเร่าๆ ร่างกายสัตว์นรกฉีกขาดแล้วมาต่อกันใหม่โดยทันที ทรมานต่อไปไม่มีวันตาย อายุขัยใน นรกนี้ 500 ปี (1 วัน = 9 ล้านปีมนุษย์) ความผิดบาปคือ เป็นโจรปล้นทำลายทรัพย์สิน ผู้มีอำนาจข่มเหงผู้ต่ำต้อยกว่า

2) นรกขุมที่ ๒ กาฬสุตตะนรก (นรกด้ายดำ)

ลักษณะ มีกำแพงและพื้นเหล็กถูกเผาไฟลุกโชน นายนิริยบาลจะจับเอาสัตว์นรกนอนลง ใช้เส้นบรรทัดที่ทำด้วยสายเหล็กแดงลูกเป็นไฟ มาดีดร่างกายของสัตว์นรก ตามยาวบ้าง ตามขวางบ้าง แล้วนำเลื่อยบ้าง ขวานบ้าง มีดโต้บ้าง มาสับ ฟัน เลื่อยตามรอยที่ดีดไว้ ได้รับทุกขเวทนาแสนสาหัส อายุขัย 1,000 ปี (1 วัน = 36 ล้านปีมนุษย์) ความผิดบาปคือ ฆ่านักบวช ภิกษุสามเณรผู้ทุศีล อลัชชี

3) นรกขุมที่ 3 สังฆาฏนรก (นรกภูเขาขยี้กาย)

ลักษณะ มีกำแพงและพื้นเหล็กถูกเผาไฟลุกโชน มีภูเขาเหล็กลุกเป็นไฟ 2 ลูก กลิ้งไปมาเข้าหากันบดขยี้ร่างสัตว์นรกจนแหลกเหลว แล้วฟื้นขึ้นมาใหม่รับทุกข์ทรมานต่อไป สัตว์นรกตนใดวิ่งหนี ก็จะถูกนายนิริยบาลตีบ้าง แทงบ้าง ฟันบ้าง ตลอดเวลา อายุขัย 2,000 ปี (1 วัน = 145 ล้านปีมนุษย์) ความผิดบาปคือ เป็นพรานนก พรานเนื้อ หรือพวกที่ชอบทรมาน เบียดเบียนสัตว์ที่ตนใช้ประโยชน์ เช่น วัว ควาย โดยขาดความเมตตาสงสาร

4) นรกขุมที่ 4 โรรุวะนรก (นรกแห่งเสียงหวีดร้อง)

ลักษณะ มีกำแพงเหล็ก 4 ด้าน ไฟลุกโชน ยิ่งลึกยิ่งร้อน ตรงกลางขุมมีดอกบัวเหล็กกลีบเหล็กมีไฟพุ่งออกมาตลอดเวลา สัตว์นรกถูกบังคับให้ขึ้นไปอยู่ในดอกบัว กรรมทำให้สัตว์นรกยืนขึ้นแล้วก้มตัวลงกลีบบัวงับหนีบสัตว์นรก ส่วนหัวถึงคาง ขาถึงข้อเท้า มือถึงข้อมือ ไฟเผาร่างอยู่ตลอดเวลา สัตว์นรกเจ็บปวดทรมานส่งเสียงร้องครวญครางดังยิ่งนัก อายุขัย 4,000 ปี (1 วัน = 576 ล้านปีมนุษย์) ความผิดบาป พวกเมาสุราอาละวาด ทำร้ายร่างกาย พวกเผาทำลายป่า พวกกักขังสัตว์ไว้ฆ่า ชาวประมง

5) นรกขุมที่ 5 มหาโรรุวะนรก (นรกแห่งเสียงหวีดร้องอย่างหนัก)

ลักษณะ มีดอกบัวขนาดใหญ่ ไฟร้อนจัดยิ่งกว่าขุมก่อน กลีบบัวคมเป็นกรดมีอยู่ทั่วไป ระหว่างช่องว่างมีแหลนหลาว ปักชูปลายแหลม ขึ้นลุกเป็นไฟ นายนิริยบาล่จะบังคับไล่แทงให้ขึ้นไปบนดอกบัว สัตว์นรกทั้งหลายร้อน ดิ้นทุรนทุรายไปกระทบกลีบบัว กลีบบัวบาดตัดร่างสัตว์นรกล่วงลงมา ถูกแหลนหลาวแทงรับไว้ เนื้อของสัตว์นรกร้อนลุกเป็นไฟหล่นลงสู่พื้น และมีสุนัขนรกคอยกัดแทะกินจนหมดสิ้น สัตว์นรกก็จะก่อร่างขึ้นใหม่ รับทุกขเวทนายิ่งกว่าร้องโหยหวนดังยิ่งกว่าขุมที่ 4 อายุขัย 8,000 ปี (1 วัน = 2304 ล้านปีมนุษย์) ความผิดบาป พวกลักเครื่องสักการบูชา ขโมยทรัพย์สมบัติของพ่อแม่ ครูอาจารย์ หรือภิกษุสามเณร นักบวชต่าง ๆ

6) นรกขุมที่ 6 ตาปะนรก (นรกแห่งความร้อน)

ลักษณะเป็นกำแพง 4 ด้าน พื้นเป็นเหล็กแดงฉาน ไฟพลุ่งโชนสว่างมากไร้เปลว ไฟละเอียดและร้อนจัด มีแหลนหลาวใหญ่เท่าลำตาลไฟลุกโชน พุ่งมาเสียบสัตว์นรกและเอาขึ้นตั้งไว้ พอไฟไหม้เนื้อหนังหล่นลงมา ก็จะถูกสุนัขนรกตัวใหญ่เท่าช้าง เที่ยวไล่กัดแทะจนเหลือแต่กระดูก แล้วก็เกิดเป็นสัตว์นรกใหม่ ต้องทุกข์ทรมาน ร้องระงมเซ็งแซ่ อายุขัย 1,600 ปี (1 วันนรก = 9,236 ล้านปีมนุษย์) ความผิดบาป พวกเผาบ้านเผาเมือง เผาโบสถ์วิหาร ศาลาการเปรียญ

7) ขุมที่ 7 มหาตาปะนรก (นรกแห่งความเร่าร้อนยิ่ง)

ลักษณะมีไฟสว่างความร้อนสูงมาก พุ่งมาจากกำแพงเหล็กรอบด้านมารวมกันตรงกลาง มีภูเขาเหล็กตั้งอยู่กลางขุมนรก มีไฟพุ่งเข้าพุ่งออกจนเผาเป็นเหล็กแดงฉาน นายนิริยบาลบังคับให้สัตว์นรกป่ายปีนขึ้นไปบนยอดเขา พอใกล้ถึงยอดเขา สัตว์นรกทนไม่ไหว ร่วงหล่นลงมา ก็จะถูกแหลนหลาวที่ปักเอาไว้รอบข้างแทงเข้า ไฟไหม้ท่วมร่าง อายุขัย ครึ่ง กัป (กัลป์) ความผิดบาป คือ คนพวกมิจฉาทิฏฐิบุคคล เห็นผิดเป็นชอบ ไม่รู้จักสิ่งดีมีประโยชน์ ปฏิเสธเรื่องบุญ เรื่องบาป เห็นว่าตายแล้วสูญ ทุกสิ่งทุกอย่างเที่ยงไม่มีการเปลี่ยนแปลง ทำแต่ทุจริตกรรม

8) ขุมที่ 8 อเวจีมหานรก นรกแห่งความร้อนไม่มีเว้นว่าง

ลักษณะ มีกำแพงเหล็กปิดเฉพาะตัวทั้ง 6 ทิศ มีหลาวเหล็กแทงสัตว์นรกทะลุตรึงร่าง ให้ยืนกางแขนขา โดยจากบนลงล่าง ซ้ายไปขวา หน้าไปหลัง จำนวนหลายสิบเล่ม จนสัตว์นรกไม่สามารถขยับตัวได้เลยแม้แต่น้อย ถูกแผดเผาอยู่ตลอดเวลา จนกระดูกแดงฉาน จำนวนสัตว์นรกในขุมนี้ มีจำนวนมากกว่าทั้ง 7 ขุมรวมกัน อายุขัย 1 กัป (กัลป์) ความผิดบาป พวกทำบาปหนักที่เป็นอนันตริยกรรม ได้แก่ ฆ่าบิดามารดา ฆ่าพระอรหันต์ ทำให้พระพุทธเจ้าห้อพระโลหิต ทำสังฆเภท คือ ยุยงให้สงฆ์แตกกัน พวกทำลายพระพุทธรูป ต้นศรีมหาโพธิ์ พวกติเตียนพระอริยสงฆ์

2.2 จากคัมภีร์ไตรภูมิ สู่การสร้างสรรค์คัมภีร์ “พระมาลัย”

วรรณกรรมของประเทศไทยในระดับชาตินั้นเรามีวรรณคดีแบบฉบับเรื่อง “พระมาลัยคำหลวง” ผลงานพระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าธรรมมาธิเบศร (เจ้าฟ้ากุ้ง) ท่านประพันธ์ไว้ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย และยังมีวรรณกรรมพระมาลัยสำนวนอื่นๆ ในแต่ละท้องถิ่นซึ่งจารไว้ในสมุดข่อย ใบลาน และหนังสือบุดอีกหลายสำนวนซึ่งผู้สร้างอาจเป็นผู้อุปถัมภ์การคัดลอกทำฉบับใหม่เพื่อใช้ถวายทานเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับหรือเพื่อสร้างกุศลให้กับตัวเอง หนังสือหรือสมุดข่อยเรื่องพระมาลัยนี้ใช้อ่านหรือสวดในงานศพเพื่ออบรมผู้ฟังเรื่องบาปบุญคุณโทษและสอนให้สร้างกรรมดีเว้นกรรมชั่ว ตามความเชื่อที่ว่าผู้สร้างหนังสือหรือ “สมุดพระมาลัย” จะได้อานิสงส์ผลบุญมากในภพชาติปัจจุบัน

เรื่องพระมาลัยนี้ สันนิษฐานว่ามีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยหรือก่อนหน้านั้นแล้วเพราะในจารึกสุโขทัยหลายหลักก็มีการกล่าวอ้างถึงเรื่องพระศรีอาริยเมตไตรย คนไทยทั่วไปก็มีความเชื่อในเรื่องนรก สวรรค์ บาปบุญคุณโทษและเรื่องเปรต ซึ่งเรื่องเหล่านี้มีกล่าวไว้ในวรรณคดีเรื่องไตรภูมิพระร่วง แต่วรรณกรรมเรื่องพระมาลัยก็ได้มีผู้เขียนไว้หลายสำนวน จะเห็นว่ามีทั้งสำนวนภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคใต้ ซึ่งในแต่ละภาคก็ยังมีอีกหลายสำนวน ในภาคกลางมีวรรณคดี เรื่อง “พระมาลัยคำหลวง” เรื่องพระมาลัยที่เป็นสำนวนท้องถิ่นมีทั้งเป็นสมุดข่อยและฉบับใบลานและใช้ภาษาถิ่นในการจดจาร มีทั้ง อักษรขอม อักษรไทย อักษรธรรมอีสาน อักษรธรรมล้านนา ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าเรื่องพระ

มาลัยนั้นเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในสังคมชาวพุทธไทยมาเป็นเวลาช้านานแล้ว ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็มีเรื่องพระมาลัยที่ใช้เผยแพร่ด้วยสำนวนภาษาเฉพาะท้องถิ่นตน มีประเพณีและวิถีปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมพระมาลัยตามความเชื่อเฉพาะถิ่น

2.2.1 การแพร่กระจายของวรรณกรรมเรื่อง “พระมาลัย”

วรรณกรรมเรื่อง “พระมาลัย” ปรากฏแพร่หลายในประเทศที่นับถือพุทธศาสนาในดินแดนแถบอุษาคเนย์ เรื่องราวในพระมาลัยกล่าวถึง นรก สวรรค์และพระเถระที่ชื่อ “พระมาลัย” ซึ่งตามประวัติบอกว่ามีถิ่นกำเนิดอยู่ ณ หมู่บ้านกัมพุช บนเกาะลังกา พระมาลัยเป็นผู้เล่าเรื่องราวของคนที่ตกนรกและผู้ที่ได้เสวยสุขอยู่บนสวรรค์ เรื่องเล่าพระมาลัย ทำให้ผู้คนบางกลุ่มที่ได้ฟังตัดสินใจเปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธ วรรณกรรมเรื่องนี้พบมากในประเทศพม่า ไทย ลาวและกัมพูชา ซึ่งมักจะบันทึกด้วยภาษาถิ่น

เมื่อ พ.ศ. 2369 E. Burnouf. ได้มาศึกษาต้นฉบับพระมาลัยในประเทศลาว และได้มอบต้นฉบับเรื่องพระมาลัยให้กับหอสมุดแห่งชาติฝรั่งเศส ได้สรุปไว้ว่า เรื่องพระมาลัยนี้น่าจะแต่งขึ้นในประเทศลาวหรือแถบภาคเหนือของประเทศไทย Dr. Denis ผู้เชี่ยวชาญวรรณคดีของฝรั่งเศสมีความสนใจศึกษาค้นคว้าและทำการตรวจชำระคัมภีร์มาเลยฺยเทวตฺเถรวตฺถุ และมีผู้ตั้งข้อสงเกตว่า ต้นฉบับพระมาลัย ฉบับบาลี “มาเลยฺยเถรสุตฺต” (Maleyyatherasutta) น่าจะแปลมาจากพระมาลัยฉบับของไทยและเป็นเรื่องราวที่มีในภาคเหนือของไทย (ชฎาลักษณ์ สรรพานิช, 2524) ศาสตราจารย์ G.H. ได้ค้นพบจารึกพม่าในหมู่บ้านใน Mandalay ข้อความในจารึกนี้ชี้ให้เห็นว่าเรื่องพระมาลัยนั้นมีอยู่และคงจะเริ่มเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 13 พบจารึกฉบับนั้นเป็นภาษาลังกา 2 ฉบับที่พิพิธภัณฑ์อังกฤษ (British Museum) ถึงแม้ว่าเรื่องพระมาลัยนี้จะพบในประเทศที่นับถือพุทธศาสนาในแถบพื้นถิ่นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยทั่วไป แต่ไม่ปรากฏหลักฐานอ้างถึงวัน เดือน ปี ของการประพันธ์หรือการเริ่มต้นกำเนิดเรื่องไว้เลย และเรื่องพระมาลัยก็ไม่แพร่หลายในศรีลังกา

ชฎาลักษณ์ สรรพานิช (2524) กล่าวไว้ว่า G.P. Malalasekera ได้กล่าวถึงนามพระเถระอาวุโสในช่วงสมัยของคามณี (Gamani) นักเขียนที่มีชื่อเสียงของอินเดีย และในจำนวนพระเถระเหล่านั้นมี ชื่อพระมาลัยเถระ (Maha Malaya Deva of Kalavela) อยู่ด้วย พระมาลัยเถระองค์นี้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเหล่าภิกษุที่อาศัยอยู่ในวิหารสมันตกูฏและวิหารต่างๆที่อยู่บนยอดภูเขาสูงในประเทศศรีลังกา แต่เรื่องราวอื่นๆ เกี่ยวกับชื่อพระมาลัยในประเทศศรีลังกานั้นไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายและไม่พบต้นฉบับเรื่องพระมาลัยที่เขียนเป็นภาษาสิงหลในประเทศศรีลังกาเลย แต่ปรากฏต้นฉบับเรื่องพระมาลัย หรือคัมภีร์มาเลยยเทวัตเถรวัตถุ ภาษาสิงหลซึ่งมีลักษณะค่อนข้างใหม่ ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติในประเทศอังกฤษ ถึง 2 ฉบับ

จากข้อมูลดังกล่าวมานี้ อาจสันนิษฐานได้ว่าพระมาลัยอาจจะมีตัวตนจริง คงเป็นพระเถระที่มีความสำคัญในยุคเดียวกับนักเขียนที่มีชื่อเสียงชื่อ “คามณี” และด้วยเหตุที่ท่านเป็นพระเถระผู้เคร่งครัดมีผู้เลื่อมใสศรัทธามาก จึงเป็นแรงบันดาลใจให้กวีสมัยนั้นแต่งเรื่องราวของพระมาลัย แล้วมีผู้ถ่ายทอดไปเป็นหลายภาษา จึงทำให้เรื่องราวของพระมาลัยมีทั้งภาษาสิงหล พม่า กัมพูชา ลาว และไทย และในประเทศไทยก็มีวรรณกรรมพระมาลัย อยู่หลายฉบับและหลายสำนวนทั้งในภาคกลางและภาคอื่นๆ ด้วย เรื่องพระมาลัยจึงเป็นที่รู้จักแพร่หลายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีชื่อเรียกคล้ายคลึงกัน เช่น ในพม่า เรียก เซียง มาเล เบี๊ยว แปลว่ากาพย์พระมาลัย ประเทศลาวเรียกว่า

“มาลัยหมื่นมาลัยแสน” เหมือนฉบับภาคอีสานของไทย ส่วนในกัมพูชานั้นเรียกว่า “มาเลยฺยเทวตฺเถรวตฺถุ” เหมือนฉบับมาลัยของไทย (สุภาพร มากแจ้ง, 2521 หน้า 1)

ในภาคใต้มีผู้บันทึกเรื่องพระมาลัยไว้ในสมุดข่อย และมีผู้ปริวรรตเป็นอักษรไทยภาคกลางชื่อเรื่องว่า “พระมาลัยคำกาพย์” ในภาคอีสานจารเรื่องพระมาลัยไว้ในใบลานชื่อว่า “มาไลยหมื่นมาไลยแสน” ซึ่งจารด้วยอักษรธรรม ในภาคเหนือได้จารเรื่อง “มาลัยโปรดโลก”ไว้ในใบลาน ใช้อักษรธรรมล้านนา ส่วนมาลัยสูตรฉบับภาษาไทยเป็นกลอนสวด จะเห็นว่า เรื่องพระมาลัยมีหลายสำนวนซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น ทั้งภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ มีความแตกต่างกันทั้งด้านการใช้ถ้อยคำ ภาษาและรูปแบบคำประพันธ์ แต่เค้าโครงเรื่องเหมือนกัน ในภายหลังที่มีหลายสำนวนและมีชื่อเรียกต่างกันออกไป “พระมาลัย” ฉบับกลอนสวดบางแห่งเรียก “อนุฎีกา” บางแห่งเรียก “มาลัยคำกาพย์” บางแห่งเรียก “มาลัยหมื่น มาลัยแสน” เป็นต้น มาลัยสูตรเป็นวรรณกรรมนอกพระไตรปิฎก แต่ก็แพร่หลายอยู่ในพุทธศาสนิกชนชาวไทยมาเป็นเวลาช้านาน ดังปรากฏหลักฐานในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย มีวรรณคดีเรื่อง “พระมาลัยคำหลวง” พระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศวร (สุภาพร มากแจ้ง, 2521 หน้า 21) เรื่องมาลัยสูตรจึงเป็นที่รู้จักแพร่หลายในประเทศไทยและประเทศใกล้เคียง ดังกล่าวมาแล้ว

2.2.2 บทบาทของวรรณกรรม “พระมาลัย” ในสังคมไทย

วรรณกรรมเป็นการสื่อสารความคิดของผู้เขียน การสื่อสารอาจผ่านมาทางจักษุประสาทคือผู้อ่านอ่านเองหรือผ่านโสตประสาทคือมีผู้อื่นอ่านให้ฟัง เรื่องพระมาลัยนี้ก็เป็นการสื่อสารสู่ผู้ฟังด้วยวิธีการสวดให้ฟัง เรียกว่า “การสวดพระมาลัย” หรือ “สวดมาลัย” ผู้ฟังได้ยินและได้รับแนวคิดความเชื่อคติธรรมที่แฝงอยู่ในเรื่องพระมาลัยที่เป็นความคิดของผู้สร้างวรรณกรรมเข้าไปโดยไม่รู้ตัว (บุญเหลือ เทพสุวรรณ, 2511, หน้า 3)

ชาวพุทธในประเทศไทยมีความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ บาปบุญคุณโทษ ซึ่งความเชื่อแนวนี้มีที่มาจากอิทธิพลของคำสอนของศาสนา ที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมที่ได้อ่านด้วยตนเองหรือได้ฟังจากคำบอกเล่าของผู้อื่น อย่างที่ปฏิบัติในวิถีชีวิตแบบชาวพุทธสมัยก่อน ซึ่งยังคงมีอยู่วิถีแบบนี้อยู่ตามชนบทในปัจจุบัน คือมีการอ่านวรรณกรรมในงานสำคัญต่างๆ ฉะนั้นเรื่องราวทั้งที่เป็นวรรณกรรมลายลักษณ์และมุขปาฐะจะได้รับการถ่ายทอดสู่ผู้ฟังอยู่เป็นประจำ แนวความคิดความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ บาปบุญคุณโทษ แทรกอยู่ในความรู้สึกนึกคิดและความเชื่อของคนไทยที่เป็นไปตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่สอนให้คนประพฤติในสิ่งที่ชอบด้วยคุณธรรมมีความเกรงกลัวต่อบาป หากทำบาปจะได้รับผลคือการตกไปสู่อบายภูมิ ส่วนการสร้างกุศลผลตอบแทน คือการไปสู่สุคติโลกสวรรค์

เรื่องพระมาลัยเป็นวรรณกรรมคำสอนที่ให้คติว่า คนประพฤติไม่ดีเมื่อตายไปต้องตกไปอบายภูมิ วรรณกรรมพระมาลัยพรรณนาถึงความทุกข์ทรมานในนรก แต่ก็นิยมใช้เทศน์ในงานแต่งงานและงานศพ โดยวัตถุประสงค์สำคัญของการเทศน์เรื่องนี้ก็เพื่อให้ผู้ที่ได้ฟังหรือได้อ่านมีความเกรงกลัวต่อบาปและทำความดีกันมากขึ้นสอนให้มุ่งรักษาศีลและเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีความตระหนักถึงการสร้างกุศลเจริญเมตตาภาวนา เรื่องนี้มีอิทธิพลต่อสังคมไทยทุกภาค

ดังนั้น บทบาทของวรรณกรรมเรื่อง พระมาลัยในสังคมไทย คือ เป็นวรรณกรรมคำสอนที่ให้คติความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์และเชื่อมโยงกับประเพณีสำคัญของพระพุทธศาสนา คือ ประเพณีการ

เทศน์มหาชาติ ซึ่งกล่าวเชื่อมโยงกันไว้ในพระมาลัยว่า หากฟังเทศน์มหาชาติทั้งพันพระคาถาให้จบภายในวันเดียวจะทำให้ได้ไปเกิดในยุคสมัยพระพุทธเจ้าพระศรีอาริยเมตไตรยในภพเบื้องหน้า

2.2.3 ประเพณีการสวดพระมาลัยในสังคมไทย

ประเพณีการเทศน์สวดพระมาลัยนั้นเป็นประเพณีที่ทำกันมาแต่โบราณเป็นประเพณีที่พบได้ในสังคมระดับชาวบ้านหรือตามท้องถิ่นทั่วไป รูปแบบของประเพณีนี้มีความแตกต่างกันไปในแต่ละภาคหรือแต่ละท้องถิ่น ตามประเพณีเดิมแท้แต่โบราณการสวดพระมาลัยใช้สวดในพิธีแต่งงาน ตามประเพณีเดิมของไทยไม่ส่งตัวเจ้าสาวในวันแต่งงาน แต่จะรอส่งตัวเมื่อได้ฤกษ์วันเรียงหมอน ซึ่งบางทีก็เป็นวันถัดจากวันแต่งไปอีกวันหรืออีกหลายวัน ระหว่างรอส่งตัวเจ้าบ่าวจะต้องนอนเฝ้าหออยู่คนเดียว ในตอนค่ำฝ่ายเจ้าสาวจะส่งผ้านุ่งมาให้ผืนหนึ่ง เพื่อจะได้ผลัดนุ่งนอนเฝ้าหอแต่งงานคนเดียวไปพลางก่อน เจ้าบ่าวอาจจะนอนเฝ้าหอเป็นเวลา 3 – 7 คืน หรือนานกว่านั้นซึ่งจะขึ้นอยู่กับฤกษ์ ในช่วงเวลาที่เจ้าบ่าวเฝ้าหอนั้น บิดามารดาฝ่ายเจ้าสาวจะจัดหาปราชญ์ท้องถิ่นนั้น จากทั้งฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาว ฝ่ายละ 2 คน มาสวด “มาลัยสูตร” ให้เจ้าบ่าวฟัง การสวดจะเป็นทำนองต่างๆ ที่แสดงอารมณ์โอดครวญโหยหวน ด้วยคิดถึงเจ้าสาว เป็นที่นิยมกันว่าไพเราะน่าฟัง เนื้อหาบทสวดที่ใช้ในการสวดมาลัยสูตรนี้ มีข้อความเป็นคำสอนเจ้าบ่าวให้ประพฤติตนดี สอนให้แสดงกิริยามารยาทและวาจาดี รวมถึงให้มีน้ำใจงดงาม รู้จักบาปบุญคุณโทษ เป็นการสอนด้วยการพรรณนาผ่านบทสวด “มาลัยสูตร” ซึ่งมีสวดที่เรือนหอทุกคืนจนกว่าจะมีพิธีส่งตัวเจ้าสาว ปัจจุบันไม่มีการสวดมาลัยสูตรในพิธีแต่งงานแล้ว พระยาอุปกิตศิลปะสารกล่าวไว้ว่า ในโบราณมีการสวดมาลัยในการกล่อมหอคู่บ่าวสาว หนังสือมาลัยนั้น แต่งไว้สำหรับสั่งสอนคู่บ่าวสาวผู้จะออกเรือนไปเป็นพ่อบ้านแม่บ้านให้รู้บาปบุญ คุณโทษ (พระยาอุปกิตศิลปสาร. 2521. หน้า 248)

ความนิยมการเทศนาเรื่องพระมาลัยและการสวดมาลัยสูตรนั้นลดน้อยลงแต่เฉพาะในเมืองหลวงเท่านั้น ตามชนบทและตามภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทยยังคงมีการสวดพระมาลัยอยู่เป็นปกติจนถึงปัจจุบันแต่การสวดพระมาลัยนำไปใช้ในพิธีต่างกันออกไปตามประเพณีของแต่ละท้องถิ่น การสวดพระมาลัยในงานศพของภูมิภาคต่างๆ มีจุดมุ่งหมายเพื่อการอยู่เป็นเพื่อนเจ้าภาพเมื่อพระสงฆ์ได้สวดพระอภิธรรมศพเสร็จสิ้นแล้ว เพื่อไม่ให้งานศพเงียบเหงา เจ้าบ้านหรือญาติของผู้ตายไม่เศร้าโศกจนเกินไป

ภาคกลางนิยมสวดพระมาลัยโดยตั้งวงมาเพื่ออ่านหนังสือพระมาลัย (เป็นกวีนิพนธ์ซึ่งร้อยกรองเพื่อการนี้โดยเฉพาะ) ส่วนใหญ่เป็นการประพันธ์แบบกาพย์กลอน ในขั้นแรกการสวดพระมาลัยคงยึดเค้าเรื่องพระมาลัยจริงๆ ซึ่งเนื้อเรื่องกล่าวถึงพระมาลัยเป็นพระอรหันต์ที่มีฤทธิ์ เคยไปโปรดสัตว์ในนรกและเทศน์สั่งสอนประชาชนทั่วไปให้ปฏิบัติดีเพื่อหลีกเลี่ยงนรก การสวดพระมาลัยเริ่มสวดตั้งแต่หัวค่ำหลังสวดพระอภิธรรมจบ คณะที่สวดพระมาลัยจะตั้งวงสวดต่อ แต่เดิมผู้สวดในวงหนึ่งมี 4 คน มีตาลปัตรบังหน้าทุกคน เป็นแม่เพลง 2 คน เรียก “แม่คู่” และอีก 2 คน เรียก “คู่หู” แม่เพลงนั่งหันหลังให้โลงศพ ลูกคู่นั่งหันข้างให้โลงศพ ลูกคู่มีหน้าที่ร้องรับการสวดของแม่เพลง หากตอนใดที่แม่เพลงเห็นว่าสำคัญ ก็เปิดโอกาสให้ลูกคู่ออกท่าทางรำประกอบตอนนั้นด้วย การสวดบางตอนอาจมีการผสมโรงจากคนดูเพื่อความสนุกสนาน ส่วนเครื่องดนตรีน้อยวงที่จะมี ส่วนใหญ่ใช้เสียงลูกคู่ทำเป็นเสียงประกอบต่างๆ บางวงมีเครื่องดนตรีประกอบ เช่น รำมะนาและขลุ่ย ในระยะหลังการสวดพระมาลัยไม่ค่อยเป็นไปตามที่ปฏิบัติแต่เดิม ส่วนมากนิยมนั่งล้อมวงข้างหน้าศพจำนวนกี่คนก็ได้ ไม่จำกัด

ว่าใครนั่งตำแหน่งไหน นั่งตามสะดวก ผลัดกันร้องผลัดกันรับ หรือไม่ก็ต่อกลอนกันทั้งวง ไม่มีการใช้ตาลปัตรเหมือนแต่ก่อน.(ชมรมฮักตั๋วเมือง คอลัมน์ล้านนาคำเมือง, มติชนสุดสุปดาห์ 2 มิย. 2564)

ภาคใต้มีการแสดงเรื่องพระมาลัยหน้าศพ มีเล่นดนตรีหน้าศพเรียกว่า “กาหลอ” เป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านชนิดหนึ่งนิยมประโคมในงานศพ หลังจากพระสวดอภิธรรมเสร็จแล้วคณะกาหลอจะเริ่มเล่นต่อและจะสวดกาพย์พระมาลัยประกอบการเล่นดนตรี กาหลอนั้นต่อมาได้มีการใส่ทำนองแปลกๆ เข้าไปเพื่อเกิดความสนุกสนาน ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือคล้ายๆ กับภาคเหนือมีประเพณีการเทศน์เรื่องพระมาลัย ก่อนการเทศน์เวสสันดรชาดก เคยมีประเพณีนิยมสวดพระมาลัยในพิธีแต่งงาน แต่ต่อมาเหลือเพียงการสวดในพิธีศพเท่านั้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกาศตั้งธรรมยุติกนิกายเพื่อปรับปรุงคณะสงฆ์ให้เคร่งครัดต่อพระธรรมวินัย ความนิยมฟังการเทศนาพระมาลัยและการสวดมาลัยสูตรในงานมงคลและงานศพจึงเสื่อมลงไป (เกษม บุญศรี, 2507, หน้า 30)

ในประเทศพม่ามีหลักฐานว่ามีเรื่องพระมาลัยมาตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ 18 ศาตราจารย์จี. เอช. ลูช (G. H. Luce) ได้ค้นพบจารึกพม่าที่เมืองหนึ่งไม่ไกลจากกรุงมัณฑะเลเท่าใดนัก ปรากฏข้อความในจารึกนั้นกล่าวถึงการเทศนาเรื่องพระมาลัยในวันขึ้น 14 ค่ำ เทศนาเวสสันดรชาดก ในวันขึ้น 15 ค่ำและเทศนาธรรมจักกัปปวัตนสูตรในวันแรม 1 ค่ำ เดือน มฤคศิร พ.ศ. 1744 จึงเป็นหลักฐานหนึ่งที่บอกว่า มีการเทศน์เวสสันดรชาดกและเทศน์เรื่องพระมาลัย ในพม่า เมื่อ 823 ปีมาแล้ว (นับถึง พ.ศ. 2567)

นอกจากการสวดพระมาลัยโดยตรงแล้ว ยังมีการนำเรื่องพระมาลัย ไปเป็นส่วนหนึ่งของการเทศน์มหาชาติด้วย ในประเทศไทยนั้นประเพณีการเทศน์มหาชาติจะเริ่มต้นด้วยการเทศนาเรื่องพระมาลัยก่อนจะเทศน์เรื่องพระเวสสันดร เช่น ในประเพณีการ”ตั้งธรรมหลวง” หรือการฟังธรรมมหาชาติของล้านนาและการ “ทำบุญผะเหวด”ในภาคอีสานและประเทศลาว ซึ่งชาวล้านนานิยมเทศน์มหาชาติในงานประเพณียี่เป็งหรืองานลอยกระทง และมีการเทศน์ 2 วัน คือ เทศนาเรื่องพระมาลัยในวันขึ้น 14 ค่ำ และขึ้น 15 ค่ำเทศนาเรื่องเวสสันดรชาดก การทำบุญผะเหวดทางภาคอีสานและในประเทศลาวนั้นคล้ายกับทางล้านนา คือนิยมทำบุญในเดือน 4 แต่ไม่กำหนดวันขึ้นวันแรมที่แน่นอน ตามแต่จะตกลงกันเป็นคราวๆ ไปการทำพิธีทำ 2 วัน โดยวันแรกมีการเทศนา “มาลัยหมื่นมาลัยแสน” วันที่ 2 เทศนาเวสสันดรชาดก

2.3 ความเป็นมาของวรรณกรรม เรื่อง “มาลัยโผดโลก”ในล้านนา

มาลัยโผดโลก เป็นเรื่องของพระภิกษุชื่อ เทพมาลัย ผู้ได้เดินทางท่องเที่ยวไปในนรกและสวรรค์ แล้วนำเรื่องราวเหล่านั้นมาเทศนาสั่งสอนให้มนุษย ละเว้นความชั่วและหมั่นทำความดีเพื่อจะได้ไปเกิดในยุคของพระศรีอาริยเมตไตรย ชาวพุทธมักจะตั้งปณิธานให้ได้ไปเกิดในยุคนั้น ด้วยเชื่อกันว่าเป็นยุคที่มีความสุขพร้อม ไม่เบียดเบียนกัน (ชฎาลักษณ์ สรรพานิช, 2524 ค)

2.3.1 จาก “มาลัยสูตร” สู่ “มาลัยโผดโลก”

เมื่อประมาณ พ.ศ. 900 พุทธศาสนาจากศรีลังกามาสู่บริเวณสุวรรณภูมิ เรื่องมาลัยสูตรนี้ถูกนำมาจากศรีลังกาด้วย ต่อมาประมาณ พ.ศ 1200 กว่า พระเถระชาวเชียงใหม่ ชื่อพระพุทธวิลาสได้นำประวัติพระมาลัยมาขยายความ นำมาสร้างสรรค์ผสมผสานกับเนื้อหาจากพระสูตรต่างๆ ตั้งชื่อ

ว่า “ฎีกามาลัยเทวสูตร” ร.ต.ท.แสง มนวิทูร ให้ข้อมูลว่า ผู้สร้าง“ฎีกามาลัยเทวสูตร” เป็นพระภิกษุชาวเชียงใหม่ แต่ชื่อ “พุทธวิลาส” ไม่ปรากฏว่ามีชื่อนี้อยู่ในทำเนียบสมณศักดิ์ของพระสงฆ์เชียงใหม่หรือแม้แต่ในพม่าก็ตาม ชื่อนี้ปรากฏในจารึกหลักที่ 9 (จารึกวัดป่าแดง) ว่าเป็นพระเถระองค์หนึ่งซึ่งได้เข้ามาระงับอธิกรณ์ระหว่างพระธรรมกิติสวามีกับพระสารีบุตรมหาเถระและพระพุทธวังสะมหาเถระ ใน พ.ศ. 1969 ดังนั้นจึงสันนิษฐานว่าน่าจะถือได้ว่า “พุทธวิลาส” รูปนี้เป็นผู้เขียนฎีกามาลัยดังกล่าว (ฉัตรยุพา สวัสดิพงษ์ และอุดม รุ่งเรืองศรี, 2527) เมื่อท่านเขียนเสร็จแล้วนำมาเผยแพร่โดยการเทศนา ทำให้ประชาชนที่ได้ฟังเรื่องนี้เกิดความศรัทธาเป็นอย่างยิ่ง เกิดความสนใจเรื่องจักรวาล สวรรค์ นรก เรื่องกฎแห่งกรรม จากนั้นเป็นต้นมาจึงมีการเทศน์เรื่องพระมาลัย สืบทอดกันมา

คัมภีร์มาลัยโผดโลกในล้านนายังมีความเป็นมาไม่แน่ชัด มีข้อสันนิษฐานว่าน่าจะได้เค้าโครงเรื่องมาจากเรื่อง “มาลัยวัตถุ” ที่ปราชญ์ชาวลังกาแต่งไว้เป็นภาษาบาลี ผู้แต่งน่าจะเป็นพระภิกษุในรัชสมัยของพระเจ้าปรักกมพาหุในพุทธศตวรรษที่ 17 แต่ก็ไม่ปรากฏหลักฐานว่าเรื่องพระมาลัยนี้ถูกแต่งขึ้นในลังกา เพราะไม่ปรากฏคัมภีร์นี้ในลังกา แต่มีเค้าโครงจากเรื่องจูลคัลละในคัมภีร์สหัสสปกรณ์และคัมภีร์มหาวงศ์ของลังกา ซึ่งแต่งเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 14 และเป็นเค้าโครงของเรื่องมาเลยยเทวัตเถรวัตถุ ที่แต่งขึ้นในประเทศพม่า ระหว่างปลายพุทธศตวรรษที่ 16 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 18 ต่อมาได้แพร่หลายเข้ามาทางล้านนา ประมาณพุทธศตวรรษที่ 17-18 และสุโขทัยประมาณพุทธศตวรรษที่ 19-20 แต่ก็มีข้อสังเกตว่าไม่ปรากฏหลักฐานคัมภีร์มาเลยยเทวัตเถรวัตถุในประเทศพม่าเลย จากข้อมูลเหล่านี้ จึงสันนิษฐานได้ว่า เรื่องพระมาลัยที่แต่งขึ้นในประเทศพม่านั้นอาจจะเป็นผลงานทางวรรณกรรมสั้นๆ ที่เรียกว่า “พระสูตร” จึงมีการใช้คำว่า “พระมาลัยสูตร” เป็นลำดับต่อมา คัมภีร์มาลัยโผดโลก มีพัฒนาการที่สันนิษฐานว่าแต่งขึ้นครั้งแรกในประเทศพม่าเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 16-18 เป็นพระสูตรขนาดสั้นเรียกว่า “มาเลยยสูตร” (พระสุรัศ สุรปญโญ, วิโรจน์ วิชัย และพูนชัย ปันธิยะ, 2561, หน้า 403 - 406)

คัมภีร์ “มาลัยโผดโลก”มีความเกี่ยวข้องกับ “ไตรภูมิล้านนา” ซึ่งเป็นวรรณคดีที่มีความสำคัญต่อชาวล้านนาตั้งแต่ในอดีต ความเชื่อในไตรภูมิล้านนามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตชาวล้านนามาก เช่น ความเชื่อในเรื่อง กฎแห่งกรรม คือทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ ความเชื่อเรื่องของผลการทำบุญ ความเชื่อเรื่องชาติภพ ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ โดยมีการผสมผสานกับความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ เช่น ความเชื่อเรื่องเทวดา พระอินทร์ พระพรหม ท้าวทั้งสี่ เทวดาที่ดูแลรักษาสถานที่ต่างๆ ความเชื่อเหล่านี้มีผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตผ่านพิธีกรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของล้านนาเช่น การถวายตุงเป็นพุทธบูชา การทานขันข้าว การทานธรรมอุทิศให้ญาติผู้ล่วงลับ (สมหมาย เปรมจิตต์, 2539, หน้า 31)

2.3.2 “มาลัยต้น มาลัยปลาย” ในการเทศน์มหาชาติ

ประเพณีการเทศน์มหาชาติจัดเป็นการทำบุญที่สำคัญและมีความหมายมากในสังคมไทย เป็นประเพณีของชาวพุทธไทยที่ทำสืบเนื่องมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบันเพราะความเชื่อที่ว่าถ้าผู้ใดได้ฟังเทศน์มหาชาติแล้วจะได้กุศลแรง และหากใครตั้งใจฟังให้จบในวันเดียวจะได้เกิดร่วมยุคพระศรีอริยเมตไตรยซึ่งเป็นพระพุทธเจ้าองค์ต่อไป

ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทรงโปรดฯ ให้ประชุมสงฆ์นักปราชญ์ราชบัณฑิตให้ทำงานแปลและแต่งเรื่อง มหาชาติคำหลวงขึ้นเป็นภาษาไทย เมื่อ พ.ศ.2025 เพื่อใช้สำหรับสวดใน

พระราชพิธีเข้าพรรษาและสวดให้อุบาสกอุบาสิกาฟังระหว่างพรรษาเรื่องราวของมหาชาติชาดกมีความสำคัญเพราะเป็นตอนที่พระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดรอันเป็นพระชาติสุดท้ายที่ทรงบำเพ็ญพระบารมีครบ 10 ประการก่อนจะทรงตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณด้วยทานบารมีชั้นสุดยอดที่ยากยิ่งจึงเรียกว่า “มหาชาติ” ความนิยมและความสำคัญของเรื่องมหาชาติชาดกปรากฏให้เห็นได้จากวรรณกรรมที่แต่งขึ้นมากมายทั้งต่างสำนวนและต่างยุคสมัยเฉพาะที่เป็นฉบับหลวงก็มีมากมายในลักษณะของรูปแบบคำประพันธ์ต่างๆ นอกจากนี้ยังมีมหาชาติฉบับท้องถิ่นต่างๆ อีก

คำว่า “เทศน์มหาชาติ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของคำว่า “เทศน์” คือการแสดงธรรมสั่งสอนในทางศาสนา การเทศน์เรื่องมหาเวสสันดรชาดกเรียกว่าเทศน์มหาชาติ มี 13 กัณฑ์ เทศน์มหาชาติเป็นการพรรณนาเรื่องพระเวสสันดรชาดก คำว่า “ชาดก” นั้นเป็นชื่อเรียกคัมภีร์ประเภทหนึ่งของพุทธศาสนาที่กล่าวถึงอดีตชาติของพระพุทธเจ้าเป็นคำสอนประเภทบุคลาธิษฐาน คือยกตัวละครขึ้นมาเล่าแล้วสอดแทรกคำสอนเข้าไปในการเล่าเรื่อง ชาดกมีอยู่มากมาย แต่ที่นับว่าสำคัญมีอยู่ 10 ชาดกหรือสิบชาติตามที่นิยมเรียกกันว่า “พระเจ้าสิบชาติ” ซึ่งในแต่ละชาติพระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญบารมีต่างๆ กันเพื่อมุ่งหวังที่จะให้สำเร็จพระสัมมาสัมโพธิญาณการบำเพ็ญบารมีคือการกระทำความดีซึ่งดูเหมือนเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลเป็นเรื่องเฉพาะตัวไม่เกี่ยวกับผู้อื่นหรือส่วนร่วม แต่ความจริงแล้วการบำเพ็ญบารมีนั้นทำให้เกิดผลดีทั้งแก่ตัวผู้กระทำและประชาชนโดยส่วนรวมโดยแท้ เช่น “การบำเพ็ญสัจจะบารมี” ผู้บำเพ็ญยึดมั่นแต่เฉพาะความเป็นจริงความเที่ยงตรงบุคคลอื่นได้รับผลก็คือไม่ถูกหลอกลวงเป็นต้น

ภาคเหนือนิยมจัดเทศน์มหาชาติใน ในช่วงงานประเพณีลอยกระทง ซึ่งมีงานบุญ “ตั้งธัมม์หลวง” ด้วย ตั้งธรรมหลวง หมายถึงการฟังพระธรรมเทศนาเรื่อง เวสสันดรชาดก อันเป็นพระชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ก่อนจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าโคตมะในชาติต่อมา เวสสันดรชาดก มีทั้งหมด 13 กัณฑ์ คำว่า “ตั้ง” แปลว่าเริ่มต้น การตั้งธรรมหลวงก็อาจแปลว่าการสดับพระธรรมเทศนาจากคัมภีร์ที่จารขึ้นใหม่เป็นครั้งแรก มีการเตรียมงานมากมายนับตั้งแต่การเตรียมสถานที่ในการเทศน์และการเตรียมตัวของผู้จะมาฟังเทศน์อาจมีการฟังเทศน์ต่อเนื่องกันไปถึง 7 วัน โดยแบ่งการเทศน์เป็นวันแรกเทศน์ธรรมวัตรวันที่สองเทศน์คาถาพัน เทศน์เรื่องอื่นไปเรื่อยๆ พอก่อนถึงวันสุดท้ายก็จะเทศน์คัมภีร์ชื่อ “มาลัยต้น” และ “มาลัยปลาย” ซึ่งเนื้อหาคล้ายกับคัมภีร์ “มาลัยโผดโลก” รุ่งขึ้นเวลาเช้ามืดก็จะเริ่มเทศน์มหาชาติตั้งแต่กัณฑ์ทศพรเรื่อยไปจนครบทั้ง 13 กัณฑ์ ซึ่งมักจะไปจบในเวลาทุ่มเศษแล้วจะมีการเทศนาธรรมพุทธาภิเษก ปฐมสมโพธิ สวดมนต์เจ็ดตำนานย่อ ธัมมจักกัปปวัตตสูตร และสวดพุทธาภิเษก ปัจจุบันนิยมให้จบภายในวันเดียว

จะเห็นได้ว่า คัมภีร์ “มาลัยต้น” และ “มาลัยปลาย” กับคัมภีร์ “มาลัยโผดโลก” คือเรื่องเดียวกัน เพียงแต่ “มาลัยโผดโลก” เป็นบทสรุปสั้นกระชับของมาลัยต้น มาลัยปลาย เพื่อสะดวกกับการนำไปใช้ในการเทศน์ในพิธีกรรมซึ่งใช้เวลาในการเทศน์ไม่นาน ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

2.3.3 มาลัยต้น มาลัยปลายและมาลัยโผดโลก

พระธรรมเทศนา เรื่อง “มาลัยต้น” หรือ บางทีก็เรียกว่า “มาลัยเค้า” เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการเดินทางไปสวรรค์ของพระมาลัยเถระเพื่อกราบไหว้พระธาตุเกศแก้วจุฬามณีบนสวรรค์ดาวดึงส์ และท่านได้พบกับพระศรีอริยเมตไตยโพธิสัตว์ และมีคำกล่าวจากท่านที่ว่าใครอยากจะเกิดร่วมศาสนากับท่านต้องได้ฟังมหาชาติเวสสันดรชาดก ส่วนธรรมเรื่อง “มาลัยปลาย” เป็นเรื่องของ

พระมาลัยเถระที่ไปท่องยมโลก เห็นความทุกข์ทรมานของผู้ที่ไปเสวยผลกรรมจากบาปที่เคยทำ เป็นที่น่าเวทนายิ่งนัก ท่านจึงนำข่าวสารมาบอกแก่มนุษย์ให้ละเว้นบาปและทำบุญทำทาน

จากตัวอย่างที่นำมาศึกษา พระมาลัยโผดโลก สำนวนของ อินสม ไชยชมพู และสำนวนของบุญคิด วัชรศาสตร์ มีเนื้อหาเหมือน “มาลัยปลาย” คือ กล่าวถึงตอนที่พระมาลัยได้ลงไปท่องยมโลกเห็นความทุกข์ทรมานของสัตว์นรกต่างๆ จึงกลับขึ้นมาบอกให้คนทำดีละเว้นความชั่ว และให้ทำบุญอุทิศไปหาญาติที่ตกนรก ส่วน เนื้อหาของ มาลัยโผดโลก ฉบับสำนวนของ ส.วีรกุล เนื้อหา เหมือน “มาลัยต้น” เป็นตอนที่พระมาลัยไปสวรรค์ ไปกราบพระเกศแก้วจุฬามณีและได้พบกับพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์ และบอกให้ชาวพุทธทำบุญทำทานและฟังเทศน์มหาชาติอย่างต่อเนื่องให้จทุกตอนภายในวันเดียว เพื่อจะได้อานิสงส์ให้ไปเกิดร่วมยุคในสมัยที่พระพุทธเจ้าองค์ที่ 5 องค์สุดท้ายแห่งภัทรกัปป์ นั่นคือเมื่อพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์จุติลงมาเกิดเป็นพระพุทธเจ้าองค์ต่อไปเมื่อสิ้นสุดยุคของพระพุทธเจ้าโคตมะ

ดังนั้น มาลัยเค้า หรือมาลัยต้น ก็คือ มาลัยโผดโลก ฉบับพระมาลัยไปสวรรค์ ส่วนมาลัยปลาย ก็คือ มาลัยโผดโลก ฉบับพระมาลัยไปท่องนรก

2.4 ความสำคัญของการเทศนาธรรม เรื่อง “มาลัยโผดโลก”

การเทศนาธรรม หรือ การเทศน์ หมายถึงการบอก แสดงแจกแจงเปิดเผย ทำให้แจ่มแจ้งซึ่งธรรมมีชื่อเรียกเฉพาะอีกอย่างว่า “แสดงธรรมเทศนา” แปลตรงตัวว่าการแสดงธรรม จัดเป็นภารกิจสำคัญและศักดิ์สิทธิ์สำหรับพุทธศาสนิกชน ในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงประดิษฐานพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรืองตลอดพระชนม์ชีพด้วยการเทศนาสั่งสอนพระสัทธรรมที่ทรงตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง หลังจากนั้นพระอรหันตสาวกก็ยึดถือการเทศนาธรรมที่มีพระพุทธองค์ทรงเป็นต้นแบบเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แผ่ขยายตามดินแดนต่างๆ จนในปัจจุบันพระสงฆ์แต่ละท้องถิ่นต่างได้ยึดถือการเทศนาธรรมเป็นแบบอย่างในการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา (พระธรรมกิตติวงศ์, 2550 หน้า 4)

2.4.1 ความหมายของการเทศน์ในล้านนา

คำว่า เทสน์ หรือ เทศน์ มีรากศัพท์เดิมมาจากภาษาบาลีและสันสกฤต ดังนี้ ภาษาบาลี รากศัพท์เดิม ทิสฺ รวมกับ อน ปัจจัย เป็น เทสน ภาษาสันสกฤตรากศัพท์เดิม ทิศฺ รวมกับ อน ปัจจัย เป็นเทศนา (มั่นเกียรติ โกศลนิรัติวงษ์, 2541, หน้า 161)

พจนานุกรมล้านนา - ไทย ให้ความหมายตามอย่างภาษาบาลีว่า “เทสนา” การแสดงธรรม ในขณะที่สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ (สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ, 2542, หน้า 2876) ใช้ศัพท์ที่แผลงมาจากภาษาบาลีแต่อธิบายความหมายในบริบทล้านนาว่า เทสน์ (อ่าน “เต้ด”) เทสน์หรือการเทศน์ คือ การอ่านตามคัมภีร์ใบลานที่จารึกพระธรรมในพระพุทธศาสนาให้ผู้อื่นได้รับรู้ ซึ่งการเทศน์แบบล้านนานั้นเป็นการอ่านด้วยลีลาน้ำเสียงที่มีท่วงทำนองงดงามตามแบบประเพณีนิยมในแต่ละท้องถิ่น ส่วนภาษาไทยกลาง นิยมใช้เทศน์ซึ่งเป็นภาษาสันสกฤตแต่ก็มีความหมายเหมือนภาษาบาลี ดังพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2546 (ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2542, หน้า 121) ให้ความหมายว่า “เทศน์, เทศนา (เทด, เทสะนา, เทดสะหฺนา) การแสดงธรรมสั่งสอนในทางศาสนา แสดงธรรม เช่น พระเทศน์ ส่วนพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับ

ประมวลธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตฺโต, 2551, หน้า 140) ให้ความหมายเหมือนกันว่า เทศนา คือ การแสดงธรรมสั่งสอนในทางศาสนา การชี้แจงให้รู้จักดีรู้จักชั่ว

เมื่อประมวลความหมายจากคำจำกัดความในเอกสารวิชาการแล้ว พบว่าความหมายของการ “เทศน์”หรือ “เทสน์” คือ การชี้แจงแสดงธรรมทางพระพุทธศาสนา แต่การเทศน์ในวัฒนธรรมล้านนาให้ความสำคัญกับการเทศน์โดยการอ่านตามคัมภีร์ใบลานด้วยทำนองขับขานในท้องถิ่น ถือเป็นพิธีการที่สำคัญและศักดิ์สิทธิ์ ส่วนการพูดด้วยปากเปล่าโดยไม่อ่านตามคัมภีร์ธรรม ในล้านนาไม่ถือเป็นการเทศน์เป็นเพียงการให้โอวาทสั่งสอนโดยทั่วไปเท่านั้น

2.4.2 ลักษณะของการเทศน์แบบพื้นเมืองล้านนา

การเทศนาธรรมแบบจารีตในล้านนา ถือเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง มีลักษณะสำคัญที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ดังนี้

1. เป็นพิธีกรรมที่สำคัญและศักดิ์สิทธิ์ ด้วยโลกทัศน์ของชาวล้านนาถือว่าการเทศนาธรรมเป็นพิธีกรรมที่สำคัญและศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากนำเอาพระพุทธพจน์มากล่าวแสดง ถ้าหากบุคคลใดได้สดับฟังแล้วย่อมรับรู้และมีความศรัทธาต่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า จนเกิดความเชื่อกลายเป็นค่านิยมที่อิงอยู่กับพระพุทธศาสนา ซึ่งจะปรับมาสู่พฤติกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น ความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด กฎแห่งกรรม ความไม่เที่ยง รู้จกบาปบุญคุณโทษ รู้จักพอใจในสิ่งที่มียินดีในสิ่งที่ได้ รู้จักให้อภัย รักสงบสันติ ไม่เบียดเบียนข่มเหงรังแกผู้อื่น ทำบุญให้ทานรักษาศีล มีเมตตา มีความกตัญญู เป็นต้น โดยเฉพาะเรื่องการถวายเครื่องสักการะและเครื่องประกอบพิธีเทศนาธรรม เชื่อว่าเป็นการสั่งสมบุญบารมีให้แก่ตน สามารถอุทิศผลบุญกุศลไปให้แก่บรรพชนผู้ล่วงลับได้

2. เป็นภารกิจสำคัญของพระภิกษุและสามเณร การเทศนาธรรมถือเป็นภารกิจสำคัญของพระภิกษุและสามเณรในภาคเหนือมาก ในฐานะที่เป็นศาสนทายาทผู้สืบทอดศาสนธรรมต้องทำหน้าที่เผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้าให้กับศรัทธาประชาชนได้ฟังจนเข้าใจ เสริมสร้างความศรัทธาในพระรัตนตรัย จนนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ฆราวาสไม่อาจเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบนี้ได้ ชาวล้านนาถือคติว่าพระสงฆ์ผู้เทศนาธรรมถือเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าในการแสดงพระธรรมเทศนาโปรดสัตว์โลก

3. เทศน์ด้วยวิธีอ่านตามคัมภีร์ การเทศนาธรรมในล้านนาใช้วิธีอ่านตามคัมภีร์เป็นทำนองไพเราะ โดยเนื้อหาในคัมภีร์เป็นเรื่องราวที่นักปราชญ์ล้านนาเรียบเรียงไว้แล้วพระสงฆ์ สามเณรผู้เทศนาจะต้องผ่านกระบวนการฝึกอ่านให้ถูกต้องชัดเจน การเอื้อนเสียงขึ้นลงอย่างน่าฟังตามทำนองนิยมของท้องถิ่นจึงจะสามารถเทศนาธรรมได้อย่างจับใจ

4. มีแบบแผนขั้นตอน กระบวนการเทศนาธรรม มีขั้นตอนตามพิธีนิยมในท้องถิ่น เรียกว่า “พิธีเทศนาธรรม” เริ่มจากการไหว้พระ รับศีล อาราธนาธรรม เทศนาธรรม ถวายกัณฑ์เทศน์ และรับพร เป็นเสร็จพิธี เป็นแบบแผนที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาโดยเฉพาะการกล่าวคำอาราธนาคือขอให้พระสงฆ์เทศนาธรรมนั้น ถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากในพิธีเทศนาธรรมล้านนา เนื่องจากเป็นคติที่ได้รับแบบอย่างมาจากพุทธประวัติตอนที่กล่าวถึงท้าวสหัมบดีพรหมทูลอาราธนาให้พระพุทธเจ้าแสดงพระธรรมเทศนาโปรดสัตว์โลก คติดังกล่าวนี้จึงเป็นต้นแบบในการอาราธนาพระสงฆ์ให้แสดงธรรมโปรดศรัทธาประชาชนตามรอยพระพุทธปฏิปทาสืบมา ดังนั้นพิธีการเทศนาธรรมในล้านนาจึงถือเป็นพิธีการที่สำคัญ (พระนคร ปณฺญาวชิโร, 2550 ก, หน้า 11-13)

2.4.3 ความสำคัญของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่อง “มาลัยโผดโลก”

1) เป็นวรรณกรรมคำสอนจริยธรรม เรื่องผลกรรม

1.1) เป็นเรื่องที่แจกแจงผลของการประกอบกุศลกรรมและอกุศลกรรม ได้แก่ ให้ทาน รักษาศีลและภาวนา หรือการผิดศีล ความเชื่อในเรื่องอานิสงส์ของการทำความดีตามหลักของศาสนาทำให้เกิดความเชื่อมั่นในคำสอนพระพุทธศาสนา

1.2) เป็นเรื่องที่โน้มน้าวความคิด ความเชื่อให้คนในสังคมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หันมาทำกรรมดี ตระหนักถึงผลกรรมจากการทำความชั่ว ทำให้คนในสังคมมีจิตสำนึกต่อบุญกรรมที่ตนกระทำว่าย่อมให้ผลในทางที่ดีหรือไม่ดี ซึ่งจะส่งผลแน่นอนไม่ว่าชาตินี้หรือว่าชาติหน้า

2) มีคุณค่าด้านภาษาและวรรณกรรม

คัมภีร์ธรรม เรื่อง มาลัยโผดโลก มีคุณค่าด้านภาษาและวรรณกรรมล้านนา คือ

2.1) สืบทอดคำศัพท์โบราณ

ในบทเทศน์ นั้นนอกจากการอ่านออกเสียงใส่ทำนองให้ไพเราะตามที่ได้ฝึกมาแล้ว สิ่งที่น่าสนใจอีกอย่างคือ สำนวนภาษาและคำศัพท์โบราณต่างๆ ที่ไม่ค่อยใช้ในปัจจุบันกันแล้ว แต่จะได้ฟังจากการเทศนาธรรม ซึ่งองค์เทศน์ต้องออกเสียงให้ถูกต้องตามแบบโบราณ ทำให้เป็นที่สนใจของผู้ที่คุ้นเคยกับคำโบราณเหล่านั้น เช่นคนสูงอายุ หรือคนที่ชอบอ่านวรรณกรรมโบราณ ในบทเทศน์เรื่องมาลัยโผดโลก ใช้คำศัพท์ล้านนาโบราณเป็นจำนวนมาก ได้แก่

ผาถนา (ปรารถนา)	ทะรงวิบาก (รับผลกรรม)	ปู่นกลั๋ว (น่ากลัว)
เยื่อง (เรื่อง)	เหือด (แห้ง)	เต้าว่า (ประมาณว่า)
แต๊ไส้ (แท้จริง)	หยาบจ๊า (หยาบช้า)	ปายลูน (ภายหลัง)
จ๋ากำ (กล่าวคำ)	ลวงอากาศ (ทางอากาศ)	ห้องจุมปู (ชมพูทวีป)
อุติสะ (อุทิศ)	จื่นจ๊อย (ชื่นช้อย)	ผาสะรั๋ย (ปราศัย)
ผายโผด (โปรดสัตว์)	ถรัสประหญา (ตรัสรู้)	จ๋ากำ (เจรจา)
อาวาสเกหา (วัด)	เจี๋ยรจ๋า (เจรจา)	ตุ้กด้าว (ทุกพื้นที่)
อนตราย (อันตราย)	ผาเสริฐ (ประเสริฐ)	อาศรั๋ย (อาศัย)

ดูตัวอย่างคำเพิ่ม ในเอกสารภาคผนวก ข

2.2) มีลักษณะวรรณกรรมท้องถิ่นที่ชัดเจน

วรรณกรรมคำสอน “มาลัยโผดโลก” มีความงดงามทางด้านภาษาเชิงพรรณนาโวหาร สะท้อนถึงความมีจิตใจที่งดงามของชาวล้านนา มีความโอบอ้อมอารี มีความเป็นมิตร ยึดมั่นในพระพุทธศาสนาจึงทำให้ภาษามีลักษณะยืดเยื้อเป็นคำคร่าว - คำเครือ (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2556, ข 27) บ่งบอกนิสัยว่าเป็นเมืองคนใจเย็นไม่รีบร้อนส่งผลให้ทางภาคเหนือมีวรรณกรรมมากมายที่มีความงดงามทางด้านภาษาเชิงพรรณาโวหาร

3) พิธีกรรมล้านนาที่เกี่ยวข้องกับธรรมเรื่อง “มาลัยโผดโลก”

คัมภีร์เทศนามาลัยโผดโลกมีอิทธิพลต่อความเชื่อในสังคมล้านนา ซึ่งเป็นรากฐานที่ปลูกฝังการยึดมั่นในคำสอนของพระพุทธศาสนา และเมื่อนำมาผสมผสานกับความเชื่อเดิมคือ เชื่อเรื่องผี และพราหมณ์ ซึ่งมีอยู่ก่อนแล้ว ทำให้เป็นวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์ล้านนา ดังเราจะพบว่าทุกวัด มีเรื่องราว

ของการเวียนว่ายตายเกิด มีความเชื่อเรื่องภพภูมิต่างๆ โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมคนภาคเหนือเสมอมา

พิธีกรรม เป็นสิ่งที่สำคัญและศักดิ์สิทธิ์ที่มนุษย์ในแต่ละสังคมได้ทำขึ้น ตามคติความเชื่อของท้องถิ่นซึ่งสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นมายาวนาน สุเมธ เมธาวิทยกุล (2525, หน้า 1) กล่าวถึงพิธีกรรม ว่าเป็นการกระทำที่คนเราสมมติขึ้นอย่างเป็นขั้นตอน มีระเบียบวิธี เพื่อใช้เป็นสื่อหรือหนทางที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวัง ทำให้ผู้ประกอบพิธีกรรมเกิดความสบายใจ มีขวัญกำลังใจในการดำเนินชีวิต เช่น พิธีกรรมทางพุทธศาสนา เป็นต้น ซึ่งมีการแฝงปรัชญาธรรมไว้ในพิธีกรรมนั้นด้วย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คนเข้าใจหลักธรรมโดยไม่รู้ตัว พิธีกรรมส่วนใหญ่มักอิงหรือมีความสัมพันธ์อยู่กับคติความเชื่อทางศาสนา อยู่ในกลุ่มของวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ แต่แยกกลุ่มออกจากสถาบันทางศาสนา เนื่องจากพิธีกรรมเป็นสิ่งที่ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ที่กำหนดขึ้นในขณะที่ศาสนาถือเป็นสิ่งที่ควบคุมสังคมจึงจัดให้อยู่ในกลุ่มของวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการควบคุมสังคมและจัดระเบียบทางสังคม เพราะศาสนามีของปฏิบัติและข้อห้ามหลายประการซึ่งสามารถช่วยควบคุมพฤติกรรมทางสังคมได้ดี

พิธีกรรมและความเชื่อ คือ ความรู้ที่มีทั้งสติและปัญญา พิธีกรรมความเชื่อที่ประกอบด้วยสติและปัญญาจะเป็นเครื่องชี้นำแก่คนในสังคมว่าการที่คนเราจะใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนและเกิดสันติสุขกับคนด้วยกัน จะอยู่โดยไม่ทะเลาะเบาะแว้งกันอยู่กับป่า ภูเขา น้ำ ฟ้า อากาศที่เราหายใจเข้าไปและฟ้ายังหมายถึงอำนาจเหนือธรรมชาติเหนือมนุษย์อีกด้วย มนุษย์จำเป็นต้องสร้างดุลยภาพกับอำนาจเหนือธรรมชาติด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน ดังนั้นการที่มนุษย์จะมีความความสัมพันธ์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ ความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในสังคมประเทศชาติบ้านเมือง กับพืช ผัก ต้นไม้ สัตว์ต่างๆ ทั้งสัตว์เล็กไปถึงสัตว์ใหญ่ซึ่งเป็นทั้งอาหารและเป็นเพื่อนร่วมโลก การศึกษาความเชื่อพิธีกรรมบนพื้นฐานของภูมิปัญญาเช่น ความเชื่อเรื่องผี เรื่องเทวดา เป็นความเชื่อที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของปรากฏการณ์ที่ละเอียดอ่อนและซับซ้อนความเชื่อในศาสนาเชื่อเรื่องระบบคำสอนอันเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องระหว่างความเชื่อกับความศรัทธา ผนวกกับความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ มนุษย์จึงได้ขยายความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติโดยรอบ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนกับอำนาจดังกล่าว ซึ่งมนุษย์เชื่อว่าอำนาจเหล่านั้นมีพลังแฝงอยู่สามารถควบคุมธรรมชาติและควบคุมวิถีชีวิตของมนุษย์ได้ ส่วนพิธีกรรม คือการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ไปสัมพันธ์กับความเชื่อเป็นส่วนใหญ่ การศึกษาพิธีกรรมในแง่ของการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ที่ทำหน้าที่หรือสะท้อนถึงวิธีคิดภูมิปัญญาชาวบ้านอาจมีการปรับเปลี่ยนบ้างเพื่อให้สามารถเผชิญกับความเคลื่อนไหวของบริบททางสังคม ซึ่งเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อม พิธีกรรมทำหน้าที่ตอกย้ำอุดมการณ์เป็นแบบแผนทางวัฒนธรรมทำหน้าที่กล่อมเกลาจิตใจและยังเป็นต้นแบบของพฤติกรรมมนุษย์ นอกจากนั้นการประกอบพิธีกรรมยังเป็นการรวมกลุ่มกันหรือเป็นศูนย์รวมจิตใจของสังคม เป็นการแสดงออกเพื่อลดความตึงเครียดทางใจและผสานความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม

ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่มีคุณค่าที่แฝงมากับความเชื่อและพิธีกรรมนั้น บางอย่างไม่สามารถถ่ายทอดหรือเรียนรู้กันได้โดยตรง แต่อาศัยความศรัทธาเป็นแรงจูงใจให้ผู้เชื่อถือรับฟังยอมรับรวมถึงการปฏิบัติตามให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อการดำรงอยู่อย่างสันติสุขของสังคมชุมชนโดยมีผลต่อสังคมในเชิงบวก ประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ที่สืบทอดกันมา จึงเป็นวิธีการอันแยบยลของบรรพชน ในการกล่อมเกลาความคิดของคนในสังคมให้ค่อยๆ น้อมเข้าหา คำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นวิธีการสอน

แบบไม่บอกตรงๆ เป็นข้อๆ แต่สอนให้ลงมือทำในสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ของการแบ่งปัน การระลึกถึง และความนอบน้อม ซึ่งในล้านนามีประเพณีท้องถิ่น คือ การถวายขันข้าว ซึ่งมีอยู่ในทุกเทศกาลและงานบุญประเพณีท้องถิ่น ซึ่งการถวายทานขันข้าวมีสาระดังต่อไปนี้

ประเพณีตาน (ทาน) ขันข้าว

ประเพณีตานขันข้าว คือ การถวายสำรับกับข้าวหรือถวายถาดใส่ข้าวและอาหาร ซึ่งประชาชนชาวเหนือนิยมทำกันมาช้านานแล้ว โดยความมุ่งหมาย คือ 1. ทานขันข้าว เพื่อตัวเอง 2. ทานขันข้าว เพื่ออุทิศแก่บรรพชน 3. ทานขันข้าว เพื่อบูชาคน 4. ทานขันข้าวเพื่อบูชาเทพยดาทั้งหลาย การทานขันข้าว เป็นกิจอย่างหนึ่งเนื่องด้วยความกตัญญู กตเวที และความเป็นคนมีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เมื่อได้ทำกันเป็นประจำจนกลายเป็นประเพณี การปฏิบัติสืบกันมา ไม่ขาดสายจนกระทั่งทุกวันนี้ (สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดลำปาง, 2563)

การตานขันข้าวเพื่อตัวเอง คือ การทำบุญด้วยการเอาข้าวปลาอาหารใส่ถาด ใส่ขันโตก นำไปถวายพระสงฆ์ โดยบอกว่า "ตานไว้ภายหน้า" คือทำบุญไว้เพื่อรับรองบุญในชาติหน้า ผู้ถวายเข้าประเคนพร้อมกับขวดน้ำให้พระสงฆ์ขอท่านกรวดน้ำให้ เพราะเห็นว่าพระสงฆ์เป็นผู้ทรงศีล เป็นเนื้อนาบุญที่ผู้ถวายหวังใจว่าเป็นบุญกุศลอันยิ่งใหญ่แก่ตน

การถวายตานขันข้าวเพื่ออุทิศหาบรรพชน มี 2 ขั้นตอนคือ

1. เมื่อญาติพี่น้องถึงมรณกรรมลง วันรุ่งขึ้นญาติจะแต่งดาขันข้าวและนำไปถวายแด่พระสงฆ์ในวัดทั้งตอนเช้าและตอนกลางวัน พร้อมกับขอพระสงฆ์ สวดอุทิศกุศลให้แก่คนที่ตายนั้น พระสงฆ์จะให้พรเป็นคำโวหารเพื่ออุทิศส่วนกุศล พร้อมกับหยาดน้ำว่า "ด้วยเตชะ ผลบุญราศี อันนี้นามีมาก...(ชื่อผู้ถวาย) ....ได้ทำแล้วมากนานาขออุทิศไปหายังผู้มรณา ตายจากชีวิตพรากไคลคลา มีนามกรว่า ....(ผู้ตาย)....แม้นว่าได้วางอารมณ์อาลัย มรณะจิตไปบ่ช่าง ตกท้องหว่างจตุอบาย ร้อนบ่ได้อาบอยากบ่ได้กินดั่งอั้นก็ดี ขอบุญกุศลอันนี้ไปปกยกออกจากที่ร้าย ย้ายมาสู่ที่ดี หื้อได้เกิดเป็นเทวบุตรเทวดา อินทาพรหมตนประเสริฐ ผลบุญนี้จะเกิดเป็นผลอันประเสริฐ ดั่งเงาเทียมตนอย่าคลาด บุญนี้อย่าขาดสูญหาย ไปเถิงเมื่อยามเจ้าหื้อได้กลายเป็นข้าวงาย ไปเถิงเมื่อยามขวาย กลายเป็นแพรพรรณแผ่นผ้า ไปเถิงเมื่อยามหล้า หื้อเป็นสุวรรณนาวาลำประเสริฐนำเอา ...(ผู้ตาย)....ไปเกิดที่ทางดีตกปางภายลูนหื้อเข้าสู่เวียงแก้ว คือ ที่แล้วมหานิพานนั้นจุ่งจักมี เที่ยงแท้ดีหลี สัพพีติโย ฯลฯ อายุ วัณโณ สุขัง พลัง"

2. การทำบุญอุทิศไปหาบรรพบุรุษมี พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ในคราวงานเทศกาล เช่น วันพระญาวันปีใหม่ วันเข้าพรรษา ทำบุญสิบสองเพ็ญ งานบุญยี่เป็ง วันพระเหล่านี้ประชาชนในภาคเหนือจะนำเอาขันข้าวไปถวายแก่พระสงฆ์ในวัด เพื่ออุทิศบุญกุศลให้ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือ บิดามารดา ญาติของตนที่ล่วงลับไป

ที่มาของเหตุแห่งการทำบุญอุทิศหาผู้ตาย เชื่อว่ามาจากคำสอนในคัมภีร์พุทธศาสนาหลายคัมภีร์ ที่กล่าวถึงการอุทิศบุญไปหาบรรพชน เช่น *คัมภีร์เปรตพลี* ซึ่งเป็นเรื่องพระเจ้าพิมพิสาร อุทิศบุญแก่ญาติที่ตายไปเป็นเปรต *คัมภีร์พระมาลัย*ที่กล่าวถึงพระมาลัยพบกับพระยายมราชในนรกและพระยายมราชสั่งมาบอกแก่ประชาชนในชมพูทวีปขออุทิศกุศลให้ญาติพี่น้องที่มาทุกข์ทรมานในนรกภูมิ *คัมภีร์อมตปัญหา*หรือ*พราหมณ์ปัญหา* เป็นคัมภีร์ที่นักปราชญ์ภาคเหนือ แต่งไว้ มีเนื้อเรื่องดังนี้ "พราหมณ์และนางพราหมณี ในเมืองสาวัตถีมีลูกชายผู้เดียว เป็นที่รักอย่างยิ่งจึงเลี้ยงดูอย่างดี ต่อมา

ลูกชายตายด้วยโรคระบาด พราหมณ์โศกเศร้ามาก ฝังศพแล้ว พราหมณ์ให้คนใช้เอาข้าวปลาอาหารไปส่งให้ลูกชายที่ป่าช้าทุกวัน เป็นเวลาถึง 12 ปี วันหนึ่งคนใช้นำอาหารไปส่งที่ป่าช้าไม่ได้เพราะน้ำท่วม จึงนำอาหารถวายพระภิกษุที่มาบิณฑบาต และออกปากอุทิศส่วนกุศลให้ลูกชายพราหมณ์นั้น อานิสงส์การใส่บาตรและอุทิศบุญทำให้ดวงวิญญาณของลูกชายเศรษฐีได้รับพลังแห่งบุญกุศล มีความสุขและชื่นชมยินดี จึงไปสำแดงตนแก่พราหมณ์ผู้เป็นพ่อและบอกว่าตั้งแต่ตายไป 12 ปี เพิ่งได้กินอาหารวันนี้เอง รุ่งขึ้นจึงเรียกคนใช้มาถาม ได้ความแล้ว พราหมณ์ จึงไปกราบทูลถามปัญหาพระพุทธเจ้า ท่านทรงเทศนาว่าพระสงฆ์มีศีล ทายกมีศีลและตั้งใจทำความดีด้วยการทำทานรักษาศีลและภาวนา ย่อมบังเกิดผลดีแก่ผู้ตายไปแล้ว พราหมณ์แจ่มแจ้งแล้วได้ปฏิญาณตนเป็นอุบาสกที่ดีในพุทธศาสนาได้บรรลุมรรคผลเป็นโสดาบันบุคคลสืบมา

จะเห็นว่าเนื้อหาในคัมภีร์เรื่องพราหมณ์ปัญหา คัมภีร์มาลัยสูตร คัมภีร์เปรตพลี มีเนื้อหาบ่งชี้ให้เกิดค่านิยมการทำบุญ ทานขันข้าวของชาวเหนือมาตั้งแต่อดีตจึงถึงปัจจุบัน

ในประเพณีสิบสองเป็งก็เป็นอีกวาระหนึ่งที่ชาวล้านนามักจะออกไปทำบุญถวายทานขันข้าว ขันน้ำ เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษและญาติพี่น้องผู้ล่วงลับไปแล้วเป็นลำดับแรกก่อนจะใส่ขันดอกไม้หรือขันแก้วทั้งสาม และทำบุญใส่บาตรในวันพระตามปกติ การถวายทานข้าวน้ำในวันสิบสองเป็งนี้จะถวายทานข้าวไปหาเฉพาะผู้ตายเท่านั้นซึ่งต่างจากวันสำคัญและเทศกาลอื่น ๆ (พนมกร นันติ, 2566)

ประเพณีการถวายคัมภีร์ธรรม

ชาวล้านนาเชื่อว่ามีอานิสงส์เพื่อให้ผู้ล่วงลับได้หลุดพ้นจากความทุกข์ทรมานในนรกอเวจี พ้นจากความเป็นเปรตแล้วไปเกิดใหม่ ซึ่งคัมภีร์แต่ละผูกที่ถวายทานและเอามาเทศน์นั้น ฟังเป็นเครื่องเตือนสติไม่ให้ทำชั่ว ซึ่งแต่ละผูกจะเล่าเรื่องแตกต่างกันไป ความเชื่อในอานิสงส์ของการถวายคัมภีร์ธรรม ในล้านนานั้น มีตัวอย่างที่พบได้ทั่วไปในท้ายคัมภร์ ที่ผู้จารจะเขียนบันทึกสั้นๆ บอกถึงวัตถุประสงค์ของการสร้างคัมภีร์นั้นเพื่อถวายไว้ในพระพุทธศาสนา ซึงธรรมเนียมการบันทึกท้ายคัมภีร์แบบนี้ น่าจะเป็นลักษณะร่วมในวัฒนธรรมการจารคัมภีร์ใบลานที่สืบมาแต่โบราณ ล้านนาเป็นเมืองขึ้นของพม่า ร่วม 216 ปี จึงเปนไปได้ว่าจะมีการส่งผ่านจารีตการบันทึกท้ายใบลานแบบเดียวกัน ซึ่ง จากตัวอย่างของ”ท้ายลาน” หรือบันทึกท้ายคัมภีร์ ที่เก่ามาก และมีการกล่าวถึงอานิสงส์ของการถวายคัมภีร์ ที่ค่อนข้างว่าไว้สมบูรณ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คัมภีร์ใบลานพระไตรปิฎกบาลี สีลขันธวรรค ทีฆนิกาย จารด้วยอักษรพม่า อายุราว 250 ปี เก็บรักษาอยู่ที่เมืองอมรปุระ ประเทศเมียนมา ในตอนท้ายของมัดปรากฏเนื้อความกล่าวโดยรวมได้ว่า การจารคัดลอกพระไตรปิฎกบาลี สีลขันธวรรคอันศักดิ์สิทธิ์ได้แล้วเสร็จสมบูรณ์ในช่วงบ่ายวันอาทิตย์ที่ 6 แรม 8 ค่ำ เดือนมีนาคม จุลศักราช 1129 ด้วยเดชกุศลกรรมอันเป็นส่วนบุญนี้ ด้วยบุญกุศลอันเกิดจากการคัดลอกใบลานนี้ ขอให้ข้าพเจ้ารอดพ้นจากอกุศลกรรม จากไฟทั้งสาม คือ ไฟราคะ ไฟโทสะ และไฟโมหะ ไม่ไปเกิดเป็นในอบายภูมิสี่ คือ สัตว์นรก เปรต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน ให้ปราศจากซึ่งอคติสี่ คือ ฉันทาคติ โทสาคติ ภยาคติ และโมหาคติ ให้ปลอดภัยจากภัยทั้งห้า คือ อัคคีภัย โจรภัย อุทกภัย ราชภัย และศัตรูหมู่พาล ไม่มีธรรมเป็นเครื่องเนิ่นช้า 5 ประการ คือ ราคะ โทสะ โมหะ ตัณหา ทิฐิ มานะ และไม่ไปเกิดในสถานที่ซึ่งไม่สามารถบรรลุธรรมได้ 8 แห่ง และเมื่อข้าพเจ้าได้พบพระศรีอริยเมตไตรย ขอให้ได้บรรลุมรรผลนิพพาน พร้อมด้วยอภิญญา 6 และฌาน 8

ข้าพเจ้าขอแบ่งบุญกุศลอันเกิดจากการคัดลอกคัมภีร์พระไตรปิฎกใบลานให้แก่บิดามารดา ครูบาอาจารย์ และสรรพสัตว์ทั้งหลาย รวมถึงสรรพสัตว์หลายล้านชีวิตที่อาศัยอยู่ในน้ำและนภากาศ จงมารับกุศลผลบุญนี้ ขอธรณีนี้จงเป็นพยานต่อบุญกุศลที่บังเกิดขึ้น อันจะเป็นพลวปัจจัยให้เข้าถึงพระนิพพาน พร้อมด้วยปุพเพนิวาสานุสติญาณ ทิพพจักขุญาณ และอาสวักขยญาณ อักขระแต่ละตัวเปรียบประดุจพระพุทธเจ้าหนึ่งพระองค์ ดังนั้นผู้ที่มีความรู้เท่านั้นที่เหมาะสมจะคัดลอกคัมภีร์ใบลานได้ ท่านอัคคสภะโปรดอย่าได้ทำลายคัมภีร์พระไตรปิฎกบาลี แห่งสีลขันธวรรคนี้เลย หากท่านกระทำการดังกล่าวขอให้ประสบความทุกข์ยากแสนสาหัสในอบายภูมิด้วยเทอญ (คัมภีร์ใบลาน สืบสานพระธรรม จาก https://kalyanamitra.org/th/article_detail.php?i=19803)

ประเพณีการถวายตุง

ความเชื่อเรื่องการถวาย “ตุง” เชื่อว่ามีอานิสงส์ช่วยให้พ้นจากอบาย และเป็นการอุทิศไปให้ญาติผู้ล่วงลับที่ได้ไปเสวยกรรมอยู่ในนรก ให้ได้พ้นจากความทุกข์ยาก ดังนั้นจึงมีการทำ “ตุง” ในรูปแบบต่างๆ ถวายในแต่ละเทศกาล มีการดัดแปลงตุงเป็นช่อเล็กๆ ปักตามเครื่องสักการะในพิธีกรรม ซึ่ง ช่อน้อยเหล่านั้นก็จัดว่าเป็นตุงชนิดหนึ่ง ที่มีความเชื่อว่า ช่วยให้พ้นจากอบาย ความพยายามจะทำบุญเพื่อนำพาตนเองให้พ้นจากนรกจึงมีแทรกอยู่ในงานประเพณีและพิธีกรรมล้านนาอีกหลายอย่าง

ตุงเป็นเครื่องสักการะที่สำคัญของชาวไทยวนในล้านนา มีความเชื่อที่สืบทอดมาว่าตุงเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นสิริมงคล เป็นเครื่องหมายแห่งความชื่นชมยินดี ความสำเร็จ เกียรติยศ ศักดิ์ศรีและความกล้าหาญ (ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์, 2546: 21) ตลอดจนเป็นสื่อนำวิญญาณของผู้ถวายทานตุง รวมทั้งวิญญาณของผู้ที่ล่วงลับไปแล้วที่มีผู้ถวายทานตุงให้ขึ้นไปสู่สวรรค์ หรือหลุดพ้นจากความทุกข์อันเนื่องจากวิบากกรรม พระสุตตันตปิฎก ได้กล่าวถึงธงไว้เช่นกัน ดังข้อความที่ว่า "หากความกลัวก็ดี ความหวาดเสียวก็ดี ความขนพองสยองเกล้าก็ดี จะพึงเกิดขึ้นแก่พวกเทวดาผู้ไปในสงครามสมัยนั้นพวกท่านพึงแลดูยอดธงของเราทีเดียว เพราะว่าเมื่อพวกท่านแลดูยอดธงของเราอยู่ ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ความขนพองสยองเกล้าก็ดี ที่จักมีขึ้นก็จักหายไป" ดังนั้น เมื่ออสูรบุกขึ้นมาราวีรุกรานสวรรค์อีก เทวดาทุกองค์ก็ช่วยกันขับไล่จนอสูรแพ้พ่ายลงไปจากสวรรค์ เหล่าอสูรก็มิได้ขึ้นมารบกวนอีกเลย จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า "ธง" หรือ "ตุง" นั้น เป็นสิ่งที่มีความสำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ในล้านนาปรากฏหลักฐานของตุงที่เกี่ยวข้องพุทธศาสนาทั้งในตำนาน จารึก ภาพจิตรกรรมและวรรณกรรม (สุนทร คำยอด, 2553)

2.5 สรุปสาระสำคัญ

ธรรมเรื่องมาลัยโผดโลก มีประวัติความเป็นมาและความสำคัญต่อสังคมล้านนาไม่น้อย สาระหลักของพระธรรม เรื่องมาลัยโผดโลกนั้น คือเป็นวรรณกรรมคำสอนที่บอกเล่าเรื่องนรกสวรรค์ ความเชื่อนี้สืบมาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ซึ่งกล่าวถึงนรกสวรรค์ไว้พอควร ซึ่งพระอรรถกถาจารย์ได้นำมาขยายความไว้ในคัมภีร์ไตรภูมิ ใส่รายละเอียดของนรกสวรรค์ให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น จากนั้นจึงนำมาเผยแผ่ด้วยการเทศน์ เพื่อนำข้อมูลนี้จากตำราเข้าสู่การรับฟังของชาวพุทธ โดยแต่งเป็นคัมภีร์เทศน์เรื่อง “พระมาลัย” เรื่องนี้แพร่กระจายไปในหมู่ชาวพุทธ ทั้งลาว พม่า เขมร และในประเทศไทยก็มีเรื่องพระมาลัยทุกภาค ซึ่งมีบทบาทเป็นคำสอนและมีประเพณีที่สืบเนื่อง

ชื่อเรื่อง “มาลัยโผดโลก” ในล้านนา ก็คือ เรื่อง “พระมาลัย” ในที่อื่น มีตำนานว่ามาจากลังกาพร้อมการเผยแผ่มาของพุทธศาสนาผ่านทางพม่า ในประเพณีมหากุศล เช่นเทศน์มหาชาติ ก็มีการเทศ “มาลัยต้น” “มาลัยปลาย” ก่อน ซึ่งการฟังธรรมเป็นกิจกรรมสำคัญทั้งต่อชาวพุทธล้านนา เป็นการสอนให้คนทำดีเว้นชั่ว เป็นการสืบทอดภาษาโบราณ สืบสานการใช้งานวรรณกรรมพื้นบ้าน และยังเชื่อมโยงไปสู่ประเพณีอื่นๆ ด้วย เช่น การทานขันข้าว การถวายตุง การถวายพระธรรมคัมภีร์ ซึ่งเชื่อกันว่าช่วยให้ตนพ้นจากอบายและอุทิศไปหาญาติที่ล่วงลับซึ่งอาจไปเสวยกรรมอยู่ในนรกผลบุญที่ญาติอุทิศไปหาจะช่วยให้พ้นจากความทุกข์ยากนั้นได้

ความสำคัญของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่อง “มาลัยโผดโลก” คือ 1) เป็นการแจกแจงผลของการประกอบกรรมดีกรรมชั่ว 2) เป็นเรื่องที่โน้มน้าวให้คนในสังคมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หันมาทำกรรมดี ทำให้คนในสังคมมีจิตสำนึกต่อบุญกรรมที่กระทำที่จะส่งผลไม่ว่าชาตินี้หรือว่าชาติหน้า นอกจากนี้ มาลัยโผดโลก ยังมีคุณค่าด้านภาษาและวรรณกรรมล้านนาด้วย คือ สืบทอดคำศัพท์โบราณ และมีลักษณะของวรรณกรรมท้องถิ่นอย่างชัดเจน วรรณกรรมคำสอน “มาลัยโผดโลก” มีความงดงามทางด้านภาษาเชิงพรรณนา นอกจากเรื่องคุณค่าด้านภาษาแล้ว ยังมีความรู้เรื่องพิธีกรรมที่เกี่ยวกับล้านนา คือ พิธีตาน (ทาน) ขันข้าว คือการถวายสำรับอาหาร เพื่ออุทิศไปหาญาติที่ล่วงลับ นอกจากนี้ยังมีพิธีถวายธรรมใบลานเพื่อให้พระสงฆ์ใช้เทศนาสั่งสอน หรือใช้สวดใช้เทศน์ในพิธีกรรม ซึ่งมีอานิสงส์ คือ ช่วยผู้ล่วงลับให้หลุดพ้นจากความทุกข์ทรมานในนรกอเวจี และยังมีประเพณีการถวาย”ตุง” หรือธง ในหลายวาระโอกาส ซึ่งมีความเชื่อว่า ตุงหรือธงนั้น จะช่วยเกี่ยวกระหวัดเอาสัตว์นรกผู้กำลังทุกข์ทรมานอยู่ในแดนอบายนั้นขึ้นมาจากขุมนรกนั้นได้ ประเพณี ถวายขันข้าวและของใช้ ในวันทำบุญสิบสองเป็ง หรือวันเปรตพลี เพื่ออุทิศไปให้ญาติที่ตกอยู่ในอบาย

บทที่ 3
เนื้อหาและโครงสร้างของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก

คัมภีร์มาลัยโผดโลกเป็นที่นิยมของคนภาคเหนือ ปัจจุบันมักใช้เทศน์ในงานบุญสำคัญเพื่ออุทิศไปให้ผู้ล่วงลับ เนื้อหาของคำสอนในเรื่องนี้สอนให้ไม่ประมาทในการใช้ชีวิต เพราะผลของกรรมที่จะได้รับหากทำผิดศีลธรรมตามหลักศาสนาจะส่งผลร้ายไปถึงภพหน้า ธรรมเรื่องมาลัยโผดโลกจึงเป็นการสอนจริยธรรม ก่อนที่จะไปทำความเข้าใจหลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในเรื่องมาลัยโผดโลก ควรรู้จักโครงสร้าง เนื้อหา และรูปแบบทำงวรรณกรรมของเรื่องมาลัยโผดโลกเสียก่อน ซึ่งผู้เขียนได้วางเนื้อหาในบทนี้ไว้ ดังนี้

3.1 โครงสร้างของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก

3.2 เนื้อหาของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก

3.3 รูปแบบทางวรรณกรรมของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก

3.1 โครงสร้างทางวรรณกรรม ของ เรื่องมาลัยโผดโลก

3.1.1 ทฤษฎีโครงสร้างวรรณกรรม

การพิจารณาโครงสร้างวรรณกรรมนั้น จะทำให้เราทราบวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์และวิธีการนำเสนอ โดยทั่วไปแล้วการสร้างสรรค์วรรณกรรมเกิดจากการนำองค์ประกอบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก บทสนทนา สัญลักษณ์ แก่นเรื่อง ภาษา ล้วนแต่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะขาดไม่ได้ ส่วนประกอบเหล่านี้ ถือเป็นสิ่งที่ผู้อ่านวรรณกรรมควรพิจารณา ดังนั้น การมองวรรณกรรมผ่านทฤษฎีโครงสร้าง จึงเป็นการให้ความสำคัญกับองค์ประกอบภายในของวรรณกรรมว่ามีคุณภาพดีเด่นอย่างไร โดยผู้อ่านต้องมีความรู้พื้นฐานด้านการวิเคราะห์โครงสร้างของวรรณกรรม เมื่อมีพื้นฐานด้านการวิเคราะห์องค์ประกอบหรือโครงสร้างของวรรณกรรม แล้วจึงสามารถประเมินโดยใช้ทฤษฎีโครงสร้างด้วยทัศนะที่เป็นเหตุเป็นผล

แนวคิดทฤษฎีโครงสร้าง

ทฤษฎีโครงสร้างที่ใช้ในการประเมินวรรณกรรมจะมุ่งพิจารณาองค์ประกอบเป็นหลัก โดยหยิบประเด็นเพียงบางส่วนจากองค์ประกอบของโครงสร้างวรรณกรรม เช่น การเปิดเรื่อง ดำเนินเรื่อง ปิดเรื่อง ตัวละคร ฉาก บทสนทนา การใช้สัญลักษณ์ แก่นเรื่อง ฯลฯ ที่เป็นจุดเด่น หรือจุดด้อย แล้วนำมาประเมินองค์ประกอบวรรณกรรม ซึ่ง ชมพูนุท เมฆเมืองทอง (2559) ได้เรียบเรียงไว้ในเอกสารประกอบการสอนวรรณกรรมวิจารณ์ ไว้ดังนี้

1. โครงเรื่อง

โครงเรื่อง คือ การลำดับเหตุการณ์ในเรื่อง เหตุการณ์เหล่านั้นต้องมีความหมายต่อเนื่องรวมถึงบทบาททั้งหมดที่ตัวละครแสดงออกในเรื่อง ซึ่ง บุญยงค์ เกศเทศ (2536, หน้า 31) และธัญญา สังขพันธานนท์ (2538,หน้า 97-98) ได้กล่าวถึงส่วนประกอบของโครงเรื่องว่า มีดังนี้

1.1. ตอนเริ่มเรื่อง เป็นส่วนสำคัญที่สร้างความสนใจแก่ผู้อ่านให้อยากติดตามเรื่องต่อไป อาจเริ่มด้วยการแนะนำตัวละคร สถานที่หรือเหตุการณ์สำคัญ หรือบางครั้งอาจเริ่มด้วยความขัดแย้ง หรือสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเป็นการปูเรื่องให้ดำเนินการต่อไป ซึ่งการเริ่มเรื่องมีทั้งแบบเรียงเหตุการณ์ตามปฏิทิน หรือย้อนเวลาของเหตุการณ์สลับไปมา โดยไม่ได้ลำดับตามเวลาตั้งแต่ต้นจนจบ

1.2 ตอนดำเนินเรื่อง จะเล่าสืบต่อจากตอนเริ่มเรื่อง มักจะมีรายละเอียดที่ผู้แต่งจะค่อยๆ ลำดับเหตุการณ์ใหม่ปมปัญหาและความขัดแย้งของเรื่องเพิ่ม

1.3 จุดวิกฤตของเรื่อง หมายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อความขัดแย้งได้พัฒนามาจนถึงจุดสูงสุดหรือทางตัน ทำให้เกิดผลบางอย่างที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

1.4 จุดคลี่คลายของเรื่อง คือเมื่อเรื่องได้ผ่านจุดวิกฤตแล้วผู้แต่งจะคลายปมเงื่อนต่างๆ ที่สร้างปริศนาเอาไว้

1.5 ตอนจบเรื่อง มักจะจบลงเมื่อปัญหาต่างๆ ได้ คลี่คลายไปแล้ว อาจเป็นความสุข ความผิดหวัง ความคาดไม่ถึง หรือไม่ก็ทิ้งความแปลกประหลาด หรือทิ้งปมปัญหาให้ผู้อ่านคิดต่อ

2. การเล่าเรื่อง

ผู้เล่าเรื่องมี 2 ประเภท (วัลยา วิวัฒน์ศร, 2526, หน้า 51-67) ดังนี้

2.1 ผู้เล่าเรื่องมิได้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในเรื่อง แต่เป็นผู้ควบคุมเนื้อเรื่องและตัวละครซึ่งอยู่ในฐานะผู้รู้แจ้งเห็นจริง ประดุจพระผู้เป็นเจ้า

2.2 ผู้เล่าเรื่องมีส่วนเกี่ยวข้องกับ เหตุการณ์ในเรื่อง ลักษณะเช่นนี้จึงทำให้การเล่าเรื่องจำเป็นต้องถูกจำกัดอยู่เฉพาะสิ่งที่ผู้เล่าเรื่อง ได้เห็น ได้ยิน ได้รู้ ซึ่งแยกได้ ดังนี้

1) ผู้เล่าเรื่องเป็นตัวละครเอก จะเล่าเรื่องตามมุมมองของตนเองและใช้คำแทนตัวด้วยสรรพนามบุรุษที่หนึ่ง มุมมองแคบเพราะสิ่งที่เล่าเป็นเพียงเรื่องที่ตัวละครเห็นเท่านั้น

2) ผู้เล่าคือผู้เล่า ใช้สรรพนามบุรุษที่สาม ซึ่งเป็นตัวละครเอกเป็นผู้เล่าเรื่อง เล่าเหตุการณ์ในเรื่อง แต่จะอยู่ห่างไปจากเหตุการณ์

3) ผู้เล่าไม่ใช่ตัวละครเอก ใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งเป็นผู้เล่าเรื่อง เป็นตัวละครที่มีความสำคัญรองลงมา ทำหน้าที่เล่าเรื่องของตัวละครเอกในฐานะเป็นผู้สังเกตการณ์

3. ตัวละคร

ตัวละคร คือ ผู้ดำเนินเรื่อง โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

3.1 ตัวละครที่ไม่เปลี่ยนแปลง (ตัวแบน) คือมีลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมแบบเดียวตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง ถ้าเป็นคนดีก็จะดีตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง ถ้าร้ายก็ร้ายตลอดเรื่อง

3.2 ตัวละครที่เปลี่ยนแปลง (ตัวกลม) คือตัวละครที่มีลักษณะนิสัยทั้งด้านดีและไม่ดี ซึ่งจะมีพฤติกรรมเปลี่ยนไปตามสถานการณ์และเหตุการณ์

4. แก่นเรื่อง

แก่นเรื่อง คือ ความคิดหลักของเรื่อง เป็นสาระสำคัญที่ผู้แต่งประสงค์จะสื่อมายังผู้อ่าน สาระสำคัญนั้น มักจะเกี่ยวกับความเป็นจริงของชีวิตเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจและเป็นข้อคิดเตือนใจ พิจารณาว่ามีความสมจริงและมีคุณค่าหรือไม่ดังที่ กุหลาบ มัลลิกะมาศ (2522, หน้า 84-85) กล่าวถึงการประเมินค่าของแก่นเรื่องว่า จะมีคุณค่าต่อผู้อ่านเพียงใดนั้น จะพิจารณาจาก

4.1 สารัตถะนั้น มีลักษณะสมจริงต่อสภาพของมนุษย์เพียงใด ทำให้ผู้อ่านเข้าใจมนุษย์และพฤติกรรมของมนุษย์ได้กว้างขวางลึกซึ้งเพียงใด

4.2 ผู้แต่งสามารถแสดงลักษณะมนุษย์ได้ชัดเจนแจ่มแจ้งหรือคลุมเครือผู้อ่านเข้าใจหรือยังสลัวไม่ชัดเจนเพียงพอ

4.3 สารัตถะนั้นเป็นไปในทำงสร้างสรรค์ส่งเสริมยกระดับจิตใจหรือตระหนักในอุดมการณ์ของมนุษย์เพียงใด หรือช่วยให้บังเกิดความรู้ความเข้าใจในชีวิตและโลกเพียงใด

5. ฉาก

หมายถึง สถานที่ที่ตัวละครเกี่ยวข้อง ที่เกิดเหตุการณ์หรือการดำเนินชีวิตของตัวละคร การประเมินฉากจะสนใจในเรื่องต่อไปนี้

5.1 ความสมจริง หรือจินตนาการ หมายถึง ฉากในเรื่องเป็นฉากจริงหรือเป็นฉากจำลองที่มีความสมจริง หรือเป็นฉากในจินตนาการของผู้แต่ง

5.2 ฉากช่วยส่งให้ตัวละครดำเนินพฤติกรรมได้เหมาะสมหรือไม่ พิจารณาความเป็นไปได้ในความสัมพันธ์ของฉากกับตัวละคร

5.3 ฉากช่วยส่งให้ตัวละครแสดงอารมณ์ได้อย่างสอดคล้อง เช่น การใช้ฉากตอนเข้าในการเริ่มต้นชีวิต ฉากตอนพระอาทิตย์กดินกับความเศร้า หรือฉากทะเลกับความเหว่ว้า เป็นต้น

6. ปรัชญาการนำเสนอ

ปรัชญาการนำเสนอ หมายถึงแนวความคิด หรือภาพรวมที่ผู้แต่งเรื่องมีเป้าหมายที่จะนำเสนอเนื้อหาสาระในลักษณะต่างๆ บุญยงค์ เกศเทศ (2536,หน้า 52-54) ได้รวบรวมไว้ดังนี้

แสดงออกนิยม (expressionism) นำเสนอแบบ “เล่น” กับการบรรยาย การใช้สำนวนการเปรียบเทียบ ผู้อ่านจะสนุกไปกับการใช้ภาพพจน์และถ้อยคำคมคายแปลกๆ ของผู้เขียน

ธรรมชาตินิยม (naturalisem) มุ่งเน้น ให้เห็นความสำคัญของธรรมชาติเช่น ต้น ไม้สัตว์ อากาศ น้ำ ทะเล ความเป็นอยู่ของคนในชนบท

สังคมนิยม (socialism) หมายถึงการตีแผ่สภาพที่เป็นจริงให้ปรากฏ อาจแสดงเหตุแห่งปัญหา ในรูปของการเสนอผลการวิเคราะห์ออกมาทั้งทำงด้านการเมือง สังคมเศรษฐกิจ จารีตประเพณีวัฒนธรรม ศาสนาความเชื่อ โดยพยายามแสดงแนวทางแก้ไขหรืออาจเสนอภาพชีวิตที่ดีกว่า

สัญลักษณ์นิยม (symbolism) หรือการใช้สัญลักษณ์สื่อความหมาย ด้วยถือว่าสัญลักษณ์อาจเสนอภาพได้กว้างไกลกลุ่มลึกกว่าการกล่าวตรงๆ ซึ่งสัญลักษณ์อาจปรากฏอยู่ทั้งเรื่องหรือเพียงบางส่วน

ธรรมนิยม (moralism) ลักษณะแนวความคิดนี้มุ่งชี้นำปรัชญาชีวิต ที่ได้มาจากคติทางศาสนาในทำนองธรรมปฏิบัติ โดยสอดแทรกคุณค่าทางศีลธรรมลงไปในวรรณกรรมเพื่อกระตุ้นเตือนให้ผู้อ่านเล็งเห็นและถือเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ

เหนือจริงนิยม (surrealism) ลัทธินิยมนี้มุ่งแสดงจินตนาการที่เหนือไปจากความเป็นจริงที่เห็นและเป็นอยู่โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลศีลธรรมและจริยธรรม มักเป็นเรื่องภูตผี ปีศาจ หรือเรื่องเหลือเชื่ออื่นๆ โดยประสงค์ปลุกเร้าความตื่นเต้น โลดโผนเป็นสำคัญ

ผสมผสานนิยม (neo-realism) หมายถึงการผสมผสานระหว่างอุดมการณ์กับความเป็นจริงโดยเสนอเนื้อหาที่มีความแจ่มชัด งามและง่าย มีปฏิกิริยาคัดค้านความเอารัดเอาเปรียบ โดยชี้ให้เห็นความไม่เป็นธรรมในสังคม และเสนอแนวทางแก้ไข

ข้อมูลนิยม (new matter of factors) เป็นวิธีการใหม่ที่มุ่งแสดงสิ่งที่ค้นพบได้ในวงวิทยาการสมัยใหม่ เช่น เรื่องราวในอวกาศ ยานนอกพิภพ สิ่งมหัศจรรย์ในทางอุตสาหกรรม เกษตรกรรม ตลอดจนในวงการธุรกิจ เป็นตน

สัจนิยม (realism) ได้แก่เรื่องที่เขียนจากชีวิตจริง ไม่ห่างไกลจากความเป็นจริง ตัวละครของเรื่องมีอยู่จริงหรือเป็นไปได้ เช่น บุคคลในอาชีพต่างๆ ในสภาพการณ์ต่างๆ

ประทับใจนิยม (impressionism) คือวรรณกรรมที่เขียนจากความรู้สึกประทับใจความรู้สึกนี้อาจจะเกิดจากการ ได้เห็นภาพด้วยตาจริงๆ สัมผัสด้วยความรู้สึกหรือประสาททั้งห้าจริงๆ หรือจะสร้างสรรค์สมมุติขึ้นเองจากความรู้สึกก็ได้ วรรณกรรมประเภทนี้มักจะไม่ค่อยมีเนื้อเรื่องผู้อ่านจะย่อเรื่องหรือสรุปเรื่องไม่ค่อยได้ เป็นการมุ่งแสดงความประทับใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งของผู้แต่งซึ่งอาจเป็นทัศนะหรือมุมมองในแง่ใดแง่หน่งที่รู้สึกประทับใจ เป็นการ “เล่นกับความรู้สึก” อย่างแท้จริง เช่น พอใจ โกรธ หรือเบื่อหน่าย ความสำคัญของงานเขียนลักษณะนี้อยู่ที่ศิลปะในการใช้ภาษาพรรณนา

3.1.2 โครงสร้าง วรรณกรรมเรื่องมาลัยโผดโลก

ตามรูปแบบการศึกษาวรรณกรรม จะพบว่าธรรมเรื่องมาลัยโผดโลก ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 6 ประการ ดังนี้

1. การเริ่มต้นเรื่อง ด้วยบทปณามคาถา ถือเป็นบทไหว้ครู คือเป็นการน้อมรำลึกถึงพระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมครูของเหล่ามนุษย์และเทวดา ในคัมภีร์ธรรมล้านนามักเขียนอย่างย่อว่า นโม ตสฺสตฺถุ ฯ ซึ่งเมื่อเทศน์จริงผู้เทศน์ต้องกล่าว บทปณามคาถา ด้วยทำนองขับขานตามท้องถิ่นนิยมให้เต็มพระคาถา 3 จบ ว่า

“นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส”
“นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส”
“นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส”

นี่คือบท “มหานมัสการ” เมื่อแปลโดยอรรถ มีความหมายว่า “ขอถวายความนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ไกลจากกิเลส ผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เองพระองค์นั้น” (มหาบาลีวิชชาลัย, มปป)

2. ภาษาบาลีที่ยกขึ้นเป็นบทนำหรือหัวข้อเทศน์มีลักษณะเป็นประโยคที่ไม่ยาว เรียกว่า จุณณียบท เป็นบทพระบาลีที่แสดงให้รู้ว่าเนื้อหาที่เทศน์นี้มีเค้าข้อมูลหรือต้นฉบับเดิมเป็นภาษาบาลีซึ่งเป็นพระพุทธพจน์มาก่อนขึ้นกล่าวบทภาษาบาลีต้องออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจนและองอาจ เพื่อแสดงความเคารพต่อพระพุทธพจน์

“สุรณ มหินิยํ พุทธเสฏฐ์ นมิตวา พุทธ ค ตสฺส สกฺกจฺจ์ ธมฺมญ จ สฆญจ นมิตวา สกฺการ จ นปตฺ มาเลยฺย นามวตฺถุ ปรมตฺถ วิจิตตฺ อารพฺภิสฺ สมฺมาเสติฯ

พระมหาวรเชษฐ์ มหาวิริโย ปธ. 5 ได้แปลเอาเนื้อความ แบบล้มคำ ล้มประโยค ไว้ว่า *“เรื่องมาลัย กล่าวถึงชนบท ชื่อว่าสักกะ ที่เน้นถึงบุคคล นอบน้อมแล้วพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ พระ*

ธรรมและพระสงฆ์รองจากพุทธเจ้าโดยเคารพ ที่มีอยู่ที่สุรณมหินิยำ บรรยายถึงโดยชอบ เรื่องการอภิเสก เรื่องวิจิตรอันเป็นปรมัตถ์”

3. อารัมภบท เป็นการเกริ่นนำที่มาของคัมภีร์และจุดประสงค์ของผู้แต่ง ดังนี้

“สาธโว ดูราสัปปุริสะทังหลาย อาจารย์เจ้าตนแปลงคัมภีร์มาลัยอันนี้ หากตั้งไว้ที่ไหว้และสักการะปูชา แก่คนและเทวดาทังหลาย เพื่อหื้อหายอนตรายทังพายในแลพายนอก ทุกด้าวขอกขันธะสีมา ด้วยคัมภีร์ อันนี้แลนา”

แปล: ฟังนะ บุคคลผู้ประเสริฐทั้งหลาย พระอาจารย์ผู้ได้สร้างคัมภีร์นี้ ทำไว้เพื่อให้เป็นที่เคารพสักการะของคนและเทวดาทั้งหลาย เพื่อให้พ้นจากอันตราย (การเวียนว่ายในสังสารวัฏ) ทั้งคนที่อยู่ในเมืองนอกเมือง ทุกประเทศ ด้วยพระคัมภีร์นี้

4. เนื้อเรื่อง เป็นเรื่องราวที่ต้องการนำเสนอเพื่อเป็นคำสอน ดังเช่นในสำนวนของอินสมไชยชมภู ที่ได้เริ่มเนื้อเรื่องว่า

“อตีเต กาเล ในกาละอันล่วงพ้นไปแล้ว ยังมีพระตนแก้วชื่อเทพพะมาลัย เจ้าก็อาศรัยบ้านอันนึ่งชื่อโพจนะคาม อันอยู่ในทัมปนัยยทวีป อันเปนที่อยู่แห่งแก้วเจ้าทังสามประการแลนา”

แปล: ในอดีตกาลที่ล่วงพ้นไปแล้ว มีพระภิกษุรูปหนึ่ง นามว่าเทพมาลัย อาศัยอยู่ในหมู่บ้านโพชนะคาม อยู่ใน ทัมปนัยยทวีป ซึ่งเป็นเมืองที่มีพระพุทธศาสนา

5. การสรุปในช่วงสุดท้าย ก่อนจะจบการเทศน์หลังจากนำเสนอเนื้อหาหลักแล้ว เรื่องมาลัยโผดโลกเป็น “ธรรมโทน” คือเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาจบภายในผูกเดียว ได้สรุปเหตุการณ์หลักธรรมสำคัญไว้ดังนี้

“ตั้งแต่แรกแต่นั้นไปพายหน้า ส่วนอันว่าคนทังหลาย ก็พากันเว้นจากกรรม 5 ประการ คือว่าบ่กระทำปาณาติบาต บ่ข้าสัตว์ ลักของท่าน บ่เหล้นชู้ บ่จุร่ายหลอกลวงไผ บ่ดื่มกินสุราเมรัย เท่าตากระทำกรรมอันดี” (สำนวนบุญคิด วัชรศาสตร์)

6. จบบทเทศน์ ดังตัวอย่าง บทเทศน์ฉบับพระมหาสกุล มหาวีโร จะลงท้ายด้วยสำนวนว่า

“นิฏฐิตัง ขียา อันกล่าวแก้ไข ยังมหาเถรเทพพะมาลัยไปสวรรค์ ก็บังคมสมเร็จเสร็จ แล้วเท่านี้ก่อนแลฯ” ซึ่งมีลักษณะเป็นบทลงท้ายตามธรรมเนียมนิยม ของคัมภีร์ธรรมภาษาล้านนา

โครงสร้างวรรณกรรม เรื่องมาลัยโผดโลก ทั้ง 3 สำนวน มีลักษณะ โดยสังเขป ดังนี้

ตาราง 3.1 แสดงโครงสร้างของ พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก

โครงสร้าง	บทเทศน์	รูปแบบและทำนอง	หมายเหตุ
บทปณามคาถา	นโม ตสฺสตฺถุ ฯ	เทศน์ด้วยการอ่านตามคัมภีร์ด้วยทำนองขับขานตามความนิยมในท้องถิ่นล้านนาแบบธรรมวัตร	ฉบับ อินสม ไชยชมภู
	นโม ตสฺสตฺถุ ฯ		บุญคิด วัชรศาสตร์
	นโม ตสฺสตฺถุ ฯ		พระมหาสกุล มหาวีโร
ภาษาที่ยกขึ้นเป็นบทนำหรือหัวข้อเทศน์	สุรณ มหินิยํ พุทธเสฏฐ์ นมิตวา พุทธ ค ตสฺส สกฺกจฺจ์ ธมฺมญ์ จ สงฆญ์จ นมิตวา สกฺการ จ นปตํ มาเลยฺย นามวตฺถุ ปรมตฺถ วิจิตตํ อารพฺภิสํ สมฺมาเสติฯ		ฉบับ อินสม ไชยชมภู
	สุรณมหินิยํ พุทธเสฏฐ์ นมิตฺวา พุทธคตสฺส สกฺกจฺจ์ ธมฺมญ์จ สงฆญ์จ นมิตฺวา สกฺการจนปตํ มาลยฺยนามวตฺถุ ปรมตฺถ์ วิจิตฺตํ อารพฺภิสํ สมฺมาเสติฯ		**บุญคิด วัชรศาสตร์**
	สุรณมหินิยํ พุทธเสฏฐ์ นมิตฺวา พุทธคตสฺส สกฺกจฺจ์ ธมฺมญ์จ สงฆญ์จ นมิตฺว่า สักการจนปตํ มาลัยนามวตฺถุปรมตฺถ์ วิจิตฺตํ อารพฺภิสำ สมฺมาเสติฯ		ฉบับพระมหาสกุล มหาวีโร
อารัมภบท	สาธโว ดูราสัปปุริสะทังหลาย อาจารย์เจ้าตนแปลงคัมภีร์มาลัยอันนี้ หากตั้งไว้ที่ไหว้และสักการะปูชา แก่คนและเทวดาทังหลาย เพื่อหื้อหายอนตรายทังพายในแลพายนอก ทุกด้าวขอกขันธะสีมา ด้วยคัมภีร์อันนี้แลนา		ฉบับ อินสม ไชยชมภู
	ดูราสัปปุริสะทังหลาย อาจารย์เจ้าตนแปลงคัมภีร์มาลัยอันนี้ หากตั้งไว้หื้อเปนที่ไหว้และสักการะปูชา แก่คนและเทวดาทังหลาย เพื่อหื้อหายอนทรายทังพายในและพายนอก ทุกด้าวขอกขันธสีมาด้วยคัมภีร์มาลัยอันนี้แลนา		**บุญคิด วัชรศาสตร์**
	ดูราสัปปุริสะทังหลาย อาจารย์เจ้าตนแปลงคัมภีร์มาลัยอันนี้ หากตั้งไว้หื้อเปนที่ไหว้และสักการะบูชา แก่คนและเทวดาทังหลาย เพื่อหื้อหายอนทะรายทังพายในและพายนอก ทุกด้าวขอกขันธสีมา ด้วยคัมภีร์มาลัยอันนี้แลนา		ฉบับพระมหาสกุล มหาวีโร

โครงสร้าง	บทเทศน์	รูปแบบและทำนอง	หมายเหตุ
เนื้อเรื่อง	อตีเต กาเล ในกาละอันล่วงพ้นไปแล้ว ยังมีพระตนแก็วชื่อเทพพะมาลัย เจ้าก็อาศรัยบ้านอันนึ่งชื่อโพจนะคาม อันอยู่ในทัมปนัยยทวีป อันเปนที่อยู่แห่งแก้วเจ้าทังสามประการแลนา	เทศน์ด้วยการอ่านตามคัมภีร์ด้วยทำนองขับขานตามความนิยมในท้องถิ่นล้านนาแบบธรรมวัตร	ฉบับ อินสม ไชยชมภู
	อตีเต กาเล ในกาละอันล่วงแล้ว ยังมีตนแก้วมหาเถรเจ้าตนนึ่ง ชื่อว่าเทพพะมาลัยตนทรงศีลใสวิเศษ ประกอบไปด้วยเหตุอิทธิฤทธีญาณ นิสาสายะ ก็อาสรัยเชิ่งบ้านอันนึ่ง ชื่อว่า กัมโพชชคาม		ฉบับ บุญคิด วัชรศาสตร์
	อตีเต กาเล ในกาละอันล่วงแล้ว ยังมีตนแก้วมหาเถรเจ้าตนนึ่ง ชื่อว่าเทพพะมาลัยตนทรงศีลใสวิเศษ ประกอบไปด้วยเหตุอิทธิฤทธีญาณ นิสาสายะ ก็อาสรัยเชิ่งบ้านอันนึ่ง ชื่อว่า กัมโพชจะคาม อันอยู่ในเขตตามปัณณิยะทวีป		ฉบับพระมหาสกุล มหาวีโร
การกล่าวสรุป / กล่าวถึงอานิสงส์	แต่นั้นไปคนทังหลายหนุ่มเถ้าบอกกล่าว หื้อได้รู้ข่าวกองดี ก็พากันเว้นหนีทางหยาบช้า ก็พากันตั้งหน้าหื้อทำนบ่ขาดหลั่งน้ำหยาดอุทิสะบุญไปหา ยังหมู่วงษาอันตายไปเปนเปรต อยู่ในห้องเขตอบาย		ฉบับ อินสม ไชยชมภู
	ตั้งแต่แรกแต่นั้นไปพายหน้า ส่วนอันว่าคนทังหลาย ก็พากันเว้นจากกัม 5 ประการ คือว่าบ่กระทำปาณาติบาต บ่ข้าสัตว์ลักของท่าน บ่เหล้นชู้ บ่จุร่ายหลอกลวงไผ บ่ดื่มกินสุราเมรัย เท่าตากระทำกัมอันดี		บุญคิด วัชรศาสตร์
	ส่วนว่าพระมหาเทพพะมาลัย ก็รีบคืนสู่ไปไวบ่ช้า รีบพอกหน้าคืนหน มาสู่เมืองคนลุ่มใต้ เจ้าก็รอดได้เร็วไว แล้วจิ่งไขคำกล่าว หื้อฝูงหมู่ถ่าวเถ้าญิงจาย ตามดั่งอั้นตนได้ฟังปริยายมาชุประการ ก็มีวันนั้นแลฯ		ฉบับพระมหาสกุล มหาวีโร
จบบทเทศน์	นิฏฐิตัง ขียา อันกล่าวยังมาลัยชาดก ก็บังคมสมเร็จ เสด็จฯ		ฉบับ อินสม ไชยชมภู
	นิฏฐิตา ขียาอันกล่าวแก็ไข ยังมหาเถรเทพพะมาลัยชาดก ก็บังคมสมเร็จเสร็จฯ แล้วเท่านี้ก่อนแล ฯ		บุญคิด วัชรศาสตร์
	นิฏฐิตัง ขียาอันกล่าวแก้ไข ยังมหาเถรเทพพะมาลัยไปสวรรค์ ก็บังคมสมเร็จเสร็จ แล้วเท่านี้ก่อนแลฯ		ฉบับพระมหาสกุล มหาวีโร

3.2 เนื้อหาของพระธรรมเทศนา เรื่องมาลัยโผดโลก มีดังนี้

3.2.1 เรื่องมาลัยโผดโลกฉบับของ อินสม ไชยชมพู

มีจำนวนทั้งหมด 7 หน้าใบลาน โดยมีเนื้อหาปริวรรตและบูรณะภาษาได้ดังต่อไปนี้

หน้า 1

นโมตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมา สมฺพุทฺธสฺสฯ

สุรณมหินิยัง พุทฺธเสฏฐฺ นมิตวฺา พุทฺธคตสฺส สกฺกจฺจ์ ธมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ นมิตฺวา สกฺกาชนปทำ มาเลยฺยนามวตฺถุ ปรมตฺถวิจิตฺตำ อารพฺภิสำ สมฺมาเสติ ฯ

สรุปความหมาย

“เรื่องมาลัย กล่าวถึงชนบท ชื่อว่าสักกะ ที่เน้นถึงบุคคล นอบน้อมแล้วพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ พระธรรมและพระสงฆ์รองจากพุทธเจ้าโดยเคารพ ที่มีอยู่ที่สุรณมหินิยำ บรรยายถึงโดยชอบเรื่องการอภิเสก เรื่องวิจิตรอันเป็นปรมัตถ์”

สาธโว ดูราสัปปุริสะทังหลาย อาจารย์เจ้าตนแปลงคัมภีร์มาลัยอันนี้ หากตั้งไว้ที่ไหว้และสักการบูชา แก่คนและเทวดาทังหลาย เพื่อให้หายอันตรายทั้งภายในและภายนอก ทุกด้าวขอกขันธสีมา ด้วยคัมภีร์อันนี้แลนา ตามอรรถกถา แห่งบาทนักปราชญ์เจ้าทังหลายพึงรู้ ดั่งจักวิสัชนาไปภายหน้านี้เทิอะฯ นมิตวา ผู้ข้าก็ไหว้ยังพระนวโลกุตรธรรมเจ้า 9 ประการ กับทังพระปริยัติธรรมดวงประเสริฐ กับทั้งพระอริยะสงฆ์ตนเลิศศีลใสสะอาด ตนปฏิบัติตามรอย พระพุทธบาทสัตถา เพื่อหื้อเกิดศรัทธาปสาทะแก่กล้า แก่ชาวโลกหล้าและเทวดาทังหลาย แลนาฯ

สรุปความหมาย

โปรดฟัง ผู้สร้างคัมภีร์เรื่องนี้ ตั้งใจไว้เพื่อเป็นที่สักการะบูชาของคนและเทวดำ เพื่อให้พ้นจากภัยอันตราย (การเวียนวายในสังสารวัฏ เพื่อใช้หนี้กรรม) ว่าตามคำอธิบายของนักปราชญ์ที่ได้สอนไว้ จะได้นำมาอธิบายแจกแจงต่อไป ผู้เขียนน้อมไหว้พระนวโลกุตรธรรม_9 ข้อ และพระปริยัติตลอดจนพระสงฆ์ผู้เคร่งในศีลและปฏิบัติตามคำสอนพระพุทธเจ้า เพื่อให้เกิดความศรัทธาแก่ชาวโลก

หน้า 2

อตีเต กาเล ในกาละอันล่วงพ้นไปแล้ว ยังมีพระตนแก้วชื่อเทพมาลัย เจ้าก็อาศัยบ้านอันหนึ่งชื่อโภชนะคาม อันอยู่ในทัมปะนัยทวีป อันเป็นที่อยู่แห่งแก้วเจ้าทังสามประการแลนา เอกทิวสำ ยังมีในวันนึ่งมหาเถรเจ้าเทพมาลัย ได้เสด็จคลาไคลไปสู่นรก เพื่อจักไปยกยังฝูงเปรต ปวิสิตวา เจ้าก็ไปสู่ในเขตยมภิบาลหั้นแล เมื่อพระยายมหันแล้ว ก็ไหว้ตนแก้วเทพมาลัย แล้วจาคำไปว่าข้าแด่เจ้าตนบุญมาก เจ้ากูลุกจากเขตประเทศใดมานั่นชา ชมพูทิปา กโต มหาเถรเจ้าเทพมาลัย ก็ขานคำไปว่าเราลุกจากทวีปชุมพูมา ย้อนมีคำผาถนามักใคร่โปรด ยังสัตว์อันต้องทุกข์โทษในอบายแลนา

สรุปความหมาย

ในอดีต นานมาแล้วมีพระสงฆ์ชื่อเทพมาลัย ชาวบ้านโภชนะคาม ในชมพูทวีปที่เป็นดินแดนแห่งศาสนาพุทธ วันหนึ่งพระมาลัยได้ไปเยือนนรกภูมิ เพื่อจะไปโปรดสัตว์นรก เมื่อไปถึง พระญายมก็ถามว่าท่านมาทำไม พระมาลัยแจ้งว่ามาเพื่อสอนธรรมแก่บรรดำสัตว์ผู้ทุกข์ทรมานในนรก

หน้า 3

ยมราชาอาหะ ที่นั้นพระยายมราช ก็ยอมืออภิวาทวันทาว่าข้าแด่พระบุญหนาตนองอาจอันว่ามนุษชาติชมพู เขายังดูกระทำบุญรือกระทำบาป อั้นชา สัพเพสัตตา อันว่าสัตว์นานามวลมาก

ครันว่าเขาตายละคาบจากเมืองคน ก็พาเอาตนมาสู่ในอบาย ก็ยังมีหลายเหลือล้น เขาก็ปรารถนาใคร่หื้อพ้นจากทุกข์โทษ ได้เสวยสุขช้อยโชติเชยบาน ด้วยเตชะบุญสมพารแห่งพระเป็นเจ้า แลนาที่นั้น มหาเถรเจ้าเทพมาลัย ก็เสด็จคลาไคลไปสู่อบาย ก็หันสัตว์นารกหลายมวลมาก ได้ทรงวิบากนานาตามกรรม พามาตกแต่งนารกแปดแห่งปุนกลัว ตายแล้วกลับเป็นตัวดั่งเก่า ไฟฟองเอ่าอยู่คืนวันเป็นหมอกควันนารกใหญ่ อุสุททะนารก ใช่สามานย์

สรุปความหมาย

พระญายมก็อนุโมทนาในเจตนาของพระมาลัย และกล่าวว่า คนในชมพูทวีปยังทำบาปกันอยู่มาก เมื่อตายก็มาตกนรกกันมากมาย เขาปรารถนาที่จะพ้นจากทุกข์โทษในนรก ด้วยการผายโผดจากพระมาลัย เมื่อพระมาลัยเข้าไปแดนนรก ก็เห็นสัตว์จำนวนมากที่กำลังเสวยวิบากกรรมในนรกทั้ง 8 ขุม คือ อุสุททะนารก นรกเต็มไปด้วยหมอกควันไฟร้อน ผู้เสวยกรรมถูกไฟแผดเผาจนตายแล้วเกิดวนเวียนทรมาน

หน้า 4

โลหะกุมภี หาญใช่ช้า วีตรณี ไฟลุกกล้าเป็นเปลว สังคตะ เป็นดั่งเหวไฟไหม้เดือด อเวจีร้อนบ่เหือดดั่งฟองไฟ โรรุวะนารกหื้อสัตว์เป็นไปหลายเยื่อง สัตตะนารก เป็นดั่งเครื่องกงจักร วิรยะนั้นหนาหนักบ่เส้า มหาเถรเจ้าเทพมาลัย เท่าว่ามีใจมักใครโปรด หื้อสัตว์ได้พ้นจากทุกข์โทษ ในอบายเจ้าก็บ่ดูดำยแท้ไซร้ เว้นแต่โปรดบได้ย้อนเวร 5 ประการ เหตุยังต้องโทษหาญอนันตริยะกรรมหยาบช้า จักรอไว้ถ้าพระอริยเมตตไตยมาโปรด จิ่งจักพ้นโทษพายลูนแลนาฯ ที่นั้น มหาเถรเจ้าเทพมาลัย ก็รีบเสด็จคลาไคลมาสู่ ยังที่อยู่ยมราชา ก็ไขขียาหื้อรู้ข่าวชุอันๆ ก็มีแลนา ที่นั้นพระยายมภิบาล ก็ยอมือสานก้มเกล้า ไหว้มหาเถรเจ้าเทพมาลัย แล้วจาคำไปโอกาส

สรุปความหมาย

ยังมีขุมที่ชื่อ โลหะกุมภี วีตรณี สังคตะ อเวจี ที่เป็นนรกร้อนด้วยเหวเปลวไฟ โรรุวนรกมีเครื่องทรมานหลายอย่าง สัตตะนรก วิรยะนรกก็เป็นแดนทรมานหนักหนา พระมาลัยตั้งใจจะมาโปรดให้พ้นทุกข์ ยกเว้นผู้ที่กรรมหนัก 5 ประการ (1. ฆ่ามารดา 2. ฆ่าบิดา 3. ฆ่าพระอรหันต์ 4. ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนห้อพระโลหิต 5. ทำลายสงฆ์ให้แตกแยกกัน) ที่ไม่อาจช่วยได้ ต้องรอพระศรีอริยเมตตรัยมาโปรดเท่านั้น พระมาลัยจึงไปแจ้งแก่ยมภิบาล

หน้า 5

ข้าแด่พระตนองอาจศีลศรี ขอสั่งคำดีเมือบอก แก่ชาวเมืองนอกชมพู ว่าหื้อพากันมีศีลจูอย่าได้ขาด อย่าได้ประมาททางทาน อย่าได้มีใจหาญบาปเส้า อย่าด่าสังฆะเจ้าและชีพราหมณ์ หื้อได้ปฏิบัติตามไจ้ๆ อย่าตัดไม้สรีมหาโพธิ์ อย่าม้างแก้วโกฏิและเจดีย์ ครันว่าได้ตายหนีจากเมืองคน หื้อเอาตนไปเกิดในชั้นฟ้าเลิศเมืองสวรรค์ อย่าหื้อได้ผันมาสู่ ยังที่อยู่อเวจี ขอตนบุญมีท่านเจ้า เอาคำนี้เล้าเมือบอก แกชาวเมืองนอกชมพูแด่เทิอะ อันว่ามหาเถรเจ้าเทพมาลัย ครันได้ยินคำไขแห่งยมราชา ก็รีบเสด็จมาด้วยลวงอากาศ ก็มาสู่อาวาสตน ก็มีวันนั้นแล ปุนทิวเส ครันรอดวันลูนรุ่งเช้า มหาเถรเจ้าก็ถือเอาบาตร ทรงผ้าคาดปริมลฑล

สรุปความหมาย

พระญายมจึงบอกว่า ขอให้พระมาลัยไปบอกคนในชมพูทวีปว่า ให้ประพฤติตนอยู่ในศีลหมั่นทำทาน อย่าทำบาป อย่าด่าพระและนักบวช อย่าตัดต้นโพธิ อย่าทำลายเจดีย์ ถ้าทำทั้งหมดนี้ได้

เมื่อตายแล้วจะได้ไปสวรรค์ ไม่ต้องมาทรมานในนรก พระมาลัยได้ยินแล้ว ก็เหาะกลับคืนมาที่โลกมนุษย์ วันรุ่งขึ้นก็ออกบิณฑบาตร

หน้า 6

แล้วเสด็จหน ไปสู่บ้านโพชนะคาม ก็บิณฑิบาตรหั้นแล มนุสสา อันว่าคนทังหลายหนุ่มเถ้าเขาหันมหาเถรเจ้ามาบิณฑิบาตร ก็พากันโอกาสยอทำน ยังภิกขาหารข้าวน้ำบ่ขาดพร่ำชุผู้ญิงชาย ที่นั้นตนบุญผายมหาเถรเจ้า ก็โอกาสเล่าเจียรจา ว่าดูราอุบาสก อุบาสิกาเอ๋ย มวลหมู่เราได้ไปสู่อบายชุมสัตตาหลายมวลมาก เขาได้ฝากคำมาหาหมู่พี่น้อง อันอยู่ในห้องชมพู ว่าขอได้อินดูยังหมู่เปรต อันอยู่ในห้องเขตอบาย เขาได้ทรงทุกข์หลายค่ำเช้า ขอพี่น้องเผ่าวงศา กระทำบุญมาหาหยาดน้ำอุทิศบุญมาค้ำหื้อพ้นจากทำงทุกข์ยากในอเวจี ขอบุญมีส่งยู้ หื้อได้เมือเกิดอยู่เมืองบนไปแทบใกล้อินทราตนผ่องแผ้ว ได้บูชาพระเกษแก้วจุฬามณี สรีมหาธาตุ อย่าได้ขาดชุวันศีลแด่เทิอะฯ

สรุปความหมาย

ในหมู่บ้าน มีคนมาใส่บาตรมากมาย จึงมีโอกาสได้บอกเล่าเรื่องที่ได้ไปเห็นเมืองนรก ว่าเต็มไปด้วยสัตว์นรกที่กำลังทุกข์ทรมานอย่างเหลือล้น น่าสงสารมาก ขอให้ญาติๆ ที่ยังอยู่เมืองคนทำบุญอุทิศไปเพื่อช่วยให้ญาติที่ตายไปตกนรกได้พ้นจากทรมาน ถ้ามีบุญมาก ก็จะได้ขึ้นไปอยู่บนสวรรค์ไหว้พระธาตุเกศแก้วจุฬามณี ดังนั้นให้ญาติๆ หมั่นไปทำบุญทุกวันพระอย่าได้ขาด

หน้า 7

ว่าดังนั้นแล้ว พระตนแก้วก็รีบคืนสู่ ยังที่อยู่วิหารตน ก็มีวันนั้นแลฯ แต่นั้นไปคนทังหลายหนุ่มเถ้า บอกกล่าวหื้อได้รู้ข่าวครองดี ก็พากันเว้นหนีทางหยาบช้า ก็พากันตั้งหน้าหื้อทานบ่ขาด หลั่งน้ำหยาดอุทิศบุญไปหา ยังหมู่วงษาอันตายไปเป็นเปรตอยู่ในห้องเขตอบาย หื้อเปรตทังหลายได้พ้นจากทางทุกข์ยากรีบเร็วพลัน เขาก็พากันมวลหมู่รักษาศีลอยู่ฟังธรรม หลีกเว้นยังกรรมอันถ่อย ก็ได้อยู่สุขชื่นช้อยคืนวัน ก็มีวันนั้นแลนา นิฏฐิตา ขียาอันกล่าวยังมาลัยชาดก ก็บังคมสมเร็จเสร็จแล้วเท่านี้ก่อนแลฯ

สรุปความหมาย

เมื่อบอกเล่าเรื่องนรกแล้ว ก็กลับสู่ที่พัก ชาวบ้านทั้งหลายก็บอกเล่าเรื่อง การประพฤติตนเพื่อไม่ให้ตกนรก ด้วยการหมั่นทำทำน และกรวดน้ำอุทิศไปหาบรรดำญาติที่เป็นเปรตนรกอยู่เนืองๆ เพื่อช่วยญาติให้พ้นทุกข์ในเร็ววัน จึงพากันรักษาศีลฟังธรรม เว้นการทำชั่ว จึงทำให้อยู่ดีมีสุข

สรุป เรื่องย่อของฉบับของ อินสม ไชยชมภู ได้ดังนี้

ผู้ประพันธ์เขียนคัมภีร์เรื่องนี้ไว้เพื่อเป็นที่สักการะบูชาของคนและเทวดา เพื่อให้พ้นจากภัยอันตราย ว่าตามคำอธิบายของนักปราชญ์ที่ได้สอนไว้ ผู้เขียนจะได้นำมาอธิบายแจกแจงต่อไป ผู้เขียนกล่าวน้อมไหว้พระนวโลกุตรธรรม 9 และพระปริยัติตลอดจนพระสงฆ์

นานมาแล้วพระสาวกชื่อเทพมาลัย ได้ไปเยือนนรกภูมิ เพื่อไปโปรดสัตว์นรก เมื่อไปถึงท่านแจ้งแก่พระญายมว่าท่านมาสอนธรรมแก่บรรดาสัตว์ผู้ทุกข์ทรมานในนรก พระญายมอนุโมทนาและกล่าวว่าคนในชมพูทวีปยังทำบาปกันมากเมื่อตายก็มาตกนรก เขาปรารถนาจะพ้นจากทุกข์โทษในนรกด้วยความช่วยเหลือจากพระมาลัย เมื่อพระมาลัยเข้าไปในแดนนรกก็เห็นสัตว์จำนวนมากที่กำลังเสวยวิบากกรรมในนรกทั้ง 8 ขุม พระมาลัยตั้งใจจะมาโปรดให้พ้นทุกข์ยกเว้นผู้ที่กรรมหนัก 5 ประการที่ไม่อาจช่วยได้ต้องรอพระศรีอริยเมตตรัยมาโปรดเท่านั้น พระญายมจึงขอให้พระมาลัยไปบอกคนในชมพู

ทวีปว่าให้ประพฤติตนอยู่ในศีล 5 หมั่นทำทาน อย่าทำบาป อย่าด่าพระและนักบวช อย่าตัดต้นโพธิ อย่าทำลายเจดีย์ถ้าทำทั้งหมดนี้ได้เมื่อตายแล้วจะได้ไปสวรรค์ไม่ต้องมาทรมานในนรก พระมาลัยกลับคืนมาที่โลกมนุษย์เมื่อออกบิณฑบาตรได้บอกเล่าเรื่องที่ได้ไปเห็นเมืองนรกว่าเต็มไปด้วยสัตว์นรกที่กำลังทุกข์ทรมานน่าสงสารมากขอให้ญาติๆ ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปช่วยให้ญาติที่ตกนรกได้พ้นจากทรมาน ต่อมาชาวบ้านทั้งหลายก็บอกเล่าเรื่องการประพฤติตนเพื่อไม่ให้ตกนรกด้วยการหมั่นทำทำนและกรวดน้ำอุทิศไปหาบรรดาญาติที่เป็นเปรตนรกอยู่เนืองๆ เพื่อช่วยญาติให้พ้นทุกข์ในเร็ววันจึงพากันรักษาศีลฟังธรรมเว้นการทำชั่วจึงทำให้อยู่ดีมีสุขตามประสาชาวพุทธที่ดี

3.2.2 คัมภีร์มาลัยโผดโลก สำนวนของ บุญคิด วัชรศาสตร์

มีจำนวนหน้าทั้งหมด 7 หน้าใบลาน โดยมีเนื้อหาปริวรรตและบูรณะภาษาได้ดังต่อไปนี้

หน้า 1

นโมตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมา สมฺพุทฺธสฺสฯ สุรณมหินิยัง พุทฺธเสฏฐฺ นมิตวฺา พุทฺธคตสฺส สกฺกจฺจำ ธมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ นมิตฺวา สกฺกาชนปทำ มาเลยฺยนามวตฺถุ ปรมตฺถวิจิตฺตำ อารพฺภิสำ สมฺมาเสติ ฯ

ดูราสัปปุริสะทังหลาย อาจารย์เจ้าตนแปลงคัมภีร์มาลัยอันนี้ หากตั้งไว้หื้อเป็นที่ไหว้และสักการะบูชา แก่คนและเทวดาทังหลาย เพื่อหื้อหายอนทรายทังภายในและภายนอก ทุกด้าวขอกขันธสีมา ด้วยคัมภีร์มาลัยอันนี้แลนา ตามอัตะกถาแห่งบาท อันนักปราชญ์เจ้าทังหลายเพิงรู้ด้วยดั่งจักวิสัชชนาไปภายหน้านี้เทอะฯ นะมิตฺวา ผู้ข้าก็ไหว้ยังพระนวโลกุตตระธรรมเจ้า 9 ประการ กับทังพระปริยัติธรรมดวงบานงามประเสริฐ อันบังเกิดแต่พระอุรา นะมิตฺวา ผู้ข้าก็ไหว้ยังพระอริยสงฆ์ ตนทรงจตุปริสุทธศีลใสสะอาด ตนปฏิบัติตามรอยพุทธบาทสัพพัญญู นำเอาคำสอนตนครูโลกหล้า หื้อบังเกิดศรัทธาปสาทะแก่กล้า แก่คนและเทวดาทังหลายแลนาฯ

สรุปความหมาย

โปรดฟัง ผู้สร้างคัมภีร์เรื่องนี้ ตั้งใจไว้เพื่อเป็นที่สักการะบูชาของคนและเทวดำ เพื่อให้พ้นจากภัยอันตราย ว่าตามคำอธิบายของนักปราชญ์ที่ได้สอนไว้ จะได้นำมาอธิบายแจกแจงต่อไป ผู้เขียนน้อมไหว้พระนวโลกุตรธรรม 9 และพระปริยัติ ตลอดจนพระสงฆ์

หน้า 2

อตีเต กาเล ในกาละอันล่วงแล้วยังมีตนแก้วมหาเถรเจ้าตนนึ่ง ชื่อว่าเทพมาลัย ตนทรงศีลใสวิเศษ ประกอบไปด้วยเหตุอิทธิฤทธิญาณ นิสาสายะ ก็อาสรัยเซิ่งบ้านอันนึ่ง ชื่อว่า กัมโพชจะคามอันอยู่ในเขตตัมปะนัยยะทวีป อันเป็นที่อยู่แห่งแก้วเจ้าทัง 3 ประการ เอกทิวสำ ยังมีในวันนึ่งไซร้ มหาเถรเทพมาลัยตนองอาจ เจ้าก็คราคราดไปสู่ยังนารก เพื่อจักยกเอายังฝูงเปรต อันได้สังเกตไว้เมินนานปวิสตฺวา เจ้าก็เข้าไปสู่สำนักแห่งพระยายมภิบาลวันนั้นแลฯ เมื่อพระยายมราชหันแล้ว ยังตนแก้วเทพมาลัย ก็ปราศรัยแจ้งจอด ฉลาดรู้รอดทุกอัน ว่าภัณเต ข้าไหว้เจ้าตนบุญมาก เจ้ากูลุกจากประเทศเขตแดนใดมานั้นชาฯ ติปากะโต มหาเถรเทพมาลัย ก็ขานคำไปเร็วรีบ ว่าเราลุกจากชมพูทวีปเมืองคนมามีคำปรารถนามักใคร่โปรดฝูงมวลสัตว์อันต้องทุกข์โทษอยู่ในอบายแท้ดีหลีฯ ยมราชา อาหะ พระญายมราช ก็จิ่งยกนิ้วอภิวาทวันทาว่า ข้าแด่เจ้ากูผู้มีบุญมาก จบฉลาดรู้รอด อันว่าชาวเมืองนอกชมพู

สรุปความหมาย

อดีตกาลผ่านมาล่วงแล้วมีพระมหาเถระองค์หนึ่งชื่อว่า พระมาลัยท่านมีฤทธิ์เหาะเหินเดินอากาศได้อาศัยอยู่หมู่บ้านกัมโพชคามในเขตชมพูทวีป วันหนึ่งท่านได้ไปเมืองนรกเพื่อหวังจะโปรด

หมู่สัตว์นรกที่ได้รับทุกข์ทรมาน ท่านไปสู่สำนักพระยมราชถามว่ามาจากไหน พระมาลัยตอบว่ามาจากชมพูทวีปเมืองมนุษย์อยากจะโปรดสัตว์นรกให้พ้นโทษที่ได้รับ หรือไม่ก็ช่วยบรรเทำจากโทษหนักให้เบาบางลง

หน้า 3

เขายังดูกระทำบุญมาก รู้ว่าเขากระทำบาป มีหลายอั้นชา เตสัตตา อันว่าสัตว์ทังหลายมวลมาก เขาละคาบไว้เมืองคน พาเอาตนตัวเข้ามาสู่ มาอยู่ห้องอบาย ยังมีหลายเหลือล้น เขาก็ปรารถนาใคร่พ้นจากทุกข์โทษ ใคร่เสวยสุขโสดสำราญ ด้วยบุญสมพารแห่งพระเป็นเจ้าแด่พ่องเทิอะฯ ที่นั้นมหาเถรเทพมาลัย ตนทรงศีลใสสะอาด เจ้าก็ลีลาศไปดู ยังหมู่สัตว์นารก อันตกต้องโทษมีอยู่หลายโกฏิหลายแสน เจ้าก็ไปสู่แดนนารกแปดแห่ง อันกรรมวิบากหากตกแต่งหื้อเป็นไป มีเป็นต้นว่าวีตรณีหม้อใหญ่ โลหะกุมภีใช่พอดี อุสุตนารกมีขอบเขต สังฆตนารกเพศปูนกลัว ตายแล้วกับกลายมาเป็นตัวดั่งเก่า อเวจีนารกนั้นเล่า สัตว์ร้อนเอ่าด้วยฟองไฟ บังเกิดหื้อเป็นไปหลายเยื่อง โรรุวนารกเป็นดั่งเครื่องกงจักร สันตะนารกลักผับแผวรอด วิริยะนารกขอดสุดปลาย เจ้าก็บ่ดูดายแท้ไซร้ มีใจมักใคร่โปรดยังฝูงสัตว์นารก หื้อพ้นจากตกอบาย เจ้าก็กฎหมายสังเกตไว้ เว้นแต่โปรดบ่ได้เพราะเวร 5 ประการ

สรุปความหมาย

ท่านพระยมราชถามถึงคนเมืองบนโลกมนุษย์ว่า คนทั้งหลายหมู่มากกระทำบุญหรือทำบาปมากกว่ากันและในขณะนั้นเอง พระมาลัยเถระท่านก็ได้เหาะไปเยี่ยมเมืองนรกพบเจอสัตว์นรกที่ได้รับทุกข์ทรมานอยู่ทั้งหมด 8 ขุมใหญ่นรก แต่ละขุมทำให้สัตว์นรกตายแล้วฟื้นขึ้นมานับครั้งไม่ถ้วนดังนี้คือ วีตรณีนรก โลหกุมภีนรก อุสุทนรก สังฆาตะนรก โรรุวนรก อเวจีมหานรก สัตตะนรก วิริยนรก ท่านเห็นแล้วที่ยังตริตรองอยู่ในใจนั้นเป็นกรรมหนักคือ อนันตริยกรรม 5 ประการ

หน้า 4

ยังทรมานกรรมวิบาก เพราะอนันตริยะกัมหากเป็นหนัก จักเอารอไว้ถ้าพระอริยะเมตไตยจักลงมาตรัสผายโปรด หื้อพ้นโทษภายลูนแลนาฯ ที่นั้น มหาเถรเจ้าเทพมาลัยเจ้า ก็พิกคืนสู่ไปไวบ่ช้าสู่สำนักยมราชา อาหะก็กล่าวว่ามหาราช ตนฉลาดเป็นใหญ่ในอบาย ฝูงสัตว์หลายทุกข์หมู่ ถ้วนหน้าคู่ญิงชาย อันทรงทุกข์ในอบาย ยังมีหลายมากล้น เขาบได้พ้นก็คือพวกกระทำเวร 5 ประการ ยังจักรอถ้าพระตนบานบ่เส้า คือพระอริยเมตตไตยเจ้า อันจักลงมาตรัสผายโปรดหื้อพ้นโทษเมื่อภายลูนแลนาฯ ยมราชา พระญายมราชก็ยกมือกราบวันทา ว่าข้าแด่เจ้าตนมีบุญมาก ตนกรุณาโปรดฝูงสัตว์โลก สาธุๆ อันนึ่งผู้ข้าขอสั่งคำ ขอเมตตานำไปบอก แก่ชาวเมืองนอกชมพู หื้อเขาเร่งรีบกระทำบุญหื้อทาน รักษาศีลภาวนาบานอย่าหื้อขาด อย่าได้ประมาทลาสา อย่าได้พิกพอกคืนมาที่เก่า อย่าได้หื้อมาทรงทุกข์เล่าในอเวจี หื้อเขาหนีไกลหลีกเว้นหื้อพ้นจากทางเส้น เข้าสู่อบาย

สรุปความหมาย

พระมาลัยท่านได้เจอสภาพสัตว์นรกที่ได้รับทุกข์โทษในนรกกลับมาเล่าให้ท่านพยายมราชฟังตามสภาพที่ท่านเจอ ก่อนกลับเมืองมนุษย์ ท่านพยายมราชได้ฝากข่าวสารแจ้งแก่หมู่มนุษย์กลับไปว่า ให้หมั่นรักษาศีล ฟังธรรมอย่าขาด ให้หมั่นภาวนาอยู่เป็นนิจ อย่าได้ประมาทในทำงกุศลกรรม และอย่าได้กลับมารับทุกข์ในเมืองนรกอีก

หน้า 5

ขอนิมนต์พระเป็นเจ้าจุ่งได้ผายแผ่ เอาคำนี้ไปบอกแก่ชาวชมพู อย่าหื้อเขาได้กระทำปาณาติบาต อย่าเข้าอำนาจแห่งตัณหา มีใจโมหาโลภอำเอาของท่าน อย่าเล่นชู้จากผัวเมียตน อย่าจุร่ายคำสนส่อ อย่าดื่มน้ำเหล้าล่อยาเมา อย่ากวนเกาด่าชีตีพราหมณ์ อย่าใจหยามด่าพ่อตีแม่ อย่าได้ตัดไม้สรีมหาโพธิ์ อย่าม้างแก้วโกฏิเจดีย์อย่ากระทำร้ายแก่ภิกขุณี กระทำหื้อเลือดตีนพระเจ้าออก จุ่งพากันประกอบหื้อเป็นหิตานุหิตะ พากันหมั่นพิจารณาจำเริญเมตตาภาวนายังเทวทูตทัง 5 ก็จักได้บุญไปแก่กล้า นำไปสู่ชั้นฟ้าและเนรปาน ขอนิมนต์ท่านเป็นเจ้า จุ่งนำเอาความนี้ไปบอก แก่ฝูงชาวเมืองนอกชมพูรีบเทิอะ เถโร อันว่า มหาเถรเจ้าเทพมาลัยตนองอาจ ได้ยินคำสั่งพระญายมราชราชา เจ้าก็รีบเสด็จมาด้วยลวงอากาศ ก็มาเถิงอาวาสวิหารตน เถิงในวันลูนมารอด รุ่งเช้าจอดมาเถิงเจ้าก็มาถือเอายังวีและบาตร นุ่งห่มผ้าย้อมฝาดคาดปริมลฑล แล้วก็เสด็จหนไปสู่บ้านโพชนะคาม

สรุปความหมาย

พระมาลัยเถระท่านได้นำคำข่าวสารนี้ไปบอกให้ชาวเมืองมนุษย์ได้รับทราบ หมั่นรักษาศีลห้า อย่าด่าพระสงฆ์สมณะชีพราหมณ์ อย่าตัดไม้โพธิ์พฤกษ์ อย่าด่าพ่อตีแม่ อย่าทำกรรมอนันตริยกรรม 5 ประการ ให้หมั้นพิจารณาเทวทูตทั้ง 5 คือ ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย การได้เห็นสมณะนักบวชบุญเหล่านี้จะนำพาไปสู่พระนิพพานได้

หน้า 6

อันเป็นที่เคยเอาเข้าบิณฑิบาตร ในอาวาสเคหาที่นั้นแล มนุสสาอันว่าคนทังหลายในบ้านที่นั้น เขาก็ป่าวต้านตักเตือนกัน ว่าดูราญิงชายทังหลายเหย บัดนี้ท่านมหาเถรเจ้าท่านก็เข้ามาเมตตา จุ่งพากันหาสังมาใส่บาตรทุกคนๆ ขออาราธนานิมนต์ไว้ก่อน เพื่อบ่หื้อผู้ข้าทังหลายหย่อนทางทาน ญิงชายลูกหลานชาวบ้าน เขาก็ออกปากต้านนิมนต์ เขาก็ยอโยงเข้าใส่บาตร อยู่ในหัตถะบาทตามวินัยกองแล้วผู้จบตรองลาด ก็มาเวนเข้าบิณฑิบาตร แล้วพากันอุทิศหยาดน้ำหมายทาน ก็มีวันนั้นแลฯ

อถในกาละยามนั้น พระมหาเถรเจ้าตนองอาจ ก็มาถือโอกาสเจียรจา ว่าดูราอุปาสกะอุปาสิกาเฮย จุ่งพากันดาฟังยังคำเราจักกล่าว ตามที่เราได้รับข่าวคำสั่งมาหา แห่งผูงสัตตาเปรตใหญ่ อันอยู่ในนารกใหญ่น้อย บ่รู้กี่ร้อยกี่หมื่นกี่แสน ยังมีมากแดนเหลือแหล่ เขาก็แผ่คำมาหา ยังสัมพันธะวงษาพี่น้อง อันอยู่ในแห่งห้องเมืองคน ขอพาเอากันเมตตาฝูงเปรตใหญ่ หื้อได้ใจใฝ่ชมบาน

สรุปความหมาย

รุ่งเช้าต่อมาหลังกลับมาจากเมืองนรกแล้ว พระมาลัยเถระท่านได้ห่มผ้าปริมลฑล ครองผ้าวัตรอย่างเคร่งครัดออกรับบิณฑบาตรจากชาวพี่น้องและหมู่ญาติของสัตว์นรก ที่หมู่บ้านกัมโพชคามชมพูทวีป ชาวหมู่บ้านทั้งหลายได้กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลภายในเช้านั้น พระมาลัยเถระท่านก็ขอโอกาสแจ้งข่าวให้ญาติพี่น้อง ชาวหมู่บ้าน อุบาสก อุบาสิกาให้ได้รับทราบถึงการที่ท่านได้ลงไปเยี่ยมโปรดสัตว์นรก และคำบอกเล่าของท่านพระยายมราชให้ได้รับฟังกันถ้วนหน้า

หน้า 7

จุ่งมีศรัทธาทำนรักษาศีลฟังธรรมอย่าขาด หื้อได้ใส่บาตรอุทิศหยาดน้ำไปหา ยังฝูงสัตตาเปรตใหญ่ หื้อเขาได้พ้นจากนรก หื้อได้ยกขึ้นสวรรค์ไปเทียมทันแทบใกล้ ตนท่านไท้อินทรา หื้อได้ไปบูชาที่วิเศษ คือว่าพระเกษแก้วจุฬามณีสรีมหาธาตุ อย่าหื้อได้ขาดชุวันศีลแด่เทิอะ ว่าอั้นวันนั้นแลฯ ส่วนมหาเถรเทพมาลัยเจ้า ครันสั่งหื้อมนุสสาคณาชาวชมพูทวีปสันนั้นแล้ว ก็คราคลาดแคล้วไปสู่

อาวาสแห่งตน ก็มีวันนั้นแลฯ ตั้งแต่แรกแต่นั้นไปภายหน้า ส่วนอันว่าคนทังหลาย ก็พากันเว้นจากกรรม 5 ประการ คือว่าบ่กระทำปาณาติบาต บ่ฆ่าสัตว์ลักของท่าน บ่เล่นชู้ บ่จุร่ายหลอกลวงไผ บ่ดื่มกินสุราเมรัย เท่าตากระทำกรรมอันดี มีต้นว่าหื้อทำนรักษาศีลเมตตาภาวนาไปบ่ขาดพากันใส่บาตรหยาดน้ำอุทิศหมายทานไปหายังฝูงสัตตาหมู่เปรตเพื่อหื้อเขาได้พ้นจากเขตอบาย ก็มีวันนั้นแลฯ

นิฏฐิตา ขียาอันกล่าวแก้ไข ยังมหาเถรเทพมาลัยชาดก ก็บังคมสมเร็จ เสร็จฯ แล้วเท่านี้ก่อนแล ฯ

สรุปความหมาย

พระมาลัยเถระท่านก็กล่าวต่อไปอีกว่า ให้ญาติพี่น้องของสัตว์นรกทั้งหลายรับรู้รับทราบทั่วกันและให้หมั่นทำบุญให้ทำน รักษาศีลอยู่เป็นนิจ หมั่นเจริญภาวนาอย่าได้ขาด ให้เว้นจากการกระทำอันเป็นการล่วงละเมิดขั้นต้นคือ ศีล 5 หมั่นอุทิศบุญกรวดน้ำอย่างสม่ำเสมออย่าได้ขาดเพื่อที่จะได้แผ่กุศลถึงสัตว์นรกทั้งหลายเหล่านั้นพ้นจากทำงทุกข์โดยเร็วพลัน ให้พ้นเขตอบายภูมิโดยเร็วพลันฯ

สรุปเนื้อเรื่องย่อ ของฉบับสำนวนแต่งของ บุญคิด วัชรศาสตร์ ได้ดังนี้

ขึ้นปณามคาถาไหว้ครู โดยกล่าว ตั้งนะโม สามจบ แล้วกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการแต่งคัมภีร์มาลัยนี้

อดีตกาล พระมาลัยผู้มีฤทธิ์ได้ไปสู่เมืองนรกเพื่อหวังจะไปโปรดหมู่สัตว์นรกที่ได้รับทุกข์ทรมาน ท่านแจ้งแก้พระยมราชว่าท่านมาจากชมพูทวีปอยากจะโปรดสัตว์นรกให้พ้นโทษกรรมที่ได้รับ พระยมราชถามถึงโลกมนุษย์ว่า คนทำบุญหรือทำบาปมากกว่ากัน พระมาลัยไปเยี่ยมเมืองนรกพบเจอสัตว์นรกที่ได้รับทุกข์ทรมานอยู่ทั้งหมด 8 ขุมใหญ่ในนรก ที่ท่านอาจช่วยโปรดได้ เว้นแต่พวกกรรมหนักคือ อนันตริยกรรม 5 ประการที่ต้องรอพระศรีอาริยเมตไตยมาโปรดเท่านั้น พระมาลัยได้เห็นสภาพสัตว์นรกที่ได้รับทุกข์โทษทรมานมาก ก่อนกลับเมืองมนุษย์ พญายมราชได้ฝากแจ้งแก่หมู่มนุษย์ว่า ให้หมั่นรักษาศีล ฟังธรรม ให้ภาวนาอยู่เป็นนิจ อย่าได้ประมาทในทางกุศลกรรม และอย่าได้ลงมาเมืองนรกอีก พระมาลัยกลับโลกมนุษย์ ออกรับบิณฑบาตรจึงแจ้งข่าวชาวบ้านพี่น้องและหมู่ญาติของสัตว์นรก ให้ได้รับทราบถึงการที่ท่านได้ลงไปเยี่ยมโปรดสัตว์นรก ให้ญาติพี่น้องของสัตว์นรกทั้งหลายรับรู้รับทราบทั่วกันและให้หมั่นทำบุญให้ทำน รักษาศีลอยู่เป็นนิจ หมั่นเจริญภาวนาอย่าได้ขาด ให้เว้นจากการล่วงละเมิดขั้นต้นคือ ศีล 5 หมั่นอุทิศบุญกรวดน้ำอย่างสม่ำเสมออย่าได้ขาดเพื่อที่จะได้แผ่กุศลถึงสัตว์นรกทั้งหลายเหล่านั้นพ้นจากทุกข์ ให้พ้นเขตอบายภูมิโดยเร็ว

3.2.3 คัมภีร์ เรื่องมาลัยโผดโลก สำนวนของ พระมหาสกุล มหาวีโร

มีจำนวนหน้าทั้งหมด 10 หน้าใบลานโดยมีเนื้อหาปริวรรตและบูรณะภาษาได้ดังต่อไปนี้

หน้า 1

นโม ตัสสัตถุฯ สุรณหินิยํ พุทธเสฏฐฺ นมิตวา พุทธคตสฺส สกฺกจฺจ์ ธมฺมญฺจ สฆฺญจนมิตวา สักการจนปทำ มาเลยฺยนามวตฺถุ ปรมตฺถวิจิตตำ อารพฺภิสำ สัมมาเสติฯ ดูราสัปปุริสะทังหลาย อาจารย์เจ้าตนแปลงคัมภีร์มาลัยอันนี้ หากตั้งไว้หื้อเป็นที่ไหว้และสักการะบูชา แก่คนและเทวดาทังหลาย เพื่อหื้อหายอนทรายทังภายในและภายนอก ทุกด้าวขอกขันธสีมา ด้วยคัมภีร์มาลัยอันนี้แลนา ตามอรรถกถาแห่งบาท อันนักปราชญ์เจ้าทังหลายเพิงรู้ ด้วยดั่งจักวิสัชจนาไปภายหน้านี้เทอะฯ

นะมิตฺวา ผู้ข้าก็ไหว้ยังพระนวโลกุตตรธรรมเจ้า 9 ประการ กับทังพระปริยัติธรรมดวงบานงามประเสริฐ อันบังเกิดแก่พระอุรา นมิตฺวา ผู้ข้าก็ไหว้ยังพระอริยสงฆ์ ตนทรงจตุปริสุทธศีลใสสะอาดตนปฏิบัติตามรอยพุทธบาทสัพพัญญู

สรุปความหมาย

นักปราชญ์ผู้แต่งขึ้นปณมคาถา เป็นบทไหว้ครูทั้งมวลมี พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระนวกุตรธรรมเจ้า 9 ประการอันเป็นที่พึ่งเป็นสรณะและ ครูบาอาจารย์ทั้งหลายเพื่อถวายคัมภีร์ธัมม์นี้ถวายเป็นพุทธบูชาให้แก่ มนุษย์และเทวดาทั้งหลายได้รับอานิสงส์จากการฟังธรรมเทศนานี้ ตามอักษรอักขรวิธีที่อาจารย์เจ้าทั้งได้ตกแต่งนั้น

หน้า 2

นำเอาคำสอนตนครูโลกหล้า หื้อบังเกิดศรัทธาปสาทะแก่กล้า แก่คนและเทวดาทังหลายแลนาฯ อะตีเต กาเล ในกาละอันล่วงแล้ว ยังมีตนแก้วมหาเถรเจ้าตนนึ่ง ชื่อว่าเทพมาลัย ตนทรงศีลใสวิเศษ ประกอบไปด้วยเหตุอิทธิฤทธิญาณ นิสาสายะ ก็อาศรัยเซิ่งบ้านอันนึ่ง ชื่อว่า กัมโพชชะคาม อันอยู่ในเขตตามพะปัณณิยะทวีป อันเป็นที่อยู่แห่งแก้วเจ้าทัง 3 ประการ เอกทิวสัง ยังมีในวันนึ่งเล่ายามรุ่งเช้าเรืองไร เจ้าศีลใสวิเศษ ก็ออกจากเขตห้องตน จะเดินหนบิณฑิบาตร บ่หื้อขาดปาเวณี ในกาละยามนั้น ยังมีชายคนนึ่งโสดทุกข์ไร้โหดอนาถา อุปัฏฐากรักษาอยู่เฝ้า เลี้ยงแม่เจ้ามาตา ยังมีในวันนึ่งมารอด มันก็เตียวแอ่วสอด ผดไปรอดสระโบกขรณี หันนิลลุบลมีสีงามแปดดอก ผ้งบานออกในวังใส มันมีใจผ่องแผ้ว

สรุปความหมาย

อดีตกาลนานล่วงไปแล้ว มีพระมหาเถระ รูปหนึ่งชื่อพระมาลัยท่านมีศีลครบถ้วนบริบูรณ์ปฏิบัติภานาจนบรรลุแตกฉานด้านอิทธิฤทธิและญาณสมาบัติและสามารถเหาะเหินเดินอากาศได้ท่านได้อยู่จำอาวาสหมู่บ้านกัมโพชชะเขตชมพูทวีป ถึงตอนรุ่งเช้าท่านก็ได้ออกบิณฑบาตซึ่งเป็นกิจวัตรที่ปฏิบัติไม่ขาดอยู่ทุกวัน ครั้งนั้นเวลาเดียวกันยังมีชายทุกข์ยากอนาถาคนหนึ่งซึ่งอบู่ปรนนิบัติมารดาของตนอยู่วันหนึ่งก็ได้ไปสระแห่งหนึ่งซุ่งมีดอกบัวตูมบานสะพรั่งอยู่ 8 ดอกก็มีใจปีติยินดี

หน้า 3

จิ่งเสด็จมาแล้วคืนสู่ยังที่อยู่เรือนตน จิ่งเทียวหนไต่เต้า มาหันใส่ตนเจ้าเทพมาลัย มีศรัทธาใสชมชื่น จิ่งยอยื่นเหนือหัว เอาดอกบัวแปดดอก ถวายแก่ตนเจ้าเทพมาลัย อธิษฐานใจตั้งหมั้น ว่าด้วยเตชะทานแห่งข้านั้นอย่าต่ำช้าสูญหาย ขอเป็นบุญผายเตื่อมค้ำ หื้อพ้นล้ำอนาถา กันข้าเกิดมาในภายหน้า ขอหื้อข้าได้เป็นดี ความทุกขียากไร้ จุ่งอย่าได้เลงหันขอจุ่งพลันไปรอด อมตะยอดมหาเนรปานแด่เทิอะว่าอั้นฯ มีคำปรารถนามาน้อมไหว้ ยังพระธาตุใหญ่จุฬามณี ดูรามหาราช สมภารอาจหนำหนาอันว่าตนพระหน่อยามนั้น พระเถรเทพมาลัย ตนทรงศีลใสบุญกว้าง จิ่งกล่าวอ้างอนุโมทนาว่า เอวังโหนตุ ดูราอุปาสกะเหยหนุ่มเหน้า แม่ว่าคำคระนิงแห่งเจ้ามีฉันใด จุ่งสมใจใฝ่อ้าง ตามมโนปณิธานฉันนั้น แด่เทิอะฯ ยามนั้นพระเถรเทพมาลัย ก็มีใจใสชื่นสู้ จิ่งเข้าสู่จตุตถฌาณ มีอภิญญาณเป็นบาท แล้วสยองขึ้นสู่อากาศเร็วไว เช่นกลั้นใจก็ไปรอด

สรุปความหมาย

ชายยากไร้คนนั้นเห็นพระมาลัยจึงถวายดอกบัวแปดดอกนั้น แล้วตั้งจิตอธิษฐานขอให้ได้พ้นจากความทุกข์ยากอนาถา ยากไร้เข็ญใจนี้ และขออานิสงส์ให้ได้ไปเกิดบนสรวงสวรรค์ได้ไปไหว้พระ

เกตุแก้วจุฬามณี พระมาลัยท่านรับแล้วอนุโมทนาสาธุการ อวยพรขอให้ได้ตามความปรารถนาทุกประการ ยามนั้นพระมาลัยก็ใช้ฤทธิญาณของท่านเหาะขึ้นบนอากาศเพียงอึดใจ

หน้า 4

เถิงข่วงแก้วยอดจุฬามณี แล้วยออัญชุลีแผ่กว้าง ยอมือต่างเหนือหัว เอาดอกบัวงามสะอาดบูชามหาธาตุจุฬามณี ก็มีวันนั้นแลฯ ยามนั้น พระยาอินทราหันแล้ว ยังตนแก้วเทพมาลัย ก็ปราศรัยแจ้งจอดฉลาดรู้รอดทุกอันว่า ภันเต ข้าไหว้เจ้าตนบุญมาก เจ้ากูลุกจากประเทศเขตแดนใดมานั้นชาฯ ติปากโต พระเถระเทพมาลัย ก็ขานคำไปเร็วรีบ ว่าเราลุกจากชมพูทวีปเมืองคนมา แก้วอริยะเมตไตรยตนอยู่ในปราสาทชั้นฟ้าอาจตุสิตา ยังจักลงมากราบไหว้ พระธาตุใหญ่จุฬามณี ในวันนี้ดั่งอั้นชะฤๅยามนั้นขุนบุญลือเจ้าฟ้า จิ่งตอบว่าไขคำ ว่าบุญธรรมบุญกว้าง ตนอยู่สร้างตุสิตา เทียนย่อมมาพร้อมพร่ำในวัน 15 ค่ำดีหลีฯ

สรุปความหมาย

พระมาลัยเถระท่านได้มาถึงเมืองสวรรค์พร้อมดอกบัว 8 ดอกที่ชายอนาถานั้นได้ถวายไว้ ท่านได้พบท้าวพระอินทราธิราชได้ถามพระมาลัยท่านมาจากแคว้นหมู่บ้านใดมาถึงมาเมืองสวรรค์นี้ได้ พระมาลัยเถระตอบว่ามาจากหมู่บ้านกัมโพชชะ เขตชมพูทวีปเพื่อมาบูชาพระเกตุแก้วจุฬามณีและอยากจะเข้ากราบสนทนาธรรมกับพระศรีอาริยเมตตไตรย ทราบว่าพระโพธิสัตว์ท่านจะลงมากราบพระเกตุแก้วจุฬามณีเมื่อวันเพ็ญ 15 ค่ำ และท่านมีความหวังที่จะได้พบพระศรีอาริยเมตตไตยด้วย

หน้า 5

อันว่าดิถีวันนี้ไซร้ ก็หากใคว่ 15 ค่ำเทิงทัน หน่อจอมธรรม์บุญใหญ่ เที่ยงมาไหว้บูชา เป็นปกติมาล่วงแล้ว บ่คลาดแคล้วเสียไหนว่าอั้นฯ ในเมื่อมหาเถรเทพมาลัยเจ้า ผ้งต้านเล่าเจียรจา กับตนอินทราธิราช ยังไปขาดวจีฯ ยามนั้นพระอริยะเมตไตรยเจ้า ก็เสด็จเข้ามาด้วยรัศมีอันรุ่งเรืองไร ใสงามนักหนา ยิ่งกว่าพระอาทิตย์ได้พันดวงอันเจิดจ้า มีหมู่นางฟ้าและเทวบุตรทังหลาย ได้แสนโกฏิเป็นบริวาร ก็เข้ามาสู่สถานข่วงมหาธาตุจุฬามณี คันธมาลาดีดอกไม้ เพื่อมาไหว้ยังมหาธาตุเจ้า ก็มีหั้นแลฯ เถโร ยามนั้น พระเถรเทพมาลัยหันแล้ว ก็ถามตนแก้วอินทราว่า เทวบุตรตนนี้มาแม่นเป็นอริยะเมตไตรย พระยาอินทราจิ่งไขต้านต่อ ว่าตนนี้แลแม่นเป็นหน่อสัพพัญญู เข้ามาชูที่ใกล้เพื่อจักไหว้บูชายังพระจุฬามณีมหาธาตุ ตามโอกาสมีมา ในวัน 15 ค่ำดีหลีฯ

สรุปความหมาย

ครบวารดิถี วันเพ็ญ 15 ค่ำมาถึงขณะพระมาลัยเถระได้คุยกับท้าวอินทราธิราชครั้งนั้นพระโพธิสัตว์ พระศรีอาริยเมตไตรยเสด็จลงมา พร้อมเทพบุตร เทพธิดาอันเป็นบริวารมาพร้อมกันหมดด้วย ท่านอินทราธิราชได้บอกแก่พระมาลัยเถระว่าตอนนี้พระโพธิสัตว์มาถึงแล้ว ครบวาระโอกาสวันเพ็ญปุรณดิถีท่านมากราบไหว้พระเกตุแก้วจุฬามณีตามโอกาส

หน้า 6

บัดนี้ พระอริยเมตไตยเป็นเจ้า ปารมีมากเท่าตนบุญ ปารมีคุณแก่แล้ว จักนั่งถ้าแท่นแก้วตรัสประหญา ภายหน้านี้แลนาฯ ในกาละยามนั้น หน่อพระอริยเมตไตรยก็เสด็จไปบ่ช้า นั่งส่องหน้าครองตา แห่งพระมหาเถรเทพมาลัยเจ้า นบน้อมเข้าจาถาม ว่าข้าแด่เจ้าศีลงามหลายแหล่ เจ้าลุกแต่แดนใด จักไปไหนจิ่งมารอดนี่ จุ่งกล่าวชี้ตามมี ว่าอั้นฯ เถโร เมื่อนั้น พระมหาเถรเทพมาลัย จิ่งไขคำไปเจียรจาว่า ดูรามหาราช ตนองอาจเชียงคาน ทรงสมภารหลายหลาก เรานี้มาจากชมพูทวีป เพื่อมาดู

น้อมไหว้ ยังธาตุใหญ่จุฬามณี ทัดยามดีมารอด จิ่งได้หันเจ้ายอดองค์คำ นี้แลนาฯ ยามนั้น พระอริยเมตไตรยโพธิสัตว์เจ้า จิ่งต้านเล่าปุจฉา ในเมืองมนุสสาลุ่มใต้ ชุผู้น้อยใหญ่ญิงชาย มีหลากหลายมวลหมู่ เขาเอากันอยู่ฉันใดฯ

สรุปความหมาย

ขณะนั้นพระศรีอาริยเมตไตรยได้มาถึงท่านได้พบพระมาลัยพร้อมท่านอินทราธิราชได้เข้าพบกราบแล้วสนทนากับพระโพธิสัตว์ท่าน พระมาลัยได้ตอบรายงานให้ทราบว่าได้มาจากแคว้นชมพูทวีปมาเพื่อมาสักการะพระเกตแก้วจุฬามณีและได้พบพระศรีอาริเมตไตรยท่านถามตอบต่อไปอีกว่าชาวมนุษย์เขาอยู่กันอย่างไรบ้าง ทำความดี ความชั่วมากน้อยแค่ไหน

หน้า 7

พระมหาเถรเจ้าจงต้านเล่าจาไข ว่าพ่องมีใจผ่องแผ้ว สร้างบุญแล้วหลายประการ พ่องใจหาญหึกหยาบ กระทำบาปทารุณ คนใจบุญมีหน้อย คนใจถ่อยมีหลายฯ ถัดนั้นไปแถมเล่า หน่อพระพุทธาเป็นเจ้า จิ่งบอกเล่าทวยไป ว่าบุญอันใดน้อยใหญ่ เขาปรารถนาไว้เป็นสันใด จุ่งเทศนาไขบอกกล่าว หื้อรู้ข่าวตามมีแด่เทิอะฯ

เมื่อนั้น พระมหาเถรเจ้า จิ่งจาบอกเล่าตามมี ว่าคนปฐพีลุ่มใต้ กระทำบุญไว้มากกว้าง ตามใฝ่อ้างเจตนา พ่องสร้างมัคคาทางไต่ ปลูกต้นไม้เป็นทาน สร้างวิหารอาวาส ศาลาบาตรกุฎี สร้างเจดีย์ยกยื่น ด้วยใจชื่นเชยบาน พ่องหื้อทานข้าวน้ำ โภชนะพร่ำของกิน พ่องรักษาศีลไจ้ๆ คนลุ่มใต้ญิงชายกระทำบุญหลายต่างๆ ตามใฝ่อ้างศรัทธา ต่างปรารถนาค่ำเช้า ว่าเมื่อตนเจ้าอริยะเมตไตรย จักลงไปเป็นพระโปรดโลก หื้อพ้นจากทุกข์โศกเคืองขี

สรุปความหมาย

พระมาลัยได้แจ้งข่าวสารบอกแกพระศรีอาริเมตตไตยไปว่า คนทั้งหลายในเมืองชมพูทวีปคนหยาบช้ามีมาก คนทำความดีนั้นจักมีน้อย แต่คนทำบุญสม่ำเสมอชอบในทำงกุศลนั้นมักจะทำทำนอย่างไม่ขาด เช่น ตั้งโรงทำนถวายน้ำข้าวปลาอาหาร สร้างพนะวิหาร ศาลา อุโบถสถไว้เป็นทำน สร้างพระเจดีย์ รักษาศีลฟังธรรมักนอย่างไม่ขาด ต่างปรารถนาที่จะพบพระศีอาริยเมตไตยในยุคพระพุทธศาสนาในกาลข้างหน้า

หน้า 8

ขอนาบุญมีอยู่ใกล้ และน้อมไหว้ฟังธรรม มีหนาหนำน้อยใหญ่ เขาปรารถนาไว้ฉันเดียว ก็มีแลฯ ยามนั้น ตนแก้วอริยะเมตไตรย ก็มีหัวใจชื่นช้อย จิ่งกล่าวถ้อยไขคำ ว่าแม่นคนหนาหนำน้อยใหญ่ปรารถนาไคว่เทิงทัน มักใคร่หันยังตนข้า ในเมื่อหล้าภายลูน จุ่งหื้อเขากระทำบุญวิเศษ หื้อฟังเทศน์มหาชาติเวสสัตรชาดก จุ่งยอยกฟังหื้อได้ วันนึ่งไคว่สุดปลาย ด้วยเครื่องบูชาหลายตามรีตนั้นแลฯ ดูรามหาราชเจ้าตนประเสริฐ ท่านจักลงไปเกิดเป็นสัพพัญญู สั่งสอนคนชมพูลุ่มใต้ พร้อมเสี้ยงใคว่ อินทร์พรหมณ์ ทั่งทังกลมแหล่งหล้าเมินนักกว่าเมื่อใดนั้นชาฯ เมื่อนั้น หน่อพระอริยเมตไตย จิ่งจาไขตอบถ้อย ว่าเมื่อพระยอดสร้อยโคตรมศาสดา ตั้งศาสนาเหมียดไว้ ได้ 5,000 ปีไคว่เป็นตรายามนั้นเมื่อศาสนาสุดช้อย คนจักเสื่อมถอยจากศีลธรรม

สรุปความหมาย

พระโพธิสัตย์ พระศรีอาริยเมตไตยได้ฟังและได้รับทราบแล้วก็มีใจปีติอนุโมนาว่าคนทั้งหลายหมู่มากในแคว้นชมพูทวีปนั้นยังมีการทำบุญกันอยู่ท่านได้ตรัสต่อไปอีกว่า อานิสงส์ยิ่งใหญ่ที่

ทุกคนปรารถนาจะพบพระองค์นั้นมีพละอานิสงส์มากคือ ให้ฟังธัมม์เทศนามาหชาติให้ได้จบภายใยวันเดียวก็จะมีอานิสงส์มาก และยังตรัสเตือนฝากบอกพระมาลัยว่า กาลข้างศาสนาของพระสมณโคดมสัมมาสัมพุทธเจ้าครบ 5,000 ปีแล้วคนก็จะเสื่อมจากศีลธรรม ศาสนายุคก่อนนั้นจะสิ้นสุดลง

หน้า 9

ใจมัวดำมืดบอด บ่คึดรอดทางบุญ พากันหนุนทางบาป การหึกหยาบพาลา บ่ทีฆาเที่ยงหมั้นอายุหากสั้นพลันตาย นั้นแลฯ ตะโต ปรัง ถัดนั้นภายหน้า คนลุ่มฟ้าญิงชาย อายุจักหลายยิ่งขึ้นถึงแปดหมื่นปีเป็นขั้น ตั้งอยู่หั้นเป็นตรา ตทา ในกาละยามนั้น คนในชมพูมวลหมู่ ก็จักอยู่เชยบาน เกิดในสถานต้นไม้ มีชื่อว่าได้ต้นกัปปะรุกขา ของนานาหลายหลาก ตามใจหากประสงค์ ย่อมตกลงจิ่มใกล้สมใจใฝ่ชุอันๆ กาละยามนั้นมารอด ก็จักใกล้จอดเทิงทัน ข้าจักผันลงไปเกิด ในเมืองประเสริฐชมพูเป็นสัพพัญญูผ่านแผ้ว นั่งแท่นแก้วเทศนา จักนำสัตตามวลหมู่ เทียวเข้าสู่มหาเนรพาน บ่อย่าชะแลฯ ยามนั้น หน่อพระอริยเมตไตย จิ่งยอมือไว้อภิวาท ยังพระธาตุจุฬามณี แล้วปทักษิณดีสามตั้ง แล้วก็สั่งอำลา ยังมหาเทพมาลัย

สรุปความหมาย

พระศรีอาริเมตไตยยังตรัสต่อไปอีกว่า คนเหล่านั้น ยุคนั้น จะมีจิตใตมืดบอดจะกลับจากชั่วเป็นดี สิ่งดีเป็นชั่วถึงจักทำให้ศาสนายุคก่อนนั้นเสื่อมลง ท่านตรัสต่อถึงในยุคศาสนาของท่านถึงศาสนากาลข้างหน้าคนดีมีศีลธรรมจะมีอายุยืนถึงแปดหมื่นปี ต้นไม้กัลลปพฤกษ์จะเกิดในยุคศาสนาของพระองค์คนดีมีศีลธรรมปรารถนาสิ่งดี ในสิ่งใด ตั้งจิตอธิษฐานขอนั้นก็จะสมความปรารถนา

หน้า 10

เสด็จไปสู่ชั้นฟ้า ในแหล่งหล้าชื่อตุสิตา อันเป็นอาวาสที่อยู่แห่งตน ก็มีแลนาฯ ส่วนว่าพระมหาเทพมาลัย ก็รีบคืนสู่ไปไวบ่ช้า รีบพอกหน้าคืนหน มาสู่เมืองคนลุ่มใต้ เจ้าก็รอดได้เร็วไว แล้วจิ่งไขคำกล่าว หื้อฝูงหมู่ถ่าวเถ้าญิงชาย ตามดั่งอั้นตนได้ฟังปริยายมาชุประการ ก็มีวันนั้นแลฯ

นิฏฐิตๆ ขียาอันกล่าวแก้ไข ยังมหาเถรเทพมาลัยไปสวรรค์ ก็บังคมสมเร็จเสร็จ แล้วเท่านี้ก่อนแลฯ

สรุปความหมาย

จากนั้นพระศรีอาริยเมตไตยก็เสด็จกลับ สวรรค์ชั้นดุสิตทิพยวิมานซึ่งเป็นชั้นบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตย์หลายๆพระองค์ พระมาลัยเถระเจ้าขอขอโอกาสกราบลาพระโพธิสัตย์แล้วรีบนำบอกข่าวทั้งหลายที่ได้รับจากพระศรีอาริยเมตไตยนั้นมาบอกกล่าวแก่ชาวชมพูทวีปสืบต่อไป

สรุปเนื้อเรื่องย่อ ฉบับสำนวนแต่งของ พระมหาสกุล มหาวีโร ได้ดังนี้

เริ่มเรื่องด้วยการ ขึ้นปณามคาถาและแสดงความนอบน้อมต่อพระพุทธเจ้า แล้วเริ่มเรื่องว่าในอดีตกาลมีพระเถระชื่อพระมาลัย ชาวหมู่บ้านกัมโพช แคว้นชมพูทวีป ไปบิณฑบาตรได้พบชายที่อุปัฏฐากเลี้ยงดูแม่ เขาเก็บดอกบัวมาถวายพระมาลัย เขาตั้งจิตอธิษฐานว่าชาติต่อไปขออย่าลำบากดังชาตินี้ ขอความสุข ความเจริญจนไปนิพพานโดยเร็ว พระมาลัยให้พรตามความปรารถนาของเขา และได้นำดอกบัวนั้นไปสักการะพระจุฬามณี ท่านได้พบท้าวสักกะเทวราช ได้สนทนากันท้าวสักกะนิมนต์พระมาลัยมาเยี่ยมเมืองสวรรค์ และแจ้งว่าพระศรีอาริยเมตไตยจะมาไหว้พระธาตุเจ้าจุฬามณีวันขึ้น 15 ค่ำนี้ พระมาลัยจึงได้พบพระศรีอาริยเมตไตรย ได้ถามตอบกันถึง ชาวเมืองมนุษย์อยู่กันอย่างไร สุขทุกข์อย่างไร ทำบุญอะไรกันบ้าง พระมาลัยตอบว่าบ้างก็รักษาศีลฟังธรรม บ้างก็สร้างถนนหนทางเป็น

ทาน ปลูกต้นไม้เป็นทาน บ้างก็สร้างพระวิหารพระอุโบสถไว้เป็นทาน บ้างก็ตั้งโรงทานถวายน้ำข้าวตามกำลัง เมื่อพระโพธิสัตว์ทราบแล้ว จึงสั่งไว้ว่า กาลเมื่อศาสนาของพระโคตมจะสิ้นสุดลงเมื่อครบ 5,000 ปี มนษย์จะมีอายุสั้นลงและอย่าประมาท ให้หมั่นรักษาศีลฟังธรรม ทำแต่กรรมดี ถึงคราวนั้นพระองค์จะไปอุบัติในโลก และการที่จะได้พบท่าน กุศลทานอันยิ่งใหญ่คือ การฟังธรรมตั้งธรรมหลวงฟังเทศน์มหาชาติ ทั้งหมด 13 กัณฑ์ภายในวันเดียว นั้นจักมีอานิสงส์มากมหาศาลเหมือนได้ฟังธรรมและได้พบกับพระศรีอริยเมตไตรยเช่นเดียวกัน

3.3 รูปแบบทางวรรณกรรมของพระธรรมเทศนา เรื่องมาลัยโผดโลก

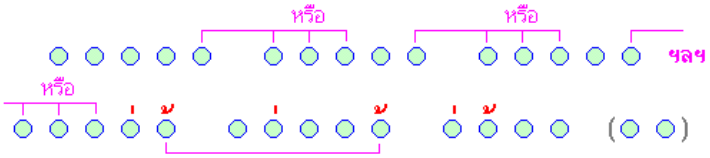
พระธรรมเทศนาเรื่องมาลัยโผดโลก เป็นวรรณกรรมร้อยกรองที่มีฉันทลักษณ์แบบ “ร่าย” มีเนื้อหาเป็นแบบบรรยาย (Narrative) ที่พระสงฆ์สามเณรใช้เป็นบทเทศนาให้ชาวบ้านฟัง ก่อนที่จะทำความเข้าใจรูปแบบทางวรรณกรรมเรื่องมาลัยโผดโลก จำเป็นต้องทราบทฤษฎีรูปแบบวรรณกรรมเสียก่อน ผู้วิจัยจะขอกล่าวไว้พอสังเขป ดังนี้

วรรณกรรมร้อยกรอง คือ วรรณกรรมที่มีการบังคับรูปแบบการเขียนด้วยฉันทลักษณ์ต่างๆ เช่น บังคับคณะ บังคับคำ และแบบแผนการส่งสัมผัสต่างๆ บางครั้งเรียกงานประพันธ์ประเภทนี้ว่า กวีนิพนธ์ หรือ คำประพันธ์ เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย ลิลิต เป็นต้น

3.3.1 มาลัยโผดโลก เป็นวรรณกรรมประเภท “ร่ายยาว”

“ร่าย” เป็นคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทหนึ่ง มีฉันทลักษณ์ หรือข้อบังคับเฉพาะตัว แต่ไม่มากเหมือนคำประพันธ์ประเภทอื่น ทั้งการแต่งบทหนึ่งๆ ก็ไม่บังคับความยาวสั้นแต่อย่างใด สุดแต่ผู้ประพันธ์จะเห็นควร มีข้อบังคับหลักเพียงว่า ให้ส่งสัมผัสต่อกันแต่วรรคต้นจนวรรคสุดท้าย การจัดรูปแบบและการส่งสัมผัส มี 4 แบบ คือ ร่ายสุภาพ ร่ายโบราณ ร่ายดั้น ร่ายยาว ซึ่งมีฉันทลักษณ์แตกต่างกันเพียงเล็กน้อย (วัดโมลีโลกยาราม, 2019) ดังที่ วิทยา ผิวงาม (ร้อยกรองไทย, มมป.)ได้สรุปและยกตัวอย่างไว้ ดังนี้

1. ร่ายสุภาพ ร่ายสุภาพ มีความไพเราะเพราะพริ้งกว่าร่ายอื่น มีข้อกำหนด คือ จำนวนคำที่ใช้ วรรคหนึ่ง 5 คำ เกินได้ไม่เกิน 7 คำ หากเกิน 7 คำ ควรเป็นคำผสม หรืออสาธารณนามที่สำคัญ ความยาวสั้นไม่บังคับ แต่ต้องจบลงด้วยโคลง 2 สุภาพ การส่งสัมผัส คำสุดท้ายของวรรคแรกส่งไปยังคำที่ 1, 2 หรือ 3 ของวรรคต่อไป โดยถ้าส่งด้วยคำที่ลงวรรณยุกต์ ก็ต้องรับด้วยคำที่ลงวรรณยุกต์ให้ตรงกัน ถ้าส่งด้วยคำหนักหรือเบา ก็ต้องรับโดยคำหนักหรือเบาให้ตรงตามคำส่ง คำสร้อย โดยปกติมีคำสร้อยตามลักษณะของโคลง 2 สุภาพ จะมีหรือไม่ก็ได้ หรือจะมีสร้อยสลับไปทุกวรรคแต่ต้นจนจบก็ได้ ซึ่งสร้อยแบบนี้ เรียกว่า สร้อยสลับวรรค เห็นปรากฏในลิลิตโบราณ มีแผนผังและตัวอย่าง ดังนี้

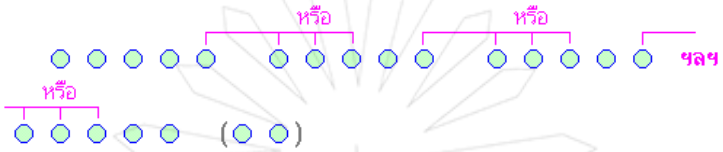

ตัวอย่าง *ฉันทลักษณ์ร่ายสุภาพ บอกให้ทราบงามผ่องภัสร์ ข้อบัญญัติงามล้ำค่า โปรดทราบว่าเกณฑ์มี เป็นของดีเลิศค่านัก ยึดเป็นหลักแต่งแต้ม ความอรรถชัดแฉล้ม เหมาะแท้ควรใจ แท้แล*

จังหวะ 3+2 3+2 ต่อไปก็ 3+2 ตลอด แต่ 3 วรรคสุดท้ายต้องจังหวะ 3+2 3+2 2+2+(2) ตามแบบโคลง 2 สุภาพ

2. ร่ายโบราณ

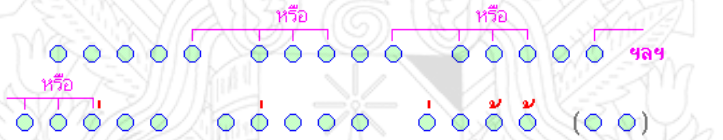
ร่ายโบราณ เป็นร่ายที่มีมาแต่โบราณ ไม่นิยมส่งคำสัมผัสด้วยคำที่ลงวรรณยุกต์ วรรคหนึ่งกำหนด 5 คำ อย่างมากไม่เกิน 7 คำ คำสุดท้ายหรือคำจบ นิยมเป็นคำสามัญ และมีคำสร้อยต่อท้ายไว้ ลักษณะอื่นเหมือนกับร่ายสุภาพ มีแผนผังและตัวอย่าง ดังนี้

ตัวอย่าง *อันร่ายโบราณขำ มีห้าคำทุกวรรค ถือเป็นหลักควรชัด ปฏิบัติงามธม คำผสมจึงมี หก ตกจบเว้นคำตาย บรรยายบอกแจ้งชัด เสริมวัจนะจบลง คงความงามอุไร แท้แล*

3. ร่ายดั้น

ร่ายดั้น เป็นร่ายที่แต่งสั้นยาวตามความต้องการ กำหนดวรรคละ 5-7 คำ กติกาทั่วไปเหมือนกับร่ายสุภาพ บังคับให้นำโคลงดั้นวิวิธมาลี เฉพาะบาทที่ 3 และที่ 4 มาต่อท้ายตอนจบ มีแผนผังและตัวอย่าง ดังนี้

ตัวอย่าง *ฉฉันทลักษณ์ร่ายดั้น วรรคหนึ่งนั้นห้าเจ็ดมี จบลงดีตรงโคลงดั้น ตอนนั้นนะห้าสอง สนองกฎ กำหนดชัดแท้แปร้ ร่ายงาม*

4. ร่ายยาว

ร่ายยาวเป็นร่ายที่แต่งเรื่องราวยาวๆ เช่น เทศน์มหาชาติ การส่งสัมผัสและรับสัมผัสไม่บังคับเอก โท หรือคำเป็นคำตาย อย่างต่ำวรรคหนึ่ง 5 คำ ส่วนสูงอาจถึง 10 คำก็มี คำท้ายวรรคส่งไปยังคำใดคำหนึ่งของวรรคต่อไป คำใดก็ได้ แต่อย่าให้ใกล้ชิดกับคำสุดท้าย คำสุดท้ายมักลงคำว่า “ดังนี้” “ดังนี้แล” การแต่งร่ายยาวต้องรู้จักเลือกใช้ถ้อยคำและสัมผัสในให้มีจังหวะรับกันสละสลวย เมื่ออ่านแล้วให้เกิดความรู้สึกมีคลื่นเสียงเป็นจังหวะๆ อย่างที่เรียกว่า "เสียงดิ้น" หรือ "เสียงมีชีวิต" และจำนวนคำที่ใช้ในวรรคหนึ่งไม่ควรยาวเกินกว่าช่วงระยะหายใจครั้งหนึ่งๆ คือ ควรให้อ่านได้ตลอดวรรค แล้วหยุดหายใจได้ โดยไม่ขาดจังหวะ ดูตัวอย่างได้ในหนังสือ เวสสันดรชาด

ร่ายยาวมักใช้แต่งบทเทศน์หรือบทสวดที่ต้องเทศน์หรือสวดเป็นทำนอง เช่น เทศน์มหาชาติ และเทศน์ธรรมวัตร เป็นต้น เมื่อจบความตอนหนึ่งๆ มักลงท้ายด้วย คำว่า นั้นแล นั้นเถิด นี้แล ฉะนี้แล ด้วยประการฉะนี้ คำนั้นแล นิยมใช้เมื่อสุดกระแสความตอนหนึ่งๆ หรือจบเรื่อง เมื่อลง นั้นแล ครั้ง

หนึ่ง เรียกว่า “แหล่” หนึ่ง ซึ่งเรียกย่อมาจากคำ “นั้นแล” นั่นเอง เพราะเวลาทำนองจะได้ยินเสียงนั้นแล เป็น นั้นแหล่ ตัวอย่าง เช่น

ร่ายยาวยาวความตามจะแต่ง หรือจะแกล้งให้สั้นนั้นได้แท้ สุดแต่จะเห็นว่าเหมาะ เพราะไม่เพราะก็ไม่เป็นไรมี ตามที่เห็นวรรคยาวสาวคำมาก ทั้งแบบพากย์เทศน์ธรรมงามอยู่ พอจะคู้จะจบลงคงคำมี ว่าดั่งนี้ หรือดั่งนั้น ฉะนั้นแล

จะเห็นได้ว่า ฉันทลักษณ์ของวรรณกรรมประเภทร่ายนั้น มีจังหวะของคำไม่ตายตัว การที่จะแยกได้ว่าเป็นแบบร่ายโบราณ ร่ายดั้น หรือร่ายยาว ให้เทียบกับร่ายสุภาพ

ตัวอย่าง จังหวะร่ายยาว ในวรรณกรรมบทเทศน์ “มาลัยโผดโลก”

“ข้าแด่พระตนองอาจศีลศรี ขอสั่งคำดีเมือบอก แก่ชาวเมืองนอกชุมพู ว่าหื้อพากันมีศีลชูอย่าได้ขาด อย่าได้ประมาททางทาน อย่าได้มีใจหาญบาปเส้า อย่าด่าสังฆะเจ้าและชีพราหมณ์ หื้อได้ปฏิบัติตามไจ้ ๆ อย่าตัดไม้สรีมหาโพธิ์ อย่าม้างแก้วโกฏิและเจดีย์ กันว่าได้ตายหนีจากเมืองคน หื้อเอาตนไปเกิดในชั้นฟ้าเลิศเมืองสวรรค์ อย่าหื้อได้ผันมาสู่ ยังที่อยู่อเวจี ขอตนบุญมีท่านเจ้า เอาคำนี้เล้าเมือบอก แก่ชาวเมืองนอกชุมพู แด่เทิอะ อันว่ามหาเถรเจ้าเทพพะมาลัยคันได้ยินคำไขแห่งยมราชาก็รีบเสด็จมาด้วยลวงอากาศ ก็มาสู่อาวาสตน ก็มีวันนั้นแล”(อินสม ไชยชมพู, มาลัยโผดโลก หน้า 5)

“เมื่อนั้น พระมหาเถรเจ้า จิ่งจ๋าบอกเล่าตามมี ว่าคนปฐพีลุ่มใต้ กระทำบุญไว้มากกว้างตามใฝ่อ้างเจตนา ก่องสร้างมัคคาทางใต่ ปลูกต้นไม้เปนทาน สร้างวิหารอาวาส ศาลาบาตรกุฎี สร้างเจดีย์ยกยื่น ด้วยใจชื่นเชยบาน ก่องหื้อทานเข้าน้ำ โภชนะพร่ำของกิ๋น ก่องรักษาศีลไจ้ ๆ คนลุ่มใต้ญิงชาย กระทำบุญหลายต่างๆ ตามใฝ่อ้างศรัทธา ต่างผาถนาค่ำเช้า ว่าเมื่อตนเจ้าอริยะเมตไตรย จักลงไปเปนพระโปรดโลก หื้อพ้นจากทุกข์โศกเคืองขี ขอนาบุญมีอยู่ใกล้ และน้อมไหว้ฟังธรรม มีหนาหนำน้อยใหญ่ เขาผาถนาไว้ฉันเดียว ก็มีแลฯ” (มาลัยโผดโลก ฉบับ พระมหาสกุล มหาวีโร หน้า 7

จากตัวอย่างที่ยกมา จะเห็นได้ว่า ทั้งฉบับพระมาลัยไปนรก (ฉบับของอินสม ไชยชมพู) และพระมาลัยไปสวรรค์ (ฉบับ พระมหาสกุล มหาวีโร) ใช้ฉันทลักษณ์แบบร่ายยาว ในการประพันธ์บทเทศน์เรื่องนี้ทั้งฉบับ ซึ่งเป็นรูปแบบที่เหมาะสม เรื่องราวเป็นขนาดย่อเอาเนื้อหามาพอเป็นสาระสังเขป เพื่อให้เหมาะแก่การใช้เทศน์ในพิธีกรรม ใช้เวลาเทศน์ไม่เกิน 15 นาที ผู้ประพันธ์บทเทศน์จึงต้องกระชับเนื้อเรื่องให้ได้สาระครบถ้วนและใช้เวลาเทศน์ไม่นานจึงต้องเลือกใช้คำที่เหมาะสม และใช้ฉันทลักษณ์ที่ไม่ซับซ้อน แต่งไม่ยาก อ่านเพื่อเทศน์ไม่ยุ่งยาก และสื่อความหมายให้ผู้ฟังเข้าใจได้ตามเหตุผล

3.3.2 มาลัยโผดโลก เป็นวรรณกรรมประเภท “บรรยาย” โครงเรื่องเดี่ยว

วรรณกรรมประเภทบรรยาย (Narrative) คือ วรรณกรรมร้อยกรองที่มีโครงเรื่อง ตัวละคร และเหตุการณ์ต่างๆ ผูกเป็นเรื่องราวต่อเนื่องกันไป เช่น ขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณี อิเหนา เป็นต้น

ลักษณะเป็นโครงเรื่องของมาลัยโผดโลกเป็นแบบโครงเรื่องเดี่ยว ผู้แต่งลำดับเหตุการณ์ที่ผูกขึ้นมาโดยมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เริ่มเรื่องแบบเรียงลำดับเหตุการณ์ตามปฏิทินโดยเรื่องจะดำเนินการไปตามลำดับเริ่มเปิดเรื่องตั้งแต่การแนะนำตัวละครเอกคือ พระมาลัย ที่มีดำริในใจอยากจะไปโปรดสัตว์นรก จากนั้นได้ดำเนินเรื่องไปถึงการเดินทางไปแดนนรกได้สนทนากับพญายมและได้สนทนากับสัตว์นรก รับรู้ถึงเรื่องความทุกข์ทรมานที่ได้รับและได้ฝากข่าวให้พระมาลัย

มาบอกกับญาติของตนบนโลกมนุษย์ ให้ทำบุญกุศลเพื่ออุทิศไปหาจะได้ช่วยปลดปล่อยออกจากความทุกข์ทรมานในนรกขุมต่างๆ

ในมาลัยโผดโลกสำนวนของอินสม ไชยชมพู กับ สำนวนของบุญคิด วัชรศาสตร์ ผู้แต่งได้สร้างให้พระเอกของเรื่องคือ พระมาลัยได้ดำเนินไปพบปัญหาต่างๆ เช่นการไปพบพระยายม ไปพบสัตว์นรก ได้เห็นความทุกข์ทรมานของสัตว์นรกขุมต่างๆ พระมาลัยต้องแก้ปัญหาว่าจะทำให้สัตว์นรกทั้งหลายพ้นทุกข์ได้อย่างไร และพระยายมราชได้ให้พระมาลัยไปแจ้งข่าวแก่ชาวเมืองมนุษย์ที่ยังมีชีวิตอยู่และสุดท้ายชาวเมืองได้รับข่าวสารต่างพากันทำบุญอุทิศกรวดน้ำให้แก่สัตว์นรกในอบายได้พ้นทุกข์หรือทำให้โทษในนรกเบาบางลงได้ ถึงตอนจบเรื่อง การสร้างกุศลกรรมที่ดีของชาวบ้านกัมโพชคามชนบท เขตชมพูทวีปซึ่งได้รับข่าวจากพระมาลัยที่ได้แจ้งแก่ชาวบ้านหลังจากที่ได้รับคำจากท่านพระยายมราชแล้วนั้นก็จบลงได้อย่างด้วยดี คือต่างพากัน รักษาศีลไม่ขาด ปฏิบัติอยู่ในหลักของการให้ทาน รักษาศีลหมั่นเจริญภาวนา

ส่วนในสำนวนที่ 3 ของ พระมหาสกุล มหาวีโร เนื้อหาจะเป็นเรื่องราวของพระมาลัยไปท่องสวรรค์ เริ่มเรื่องขึ้นที่ชายหนุ่มยอดกตัญญูผู้ยากไร้ ได้ไปเก็บดอกบัวไปถวายพระมาลัยตอนที่ท่านไปบิณฑบาตร เขาอธิษฐานว่า ขอให้ชาติหน้าอย่าลำบากเหมือนชาตินี้ และขอให้ได้เข้านิพพานโดยเร็ว พระมาลัยได้นำดอกบัวนั้นไปสักการะพระเกตุแก้วจุฬามณีบนสวรรค์ จึงได้พบกับพระศรีอริยเมตไตรยได้สนทนากัน ท่านสอบถามถึงความประพฤติของชาวโลกพระมาลัยจึงชี้แจงไปตามที่ท่านได้รู้ได้เห็นมา ต่อมาพระมาลัยจึงได้รับคำบอกเล่าว่า พระศรีอริยเมตไตรยจะลงมาเกิดเมื่อศาสนาพระโคตมะอายุครบ 5,000 ปี ใครอยากพบท่านให้ฟังธรรมเวสสันดรชาดกให้ครบทั้ง 13 กัณฑ์ภายในหนึ่งวัน ท่านจึงนำข่าวมาแจ้งแก่ชาวโลกมนุษย์ ว่าให้หมั่นรักษาศีล ฟังธรรม ซึ่งชาวบ้านก็ประพฤติอยู่ในศีลในธรรมด้วยความตั้งใจจะไปเกิดในยุคพระศรีอาริยเมตตรัย

เพื่อให้มองเห็นภาพอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ทำตารางโครงเรื่องคัมภีร์เทศนามาลัยโผดโลกทั้ง 3 สำนวน เปรียบเทียบให้เห็นอย่างชัดเจน ดังนี้

สรุป ลักษณะวรรณกรรมของพระธรรมเทศนา เรื่องมาลัยโผดโลก 3 สำนวน

เมื่อเปรียบเทียบเนื้อหาแล้ววิเคราะห์เป็นรายประเด็น จะได้ดังนี้

1. โครงเรื่อง ทั้ง 3 สำนวน นั้น มีสำนวน ของอินสม ไชยชมพู และของบุญคิด วัชรศาสตร์ มีความคล้ายกันมาก มีความต่างกันน้อยมาก ทั้งเรื่องราวและภาษา ฉันทลักษณ์ และการเรียบเรียง ส่วนฉบับของพระมหาสกุล มหาวีโร จะเป็นฉากที่แตกต่างออกไปจาก สองสำนวนแรก

2. แก่นเรื่อง หรือสาระสำคัญที่เป็นประเด็นหลักในการสร้างสรรค์วรรณกรรมมาลัยโผดโลก จะเหมือนกันทั้ง 3 สำนวน คือ ทำดีจะได้ขึ้นสวรรค์ ทำชั่วจะตกนรก

3. ตัวละคร ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมา มีตัวละครสำคัญ คือ พระมาลัย และพระยายมราช สัตว์นรก เป็นตัวละครหลักในสำนวนของอินสม ไชยชมพู และของบุญคิด วัชรศาสตร์ ส่วนฉบับของพระมหาสกุล มหาวีโร ตัวละครหลัก คือ พระมาลัย พระอินทร์ และพระศรีอริยเมตไตรย

4. ฉาก มีฉากนรกกับฉากบนสวรรค์ สำนวนของอินสม ไชยชมพู และของบุญคิด วัชรศาสตร์ บรรยายถึงฉากในนรก เป็นสถานที่ลงโทษผู้ทำชั่ว ส่วนฉบับของพระมหาสกุล มหาวีโร เป็นฉากบนสวรรค์ เป็นที่เสวยสุขของผู้ที่ทำความดีเมื่อยังมีชีวิตอยู่ จึงได้ไปเกิดเป็นเทวดาบนสวรรค์

5 ภาษา ใช้ภาษาได้เหมาะสมกับเนื้อหา ใช้คำบรรยายให้เห็นภาพ การเรียบเรียงเรื่องราวเข้าใจง่ายเรียงลำดับไปตามกาลเวลา ไม่วกวน คำศัพท์มีทั้งศัพท์ทั่วไป และศัพท์ภาษาบาลี ซึ่งทำให้ผู้ฟังได้ยินคำบาลีแทรกอยู่เป็นระยะ ก่อให้เกิดศรัทธาในเรื่องที่ทรงคุณค่าเพราะมีภาษาพระพุทธเจ้า (บาลี) ด้วย ภาษาบาลีทำให้รู้สึกถึงความเป็นพุทธ และภาษาล้านนาที่ใช้ในการบรรยายทั้งเรื่อง ทำให้ผู้ฟังเทศน์ที่เป็นชาวบ้านเข้าใจภาษาที่ใช้เป็นสื่อกลาง นอกจากนี้ยังมีความไพเราะของการคล้องจองเชื่อมโยงของร่ายยาว ทำให้เกิดความรู้สึกพิเศษกว่าการบรรยายธรรมแบบธรรมดาที่ไม่มีทำนอง ไม่มีคำคล้องจอง การเรียงร้อยคำแบบร่ายราว มีฉันทลักษณ์ที่ง่ายๆ ทำให้ฟังสบาย และเพลินไปกับเรื่องราวที่เทศน์ เรื่องราวที่มีคติคำสอนทำให้เกิดความทรงจำที่ดี เรื่องการประพฤติปฏิบัติที่ควรทำ

ในส่วนของโครงเรื่อง ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกันแล้วจะค่อนข้างสับสน เพราะมีทั้งความคล้ายกันมากและมีความแตกต่างผู้วิจัยจึงได้ วิเคราะห์ในส่วนของโครงเรื่องของทั้ง สำนวนลงในตาราง เพื่อให้เห็นความเหมือนและความต่างของแต่ละสำนวนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้เห็นได้ชัดขึ้นว่า มาลัยโผดโลก สำนวนที่ 1 สำนวนของ อินสม ไชยชมพู กับสำนวนที่ 2 ของบุญคิด วัชรศาสตร์ มีความคล้ายกันมากกว่า 80 % ส่วนสำนวนที่ 3 ของพระมหาสกุล มหาวีโร มีโครงเรื่องที่ต่างออกไปในส่วนของโครงเรื่อง

จากลักษณะโครงเรื่องของสำนวนที่ และสำนวนที่ ที่มีความคล้ายกันนั้น เนื่องจาก เป็นเนื้อหาที่ดัดแปลงมาจาก พระธรรมเทศนา “มาลัยปลาย” ที่ใช้เทศน์ก่อนการเทศน์มหาชาติ มีเนื้อเรื่องเป็นแบบเดียวกัน เพียงแต่มาลัยโผดโลก จะมีความสั้นกระชับมากกว่า ใช้เวลาในการเทศน์น้อยกว่า ซึ่งอาจจะเป็นเพราะเป็นฉบับย่อเพื่อใช้เทศน์ในพิธีกรรม เช่น เทศน์ในงานศพ ก่อนที่จะมีการสวดพระอภิธรรม ส่วนมาลัยโผดโลกสำนวนที่ นั้น มีเนื้อหาเป็นเรื่องที่พระมาลัยไปสวรรค์ จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “พระมาลัยไปสวรรค์” ซึ่งเป็นเรื่องที่ ดัดแปลงมาจากพระธรรมเทศนาเรื่อง “มาลัยต้น” และเป็นฉบับสรุปกระชับให้สั้นเข้าเพื่อใช้ในพิธีกรรมทำบุญต่างๆ ส่วนมากเป็นงานมงคล ซึ่ง เรื่องพระมาลัยไปท่องนรก กับพระมาลัยไปสวรรค์ต่างก็เป็น ส่วนหนึ่งของชุด มาลัยโผดโลก ซึ่งหมายถึงการโปรดชาวโลกของพระมาลัย แต่ตอนพระมาลัยไปท่องนรกนั้น ไม่ตั้งชื่อว่าพระมาลัยไปนรก แต่เรียกว่ามาลัยโปรดโลก ซึ่งเป็นชื่อที่น่าฟังกว่า คำว่ามาลัยไปท่องนรก

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ลักษณะโครงเรื่องเปรียบเทียบไว้ ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 3.2 เปรียบเทียบโครงเรื่อง มาลัยโผดโลก 3 สำนวน

	ฉบับอินสม ไชยชมพู	ฉบับบุญคิด วัชศาสตร์	ฉบับพระมหาสกุล มหาวีโร
เริ่มเรื่อง	1.พระมาลัย ชาวหมู่บ้านกัมโพชคามมีความคิดอยากโปรดสัตว์นรก	1.พระมาลัยอยู่หมู่บ้านกัมโพชคามมีความคิดอยากโปรดสัตว์นรก	1.พระมาลัยชาวบ้านกัมโพชคามได้รับดอกไม้จากชายยากจนที่กตัญญูต่อแม่ จึงคิดเอาดอกบัวไปไหว้พระธาตุเกศแก้วจุฬามณี
การดำเนินเรื่อง	2.ท่านได้ลงไปเมืองนรกได้พบท่านยมราชบอกขออนุญาตและได้ไปพบสัตว์นรกได้สนทนาและได้รับทราบถึงความทุกข์ทรมานของสัตว์นรกทั้ง 8 ขุม	2.ท่านได้ลงไปเมืองนรกได้ไปขออนุญาตท่านยมราชและได้ไปพบสัตว์นรกได้เห็นความทุกข์ทรมานของสัตว์นรกทั้ง 8 ขุม	2.ท่านไปสวรรค์ได้พบพระอินทร์และได้ไปถวายดอกบัวบูชาพระธาตุจุฬามณี ได้พบพระศรีอาริยเมตไตรยและได้เห็นเหล่าเทวดาที่ได้มาเกิดบนสวรรค์ พากันมาไหว้พระธาตุจุฬามณี
ปมปัญหา	3. พระมาลัยได้เห็นสัตว์นรกได้รับทุกข์ทรมานมากและฝากบอกข่าวให้ญาติในเมืองมนุษย์ให้ทำบุญอุทิศไปให้	3. พระมาลัยได้เห็นสัตว์นรกรับทุกข์ทรมานและฝากบอกข่าวให้ญาติที่เมืองมนุษย์ให้ทำบุญอุทิศให้ ซึ่งช่วยปลดปล่อยหรือทำให้ความทุกข์ทรมานเบาบางลงได้ เว้นแต่โทษจากอนันตริยกรรม ต้องรอพระศรีอาริยเมตตไตรยมาโปรดเท่านั้น	3. พระมาลัยได้เห็นเมืองสวรรค์ที่ชาวสวรรค์มีความสุขจากการเสวยบุญของตนที่ได้สั่งสมกรรมดีมาเมื่อครั้งมีชีวิตอยู่และเขาเหล่านั้นฝากบอกข่าวให้ญาติพี่น้องเมืองมนุษย์ให้ได้รับทราบว่าให้หมั่นประกอบกุศลไว้ให้มากจะได้มีความสุขในสวรรค์
การขยายตัวของปัญหา	4. พระมาลัยได้รับข่าวจากพระยายมให้มาบอกมนุษย์ และรับข่าวจากสัตว์นรกที่อยากบอกข่าวสารให้ญาติพี่น้องทำบุญอุทิศไปให้	4. พระมาลัยได้รับข่าวจากพระยายมให้มาบอกแก่มนุษย์ และได้รับข่าวจากสัตว์นรกให้บอกญาติพี่น้องทำบุญอุทิศบุญให้ทุกวันอย่าได้ขาด	4. พระมาลัยรับข่าวจากพระอินทร์ใหบอกมนุษย์ว่าให้หมั่นทำความดีจะได้ขึ้นสวรรค์ และพระศรีอาริยเมตไตรยให้บอกมนุษย์ว่าให้ทำความดี ให้ฟังเทศน์มหาชาติจบในวันเดียวจะมีอานิสงส์มาก
จุดสูงสุดของปัญหา	5.พระมาลัยรับข่าวสารจากเมืองนรกแล้วรีบกลับมาบอกข่าวแก่ชาวเมืองกัมโพชคามในเมืองมนุษย์	5.พระมาลัยรับข่าวสารจากเมืองอบายภูมิก็รีบขึ้นมาจากนรกเพื่อมาบอกข่าวแก่ชาวเมืองกัมโพชคาม	5.พระมาลัยรับข่าวจากเมืองสวรรค์แล้วรีบลงมาบอกข่าวแก่ชาวเมืองกัมโพชคาม
การคลี่คลายของปัญหา	6. พระมาลัยได้เล่าถึงสภาพที่สัตว์นรกได้รับทุกข์ทรมานและคำเตือนของพระยายมและคำวอนของสัตว์นรกที่อยากให้ญาติอุทิศบุญให้เพื่อจะได้พ้นจากนรก คำสอนนี้ทำให้ชาวบ้านปฏิบัติตัวตามคลองธรรม เช่นการให้ทาน รักษาศีลภาวนากันสืบมา	6.พระมาลัยได้เล่าถึงสัตว์นรกที่ทุกข์ทรมานและคำเตือนของพระยมราชรวมทั้งคำวอนของสัตว์นรกที่อยากให้ญาติอุทิศบุญให้ได้พ้นอบาย ชาวบ้านที่ได้ฟังธรรม จึงปฏิบัติตามคำสอน คือให้ทาน รักษาศีลภาวนาอยู่ร่วมกันอย่างปรองดองสามัคคีสืบมา	6.พระมาลัย ได้เล่าว่าเมืองสวรรค์คนมีความสุข มีคำเตือนจากพระอินทร์ให้ทำดี และพระศรีอาริยเมตไตยจะลงมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ให้ชาวเมืองประพฤติดี ให้ทาน รักษาศีลภาวนา จะมีอายุยืนในสมัยของพระองค์

3.4 สรุปสาระสำคัญ

วรรณกรรมเรื่องมาลัยโผดโลก มีโครงสร้างที่ประกอบด้วย 6 ส่วน คือ เริ่มต้นเรื่องด้วยบทไหว้ครูและไหว้พระพุทธเจ้า แล้วมีการยกบทสรุปเป็นภาษาบาลีไว้สั้นๆ ประมาณสองบรรทัด เพื่อให้รู้ว่าเค้าเดิมมาจากคัมภีร์ภาษาบาลี หลังจากนั้นจึงเกริ่นนำเข้าสู่เนื้อเรื่อง เนื้อเรื่องเป็นวรรณกรรมคำสอน มีสรุปสุดท้ายเรื่องเป็นหลักธรรมที่ควรประพฤติปฏิบัติ การจบบทเทศน์เป็นแบบล้านนานิยมที่มักใช้เป็นคำลงท้ายเพื่อบอกให้รู้ว่า ถึงที่สุดของการเทศน์ธรรมบทนี้แล้ว คือคำว่า นิฏฐิตัง ขียา

เนื้อหาของวรรณกรรมเรื่องมาลัยโผดโลก สำนวนของอินสม ไชยชมพู กับของบุญคิดวัชรศาสตร์คล้ายกันมาก เป็นเรื่องของพระมาลัยไปท่องแดนนรก ส่วนสำนวนของพระมหาสกุล มหาวีโร เป็นเรื่องของพระมาลัยไปถวายดอกบัวบนสวรรค์และได้พบกับพระศรีอริยเมตไตรย และทั้งสามสำนวนเน้นย้ำเรื่องการทำดีจะได้ขึ้นสวรรค์เสวยสุข การทำชั่วจะได้ไปทุกข์ทรมานอยู่ในนรก ซึ่งทั้งสามสำนวนเป็นวรรณกรรมร้อยกรองประเภทร่ายยาว เขียนบรรยายโดยใช้โครงเรื่องเดี่ยว ผู้แต่งลำดับเหตุการณ์ไปตามกาลเวลาเรียงลำดับไปตามปฏิทิน โดยยึดแกนเรื่องสำคัญคือทำดีได้ไปสวรรค์ ทำชั่วตกนรก ตัวละครที่สำคัญ คือ พระมาลัย พระยายมราช พระอินทร์ พระศรีอริยเมตไตรย ฉากคือ นรกกับสวรรค์ และใช้ภาษาล้านนาในการบรรยาย มีภาษาบาลีแทรกอยู่บ้าง

จากลักษณะของโครงสร้างและเนื้อหาของวรรณกรรมพระธรรมเทศนาเรื่องมาลัยโผดโลกทั้ง 3 สำนวนแล้วพบว่า เรื่องพระมาลัยที่ถูกนำมาปรับเป็นบทเทศน์ขนาดสั้น ที่แพร่หลายในล้านนานี้มี 2 โครงเรื่อง คือ เรื่องพระมาลัยไปท่องนรก กับพระมาลัยไปสวรรค์ อาจจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า ทั้งสองสำนวนนั้นคือ เรื่องมาลัยโผดโลก อันหมายถึงการมาโปรดชาวโลกของพระมาลัย เพียงแต่ โครงเรื่องพระมาลัยไปท่องนรกถูกนำมาใช้งานมากกว่า จึงถูกเรียกว่าเป็น “มาลัยโผดโลก” ส่วนเรื่องพระมาลัยไปสวรรค์ ก็เป็นการสอน เป็นการแสดงตัวอย่างของผู้ที่ทำความดี ได้ไปเสวยสุขอยู่บนสวรรค์และจะได้ไปเกิดในยุคพระศรีอาริยเมตไตรย จึงถูกเรียกชื่อเรื่องพระมาลัยไปสวรรค์ เพื่อให้ชื่อเรียกแตกต่างจาก เรื่อง มาลัยโผดโลกที่มีเนื้อหาเป็นเหตุการณ์ตอนไปท่องนรกของพระมาลัย

บทที่ 4
วิเคราะห์ของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก

คัมภีร์เทศนาธรรมพื้นเมือง เรื่องมาลัยโผดโลกนั้นผู้ประพันธ์ใช้แนวคิดจากเนื้อหาคำสอนในพระไตรปิฎก ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 เป็นการประยุกต์เอาสาระธรรมมาสร้างวรรณกรรมที่เน้นจุดเด่นเรื่องผลของกรรม โดยบรรยายภาพที่สะเทือนความรู้สึกทั้งทางบวกและทางลบ คือผลของการทำดีจะทำให้ได้ไปสวรรค์ หากทำชั่วก็จะได้ไปสู่นรก ซึ่งในเนื้อเรื่องที่เป็นบทเทศน์ได้บรรยายภาพอันน่ากลัว เป็นสภาพที่ทุกข์ทรมานของสัตว์นรกที่กำลังทรมานกับการรับโทษ และภาพบนสวรรค์ที่ได้เสวยสุขจากผลการทำดีเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งสำนวนที่บอกเล่า เรื่องนรกกับสวรรค์นั้นเป็นคนละฉบับกัน ดังที่นำมาศึกษา มี 2 สำนวน มีเนื้อหาที่เล่าเรื่องพระมาลัยไปนรก ส่วนอีกสำนวนเป็นฉบับที่เล่าเรื่องพระมาลัยไปสวรรค์ แต่ก็ใช้ชื่อว่า “มาลัยโผดโลก” เหมือนกัน เป็นวรรณกรรมคำสอน ที่เข้าเกณฑ์พุทธจริยศาสตร์ทั้ง 3 ระดับ ซึ่งผู้วิจัยได้เรียบเรียงทฤษฎีและผลการวิเคราะห์วรรณกรรมมาลัยโผดโลกตามลำดับ ดังนี้

4.1 หลักพุทธจริยศาสตร์

4.2 หลักพุทธจริยศาสตร์ระดับต้น

4.3 วิเคราะห์คำสอนตามหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับต้นที่ปรากฏใน “มาลัยโผดโลก”

4.4 หลักพุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง

4.5 วิเคราะห์คำสอนตามหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับกลางที่ปรากฏใน “มาลัยโผดโลก”

4.6 หลักพุทธจริยศาสตร์ระดับสูง

4.7 วิเคราะห์คำสอนตามหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับสูงที่ปรากฏใน “มาลัยโผดโลก”

4.1 หลักพุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์หมายถึง หลักคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยความประพฤติ หลักเกณฑ์แห่งความประพฤติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1. พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น บัญญัติไว้เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม หลักธรรม คือ ศีล 5 และทิศ 6 เป็นต้น

2. พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง บัญญัติไว้เพื่อให้ทุกคนประพฤติปฏิบัติอบรมขัดเกลาตนเองให้มีคุณธรรมสูงขึ้น หลักธรรม คือ ศีล 8 กับกุศลกรรมบถ 10

3. พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง เป็นคำสอนเพื่อพัฒนาเป็นอริยบุคคล หลักธรรมคือ มรรค 8

ส่วนหัวใจสำคัญของพุทธจริยศาสตร์ หรือหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนาคือ ไม่ทำชั่วทั้งปวง ทำกุศลคือความดีให้พรั่งพร้อม ทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว

วศิน อินทสระ (2541 : 11-12) กล่าวว่าพุทธจริยศาสตร์นั้นเป็นหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมซึ่งท่านผู้รู้มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ได้ทรงวางไว้ เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ ตั้งแต่

พื้นฐานเบื้องต้น ท่ามกลางและระดับสูง เพื่อให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติเท่าที่มนุษย์จะขึ้นให้ถึงได้ ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีสติปัญญา มีความสุขอันสมบูรณ์ที่สุด เพราะจริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยอุดมคติของชีวิต หรือความดีอันสูงสุด (supreme good)เพื่อขึ้นให้ถึงความดีงามอันสูงสุดนั้น จะต้องมีปฏิปทา (path : way : method) สำหรับดำเนิน คือ เป็นการสร้างเหตุบรรลุผล ถ้าต้องการผลอันสูงสุดก็ต้องสร้างเหตุให้สมควรกัน พุทธศาสนาเป็นกัมวาทะ กิริยวาทะ วิริยวาทะ กล่าวคือการกระทำ และความเพียรเป็นเบื้องต้นแห่งความสำเร็จผลทั้งปวง ไม่ประสงค์ให้ใครได้ดีหรือประสงค์ความสำเร็จลอย ๆ หรือด้วยการอ้อนวอน แต่ให้สำร็จด้วยการกระทำเอง พระพุทธศาสนาจึงได้รับการยกย่องจากนักปราชญ์ชาวต่างประเทศบางคนว่า A – Self - do – it – Religion (ศาสนาที่ต้องทำเอง)

เกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์ คือ (1) เจตนา (2) การกระทำ (3) ผลการกระทำ เพื่อทำการวินิจฉัยความดี ความชั่ว เริ่มตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน คือ เบญจศีล และ เบญจธรรมที่ควบคู่กัน จนถึงขั้นกลาง และ ขั้นสูง ก็จะยกระดับลึกซึ้งขึ้น โดยมีหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ และ อริยมรรคมีองค์แปด ตามลำดับ

หลักพุทธจริยศาสตร์ ในวิถีของชาวพุทธมี 3 ระดับดังกล่าวข้างต้น มีรายละเอียด ดังจะได้อธิบายต่อไป

4.2 หลักพุทธจริยศาสตร์ระดับต้น

พุทธจริยธรรมขั้นพื้นฐาน เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม หลักธรรม คือ ศีล 5 หรือ เบญจศีลเบญจธรรม เป็นหลักการดำเนินชีวิตประจำวันและเป็นหลักมนุษยธรรมขั้นพื้นฐานที่ทุกคนจะต้องนำมาปฏิบัติเพื่อทำให้สังคมร่มเย็น ไม่เบียดเบียนกัน ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นแก่ชาวโลก เพราะศีล คือหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่ช่วยค้ำจุนสังคม หากทุกคนยึดมั่นในหลักศีล สังคมจะมีแต่ความสงบเรียบร้อย ศีลจึงเป็นหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับต้น ที่ทุกคนสามารถทำได้ ซึ่งในหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับต้นนี้ ประกอบด้วย

เบญจศีล	**เบญจธรรม**
1. เว้นจากการฆ่าสัตว์	1. มีเมตตากรุณา
2. เว้นจากการลักทรัพย์	2. เลี้ยงชีวิตในทางที่ถูกต้อง
3. เว้นจากการประพฤติผิดในกาม	3. มีความสำรวมในกาม
4. เว้นจากการพูดเท็จ	4. พูดแต่คำสัตย์
5. เว้นจากการดื่มสุราเมรัย	5. มีสติ รักษาตนไว้เสมอ

ความหมายของศีล

ศีล หมายถึง ความตั้งใจที่งดเว้นจากความชั่ว ความทุจริต และสิ่งที่ไม่ดีทุกประการ ดังที่พระสารีบุตรได้กล่าวไว้ในคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคว่า “ศีล คือ เจตนา ความตั้งใจ ที่จะงดเว้นจากกายทุจริต 3 (คือ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม) และวจีทุจริต 4 (คือ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพ้อเจ้อ)” (บทความธรรมะ จาก https://www.dmc.tv/pages.html) ดังนั้น ศีล จึงมีความหมายได้ดังต่อไปนี้

ศีล คือ “เจตนา” ความตั้งใจที่จะงดเว้นจากกายทุจริต 3 ได้แก่ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกามและงดเว้นจากวจีทุจริต 4 คือ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดหยาบ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพ้อเจ้อ

ศีล คือ “เจตสิก” หมายถึงการงดเว้นจากมโนทุจริต 3 ได้แก่ ความโลภอยากได้ของผู้อื่น ความมีจิตคิดพยาบาท มีความเห็นผิด

ศีล คือ ความสำรวมระวัง ปิดกั้นความชั่ว

ศีล คือ การไม่ล่วงละเมิดข้อห้าม

เมื่อรวมความหมายทั้งหมดนี้แล้วทำให้สรุปได้ว่า ศีล 5 นั้นมีความหมายเกี่ยวกับมนุษยธรรม เป็นสิ่งที่มนุษย์บัญญัติขึ้นเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เป็นการกำหนดหลักต่างๆ ขึ้นจากสามัญสำนึกที่รู้สึกตัวว่า เมื่อเรามีความรักตัวเอง ต้องการความสุข รวมถึงความปลอดภัยในชีวิต คนอื่นๆ ก็ย่อมต้องรู้สึกและมีความต้องการเช่นเดียวกับเรา เหตุนี้เองถึงแม้ว่าโลกใบนี้จะไม่มีพุทธศาสนา หรือแม้แต่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าบังเกิดขึ้น ศีล 5 ก็มีอยู่ในการดำเนินชีวิตของเราอยู่แล้ว ฉะนั้น มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ มีเหตุมีผล รู้จักยับยั้งชั่งใจ แต่สัตว์เดียรัจฉานไม่มีสิ่งเหล่านี้ จึงอาจเห็นได้ว่า เมื่อใดที่มนุษย์มีศีล 5 อย่างครบถ้วน ความเป็นมนุษย์จึงสมบูรณ์ กายเป็นปกติ วาจาก็เป็นปกติ เมื่อใดที่มนุษย์ขาดศีล 5 ไป ความเป็นมนุษย์ก็ลดลง

ประวัติของศีล 5

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (มปป.) อธิบายหลักธรรมตามหมวดในหนังสือนวโกวาท ไว้ว่า จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนานั้น พบว่า *“ศีล”* เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยพระเจ้าสมสติราช ซึ่งมิอาจระบุช่วงปีที่เกิดได้ โดยในครั้งนั้นเป็นการเกิดขึ้นของศีลข้อที่ 2 คือ ห้ามลักทรัพย์ จากนั้นศีลข้อที่ 3 จึงเกิดตามมา คือ ห้ามประพฤติผิดในกาม ซึ่งเมื่อเกิดการประพฤติผิดในศีลทั้ง 2 ข้อแล้วจึงเกิดการโกหก หลอกลวง ไม่ยอมรับ ไม่ยอมสารภาพผิดต่อขึ้นมา จึงเกิดเป็นศีลข้อที่ 4 คือ ห้ามพูดเท็จ และเมื่อเกิดความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงมากขึ้นถึงกับมีการฆ่ากัน จึงเป็นที่มาของศีลข้อที่ 1 คือ ห้ามฆ่าสัตว์

ส่วนศีลข้อที่ 5 คือ ห้ามดื่มสุรา ตามตำนานเล่าว่าเป็นการประพฤติที่เกิดขึ้นจากอุบัติเหตุ ได้มีคนเดินทางไปพบน้ำขังบริเวณตามง่ามไม้ เมื่อสังเกตไปยังนก นกได้ดื่มน้ำนั้นเข้าไปแล้วเกิดอาการเมา พยายามจะตะเกียกตะกายบินขึ้นบนฟ้าไปให้ได้ คนที่พบจึงทดลองดื่มดูรู้สึกว่าสนุกดี จึงได้น้ำที่พบนั้นไปศึกษาส่วนประกอบ ต่อมาเมื่อศีลทั้ง 5 ข้อก็ได้กลายมาเป็นบทบัญญัติของบ้านเมือง และของเหล่าบัณฑิต

สมัยต่อมาโลกเจริญขึ้นในด้านจิตใจ ศีล 5 ได้กลายเป็นสิ่งที่เรียกว่า กุรุธรรม หมายถึงธรรมะของชาวแคว้นกุรุ ในชมพูทวีป ได้ยึดถือปฏิบัติกัน เมื่อเวลาผ่านไปได้สักระยะ พระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้น พระพุทธเจ้าจึงทรงนำบทบัญญัติเหล่านี้มาเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติของพุทธบริษัท โดยเริ่มต้นจากอุบาสก อุบาสิกา

ความมีเมตตา เป็นพื้นฐานบุคลิกของผู้ที่มีความประพฤติดี ความชั่วแม้แต่เล็กๆ น้อยๆ ถ้าทำบ่อยๆ สั่งสมไป จะทำให้ทำชั่วใหญ่ขึ้นได้ การรักษาศีล 5 เป็นการฝึกนิสัยให้ไม่ทำชั่วทางกาย ทางวาจา ไม่เบียดเบียนคนอื่น ไม่เบียดเบียนตัวเอง ศีลข้อ 1 ข้อ 2 ข้อ 3 ละเว้นการทำชั่ว การเบียดเบียนผู้อื่นด้วยร่างกาย ไปฆ่าเขา ไปขโมยเขา เป็นชู้เขา ข้อ 4 ไม่เบียดเบียนคนอื่นด้วยวาจา การด่าคนโน้นด่าคนนี้ก็เป็นบาปกรรม ส่วนข้อ 5 ไม่เบียดเบียนสติสัมปชัญญะของตัวเอง ไม่เสพสิ่งเสพติด ธรรมดา

สมองมนุษย์ก็เสื่อมอยู่ทุกวัน เมื่อโตเต็มที่แล้วก็จะค่อยๆ เสื่อมลง หากกินเหล้าเสพยาก็ยิ่งเสียหายเร็วขึ้น แล้วยังทำให้ขาดสติทำให้มีโอกาสทำผิดศีลข้อที่ 1-4 ได้ง่ายขึ้นด้วย จึงไม่ควรทำให้สมองเสื่อมด้วยสิ่งเสพติดทั้งหลาย รายละเอียดของศีล 5 มีดังนี้

ศีลข้อที่ 1 "ปาณาติปาตา เวรมณี" มีเจตนางดเว้นจากการไม่ทำลายชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย มีความประพฤติหรือมีการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นและสรรพสัตว์ด้านชีวิตร่างกาย ไม่ฆ่าทำลายชีวิต หรือว่าจ้างผู้อื่นกระทำ และไม่เลี้ยงชีพด้วยอาชีพที่รุนแรงต่อสรรพสัตว์และเพื่อนมนุษย์ การมีศีลข้อนี้ถือว่าเป็นการประกันชีวิต เป็นการฝึกฝนความมีเมตตากรุณาให้เกิดขึ้นในจิตใจของตนเอง

ศีลข้อที่ 2 "อทินนาทานา เวรมณี" มีเจตนางดเว้นจากการไม่ถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้เรา ไม่ลักขโมย ไม่เบียดเบียนผู้อื่นทางด้านทรัพย์สิน กรรมสิทธ์ต่าง ๆ ที่คนอื่นครอบครอง ไม่ทำให้ตนเองร่ำรวยมั่งคั่งขึ้นบนความทุกข์ยากของคนอื่นหรือเจตนาไม่บริสุทธิ์ การมีศีลข้อนี้ถือว่าเป็นการประกันทรัพย์สิน พัฒนาความซื่อสัตย์สุจริตในตนเอง สร้างประโยชน์สุขของตนเองและสังคมบนความเคารพในสิทธิของกันและกัน

ศีลข้อที่ 3 "กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี" มีเจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกามารมณ์ ไม่ล่วงละเมิด ข่มขืน ขืนใจผู้อื่น ไม่เบียดเบียนผู้อื่นทางด้านคู่ครอง ไม่ผิดประเพณี ไม่นอกใจคู่ครอง การมีศีลข้อนี้จึงถือว่าเป็นการประกันครอบครัว

ศีลข้อที่ 4 "มุสาวาทา เวรมณี" มีความตั้งใจงดเว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง ยุแยงส่อเสียดในทางเสียหาย ไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาที่ไม่เป็นจริง ไม่เกิดประโยชน์ ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ตัดผลประโยชน์หรือแกล้งทำลาย การมีศีลข้อนี้ถือว่าเป็นการประกันเครดิตทางสังคม

ศีลข้อที่ 5 "สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี" มีเจตนางดเว้นจากการเสพสิ่งของมึนเมา คือ สุรา ยาเสพติด อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท อาจก่อให้เกิดความพลั้งพลาดเพราะขาดสติ การมีศีลข้อนี้ถือว่าเป็นการประกันสติปัญญาแห่งตน

ผู้รักษาศีล 5 ได้มั่นคง ย่อมได้หลักเบญจธรรม ได้แก่

1. มีเมตตากรุณา ได้แก่ ความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่นให้มีความสุข ความเจริญและต้องการจะช่วยเหลือ ดูแล แบ่งปันให้พ้นจากปัญหาในชีวิต

2. มีสัมมาอาชีวะ ได้แก่ มีอาชีพสุจริต ไม่ประพฤติในทางเสียหาย ไม่ทุจริตคอรัปชั่น

3. มีกามสังวร ได้แก่ ความสำรวม ระวัง รู้จักยับยั้ง สามารถควบคุมตนในทางกามารมณ์ ไม่เบียดเบียนผู้ที่อ่อนแอ และรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองได้กระทำลงไปจากพฤติกรรมทางเพศนั้น

4. มีสัจจะ ได้แก่ การมีความจริงใจ ซื่อตรงต่อตนเองและคนอื่น สร้างสัจจะและมิตรภาพด้วยการคิด การพูด และการกระทำที่มาจากความรู้สึกภายใน

5. มีสติสัมปชัญญะ ได้แก่ ความระลึกได้ รู้สึกตัวอยู่เสมอ ฝึกตนเองให้เป็นคนรู้จักยั้งคิด ยั้งทำ ไตร่ตรองถึงสิ่งต่าง ๆ ว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควรกระทำ ไม่ประมาทในการใช้ชีวิต

การรักษาศีล สำหรับผู้ที่เริ่มตั้งต้น เริ่มด้วยการปฏิบัติตาม คือ งดตามข้อห้ามของศีลและแสดงออกตามข้อธรรม ซึ่งการควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอนั้น ต้องอาศัยความตั้งใจ เมื่อเริ่มทำได้อย่างสม่ำเสมอ ก็จะค่อยๆ พัฒนาขึ้น ซึ่งการรักษาศีลจะมีข้อบ่งชี้ถึงระดับความมั่นคงในศีล ซึ่งเราสามารถสังเกต ระดับของการรักษาศีล ได้ดังนี้

ระดับที่ 1 มีความตั้งใจว่าจะรักษาศีลข้อนั้น ๆ ละเว้น ไม่กระทำความไม่ดีต่อชีวิตและสังคม (สมาทานวิรัติ)

ระดับที่ 2 มีเจตนาแน่วแน่ ปรารถนาดีให้ความเจริญต่อชีวิตและสังคม งดเว้นการกระทำความชั่วในสถานการณ์ซึ่งหน้า เมื่อพบเจอกับสิ่งยั่วยุ และยังมีใจตั้งมั่นไม่กระทำ จะทำให้มีจิตใจที่มั่นคงในการรักษาศีล (สัมปัตตวิรัติ)

ระดับที่ 3 ละเว้นการทำชั่ว สร้างความดีต่อชีวิตและสังคมอย่างสม่ำเสมอ การละเว้นการล่วงละเมิดในศีล 5 อย่างเด็ดขาด ทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีจิตใจเมตตา มีสติปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างสม่ำเสมอจนถึงขั้นสามารถขจัดกิเลสที่เป็นเหตุแห่งความชั่วนั้นๆ ได้ (สมุจเฉทวิรัติ)

ตามหลักพระพุทธศาสนา การรักษาศีล ๕ ถือว่าเป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง มีคำสอนที่ใช้เตอนใจชาวพุทธว่า เพียงรักษาศีล 5 ให้ครบถ้วนก็ถือว่าปิดทางไปอบายได้แล้ว หมายถึง ถ้าใช้ชีวิตอยู่ในวิถีของศีล 5 ก็ไม่ตกนรกแล้ว เพราะทุกครั้งที่คนเรามีความตั้งใจงดเว้นจากความชั่ว จะไม่เบียดเบียนผู้อื่น ย่อมจะเกิดจิตสำนึกแห่งความดีงาม เกิดความเมตตาขึ้นในใจ เป็นการชำระจิตใจให้สะอาด เพราะปกติคนเราจะพูด คิด หรือจะทำอะไร ย่อมมีเจตนาภายในอยู่แล้ว ดังนั้นการตั้งใจว่าจะไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อนทั้งกาย วาจา และสติปัญญา จึงถือว่าเป็นการรักษาศีล

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร กรรมการมหาเถรสมาคม เคยเขียนไว้ในคำนิยมของหนังสือ "ศีล 5 คุณค่าของชีวิตและสังคม" ว่า ศีล 5 เป็นบทบัญญัติพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม การล่วงละเมิดศีล ก็คือการละเมิดต่อหลักการอยู่ร่วมกันของสังคม เพราะเป็นการเบียดเบียนตนเองและทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน การอยู่ร่วมกันในสังคมจึงต้องมีหลักการพื้นฐานของการอยู่ร่วมกัน ซึ่งผู้ที่รักษาศีลย่อมมีหลักประกันความมั่นคงของชีวิต เมื่อเราไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ฆ่า ไม่ทำร้าย ไม่ลักขโมย ย่อมจะได้ชื่อว่า รักษาชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว รักษาสัจจะและมิตรภาพ รวมทั้งพัฒนาสติปัญญาของตน เพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งความสุขและเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับ พระพรหมเสนาบดี (พิมพ์ ญาณวีโร) เจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา ราชวรวิหาร ที่ได้เขียนไว้ว่า "บุคคลผู้ที่รักษาศีล 5 ย่อมจะทำความเป็นมนุษย์ในตนเองสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เนื่องจากไม่เบียดเบียนผู้อื่นในการประกอบกิจกรรมการงาน และมีจิตสำนึกแห่งความดีงาม มีความตั้งใจที่จะงดเว้นจากการประพฤติที่ไม่ดีงามทั้งหลาย เช่น กายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริต นับว่าเป็นเจตนาแห่งความสำรวมระวัง เพื่อปิดกั้นหนทางความชั่วร้ายที่เกิดจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน" (ศีล 5 และความเชื่อ, 2562)

นอกจากเรื่องเบญจศีลเบญจธรรมแล้ว ยังมีเรื่องของทิศทั้ง 6 อันหมายถึงหลักในการปฏิบัติต่อกันระหว่างเรากับบุคลรอบข้างตามฐานะ พุทธจริยศาสตร์เรื่องทิศ 6 นี้ส่งเสริมการทำความดีและหน้าที่ที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อกันในสังคม การดำรงชีวิตของมนุษย์ต้องสัมพันธ์กับมนุษย์ด้วยกัน พุทธจริยศาสตร์คือ หลักการปฏิบัติต่อตนเองและคนอื่น เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมมีการอยู่ร่วมกัน มีการกระทำและมีความรู้สึกนึกคิดที่แตกต่างกัน หลักพุทธปรัชญาเกี่ยวกับสังคมในสิงคาลกสูตรว่าด้วยหลักทิศ 6 คือการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคคลใน 6 กลุ่ม ซึ่งทุกคนต้องมีหน้าที่อันพึงปฏิบัติต่อผู้อื่นที่ตนเกี่ยวข้องด้วย ในขณะเดียวกันตนเองก็มีสิทธิได้รับการอนุเคราะห์จากผู้อื่นที่ตนเกี่ยวข้องด้วยเหมือนกัน เป็นการถ้อยทีถ้อยอาศัยกันและปฏิบัติต่อกันทุกฝ่าย เช่น มารดา บิดาปฏิบัติกับบุตร ครูอาจารย์ปฏิบัติกับลูกศิษย์ สามีปฏิบัติกับภรรยา มิตรสหายปฏิบัติกับมิตรสหาย นายจ้าง

ปฏิบัติกับลูกจ้าง สมณะปฏิบัติกับประชาชน ดังนั้น พันธสัญญาที่บุคคลพึงกระทำต่อกันจึงเป็นพุทธจริยศาสตร์หรือความรับผิดชอบ ความตั้งใจปฏิบัติภารกิจหน้าที่ของตนด้วยความเต็มใจ ทั้งในหน้าที่โดยตรง เช่น เป็นบิดา มารดา เป็นบุตรธิดา และเป็นสามีภรรยา เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อรักษาพันธสัญญาและหน้าที่ก็จะส่งผลให้ตนเองและสังคมมีความสุข ความมั่นคงในชีวิต และความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นอีกด้วย (รัชชัย ขยันทำ, 2018) ในพระไตรปิฎก (ที. ปา.11/199/88) ได้กล่าวถึง การปฏิบัติต่อทิศต่างๆ ดังนี้

1. ทิศเบื้องหน้า (ปุรัตถิมทิศ) คือ ทิศตะวันออก ได้แก่ บิดา มารดา เพราะมารดา บิดาเป็นผู้มีอุปการะแก่เรามาก่อน

บุตรธิดาพึงบำรุงบิดา มารดา ดังนี้	บิดามารดาอนุเคราะห์บุตรธิดา ดังนี้
1. ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ	1. ห้ามปรามจากความชั่ว
2. ช่วยทำการงานของท่าน	2. สอนให้ตั้งอยู่ในความดี
3. ดำรงวงศ์สกุล	3. ให้ศึกษาศิลปวิทยา
4. ประพฤติตนให้เหมาะกับความเป็นทายาท	4. หาคู่ครองที่สมควรให้
5. เมื่อท่านล่วงลับไป ทำบุญอุทิศให้ท่าน	5. มอบสมบัติให้ในโอกาสอันสมควร

2. ทิศเบื้องขวา (ทักขิณทิศ) คือ ทิศใต้ ได้แก่ ครูอาจารย์ เป็นบุคคลควรแก่การบูชาคุณ

ศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์ ดังนี้	ครู อาจารย์ ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ ดังนี้
1. ลุกต้อนรับ	1. ฝึกฝนแนะนำให้เป็นคนดี
2. เข้าไปหา	2. สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
3. ใฝ่ใจเรียน	3. สอนศิลปะวิทยาให้สิ้นเชิง
4. ปรนนิบัติ ช่วยบริการ	4. ยกย่องให้ปรากฏในหมู่คณะ
5. เรียนศิลปะวิทยาโดยเคารพ	5. สร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิศ

3. ทิศเบื้องหลัง (ปัจฉิมทิส) คือ ตะวันตก ได้แก่ บุตร ภรรยา เพราะมีขึ้นภายหลังและคอยเป็นกำลังสนับสนุน

สามีพึงบำรุงภรรยา ดังนี้	ภรรยาย่อมอนุเคราะห์สามี ดังนี้
1. ยกย่องให้เกียรติสมกับฐานะภรรยา	1. จัดงานบ้านให้เรียบร้อย
2. ไม่ดูหมิ่น	2. สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี
3. ไม่นอกใจ	3. ไม่นอกใจ
4. มอบความเป็นใหญ่ในงานบ้านให้	4. รักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้
5. ให้เครื่องประดับเป็นของขวัญตามโอกาส	5. ขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง

4. ทิศเบื้องซ้าย (อุตตรทิส) ทิศเหนือ ได้แก่ มิตรสหาย เพราะเป็นผู้ช่วยให้ข้ามพ้นอุปสรรคภัยอันตราย และเป็นกำลังสนับสนุน ให้บรรลุความสำเร็จ

บุคคลพึงบำรุงมิตรสหาย ดังนี้	มิตรสหายย่อมอนุเคราะห์ตอบ ดังนี้
1. เผื่อแผ่แบ่งปัน	1. เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาป้องกัน
2. พูดจามีน้ำใจ	2. เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์ของเพื่อน
3. ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน	3. ในคราวมีภัย เป็นที่พึ่งได้
4. ตีตนเสมอ ร่วมสุขร่วมทุกข์กัน	4. ไม่ละทิ้งในยามทุกข์ยาก

5. ซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน 5. นับถือตลอดถึงวงศ์ญาติของมิตร

5. ทิศเบื้องบน (อุปริมทิส) ได้แก่ สมณพราหมณ์ คือ พระสงฆ์ ผู้สูงด้วยคุณธรรมและเป็นผู้นำทางจิตใจ

คฤหัสถ์ย่อมบำรุงพระสงฆ์ ดังนี้	พระสงฆ์ย่อมอนุเคราะห์คฤหัสถ์ ดังนี้
1. จะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยเมตตา	1. ห้ามปรามจากความชั่ว
2. จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยเมตตา	2. ให้ตั้งอยู่ในความดี
3. จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา	3. อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี
4. ต้อนรับด้วยความเต็มใจ	4. ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
5. อุปถัมภ์ด้วยปัจจัย 4	5. ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง
	6. บอกทางสวรรค์ ทางชีวิตที่มีความสุขให้

6. ทิศเบื้องล่าง (เหฏฐิมทิส) ได้แก่ คนรับใช้และคนงานเพราะเป็นผู้ช่วยทำงานต่างๆ เป็นฐานกำลังให้

นายพึงบำรุงคนรับใช้และคนงาน ดังนี้	คนงานควรอนุเคราะห์นาย ดังนี้
1. ให้ทำงานเหมาะกับกำลังความสามารถ	1. เริ่มการงานก่อนนาย
2. ให้ค่าจ้างสมควรแก่งานและความเป็นอยู่	2. เลิกงานหลังนาย
3. จัดสวัสดิการ รักษาพยาบาลในยามเจ็บไข้	3. ถือเอาแต่ของที่นายให้
4. ได้ของแปลกๆ พิเศษมา ก็แบ่งปันให้	4. ทำงานให้เรียบร้อยและดียิ่งขึ้น
5. ให้มีวันหยุดและพักผ่อนตามโอกาสอันควร	5. เผยแพร่เกียรติคุณของนายไป

4.3 วิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ ระดับต้น ที่ปรากฏใน “มาลัยโผดโลก”

สำนวนของ อินสม ไชยยชมพู มีเนื้อหาที่กล่าวถึงเรื่องของพุทธจริยศาตร์ ดังนี้

.....“ข้าแด่พระตนองอาจศีลศรี ขอสั่งคำดีเมือบอก แก่ชาวเมืองนอกชมพู ว่าหื้อพากันมี ศีลจูอย่าได้ขาด อย่าได้ประมาททางทาน อย่าได้มีใจหาญบาปเส้า อย่าด่าสังฆะเจ้าและชีพราหมณ์ หื้อได้ปฏิบัติตามไจ้ๆ อย่าตัดไม้สรีมหาโพธิ์ อย่าม้างแก้วโกฏิและเจดีย์ครันว่าได้ตายหนีจากเมืองคน หื้อเอาตนไปเกิดในชั้นฟ้าเลิศเมืองสวรรค์ อย่าหื้อได้ผันมาสู่ยังที่อยู่อเวจี ขอตนบุญมีท่านเจ้า เอาคำนี้เล้าเมือบอก แก่ชาวเมืองนอกชมพูแด่เทิอะ”.....

.....“แต่นั้นไปคนทังหลายหนุ่มเถ้า บอกกล่าวหื้อได้รู้ข่าวครองดี ก็พากันเว้นหนีทางหยาบช้า ก็พากันตั้งหน้าหื้อทานบ่ขาด หลั่งน้ำหยาดอุทิศบุญไปหา ยังหมู่วงษาอันตายไปเป็นเปรตอยู่ในห้องเขตอบาย หื้อเปรตทังหลายได้พ้นจากทางทุกข์ยากรีบเร็วพลัน เขาก็พากันมวลหมู่รักษาศีลอยู่ฟังธรรม หลีกเว้นยังกรรมอันถ่อย ก็ได้อยู่สุขชื่นช้อยคืนวัน ก็มีวันนั้นแลนา”.....

เป็นคำขอจากพระญายมราช ที่เฝ้านรก ฝากให้พระมาลัยกลับไปบอกมนุษย์ชาวชมพูทวีป ว่า ให้มีศีล ทำทานสม่ำเสมอ อย่าเป็นคนใจบาปหยาบช้า อย่าด่าพระสงฆ์นักบวช ให้ทำตามคำสอนของพระ อย่าตัดต้นโพธิ อย่าทำลายพระธาตุพระเจดีย์ ถ้าทำตามที่บอกเมื่อตายไปจะได้ไปเกิดบนสวรรค์ เหล่าชาวชมพูทวีป เมื่อรับทราบข่าวบอกจากพระยายมราชแล้ว ก็เว้นความชั่ว ทำทานไม่ขาด

กรวดน้ำอุทิศบุญกศลไปให้ญาติที่อยู่ในนรก เพื่อให้พ้นจากบาปเวรที่ต้องไปทรมาน ชาวบ้านพากันรักษาศีลฟังธรรม หลีกหนีเรื่องไม่ดี ทำให้มีชีวิตสุขสงบ

จะเห็นได้ว่า สำนวนของอินสม ไชยชมพู จะกล่าวถึงคำสอนที่เป็นเรื่องศีล และเรื่องของพฤติกรรมของการอยู่ร่วมในสังคมอย่างไม่กระทบกระทั่งกัน ตลอดจนการทำนุบำรุงพระศาสนา คือ ตั้งใจปฏิบัติตามคำสอน ไม่ทำลายศาสนาสถานศาสนวัตถุ ตลอดจนการแสดงความกตัญญูและระลึกถึงญาติที่ล่วงลับไป

สำนวนของบุญคิด วัชรศาสตร์ มีเนื้อหาที่กล่าวถึงเรื่องของพุทธจริยศาตร์ ดังนี้

“.....อันนึ่งผู้ข้าขอสั่งคำ ขอเมตตานำไปบอก แก่ชาวเมืองนอกชมพู หื้อเขาเร่งรีบกระทำบุญหื้อทาน รักษาศีลภาวนาบานอย่าหื้อขาด อย่าได้ประมาทลาสา อย่าได้พิกพอกคืนมาที่เก่า อย่าได้หื้อมาทรงทุกข์เล่าในอเวจี หื้อเขาหนีไกลหลีกเว้นหื้อพ้นจากทางเส้น เข้าสู่อบาย .....”

“.....อย่าหื้อเขาได้กระทำปาณาติบาต อย่าเข้าอำนาจแห่งตัณหา มีใจโมหาโลภอำเอาของท่าน อย่าเล่นชู้จากผัวเมียตน อย่าจุร่ายคำสนส่อ อย่าดื่มน้ำเหล้าล่อยาเมา อย่ากวนเกาด่าชีตีพราหมณ์ อย่าใจหยามด่าพ่อตีแม่ อย่าได้ตัดไม้สรีมหาโพธิ์ อย่าม้างแก้วโกฏิเจดีย์อย่ากระทำร้ายแก่ภิกขุณี กระทำหื้อเลือดตีนพระเจ้าออก จุ่งพากันประกอบหื้อเป็นหิตานุหิตะ พากันหมั่นพิจารณาจำเริญเมตตาภาวนายังเทวทูตทัง 5 ก็จักได้บุญไปแก่กล้า นำไปสู่ชั้นฟ้าและเนรปาน.....”

“.....บัดนี้ท่านมหาเถรเจ้าท่านก็เข้ามาเมตตา จุ่งพากันหาสังมาใส่บาตรทุกคนๆ ขออาราธนานิมนต์ไว้ก่อน เพื่อบ่หื้อผู้ข้าทังหลายหย่อนทางทาน ญิงชายลูกหลานชาวบ้าน เขาก็ออกปากต้านนิมนต์ เขาก็ยอโยงเข้าใส่บาตร อยู่ในหัตถะบาทตามวินัยกอง แล้วผู้จบตรองลาด ก็มาเวนเข้าบิณฑิบาตร แล้วพากันอุทิศหยาดน้ำหมายทาน ก็มีวันนั้นแล”

“.....ดูราอุปาสกะอุปาสิกาเฮย จุ่งพากันดาฟังยังคำเราจักกล่าว ตามที่เราได้รับข่าวคำสั่งมาหา แห่งผูงสัตตาเปรตใหญ่ อันอยู่ในนารกใหญ่น้อย บ่รู้กี่ร้อยกี่หมื่นกี่แสน ยังมีมากแดนเหลือแหล่ เขาก็แผ่คำมาหา ยังสัมพันธะวงษาพี่น้อง อันอยู่ในแห่งห้องเมืองคน ขอพาเอากันเมตตาฝูงเปรตใหญ่ หื้อได้ใจใฝ่ชมบาน”

“.....จุ่งมีศรัทธาทำนรักษาศีลฟังธรรมอย่าขาด หื้อได้ใส่บาตรอุทิศหยาดน้ำไปหายังฝูงสัตตาเปรตใหญ่ หื้อเขาได้พ้นจากนรก หื้อได้ยกขึ้นสวรรค์ไปเทียมทันแทบใกล้ ตนท่านไท้อินทรา หื้อได้ไปบูชาที่วิเศษ คือว่าพระเกษแก้วจุฬามณีสรีมหาธาตุ อย่าหื้อได้ขาดชุวันศีลแด่เทิอะ”

“.....ส่วนอันว่าคนทังหลาย ก็พากันเว้นจากกรรม 5 ประการ คือว่าบ่กระทำปาณาติบาต บ่ฆ่าสัตว์ลักของท่าน บ่เล่นชู้ บ่จุร่ายหลอกลวงไผ บ่ดื่มกินสุราเมรัย เท่าตากระทำกรรมอันดี มีต้นว่าหื้อทำนรักษาศีลเมตตาภาวนาไปบ่ขาดพากันใส่บาตรหยาดน้ำอุทิศหมายทำนไปหายังฝูงสัตตาหมู่เปรตเพื่อหื้อเขาได้พ้นจากเขตอบาย ก็มีวันนั้นแล”

จากคำกล่าวของพระญายมราช ที่ฝากพระมาลัยไปบอกชาวชมพูทวีป ให้เร่งทำบุญทำทาน รักษาศีลภาวนาอย่าขาด อย่าได้หย่อนยานเรื่องการถือศีลปฏิบัติธรรม จะได้ไม่ต้องไปสู่นรกอเวจี อย่าฆ่าสัตว์ อย่าลุ่มหลงในตัณหา อย่าโลภโกง อย่าเล่นชู้ อย่าหลอกลวงพูดจาให้มีปัญหา อย่าดื่มเหล้าเสพยา อย่าพูดจาก้าวร้าวพระเณร อย่าด่าตีพ่อแม่ อย่าตัดต้นโพธิ อย่าทำลายพระธาตเจดีย์ อย่าทำร้ายภิกษุณี อย่าทำเรื่องกระทบกระทั่งพระศาสนา ให้ทำตนเป็นประโยชน์ หมั่นพิจารณาธรรมเทวทูต ทั้ง 5 และให้หมั่นภาวนา ทำอย่างนี้ จะได้บุญมาก

ชาวชมพูทวีปที่มีศรัทธาในพระศาสนาก็หมั่นบำรุงพระศาสนา ด้วยการขนขวายใส่บาตรเป็นการให้ทานบำรุงพระสงฆ์ แล้วก็อุทิศบุญกุศลไปให้ญาติผู้ล่วงลับ พระมาลัยบอกเล่าถึงความทุกข์ทรมานของสัตว์นรกที่ไปเห็นมา และขอให้ญาติทางเมืองคนหมั่นทำบุญ รักษาศีลฟังธรรมสม่ำเสมอ เพื่ออุทิศบุญกุศลไปช่วยบรรดาสัตว์นรกให้พ้นความทรมานในอบาย พระมาลัยย้ำว่า ให้ชาวชมพูทวีปเว้นจากการทำกรรม 5 ประการที่เกิดจากการไม่รักษาศีล ก็จะช่วยญาติที่อยู่ในนรกได้

จะเห็นได้ว่า สำนวนของบุญคิด วัชรศาสตร์ จะกล่าวถึงคำสอนที่เป็นเรื่องศีล 5 อย่างละเอียดกว่า และย้ำเรื่องการภาวนาด้วย และเพิ่มเรื่องเทวทูตทั้ง 5 ด้วย ซึ่งก็ยังคงมีเนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของการอยู่ร่วมในสังคมอย่างไม่กระทบกระทั่งกัน ตลอดจนการทำนุบำรุงพระศาสนา คือ ตั้งใจปฏิบัติตามคำสอน ไม่ทำลายศาสนาสถานศาสนวัตถุ ตลอดจนการแสดงความกตัญญูและระลึกถึงญาติที่ล่วงลับไปเหมือนกันกับสำนวนของอินสม ไชยยชมพู แต่มีการย้ำรายละเอียดของหลักธรรมมากกว่าและย้ำเรื่องของการภาวนาและบำรุงพระศาสนาอีกด้วย

สำนวนของพระมาหาสกุล มหาวีโร มีเนื้อหาที่กล่าวถึงเรื่องของพุทธจริยศาตร์ ดังนี้

“.....มาหันใส่ตนเจ้าเทพมาลัย มีศรัทธาใสชมชื่น จิ่งยอยื่นเหนือหัว เอาดอกบัวแปดดอก ถวายแก่ตนเจ้าเทพมาลัย อธิษฐานใจตั้งหมั้น ว่าด้วยเตชะทานแห่งข้านั้นอย่าต่ำช้าสูญหาย ขอเป็นบุญผายเตื่อมค้ำ หื้อพ้นล้ำอนาถา กันข้าเกิดมาในภายหน้า ขอหื้อข้าได้เป็นดี ความทุกขียากไร้ จุ่งอย่าได้เลงหันขอจุ่งพลันไปรอด อมตะยอดมหาเนรปาน แด่เทิอะว่าอั้นฯ”

“พระมหาเถรเจ้าจงต้านเล่าจาไข ว่าพ่องมีใจผ่องแผ้ว สร้างบุญแล้วหลายประการ พ่องใจหาญหึกหยาบ กระทำบาปทารุณ คนใจบุญมีหน้อย คนใจถ่อยมีหลายฯ ถัดนั้นไปแถมเล่า หน่อพระพุทธาเป็นเจ้า จิ่งบอกเล่าทวยไป ว่าบุญอันใดน้อยใหญ่ เขาปรารถนาไว้เป็นสันใด”

“เมื่อนั้น พระมหาเถรเจ้า จิ่งจาบอกเล่าตามมี ว่าคนปฐพีลุ่มใต้ กระทำบุญไว้มากกว้าง ตามใฝ่อ้างเจตนา พ่องสร้างมัคคาทางไต่ ปลูกต้นไม้เป็นทาน สร้างวิหารอาวาส ศาลาบาตรกุฎีสร้างเจดีย์ยกยื่น ด้วยใจชื่นเชยบาน พ่องหื้อทานข้าวน้ำ โภชนะพร่ำของกิน พ่องรักษาศีลไจ้ๆ คนลุ่มใต้ญิงชาย กระทำบุญหลายต่างๆ ตามใฝ่อ้างศรัทธา ต่างปรารถนาค่ำเช้า ว่าเมื่อตนเจ้าอริยะเมตไตรยจักลงไปเป็นพระโปรดโลก หื้อพ้นจากทุกข์โศกเคืองขี”

“.....ว่าเมื่อพระยอดสร้อยโคตรมศาสดา ตั้งศาสนาเหมียดไว้ ได้ 5,000 ปีไคว่เป็นตรายามนั้นเมื่อศาสนาสุดซ้อย คนจักเสื่อมถอยจากศีลธรรม ใจมัวดำมืดบอด บ่คึดรอดทางบุญ พากันหนุนทางบาป การหึกหยาบพาลา บ่ทีฆาเที่ยงหมั้นอายุหากสั้นพลันตาย นั้นแล ตะโต ปรัง ถัดนั้นภายหน้า คนลุ่มฟ้าญิงชาย อายุจักหลายยิ่งขึ้น ถึงแปดหมื่นปีเป็นขั้น ตั้งอยู่หั้นเป็นตรา ตทา ในกาละยามนั้น คนในชมพูมวลหมู่ ก็จักอยู่เชยบาน เกิดในสถานต้นไม้ มีชื่อว่าได้ต้นกัปปะรุกขา ของนานาหลายหลาก ตามใจหากประสงค์ ย่อมตกลงจิ่มใกล้สมใจใฝ่ชุอันๆ กาละยามนั้นมารอด ก็จักใกล้จอดเทิงทัน ข้าจักผันลงไปเกิด ในเมืองประเสริฐชมพู เป็นสัพพัญญูผ่านแผ้ว นั่งแท่นแก้วเทศนา จักนำสัตตามวลหมู่ เทียวเข้าสู่มหาเนรพาน”

“.....ยุคนั้น จะมีจิตใตมืดบอดจะกลับจากชั่วเป็นดี สิ่งดีเป็นชั่วถึงจักทำให้ศาสนายุคก่อนนั้นเสื่อมลง ท่านตรัสต่อถึงในยุคศาสนาของท่านถึงศาสนากาลข้างหน้าคนดีมีศีลธรรมจะมีอายุยืนถึงแปดหมื่นปี ต้นไม้กัลลปพฤกษ์จะเกิดในยุคศาสนาของพระองค์คนดีมีศีลธรรมปรารถนาสิ่งดี ในสิ่งใด ตั้งจิตอธิษฐานขอนั้นก็จะสมความปรารถนา”

ในฉบับสำนวนของพระมหาสกุล มหาวีโร ชื่อเรื่องมาลัยโผดโลกเหมือนกัน แต่เนื้อหา เป็นเรื่องของพระมาลัยไปไหว้พระเกตแก้วจุฬมณีบนสวรรค์ ไม่ได้ไปท่องนรกเหมือนอีกสองสำนวนที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งเนื้อหาในสำนวนนี้กล่าวถึงหลักพุทธจริยศาสตร์ไว้ไม่ชัดเท่าฉบับที่ไปท่องนรก ในเนื้อหาจะกล่าวถึงการทำบุญแบบต่างๆ เพื่อให้ได้ไปสู่สวรรค์ ได้เกิดในยุคพระศรีอาริยเมตไตรย และกล่าวถึงกาลเวลาของพระพุทธศาสนาก่อนจะเกิดพระพุทธเจ้าองค์ต่อไป และกล่าวเชื่อมโยงไปถึงการฟังเทศน์มหาชาติ เพราะการที่จะได้ไปเกิดในยุคพระศรีอาริยเมตไตรยนั้น นอกจากการรักษาศีลฟังธรรมทำบุญทำทานทำนุบำรุงพระศาสนา เกื้อกูลเพื่อนร่วมโลกแล้ว ยังมีทางลัดอีกวิธีหนึ่ง นั่นคือ การฟังธรรมเรื่องพระเวสสันดร ครบทั้ง 13 กัณฑ์ จบภายในวันเดียว ก็สามารถได้ไปเกิดในยุคพระพุทธเจ้าองค์ต่อไป ซึ่งผู้มีบุญยุนั้นจะมีอายุยืนถึงแปดหมื่นปี สะดวกสบายอยู่ใต้ต้นไม้กัลลปพฤกษ์ที่ต้องการสิ่งใดก็เพียงตั้งจิตอธิษฐานทุกอย่างก็จะสำเร็จดังหวัง จึงเชื่อกันว่าเป็นยุคที่มีความสุขสมบูรณ์มาก

4.4 หลักพุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง

พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง เป็นหลักปฏิบัติเพื่อป้องกันการทำความชั่ว 3 ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ ในยุคของสุนทรภู่กับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ปรากฏระดับความถี่ในวรรณกรรมคำสอนมาก ส่วนในยุคของพระยาอนุมานราชธนระดับความถี่ลดลง พุทธจริยศาสตร์ระดับกลางเป็นการสอนให้มนุษย์รู้จักตนเองและผู้อื่นมองเห็นโทษของการทำความชั่วทางกาย ทางวาจาและทางใจ พุทธจริยธรรมระดับกลาง เป็นวิธีปฏิบัติเพื่อให้บุคคลขัดเกลาตนเองให้มีคุณธรรมสูงขึ้น หลักจริยธรรมระดับกลาง ได้แก่ ศีล 8 กุศลกรรมบถ 10 มีรายละเอียดดังนี้

ศีล 8 หรือ อัฏฐศีล การรักษาระเบียบทางกาย วาจา ให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

1. เว้นจากทำร้ายร่างกายผู้อื่นและสัตว์ทั้งหลาย
2. เว้นจากถือเอาของที่เขามิได้ให้
3. เว้นจากประพฤติผิดพรหมจรรย์ คือเว้นจากร่วมประเวณี
4. เว้นจากพูดเท็จ
5. เว้นจากของเมา คือ สุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
6. เว้นจากบริโภคอาหารในเวลาวิกาล คือเที่ยงแล้วไป
7. เว้นจากฟังฟ้อนรำ ขับร้อง ดนตรี ทัดทรงดอกไม้ ใส่ของหอม
8. เว้นจากที่นอนอันสูงใหญ่หรูหรา ฟุ่มเฟือย

กุศลกรรมบถ 10 คือ ทางแห่งกุศล กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่สุคติ จำแนกเป็นการประพฤติทางกาย 3 วาจา 4 และ ทางใจ 3 ดังนี้

กายกรรม การกระทำทางกาย มี 3 ข้อ ได้แก่

1. เว้นจากการทำชีวิตสัตว์ให้ล่วงไป
2. เว้นจากการถือเอาของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ - ขโมย
3. เว้นจากการประพฤติผิดลูกเมียคนอื่น

วจีกรรม การกระทำทางวาจา มี 4 ข้อ คือ

4. เว้นจากการพูดเท็จ
5. เว้นจากการพูดส่อเสียด

6. เว้นจากการพูดคำหยาบ
7. เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

มโนกรรม การกระทำทางใจ มี 3 ข้อ คือ

8. ไม่โลภอยากได้ของเขา
9. ไม่พยาบาทปองร้ายเขา
10. ทำความเห็นให้ถูกต้องตามครรลองครองธรรม

เมื่อวิคราะห์เนื้อหาของมาลัยโผดโลกในหมวด พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง คือ ศีล 8 และกุศลกรรมบท 10 พบว่า เนื้อหาที่สอนผ่านการเทศนานั้น มีการกล่าวถึง หลักธรรมในหมวดพุทธจริยศาสตร์ระดับกลางอยู่บ้าง ได้แก่ ศีล 8 ทั้งหมด 4 ข้อ ดังนี้

1. เว้นจากทำร้ายร่างกายผู้อื่นและสัตว์ทั้งหลาย
2. เว้นจากถือเอาของที่เขามิได้ให้
3. เว้นจากพูดเท็จ
4. เว้นจากของเมา คือ สุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

ในส่วนของหลักกุศลกรรมบถ 10 คือ คำสอนในมาลัยโผดโลกจะเข้าประเด็นหลักธรรมนี้ ได้แก่ กายกรรม การกระทำทางกาย มี 3 ข้อ และ วจีกรรม การกระทำทางวาจา มี 4 ข้อ ได้แก่

1. เว้นจากการทำชีวิตสัตว์ให้ล่วงไป
2. เว้นจากการถือเอาของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ - ขโมย
3. เว้นจากการประพฤติผิดลูกเมียคนอื่น
4. เว้นจากการพูดเท็จ
5. เว้นจากการพูดส่อเสียด
6. เว้นจากการพูดคำหยาบ
7. เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

4.5 วิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ ระดับกลางที่ปรากฏใน “มาลัยโผดโลก”

จากจำนวนหลักธรรมที่ปรากฏในบทเทศนามาลัยโผดโลก จำนวนมาก แม้ขาดไปบางข้อของพุทธจริยศาสตร์ระดับกลางที่ไม่มีในมาลัยโผดโลก เช่น หลักศีล 8 ข้อ 3. เว้นจากการร่วมประเวณี ข้อ6. เว้นจากบริโภคอาหารในเวลาวิกาล คือเที่ยงแล้วไป ข้อ 7. เว้นจากฟ้อนรำ ขับร้อง ฟังดนตรี ทัดทรงดอกไม้ ใส่ของหอม และ ข้อ 8. เว้นจากที่นอนอันสูงใหญ่หรูหรา ฟุ่มเฟือย นอกจากนี้ยังมีหลักกุศลกรรมบท 10 อีก 3 ข้อ ในกลุ่ม มโนกรรม ได้แก่ ข้อ 8. ไม่โลภอยากได้ของเขา ข้อ 9. ไม่พยาบาทปองร้ายเขา และข้อ 10. ทำความเห็นให้ถูกต้องตามครรลองครองธรรม

ดังนั้น ก็ถือว่า พระธรรมเทศนาเรื่องมาลัยโผดโลก มีคำสอนพุทธจริยศาสตร์ ระดับกลางอยู่พอสมควรแม้จะไม่ครบทั้งหมด แต่ก็เป็นส่วนใหญ่ ที่เป็นหลักธรรมชุดเดียวกับหลักศีล 5

4.6 หลักพุทธจริยธรรมระดับสูง

หลักพุทธจริยศาสตร์ระดับสูง เป็นหลักธรรมเพื่อฝึกฝนปฏิบัติพัฒนาตนเพื่อให้พ้นความทุกข์นำไปสู่จุดหมายปลายทางตามหลักพระพุทธศาสนา คือ การเข้าสู่นิพพาน จริยธรรมเหล่านี้จึง

กำหนดขึ้นเพื่อพัฒนาคนธรรมดาให้เป็นอริยชน มี มรรค 8 (อัฏฐังคิกมรรค) เรามักจะได้ยินอีกหลายคำที่หมายถึงมรรค 8 ได้แก่ อริยมรรค มัชฌิมาปฏิปทา ทางดำเนินชีวิตอันประเสริฐ และทางสายกลาง เป็นแนวทางดำเนินอันประเสริฐของชีวิตหรือกาย วาจา ใจ เพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ เรียกว่าอริยมรรค แปลว่าทางอันประเสริฐ เป็นข้อปฏิบัติที่มีหลักไม่อ่อนแอจนตกอยู่ใต้อำนาจความอยากแห่งใจแต่ก็ไม่แข็งตึงจนถึงกับเป็นการทรมานกายให้เหือดแห้งจากความสุขทางกาย เพราะฉะนั้นจึงได้เรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา คือทางดำเนินสายกลาง ไม่หย่อนไม่ตึง แต่พอเหมาะเช่นสายดนตรีที่เทียบเสียงได้ที่แล้ว

การปฏิบัติธรรมทุกขั้นตอน รวมลงในมรรคอันประกอบด้วยองค์แปดนี้ เมื่อย่นรวมกันแล้วเหลือเพียง 3 คือ ศีล สมาธิ ปัญญา สรุปสั้นๆ ก็คือ การปฏิบัติธรรม (ศีล-สมาธิ-ปัญญา) ก็คือการเดินตามมรรค คำว่ามรรค แปลว่าทาง ในที่นี้หมายถึงทางเดินของใจ เป็นการเดินจากความทุกข์ไปสู่ความเป็นอิสระหลุดพ้นจากทุกข์ซึ่งมนุษย์หลงยึดถือและประกอบขึ้นใส่ตนด้วยอำนาจของอวิชชา มรรคมีองค์แปด คือต้องพร้อมเป็นอันเดียวกันทั้งแปดอย่างดุจเชือกฟั่นแปดเกลียว องค์แปด คือ

1. สัมมาทิฏฐิ คือ ความเข้าใจถูกต้อง ความเห็นถูกต้องตามครรลองครองธรรม เช่น ความรู้เห็นอริยสัจ 4 นั่นคือการเข้าใจว่าอะไรคือทุกข์ อะไรคือสาเหตุแห่งทุกข์ อะไรคือการดับทุกข์ อะไรคือสิ่งที่จะนำไปสู่การดับทุกข์ สัมมาทิฏฐินี้ก่อให้เกิดปัญญา คือความเข้าใจถูกต้อง ย่อมต้องการใช้ในกิจการทั่วไปทุกประเภททั้งทางโลกและทางธรรม แต่สำหรับฝ่ายธรรมชั้นสูงอันเกี่ยวกับการเห็นทุกข์หรืออาสวะซึ่งจัดเป็นการเห็นอริยสัจจ์นั้นย่อมต้องการฝึกฝนอย่างจริงจังเป็นพิเศษ ความเข้าใจถูกต้องคือต้องเข้าใจอย่างทั่วถึงว่าทุกข์นั้นเป็นอย่างไร อย่างหยาบๆ ที่ปรากฏชัดๆ เป็นอย่างไร อย่างละเอียดที่แอบแฝงเป็นอย่างไร เหตุให้เกิดทุกข์เป็นอย่างไร ความดับสนิทของทุกข์มีภาวะอย่างไร มีลำดับอย่างไร ทางให้ถึงความดับทุกข์คืออะไร เดินให้ถึงได้อย่างไร สัมมาทิฏฐิมีทั้งที่เป็นโลกิยะคือของบุคคลที่ต้องขวนขวายปฏิบัติก้าวหน้าอยู่และสัมมาทิฏฐิที่เป็นโลกกุตตระ คือของพระอริยบุคคลต้นๆ ส่วนของพระอรหันต์นั้นเรียกเป็นวิชชาไปและไม่เรียกว่าองค์แห่งมรรค เพราะท่านถึงที่สุดแล้ว

2. สัมมาสังกัปปะ คือความใฝ่ใจถูกต้อง ข้อนี้อยู่ในกลุ่มปัญญา คือความใฝ่ใจถูกต้อง คือคิดหาทางออกไปจากทุกข์ตามกฎแห่งเหตุผล ที่เห็นชอบมาแล้ว ข้อสัมมาทิฏฐินั่นเอง เริ่มตั้งแต่การใฝ่ใจที่น้อมไปในการออกบวช การไม่เพ่งร้าย การไม่ทำทุกข์ให้แก่ผู้อื่นแม้เพราะเผลอ รวมทั้งความใฝ่ใจถูกต้องทุกๆ อย่างที่เป็นไปเพื่อความหลุดพ้น ความคิดถูกต้อง ชัดๆ คือ ไม่คิดพยาบาท ไม่คิดเบียดเบียน เราจะได้ยินกันทั่วไปว่า สัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ หมายถึง ความคิดในการออกจากกาม ความไม่พยาบาทและการไม่เบียดเบียน

3. สัมมาวาจา (ศีล) คือการพูดจาถูกต้อง ไม่เป็นโทษต่อตนเองและผู้อื่น เจรจาในสิ่งที่เป็นความจริง ประสานสามัคคี อ่อนหวาน มีประโยชน์ มีหลักคำสอนที่สอดคล้องกันคือ วจีสุจริต 4 คือ การเว้นจากการพูดเท็จ หยาบคาย ส่อเสียดและเพ้อเจ้อ

4. สัมมากัมมันตะ (ศีล) คือการกระทำถูกต้อง ไม่เป็นโทษต่อตนเอง และผู้อื่น การเว้นจากการกระทำไม่ดี เช่น การฆ่า การเบียดเบียน การลักทรัพย์และการประพฤติผิดในกาม หรือหลักคำสอน กายสุจริต 4 เจตนาละเว้นจากการฆ่า การเอาของที่เจ้าของไม่ได้ให้ และการประพฤติผิดในกาม

5. สัมมาอาชีวะ (ศีล) คือการดำรงชีพถูกต้อง ประกอบอาชีพสุจริตไม่เป็นโทษต่อตนเองและผู้อื่น การเว้นมิจฉาชีพทุกรูปแบบ สัมมาชีพคือ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งผิดกฎหมาย ยาเสพติด เป็นต้น

6. สัมมาวายามะ (สมาธิ) คือความพากเพียรถูกต้อง เป็นส่วนของใจที่บากบั่นในอันที่จะก้าวหน้าไปในทางดำเนินตามมรรค ถึงกับมีการอธิษฐานอย่างแรงกล้า ทำความเพียร เช่น เพียรระวังอกุศล เพียรให้กุศลเกิด พยายามชอบ ได้แก่ ปธาน หรือ สัมมัปปธาน 4 คือ ความพยายามป้องกันอกุศลที่ยังไม่เกิด ละอกุศลที่เกิดแล้ว ทำกุศลที่ยังไม่เกิด และดำรงรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้ว

7. สัมมาสติ (สมาธิ) คือการระลึกประจำใจถูกต้อง ระลึกแต่ในสิ่งที่เกื้อหนุนแก่ปัญญาที่จะแทงตลอดอวิชชาที่ครอบงำตนอยู่ โดยเฉพาะได้แก่กายนี้ และธรรมอันเนื่องเกี่ยวกับกายนี้ เมื่อพบความจริงของกายนี้ อวิชชาหรือหัวหน้าแห่งมูลทุกข์ก็สิ้นไป ความระลึกชอบ คือ ระลึกแล้วเกิดสติสมบูรณ์ กลายเป็นปัญญา สัมมามติที่สำคัญ ได้แก่ สติปัฏฐาน 4 คือ ความนึกขึ้นได้ ความไม่เผลอ ฉุกคิดขึ้นได้การคุมจิตไว้ในกิจ อยู่ในความไม่ประมาท

8. สัมมาสมาธิ (สมาธิ) คือการตั้งใจมั่นถูกต้อง การตั้งจิตมั่นในอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งไม่หวั่นไหว ไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยสมาธิเป็นของจำเป็นในกิจการทุกอย่าง สมาธิในที่นี้เป็นอาการของใจที่รวมกำลังเป็นจุดเดียว กล้าแข็งพอที่จะทำให้เกิดปัญญา ทำการแทงตลอดอวิชชาได้ และยังเป็นการพักผ่อนของใจ ซึ่งเป็นเหมือนการลับให้แหลมคมอยู่เสมอ การตั้งจิตมั่นชอบ ตั้งมั่นชอบ จิตอยู่ในสมาธิที่ถูกต้องได้เสมอ การตั้งจิตใจให้แน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่าน สามารถฝึกปฏิบัติได้ด้วยการบริหารจิต ทำสมาธิ

องค์มรรคบางองค์ เป็นส่วนหยาบและสะสมขึ้นในตัวเราได้โดยง่ายคือ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สามองค์นี้ถูกอบรมให้สำเร็จเป็นวิรัติเจตสิกจำพวกกุศล เจตสิกเป็นเชื้อนอนนิ่งอยู่ในสันดาน เตรียมพร้อมที่จะมาผสมจิตคราวเดียวกันกับมรรคองค์อื่นๆ เมื่อได้โอกาสอันเหมาะ แม้องค์มรรคที่ยากๆ เช่นสัมมาทิฏฐิ-สติ-สมาธิก็เหมือนกัน ได้ฝึกอบรมมาเท่าใดก็เข้าไปนอนเนื่องติดอยู่ในสันดานเป็นกุศลเจตสิกอยู่อย่างเดียวกัน รอคอยกันจนกว่าจะครบทุกองค์และมีสัดส่วนพอดีกัน ก็ประชุมกันเป็นอริยมรรคขึ้น ตัดกิเลสหรือสัญโญชน์ให้หมดไปได้คราวหนึ่งตามกำลังหรือชั้นของตน อาการสะสมกำลังแห่งองค์มรรคนี้ตรัสเรียกว่า "การอบรมทำให้มาก"สัมมาทิฏฐิเป็นตัวนำเกิดขึ้นอ่อนๆ ก่อน เกิดขึ้นเท่าใดก็จูงองค์อื่นๆ ให้เกิดขึ้นตามส่วนองค์ที่เกิดขึ้นนั้นกลับช่วยสัมมาทิฏฐิให้คมกล้าขึ้นไปอีก สัมมาทิฏฐินั้นก็จูงองค์นั้นๆ ให้กล้าขึ้นอีก และส่งเสริมชักจูงกันไปอีกทำนองนี้จนกว่าจะถึงขีดที่เพียงพอและสามัคคีพร้อมกันได้ครบองค์ การอบรมทำให้มากอยู่เสมอนี้เองคือระยะแห่งการปฏิบัติธรรม ยิ่งมากก็ยิ่งเร็ว ยิ่งอธิษฐานใจกล้าก็ยิ่งแรง ยิ่งที่วิเวกก็ยิ่งสุขุมลึกซึ้ง ยิ่งชำนาญก็ยิ่งคมกล้า (http://www.learntripitaka.com/scruple/muck8.html)

พระมหาภาคภูมิ สีลานนฺโท (2016) ได้สรุปสาระสำคัญของหัวข้อ มรรคมีองค์ 8 ไว้ว่า · คำในพระพุทธศาสนาที่คนไทยปัจจุบันใช้กันมาก คือคำว่า “ทางสายกลาง” โดยมักจะอธิบายกันว่าหมายถึงจะทำอะไรก็ให้พอดี อย่าให้มากเกินหรือน้อยเกิน เป็นต้น แต่คำนี้จริงๆ แล้ว ในทางพระพุทธศาสนาหมายถึง ทางสายกลาง ภาษาบาฬีเรียกว่า มชฺฌิมา ปฏิปทา หมายถึง อริยมรรคมีองค์ 8 ได้แก่

1). สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบ หมายถึง เห็นอริยสัจ 4 เห็นไตรลักษณ์ หรือเห็นปฏิจจสมุปบาท

2). สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ หมายถึง กุศลวิตก 3 คือความนึกคิดในทางสละกาม ไม่พยาบาท และไม่เบียดเบียน

3). สัมมาวาจา เจรจาชอบ หมายถึง พูดคำจริง ไม่ส่อเสียด พูดจาอ่อนหวานและมีสาระ

4). สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ หมายถึง ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม

5). สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ หมายถึง เว้นมิจฉาชีพ ประกอบสัมมาชีพ

6). สัมมาวายามะ เพียรชอบ หมายถึง สัมมัปปธาน 4 ได้แก่ เพียรระวังอกุศลไม่ให้เกิดขึ้น เพียรกำจัดอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำกุศลให้เกิดขึ้น เพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้ว

7). สัมมาสติ ระลึกชอบ หมายถึง สติปัฏฐาน 4 คือ พิจารณาเห็นกายในกาย พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา พิจารณาเห็นจิตในจิต พิจารณาเห็นธรรมในธรรม

8). สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ หมายถึง ฌาน 4

(ดูความพิสดารใน ที.ม.10/329, ม.อุ.14/325, อภิ.วิ.35/205,317,488-492,377-8)

หลักคำสอนและแนวคิดของศาสดาและนักปราชญ์ทั้งหลายที่กล่าวมาแล้ว ล้วนมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน คือให้มนุษย์กระทำความดี ละเว้นความชั่ว ให้ปฏิบัติต่อกันอย่างมีคุณธรรม ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสันติสุข การศึกษาคุณธรรมจริยธรรม จะต้องศึกษาถึงที่มา หลักการ แนวคิดทางศาสตร์ของจริยธรรมที่มนุษย์ได้ศึกษาและปฏิบัติกันมาตั้งแต่โบราณ เพราะแนวคิดหลักการเหล่านี้เป็นพื้นฐานของความเข้าใจในคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งทุกศาสนามีความเป็นเอกลักษณ์แตกต่างกันไป อันเป็นที่มาของความเชื่อ และพฤติกรรมที่แสดงออกของคนในกลุ่มต่างกันด้วย เป็นการช่วยให้มนุษย์ต่างชาติต่างเผ่าพันธุ์มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน อันเป็นผลให้เกิดความผาสุกในมวลมนุษยชาติ

4.7 วิเคราะห์หลักพุทธจริยศาสตร์ ระดับสูง ที่ปรากฏใน “มาลัยโผดโลก”

เมื่อวิคราะห์เนื้อหาของมาลัยโผดโลกในหมวด พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง คือ มรรค 8 พบว่าโดยภาพรวมแล้ว ผู้แต่งวรรณกรรมเรื่องนี้ไม่ได้มุ่งที่จะเผยแพร่คำสอนในระดับสูง เพื่อมุ่งสู่นิพพานด้วยเส้นทางของมรรค เพียงแต่เนื้อหาที่ปรากฏในเรื่องที่เทศนานั้นเป็นเรื่องของศีล เรื่องของการทำตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งมีเนื้อหาส่วนหนึ่ง ที่เข้าประะเด็นเรื่องของมรรค 8 บางข้อ หากจะนับว่าเป็นการสอนมรรควิถีก็ไม่ค่อยตรงประเด็นนัก เพราะการเจริญธรรมในวิถีของมรรคจะต้องทำให้ได้ทั้ง 8 มรรค จึงจะถือว่าเป็นการสอนพุทธจริยศาสตร์ ระดับสูง

เมื่อสรุปโดยภาพรวมของหลักจริยศาสตร์ ที่ปรากฏอยู่ในบทพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือเรื่องมาลัยโผดโลก สามารถแจกแจงโดยเทียบกับหลักธรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 4.1 แสดงหลักธรรมที่ปรากฏในพระธรรมเทศนา “มาลัยโผดโลก”

หลักจริยศาสตร์	อินสม	บุญคิด	ส. วีรกุล
จริยศาสตร์ระดับต้น = เบญจศีล + เบญจธรรม			
1. ห้ามฆ่าสัตว์ /มีเมตตากรุณา	✓	✓	✓
2. ห้ามลักทรัพย์/เลี้ยงชีวิตในทางที่ถูกต้อง	✓	✓	✓
3. ห้ามประพฤติผิดในกาม/มีความสำรวมในกาม	✓	✓	✓
4. ห้ามพูดปด ส่อเสียด เพ้อเจ้อ/พูดแต่คำสัตย์	✓	✓	✓
5. ห้ามดื่มสุรา ของมึนเมา/มีสติเสมอ	✓	✓	✓
ทิศ ทั้ง 6			
1. ทิศเบื้องหน้า คือ บุตรธิดาพึงบำรุงบิดา มารดา บิดามารดาย่อมอนุเคราะห์บุตรธิดา			
2. ทิศเบื้องขวา คือ ศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์ ครูอาจารย์ ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์.			
3. ทิศเบื้องหลัง คือ สามีพึงบำรุงภรรยา ภรรยาย่อมอนุเคราะห์สามี			
4. ทิศเบื้องซ้าย คือ บุคคลพึงบำรุงมิตรสหาย มิตรสหายย่อมอนุเคราะห์ตอบ			
5. ทิศเบื้องบน คือ คฤหัสถ์ย่อมบำรุงพระสงฆ์. พระสงฆ์ย่อมอนุเคราะห์คฤหัสถ์	✓	✓	✓
6. ทิศเบื้องล่าง คือ นายพึงบำรุงคนรับใช้ คนงาน คนรับใช้และคนงานย่อมอนุเคราะห์นาย			
ศีล 8 หรือ อัฏฐศีล	**อินสม**	**บุญคิด**	**ส. วีรกุล**
1. เว้นจากทำร้ายร่างกายผู้อื่นและสัตว์ทั้งหลาย	✓	✓	✓
2. เว้นจากถือเอาของที่เขามิได้ให้	✓	✓	✓
3. เว้นจากการผิดพรหมจรรย์ คือเว้นจากร่วมประเวณี	-	-	-
4. เว้นจากพูดเท็จ	✓	✓	✓
5. เว้นจากสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท	✓	✓	✓
6. เว้นจากบริโภคอาหารในเวลาวิกาล คือเที่ยงแล้วไป			
7. เว้นจากฟังดนตรี ขับร้องฟ้อนรำ ทัดดอกไม้ใช้ของหอม			
8. เว้นจากที่นอนอันสูงใหญ่หรูหรา ฟุ่มเฟือย			

กุศลกรรมบถ 10	อินสม	บุญคิด	ส. วีรกุล
กุศลกรรมบถ 10 คือ ทางแห่งกุศล กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่สุคติ จำแนกเป็นการประพฤติทางกาย 3 วาจา 4 และทางใจ 3			
กายกรรม การกระทำทางกาย มี 3 ข้อ			
1. เว้นจากการทำชีวิตสัตว์ให้ล่วงไป	✓	✓	✓
2. เว้นจากการถือเอาของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ (ขโมย)	✓	✓	✓
3. เว้นจากการประพฤติผิดลูกเมียคนอื่น	✓	✓	✓
วจีกรรม การกระทำทางกาย มี 4 ข้อ			
4. เว้นจากการพูดเท็จ	✓	✓	✓
5. เว้นจากการพูดส่อเสียด	✓	✓	✓
6. เว้นจากการพูดคำหยาบ	✓	✓	✓
7. เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ	✓	✓	✓
มโนกรรม การกระทำทางกาย มี 3 ข้อ			
8. ไม่โลภอยากได้ของเขา			
9. ไม่พยาบาทปองร้ายเขา			
10. ทำความเห็นให้ถูกต้องตามธรรม			
จริยศาสตร์ระดับสูง = มรรค 8			
1). สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบ คือ เห็นอริยสัจ 4 เห็นไตรลักษณ์ เห็นปฏิจจสมุปบาท			
2). สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ หมายถึง กุศลวิตก 3 คือ ความคิดในทางสละกาม ไม่พยาบาท และไม่เบียดเบียน	✓	✓	
3). สัมมาวาจา เจรจาชอบ คือ พูดมีสาระ อ่อนหวานไม่ส่อเสียด	✓	✓	✓
4). สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ ได้แก่ ไม่ทำร้ายหรือฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม	✓	✓	✓
5). สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ทำอาชีพ ไม่โกง ไม่หลอกลวง	✓	✓	
6). สัมมาวายามะ เพียรชอบ คือ สัมมัปปธาน 4			
7). สัมมาสติ ระลึกชอบ หมายถึง สติปัฏฐาน 4 คือ พิจารณาเห็นกาย เวทนา จิต และธรรม		✓	✓
8). สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ หมายถึง ฌาน 4			

นอกจากในตารางที่มีรายการของหลักธรรมเป็นหมวดหมู่แล้ว ยังมีหลักธรรมที่เป็นคำสอนในมาลัยโผดโลกแต่ไม่สามารถจัดเข้าหมวดธรรมที่เป็นจริยศาสตร์ทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ ห้ามตัดไม้สรีมหาโพธิ ห้ามทำลายพระเจดีย์ต่างๆ ทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ฟังธรรมสม่ำเสมอ ใส่บาตรแล้วอุทิศไปหาญาติตายแล้ว ไม่ทำบาป รักษาศีล ฟังธรรม เชื่อฟังคำสอนของพระสงฆ์และผู้ปฏิบัติธรรม ในฉบับพระมาลัยไปท่องสวรรค์นั้น จะบอกว่าให้เป็นคนใจบุญ อย่าเป็นคนใจหยาบช้า อย่ากระทำบาปทารุณ ยุคสมัยนี้คนใจบุญมีน้อย คนใจถ่อยมีมากกว่า ให้ทำบุญไว้มากๆ ด้วยความตั้งใจ เช่นเจตนาสร้างถนน ปลูกต้นไม้เปนทาน สร้างวิหาร สร้างศาลาบาตร สร้างกุฎี สร้างเจดีย์ ให้ทานข้าวน้ำ โภชนา รักษาศีลสม่ำเสมอ ทำบุญตามศรัทธา ตั้งความปรารถนาจะไปพบพระศรีอาริยะเมตไตรยจึงน้อมไหว้ฟังธรรม การทำบุญวิเศษที่จะทำให้ได้ไปพบพระศรีอาริยะเมตไตรยนั้น คือ ให้ฟังเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดกทั้ง 13 กัณฐ์ จบภายในวันเดียว

4.8 สรุปหลักพุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏใน พระธรรมเทศนา เรื่อง “มาลัยโผดโลก”

เมื่อรวบรวมข้อมูลคำสอนเกี่ยวกับหลักจริยศาสตร์ แล้วแยกแยะลงตาราง ทำให้เห็นชัดขึ้นว่าพระธรรมเรื่อง มาลัยโผดโลกนั้น เป็นวรรณกรรมที่เน้นสอนจริยธรรมเพื่อมุ่งควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม เป็นคำสอนในระดับปฏิบัติ จึงเป็นวรรณกรรมคำสอนเพื่อให้เกิดความสงบสุข เอื้อเฟื้อกัน ไม่เบียดเบียนกัน ซึ่งทั้งสำนวนพระมาลัยไปท่องนรกและพระมาลัยไปสวรรค์ ต่างก็เน้นย้ำว่าให้ทำทานและรักษาศีล 5 ส่วนในข้อธรรมที่เป็นกุศลกรรมบท และมรรคนั้น ในวรรณกรรมก็กล่าวถึงในส่วนที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางกาย มากกว่าหัวข้อที่สอนเรื่องทางปัญญา ดังนั้น หลักธรรมที่วิธีเป็นปฏิบัติเพื่อให้บุคคลขัดเกลาตนเองให้มีคุณธรรมสูงและการมุ่งสู่นิพพานจึงยังไม่มีการกล่าวถึงอย่างชัดเจน

เนื้อหาในคัมภีร์ธรรม สำนวนของ อินสม ไชยชมภู หน้าที่ 5 ได้กล่าวถึงจริยธรรมขั้นต้นที่ชาวชมพูทวีปควรทำ ได้แก่ ประพฤติตนอยู่ในศีล 5 หมั่นทำทาน อย่าทำบาป อย่าด่าพระและนักบวช อย่าตัดต้นโพธิ์ อย่าทำลายเจดีย์ ในมาลัยโผดโลก ฉบับของบุญคิด วัชรศาสตร์ ปรากฏหลักจริยศาสตร์ได้แก่ การหมั่นทำบุญให้ทาน รักษาศีลอยู่เป็นนิจ หมั่นเจริญภาวนาอย่าได้ขาด การเว้นจากการกระทำอันเป็นการล่วงละเมิดขั้นต้นคือ ศีล 5 หมั่นอุทิศบุญกรวดน้ำอย่างสม่ำเสมอ และหลักจริยศาสตร์ ระดับต้น ที่ปรากฏในมาลัยโผดโลก ฉบับพระมหาสกุล มหาวีโร ได้แก่ การทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนาอยู่เป็นนิจ สร้างถนนไว้เป็นทาน ตั้งโรงทานให้ข้าวน้ำอาหารแก่ผู้ยากไร้ สร้างวิหาร สร้างพระเจดีย์ สร้างศาลาบาตรไว้เป็นทาน

จะเห็นได้ว่า คัมภีร์ธรรมที่เป็นบทเทศนา ทั้ง 3 สำนวนนั้น มีจุดเด่นคือการสอนในเรื่องของความประพฤติขั้นพื้นฐาน ให้อยู่ในหลักศีล 5 เป็นเบื้องต้น

ดังนั้น พุทธจริยศาสตร์ระดับพื้นฐาน คือ ศีล 5 เป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนควรมีเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตเพื่อทำให้ชีวิตเป็นปกติสุข ไม่เบียดเบียน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เกื้อกูลกันและกัน คือ มีกาย วาจา ใจที่สุภาพ และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่ดีต่อไปยังจุดหมายระดับกลาง และพัฒนาละเอียดขึ้นไป เป็นพุทธจริยศาสตร์ระดับสูงต่อไป

จึงพอสรุปได้ว่า พระธรรมเทศนา เรื่องมาลัยโผดโลกนั้น เป็นวรรณกรรมคำสอน ใช้สอนธรรมะแก่ชาวบ้านจึงสอนพุทธจริยศาสตร์ในระดับต้น คือเน้นเรื่องศีล การรักษาศีล เป็นบุญกิริยาวัตถุ คือ วิธีการทำบุญอย่างหนึ่ง เพราะทุกครั้งที่เราตั้งใจงดเว้นจาก ความชั่ว ตั้งใจที่จะไม่เบียดเบียนใคร

ย่อมจะเกิดกระแสแห่งความดี เกิดความเมตตาขึ้นมาในใจ ที่เราเรียกว่า กระแสบุญ อันเป็นเครื่องชำระจิตใจของเราให้สะอาดบริสุทธิ์ การรักษาศีลจึงเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต และจิตใจให้บริสุทธิ์ดีงามยิ่งขึ้น การรักษาศีลให้บริสุทธิ์จะทำให้ใจสงบ ปลอดกังวล ช่วยให้สามารถบรรลุธรรมได้โดยง่าย ศีลจึงเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่กุศลธรรมเบื้องสูงคือสมาธิ (Meditation) และปัญญา

พระธรรมเรื่องมาลัยโผดโลก มักใช้เทศน์ในงานศพในพื้นที่ต่างๆ ของกลุ่มชาวบ้านที่ใช้ชีวิตแบบวิถีล้านนา ซึ่งเป็นชาวบ้านที่มีความแตกต่างกันทางเศรษฐานะและระดับการศึกษา การนำหลักจริยธรรมขั้นพื้นฐาน ได้แก่ศีล 5 มาย้ำเตือนบ่อยๆ จึงเป็นเรื่องที่ทำให้ผู้ฟังธรรมเกิดความจำและค่อยๆ เข้าใจ ด้วยคนในสังคม โดยเฉพาะในชนบทนั้น จะมีความเชื่อฝังใจว่าคนทำความดีจะได้ไปเกิดเป็นเทวดาบนสวรรค์มีชีวิตที่สุขสบาย และหากทำบาปทำกรรมชั่วก็จะต้องลงไปทุกข์ทรมานอยู่ในนรก นอกจากการรักษาศีล 5 แล้ว การกระทำที่เป็นประโยชน์แก่สังคม เช่น การสร้างถนน การปลูกต้นไม้ การสร้างศาสนสถาน การแจกทาน การฟังธรรม และการอุทิศบุญกุศลไปให้แก่ญาติผู้ล่วงลับ ก็มีการเน้นย้ำทั้งฉบับพระมาลัยท่องนรกและท่องสวรรค์ ซึ่งการทำบุญเพื่อสร้างสิ่งของสาธารณะตลอดจนการปลูกต้นไม้เพื่อประโยชน์สาธารณะนั้น เป็นอุปนิสัยของล้านนาชนทั่วไปอยู่แล้ว

จะเห็นว่า มาลัยโผดโลก สอนในเรื่องพฤติกรรม มากกว่าจะสอนลึกซึ้งไปในเรื่องปัญญาเพื่อมุ่งสู่ความหลุดพ้น อันมีนิพพานเป็นเป้าหมายสำคัญ

นอกจากเรื่องหลักพุทธจริยศาสตร์แล้ว ในวรรณกรรมล้านนาที่เป็นวรรณกรรมคำสอนนั้นมักจะกล่าวอ้าง เชื่อมโยงถึงกัน เช่น เรื่องมาลัยโผดโลก ก็จะกล่าวถึงคัมภีร์ที่เกี่ยวข้อง เช่น กล่าวถึงเรื่อง การฟังเทศน์มหาชาติ อย่างตั้งใจและจบครบ ทั้ง 13 กัณฑ์ ภายในวันเดียว มีลักษณะการเชื่อมโยงอานิสงส์กับชุดคำสอน เป็นกลุ่มเดียวกันเพียงเลือกใช้งานในวาระโอกาสที่ต่างกัน จึงจะเห็นได้ว่า เรื่องบาป บุญ นรก สสวรรค์ เป็นประเด็นเชื่อมโยงผลของพฤติกรรม เป็นแก่นเรื่องของวรรณกรรมคำสอนของล้านนาซึ่งเป็นลักษณะที่พบในวรรณกรรมประเภทชาดกนอกนิบาต ที่มักจะมีการประชุมชาดกไว้ในตอนท้าย เพื่อบอกผลของการทำดีหรือทำชั่วในชาติที่ผ่านมา ว่าได้มาเกิดเป็นใครในภพชาติปัจจุบัน

4.9 สรุปสาระสำคัญ

พุทธจริยศาสตร์หมายถึง หลักคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยความประพฤติ หลักเกณฑ์แห่งความประพฤติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1) พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น บัญญัติไว้เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม หลักธรรม คือ ศีล 5 และทิศ 6 เป็นต้น

2) พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง บัญญัติไว้เพื่อให้ทุกคนประพฤติปฏิบัติอบรมขัดเกลาตนเองให้มีคุณธรรมสูงขึ้น หลักธรรม คือ ศีล 8 กับกุศลกรรมบถ 10

3) พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง เป็นคำสอนเพื่อพัฒนาเป็นอริยบุคคล หลักธรรมคือ มรรค 8

ซึ่งหัวใจสำคัญของพุทธจริยศาสตร์ หรือหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนาคือ ไม่ทำชั่วทั้งปวง ทำกุศล คือความดีให้พรั่งพร้อม ทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว

หลักพุทธจริยศาสตร์ระดับต้น เป็นพุทธจริยธรรมขั้นพื้นฐาน เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม หลักธรรม คือ ศีล 5 หรือเบญจศีลเบญจธรรม เป็นหลักการดำเนินชีวิตประจำวันและเป็นหลักมนุษยธรรมขั้นพื้นฐานที่ทำให้สังคมร่มเย็น ไม่เบียดเบียนกัน ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นแก่ชาวโลก เพราะศีล คือหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่ช่วยค้ำจุนสังคม หากทุกคนยึดมั่นในหลักศีล สังคมจะมีแต่ความสงบเรียบร้อย ศีลจึงเป็นหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับต้น

หลักพุทธจริยศาสตร์ ระดับต้นที่ปรากฏใน “มาลัยโผดโลก” เป็นคำสอนที่เป็นเรื่องศีลและเรื่องของพฤติกรรมของการอยู่ร่วมในสังคมอย่างไม่กระทบกระทั่งกัน ตลอดจนการทำนุบำรุงพระศาสนา คือ ตั้งใจปฏิบัติตามคำสอน ไม่ทำลายศาสนาสถานศาสนวัตถุ ตลอดจนการแสดงความกตัญญูและระลึกถึงญาติที่ล่วงลับไป มาลัยโผดโลก สำนวนของบุญคิด วัชรศาสตร์ จะกล่าวถึงคำสอนที่เป็นเรื่องศีล 5 อย่างละเอียดกว่า และย้ำเรื่องการภาวนาด้วย และเพิ่มเรื่องเทวทูตทั้ง 5 ด้วย ซึ่งก็ยังคงมีเนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของการอยู่ร่วมในสังคมอย่างไม่กระทบกระทั่งกัน ตลอดจนการทำนุบำรุงพระศาสนา คือ ตั้งใจปฏิบัติตามคำสอน ไม่ทำลายศาสนาสถานศาสนวัตถุ ตลอดจนการแสดงความกตัญญูและระลึกถึงญาติที่ล่วงลับไปเหมือนกันกับสำนวนของอินสม ไชยยชมพู แต่มีการย้ำรายละเอียดของหลักธรรมมากกว่าและย้ำเรื่องของการภาวนาและบำรุงพระศาสนาอีกด้วย ส่วนฉบับที่เป็นสำนวนของพระมหาสกุล มหาวีโร ชื่อเรื่องว่า มาลัยโผดโลก เหมือนกันแต่เนื้อหาเป็นเรื่องของพระมาลัยไปไหว้พระเกตแก้วจุฬามณีบนสวรรค์ ไม่ได้ไปท่องนรก เหมือน อีกสองสำนวนที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งเนื้อหาในสำนวนนี้จะกล่าวถึงเรื่องของพุทธจริยศาสตร์ไว้ไม่ชัดเจนเท่าฉบับที่ไปท่องนรก ในเนื้อหาจะกล่าวถึงการทำบุญแบบต่างๆ เพื่อให้ได้ไปสู่สวรรค์ ได้เกิดในยุคพระศรีอาริยเมตไตรย และกล่าวถึงกาลเวลาของพระพุทธศาสนาก่อนจะเกิดพระพุทธเจ้าองค์ต่อไป

หลักพุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง เป็นหลักปฏิบัติเพื่อป้องกันการทำความชั่ว 3 ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ เป็นวิธีปฏิบัติเพื่อให้บุคคลขัดเกลาตนเองให้มีคุณธรรมสูงขึ้น หลักจริยธรรมระดับกลาง ได้แก่ ศีล 8 กุศลกรรมบถ 10

หลักพุทธจริยศาสตร์ ระดับกลางที่ปรากฏใน “มาลัยโผดโลก” พบว่า มีจำนวนหลักธรรมที่ปรากฏในบทเทศนามาลัยโผดโลก จำนวนมาก แม้ขาดไปบางข้อ ของพุทธจริยศาสตร์ระดับกลางที่ไม่มีในมาลัยโผดโลก เช่น หลักศีล 8 ข้อ 3. เว้นจากการร่วมประเวณี ข้อ6. เว้นจากบริโภคอาหารในเวลาวิกาล คือเที่ยงเป็นต้นไป ข้อ 7. เว้นจากฟ้อนรำ ขับร้อง ฟังดนตรี ทัดดอกไม้ ใส่ของหอม และ ข้อ 8. เว้นจากที่นอนอันสูงใหญ่หรูหรา ฟุ่มเฟือย นอกจากนี้ยังมีหลักกุศลกรรมบท 10 อีก 3 ข้อ ในกลุ่ม มโนกรรม ได้แก่ ข้อ 8. ไม่โลภอยากได้ของเขา ข้อ 9. ไม่พยาบาทปองร้ายเขา และข้อ 10. ทำความเห็นให้ถูกต้องตามครรลองครองธรรม

ดังนั้น ก็ถือว่า พระธรรมเทศนาเรื่องมาลัยโผดโลก มีคำสอนพุทธจริยศาสตร์ ระดับกลางอยู่พอสมควรแม้จะไม่ครบทั้งหมด แต่ก็เป็นส่วนใหญ่ ที่เป็นชุดเดียวกับหลักศีล 5

หลักพุทธจริยธรรมระดับสูง เป็นหลักธรรมเพื่อฝึกฝนปฏิบัติพัฒนาตนเพื่อให้พ้นความทุกข์นำไปสู่จุดหมายปลายทางตามหลักพระพุทธศาสนา คือ การเข้าสู่นิพพาน จริยธรรมเหล่านี้จึงกำหนดขึ้นเพื่อพัฒนาคนธรรมดาให้เป็นอริยชน มี มรรค 8 (อัฏฐังคิกมรรค) เรามักจะได้ยินอีกหลายคำที่

หมายถึงมรรค 8 ได้แก่ อริยมรรค มัชฌิมาปฏิปทา ทางดำเนินชีวิตอันประเสริฐ และทางสายกลาง เป็นแนวทางดำเนินอันประเสริฐของชีวิตหรือกาย วาจา ใจ เพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ เรียกว่า อริยมรรค แปลว่าทางอันประเสริฐ ได้แก่

1. สัมมาทิฏฐิ คือความเข้าใจถูกต้อง
2. สัมมาสังกัปปะ คือความใฝ่ใจถูกต้อง
3. สัมมาวาจา (ศีล) คือการพูดจาถูกต้อง
4. สัมมากัมมันตะ (ศีล) คือการกระทำถูกต้อง
5. สัมมาอาชีวะ (ศีล) คือการดำรงชีพถูกต้อง
6. สัมมาวายามะ (สมาธิ) คือความพากเพียรถูกต้อง
7. สัมมาสติ (สมาธิ) คือการระลึกประจำใจถูกต้อง
8. สัมมาสมาธิ (สมาธิ) คือการตั้งใจมั่นถูกต้อง

เมื่อวิคราะห์เนื้อหาของมาลัยโผดโลกในหมวด พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง คือ มรรค 8 พบว่า โดยภาพรวมแล้ว ผู้แต่งวรรณกรรมเรื่องนี้ไม่ได้มุ่งที่จะเผยแพร่คำสอนในระดับสูง เพื่อมุ่งสู่นิพพานด้วยเส้นทางของมรรค เพียงแต่เนื้อหาที่ปรากฏในเรื่องที่เทศนานั้นเป็นเรื่องของศีล เรื่องของการทำตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งมีเนื้อหาส่วนหนึ่ง ที่เข้าประะเด็นเรื่องของมรรค 8 บางข้อ หากจะนับว่าเป็นการสอนมรรควิถีก็ไม่ค่อยตรงประเด็นนัก เพราะการเจริญธรรมในวิถีของมรรคจะต้องทำให้ได้ทั้ง 8 มรรค จึงจะถือว่าเป็นการสอนพุทธจริยศาสตร์ ระดับสูง

ผลการวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ทั้งหมด ที่ปรากฏในพระธรรมเรื่อง มาลัยโผดโลกนั้น พบว่ามีเนื้อหาเป็นวรรณกรรมที่เน้นสอนจริยธรรมเพื่อมุ่งควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม เป็นคำสอนในระดับปฏิบัติ จึงเป็นวรรณกรรมคำสอนเพื่อให้เกิดความสงบสุข เอื้อเฟื้อกัน ไม่เบียดเบียนกัน ซึ่งทั้งสำนวนพระมาลัยไปท่องนรกและพระมาลัยไปสวรรค์ ต่างก็เน้นย้ำว่าให้ทำทานและรักษาศีล 5 ส่วนในข้อธรรมที่เป็นกุศลกรรมบท และมรรคนั้น ในวรรณกรรมก็กล่าวถึงในส่วนที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางกาย มากกว่าหัวข้อที่สอนเรื่องทางปัญญา ดังนั้น หลักธรรมที่วิธีเป็นปฏิบัติเพื่อให้บุคคลขัดเกลาตนเองให้มีคุณธรรมสูงและการมุ่งสู่นิพพานจึงยังไม่มีการกล่าวถึงอย่างชัดเจน

บทที่ 5
บทสรุป และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องศึกษาวิเคราะห์พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลกได้สรุปประเด็นที่สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ข้อ ที่ได้ตั้งไว้ว่า เพื่อศึกษาประวัติและความสำคัญ เพื่อศึกษาเนื้อหาและโครงสร้างทางวรรณกรรม และเพื่อวิเคราะห์พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลกตามหลักจริยศาสตร์ ได้ผลการศึกษา ดังนี้

5.1 บทสรุป

5.1.1 ประวัติและความสำคัญของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก

1. ประวัติของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก

วรรณกรรมพุทธศาสนา เรื่องมาลัยสูตร และพระมาลัยคำหลวง เป็นต้นพัฒนาการของคัมภีร์มาลัยโผดโลก การแต่งเรื่องราวพระมาลัยสันนิษฐานว่าแต่งขึ้นครั้งแรกในประเทศพม่าเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 16-18 เมื่อประมาณ พ.ศ. 900 พุทธศาสนาจากศรีลังกาเข้ามาสู่ล้านนา เรื่องพระมาลัยน่าจะถูกนำมาจากศรีลังกา ประมาณปีพ.ศ 1200 กว่า พระพุทธวิลาส ชาวเชียงใหม่นำเอาประวัติพระมาลัยมาขยายความ นำมาเชื่อมโยงกับพระสูตรต่างๆ ตั้งชื่อว่าฎีกามาลัยเทวสูตรแต่ไม่ปรากฏว่าชื่อ “พุทธวิลาส” ในทำเนียบสมณศักดิ์ของเชียงใหม่หรือพม่า ดังนั้นจึงไม่อาจสรุปได้ว่าเรื่องมาลัยโผดโลกถูกสร้างขึ้นที่เชียงใหม่

2. ความสำคัญของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก

1) เป็นเรื่องที่อธิบายผลของการประกอบกุศลกรรมและอกุศลกรรม
2) เป็นเรื่องที่โน้มน้าวคนในสังคมให้มีพฤติกรรมที่ดี ตระหนักถึงความชั่ว
3) มีคุณค่าด้านภาษาและวรรณกรรม คือ เป็นการสืบทอดทางภาษาโดยใช้คำศัพท์โบราณ นอกจากนี้ ยังมีลักษณะของวรรณกรรมท้องถิ่นอย่างชัดเจน

ธรรมเรื่องมาลัยโผดโลก มีความเป็นมาและความสำคัญต่อสังคมล้านนาไม่น้อย สาระหลักของพระธรรม เรื่องนี้ คือเป็นวรรณกรรมคำสอนที่บอกเล่าเรื่องนรกสวรรค์ ความเชื่อนี้สืบมาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ในส่วนที่กล่าวถึงนรกสวรรค์ ซึ่งพระอรรถกถาจารย์ได้นำมาขยายความไว้ในคัมภีร์ไตรภูมิ โดยใส่รายละเอียดของนรกสวรรค์ให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น ต่อมาถูกนำมาเผยแผ่ด้วยการเทศน์ เพื่อนำข้อมูลจากตำราเพื่อการอ่านมาสู่การฟังเรื่องนี้จึงถูกแต่งเป็นคัมภีร์เทศน์ ชื่อเรื่อง “พระมาลัย” เรื่องนี้แพร่กระจายไปในหมู่ชาวพุทธ ทั้งลาว พม่า เขมร และไทย ในประเทศไทยมีเรื่องพระมาลัยในทุกภาค ซึ่งมีบทบาทเป็นคำสอนและมีประเพณีที่สืบเนื่อง

ชื่อเรื่อง “มาลัยโผดโลก” ในล้านนา แปลว่า มาลัยโปรดโลก หมายถึงการมาโปรดชาวโลกโดยพระมาลัย ในภาคอื่นก็มีเรื่องแบบนี้ ซึ่งชื่อเรื่องคือ “พระมาลัย” มีตำนานว่ามาจากลังกาผ่านทางพม่า ในประเพณีเทศน์มหาชาติ ก็มีการเทศ “มาลัยต้น” “มาลัยปลาย” ก่อน เนื้อเรื่องก็คือเรื่องพระมาลัยนั่นเอง การฟังธรรมเป็นกิจกรรมสำคัญของชาวพุทธล้านนาเป็นการสอนทำดีเว้นชั่ว การเทศน์

เป็นการสืบทอดภาษาโบราณ สืบสานการใช้งานวรรณกรรมพื้นบ้านและยังเชื่อมโยงไปสู่ประเพณีอื่นๆ ด้วย เช่น การทานขันข้าว การถวายตุง การถวายพระคัมภีร์ ซึ่งเชื่อกันว่าช่วยให้ผู้ทำบุญทำทานเหล่านั้นพ้นจากอบายและเป็นการอุทิศบุญไปหาญาติที่ล่วงลับจะช่วยให้ญาติที่ตกนรกได้พ้นจากความทุกข์ทรมานในนรกได้

5.1.2 โครงสร้างและเนื้อหาของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก

1. โครงสร้างทางวรรณกรรมของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก

โครงสร้างของบทเทศน์ในคัมภีร์ธรรมล้านนาบทเทศน์ในคัมภีร์ธรรมล้านนา ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 6 ประการ ดังนี้

โครงสร้างการเทศนาคัมภีร์มาลัยโผดโลกที่นิยมเทศน์ด้วยการอ่านตามคัมภีร์ด้วยทำนองขับขานตามความนิยมในท้องถิ่นล้านนาแบบธรรมวัตรประกอบด้วยลักษณะโครงสร้างดังนี้

1) บทปณามคาถา ขึ้นต้นด้วย “นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต๋ อะระหะโต๋ สัมมา สัมพุทธัสสะ

2) การกล่าวบทพระบาลีนิกเขปบทว่า “นโม ตสัตถุฯ สุรณมหิณิยัง นามัส สิตวา พุทธัญจ ธัมมัญจ สังฆัญจ นมิตวาติฯ”

3) อารัมภบทว่า ดูราสัปปุริสะตังหลาย อาจ๋ารย์เจ้าต๋นแป๋งก่ำปีร์มาลัยอัน นี้หากตั้งไว้หื้อเป๋นที่ไหว้และสักก๋าระปู๋จา แก่คนและเตวดาตังหลาย เปื่อหื้อหายอนทะรายตังปายในและปายนอกทุกด้าวขอกขันธสีมา ด้วยก่ำปีร์มาลัยอันนี้และนา ฯ

4) เนื้อเรื่อง เริ่มต้นว่า อะตี๋เต๋ ก๋าเล ในก๋าละอันล่วงแล้ว ยังมีต๋นแก้วมหา เถรเจ้าต๋นนึ่ง จื่อว่าเต้พปะมาลัย ต๋นทะรงศีลใสวิเศษ ผะกอบไปด้วยเหตุอิทธิ ฤทธิญาณ นิสสายะ ก็อาสะรั๋ยเซิ่งบ้านอันนึ่ง ซื่อว่ากั๋มโพชจะกาม อันอยู่ในเขต ตั๋มปะนัยยะตวื๊ปฯ

5) การสรุป/กล่าวถึงอานิสงส์ว่าตั้งแรกแต่นั้นไปปายหน้าส่วนอันว่าคนตังหลายก็ปากั๋นเว้นจากกั๋ม 5 ผะก๋าร คือว่า บ่กระตำป๋าณาติบาต บ่ฆ่าสัตว์ลัก ของต่าน บ่เหล้นจู๊ บ่จุร่ายหลอกลวงไผ บ่ดื่มกิ๋นสุราเมรัยเต่าแต่กระตำกั๋มอันดีเป็นการสรุปจนจบเรื่องเทศน์ฯ

2. เนื้อหาของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก

เรื่องมาลัยโผดโลกเป็นเรื่องราวที่กล่าวถึงพระเถระชื่อพระมาลัย อาศัยอยู่ที่บ้านกัมโพชโรหณชนบท เป็นผู้มีฤทธิ์และญาณอันสูงสุดสามารถเดินทางไปยังเทวโลกและยมโลกได้ พระมาลัยได้นำเรื่องราวความสุขในสวรรค์และความทุกข์ในนรกมาแจ้งแก่มนุษย์ เกี่ยวกับเรื่องกฎแห่งกรรม โดยเฉพาะเรื่องราวในนรก แบ่งเป็นขุมใหญ่และขุมย่อยคือ นรกขุมใหญ่ 8 ขุม มีชื่อว่า สัญชีวนรก กาฬสุตานรก สังฆาตนรก โรรุวนรก มหาโรรุวนรก ตาปนนรก มหาตาปนนรก อเวจีนรก มีบริวารนรกทิศละ 4 ขุม มีขุมเล็กอีก 10 ขุม นอกจากมีนรกขุมใหญ่ๆแล้วยังมีนรกชั้นนอกอีก 10 ขุม สภาพการณ์ในนรกคือเป็นที่เสวยกรรมของผู้ทำบาปทำชั่ว มีการทรมานที่น่ากลัวหลากหลายรูปแบบ บรรดาสัตว์นรกต้องทนทุกขเวทนาเป็นช่วงเวลายาวนาน ส่วนภาคที่พระมาลัยไปสวรรค์เพื่อจะไปถวายดอกบัวบูชาพระเกตแก้วจุฬามณี และได้พบพระศรีอาริยเมตไตรย ผู้ที่จะมาเป็นพระพุทธเจ้าองค์ต่อไป ท่านฝากพระมาลัยมาเผยแผ่ว่า หากใครอยากพบพระพุทธเจ้าองค์ต่อไป ต้องหมั่นทำบุญทำทานรักษาศีลภาวนาและเป็นคนดีไม่ทำชั่วมีจิตใจบริสุทธิ์ หรือจะฟังธรรมเวสสันดรชาดกทั้ง 13 กัณฑ์จบภายในวันเดียวก็สามารถได้ไปเสวยสุขบนสวรรค์และได้พบพระพุทธเจ้าศรีอาริยเมตไตรยใน

อนาคตกาลได้ พระมาลัยได้นำเรื่องราวจากนรกและสวรรค์มาบอกเล่าชาวบ้าน เพื่อให้หมั่นทำความดีอยู่ในศีลในธรรม

5.1.3 หลักพุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก

1. หลักพุทธจริยศาสตร์ระดับต้น

ในเนื้อเรื่องกล่าวถึงผลของการทำชั่วว่าจะได้รับผลกรรม ต้องถูกลงโทษในนรกขุมต่างๆ น่ากลัว แสนจะทุกข์ทรมานเป็นเวลานานมาก ถ้าไม่ยาอกตกนรกให้ ประพฤติในครองศีล 5 เป็นหลักหรือปฏิบัติต่อบุคคลรอบตัว ตามหลักธรรม ทิศ ทั้ง 6 ในเรื่องพระมาลัย กล่าวย้ำถึงหลักธรรมเรื่องการรักษาศีล 5 ไว้ชัดเจนกว่า การกล่าวถึงหลักธรรม ทิศทั้ง 6

2. หลักพุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง

สาระของพุทธจริยศาสตร์ระดับนี้ คือ หลักศีล 8 และหลักอกุศลกรรมบท 10 นั้น เนื่องจากหลักศีล 5 กับ ศีล 8 นั้นมีความซ้ำซ้อนกัน และซ้ำซ้อนกัยหลักอกุศลกรรมบทด้วย ถ้าจะนับเรื่องข้อปฏิบัติที่คาบเกี่ยวกับศีล 5 ก็นับว่า ในเรื่องพระมาลัยก็สอนในหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับกลางด้วย แต่เมื่อดูปัจจัยแวดล้อมแล้ว ข้อธรรมต่างๆ นั้นเหมือนเจตนาของผู้แต่งเรื่องพระมาลัย จงใจจะสอนชาวบ้านให้เกรงกลัวต่อบาป เพื่อให้สังคมสงบสุข เป็นการสอนเพื่อให้คนอยู่ร่วมกันโดยสันติ ซึ่งพุทธจริยศาสตร์ระดับต้น ก็เพียงพอแล้ว

3. หลักพุทธจริยศาสตร์ระดับสูง

เมื่อพิจารณาเนื้อหาของ พระธรรมเทศนา เรื่อง “มาลัยโผดโลก” พบว่า ไม่ได้มุ่งเน้นที่จะสอนเรื่องหลักจริยศาสตร์ระดับสูง เรื่อง มรรค มีองค์ 8 อาจมีบางหัวข้อที่พอจะเข้าประเด็นของมรรคแปดได้บ้าง แต่ก็นับเป็นการสอนในส่วนของศีลมากกว่า และหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับสูงมุ่งสอนให้ผู้ที่แน่วแน่จะเข้าสู่นิพพาน ซึ่งเรื่องมาลัยโผดโลก มุ่งที่จะสอนให้ชาวพุทธอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขตามประสาคนธรรมดาทั่วไป มากกว่าจะเน้นการปฏิบัติเพื่อมุ่งโลกุตตระ

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์และมหาวิทยาลัยสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบนควรทำหลักสูตรการเทศนาธรรมพื้นเมืองเหนือโดยเฉพาะทั้งแบบจารีตและแบบปฏิภารโวหารทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติสำหรับสอนพระสามเณรซึ่งในปัจจุบันหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรมและมหาวิทยาลัยสงฆ์ไม่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์โดยเฉพาะบทบาทด้านการเผยแผ่พุทธธรรม

2. คณะสงฆ์ควรจัดตั้งชมรมพระนักเทศน์เพื่อรวบรวมพระนักเทศนาในแต่ละพื้นที่ในภาคเหนือให้เป็นกลุ่มก้อนอันเดียวกันกำหนดกติกาและข้อปฏิบัติร่วมกันและทำการจัดอบรมพระนักเทศน์รุ่นใหม่ๆ ให้สามารถเทศนาธรรมพื้นเมืองเหนือได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเหนือ เรื่องมาลัยโผดโลก ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรที่จะศึกษาประเด็นที่น่าสนใจเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

1. ควรมีการศึกษาปริวรรตคัมภีร์ใบลานล้านนาที่มีความสำคัญเพื่อนำความองค์ความรู้และภูมิปัญญามาประยุกต์ต่อยอดใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและเผยแพร่ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษามากยิ่งขึ้น

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ ในหัวข้อเกี่ยวกับคัมภีร์เทศน์เรื่องเดียวกัน ระหว่างในล้านนากับพื้นที่อื่น นอกวัฒนธรรมล้านนา ในประเด็นที่เป็นประโยชน์ เช่น ผลที่เกิดขึ้นจากคำสอน ความเชื่อที่ต่อเนื่องจากคำสอน สถานะของวรรณกรรมคำสอนในปัจจุบัน

3. ควรมีการศึกษาองค์ความรู้หลักธรรมอันเนื่องมาจากคัมภีร์ที่ใช้ในการเทศนาธรรมในวาระโอกาสต่างๆ กับอิทธิพลของคำสอนที่มีต่อวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณีทางภาคเหนือในปัจจุบัน

4. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร ควรมีแหล่งเนื้อหาที่ใช้เป็นข้อมูลวิจัยในจำนวนที่มากพอทั้งในแง่ เนื้อหาหลก และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

5. การตั้งชื่อหัวข้อวิจัย ต้องมีความชัดเจน อ่านแล้วเข้าใจประเด็นที่ศึกษาทันที แม้จะเป็นผู้ที่ไม่มีความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อ

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือ

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2558). *องค์ความรู้เรื่องการเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก.* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สานักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ,

กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร. (2539). *วรรณกรรมสมัยธนบุรี เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมศิลปากร.

เกษม บุญศรี. (2507). *มูลเหตุที่นิยมเทศน์มหาชาติกัณฑ์ชูชกต่างสำนวน.* ธนบุรี: โรงพิมพ์ประยุรวงศ์.

กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2522). วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ขุนวิจิตรมาตรา. (2515). *สิ่งที่คิดเห็นในเรื่องคาวี.* พระนคร: โรงพิมพ์สาสน์สวรรค์.

ชัชวาล เพ่งวรรธนะ. (2554). *สวรรค์มีจริง.* นนทบุรี: ธิงค์บียอนด์บุ๊คส์.

ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. (2546). ตุง มรดกแผ่นดินล้านนา. กรุงเทพฯ: ที เจ เจ

เด่นดาว ศิลปานนท์. (2553). *แกะรอยพระมาลัย.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มิวเซียมเพลส.

เดือน คำดี. (2534). *พุทธปรัชญา.* กรุงเทพฯ: โอเอสพริ้นติ้งค์เฮาส์.

ศิราพร ณ.ถลาง. (2548). *ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนานนิทานพื้นบ้าน.* กรุงเทพฯ: ศิลปากร.

นิยะดา เหล่าสุนทร. (2538). *ไตรภูมิพระร่วงการศึกษา.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แม่คำผาง.

บุญมี เมธางกูร และสมพร ศรีวราทิตย์. *(2529). คู่มือการศึกษาพระอภิธรรมัตถสังคหะ ปริเฉทที่ 8 ปัจจัยสังคหะวิภาค.*กรุงเทพฯ: สำนักงานอภิธรรมมูลนิธิโรงพิมพ์สุทธิสารการพิมพ์.

บุญยงค์ เกศเทศ. (2536). แลลอดวรรณกรรมไทย.กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2544). พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัย ไตรภูมิกถาฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.

เปลื้อง ณ นคร. (2510). *ประวัติวรรณคดีสำหรับนักศึกษา.* พระนคร: ไทยวัฒนาพานิชย์,

พร รัตนสุวรรณ. (2539). *นรก – สวรรค์ (ภาคสวรรค์).* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วิญญาณ,. มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ).มปป. อธิบายหลักธรรมตามหมวดจาก นวโกวาท. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา

พระธรรมกิตติวงศ์ ทองดี สุรเตโช. (2550). *เทศน์: การเผยแผ่ที่สำคัญศักดิ์สิทธิ์.* สำนักพิมพ์เลี่ยงเชียง.

พระธรรมธีรราชมหามุนี โชดก ญาณสิทฺธิเถร (ป.ธ. 9). (2553). *พระมาลัยลงไปโปรดสัตว์นรก.* พิมพ์ครั้งที่ 6 นนทบุรี: สำนักพิมพ์สัมปชัญญะ.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). *(*2538). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

_____. *(*2545). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาวิทยาลัย.

_____.(2546). *นรก – สวรรค์ในพระไตรปิฎก.* กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์สวย.

_____. *พจนานุกรมศัพท์พุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.* (2546). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาวิทยาลัย.

_____. *(*2541). *พุทธธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระนคร ปญฺญาวชิโร (ปรังฤทธิ์). (2557). *วิถีเทศน์ในล้านนา*. เชียงใหม่: หจก. ซีเอ็มมีเดีย.

พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร). (2543). *โลกทีปนี.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.

พระยาอุปกิตศิลปสาร. (2521). *เรื่องไขภาษา.* ในแบบเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ สำนักพิมพ์องค์การค้าคุรุสภา หน้า 248

พระราชวรมุนี (ป.อ. ปยุตฺโต). (2526). *ไตรภูมิพระร่วง: อิทธิพลต่อสังคมไทย.* กรุงเทพฯ: แสงรุ้งการพิมพ์.

พระสิริมังคลาจารย์. (2548). *จักวาลทีปนี*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักหอสมุดแห่งชาติกรมศิลปากร,

พิพัฒน์ คงประเสริฐ. *(*2552). *วรรณคดีบาลี.* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์. (2550). ภูมิปัญญาไทยกับการพัฒนาการศึกษา. พิษณุโลก: บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยานเรศวร.

มณี พยอมยงค์. (2537).*ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย.* เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์.

มณี พยอมยงค์ และศิริรัตน์ อาศนะ. (2538). *เครื่องสักการะในล้านนาไทย.* เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์.

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. (2553). *ล้านนาศึกษา.* เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย,

มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย. (2542). *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ* เล่มที่ 6 กรุงเทพฯ: ธนาคารไทยพานิชย์.

ยุพิน เข็มมุกด์. (2557). *ฮอมผญาล้านนา 30 มจร. วิทยาเขตเชียงใหม่*. เชียงใหม่: ทรีโอแอดเวอร์ไทซิ่งแอนมีเดีย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2544). *พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัย ไตรภูมิกถาฉบับราชบัณฑิตยสถาน.* กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์.

ราชบัณฑิตยสถาน.(2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2542*.กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพลับพลิเคชั่น.

สมหมาย เปรมจิต.(2521). *คัมภีร์ใบลานและประเพณีตั้งธรรมในภาคเหนือ พุทธศาสนาในล้านนาไทย.*เชียงใหม่: ทิพย์เนตรการพิมพ์.

สายใจ อินทรัมพรรย์.(2528). *วรรณกรรมในสมัยอยุธยาตอนปลาย.* กรุงเทพฯ: ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

สิงฆะ วรรณสัย.(2523). *ปริทัศน์วรรณคดีล้านนา*, เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุชีพ ปุญญานุภาพ.(2537). *ประวัติศาสตร์ศาสนา.* กรุงเทพฯ: อักษรวิทยา.

สุภาพร มากแจ้ง.(2524). *พระมาลัยกลอนสวด (สำนวนวัดศีรษะกระบือ) การตรวจสอบชำระและการศึกษาเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรม วิทยาลัยครูธนบุรี.

สุภาพรรณ ณ บางช้าง.(2537). *วรรณกรรมโลกศาสตร์ในพุทธศาสนาเถรวาท* .ในเอกสารประกอบการประชุมเชิงวิชาการ บัณฑิตศึกษา จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

_____.(2543). *ไตรภูมิพระร่วง หรือไตรภูมิกถา*. พระราชนิพนธ์ใน พระมหาธรรมราชาที่ 1 (พญาลิไท). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จักรานุกูลการพิมพ์.

_____.(2509). *ไตรภูมิพระร่วงของพระญาลิไทย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คลังวิทยา.

_____.(2537). *นรก-สวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่.* กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

_____.(2526). *ประวัติวรรณคดีบาลีในอินเดียและลังกา.*กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แสง จันทร์งาม. (2545) *พุทธศาสนวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บริษัทสร้างสรรค์บุ๊คส์ จำกัด.

อุดม รุ่งเรืองศรี. (2540). *วรรณกรรมชาดกที่มีลักษณะเป็นล้านนา.* หนังสือวรรณกรรมพุทธศาสนาในล้านนาในพรรณเพ็ญ เครือไทย (บ.ก.) เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

_____.(2544).*วรรณกรรมล้านนา.* ปรับปรุงครั้งที่ 3 เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

_____.(2547). *พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง.* ปรับปรุงครั้งที่1เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

2) บทความในหนังสือ / เอกสารประกอบการบรรยาย / คัมภีร์ธรรมและพับสา

ฉลาดชาย รมิตานนท์. *ความเชื่อทางศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อทางวิทยาศาสตร์และภูมิปัญญาชาวบ้าน*, เอกสารประชุมทางวิชาการ *เรื่องความเชื่อและพิธีกรรม: ภูมิปัญญาชาวบ้านไทย* -ไท, เชียงใหม่: วิทยาลัยครูเชียงใหม่.

ฉัตรยุพา สวัสดิพงษ์ และอุดม รุ่งเรืองศรี.(2527). *วรรณกรรมลายลักษณ์ล้านนา*. เอกสารประกอบนิทรรศการวรรณกรรมล้านนา. คณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ.

ทรงศักดิ์ ปรางวัฒนากุล.(2527). *แนะนำวรรณกรรมท้องถิ่นล้านนา*. ในรายงานสัมมนาทางวิชาการวรรณกรรมล้านนาเล่ม 1. กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์.

บุญคิด วัชรศาสตร์. (มปป.) *คัมภีร์ธรรมลานเทียมเรื่อง มาลัยโผดโลก.* เชียงใหม่: ธาราทองการพิมพ์,

บำเพ็ญ ระวิน.(2537). *บทความเรื่องข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องพุทธ*. ในเอกสารล้านนา ณ. วัดสวนดอก.

พระครูกิตติพัฒนานุยุต (อธิวัฒน์ ดวงดี).(2553). *บทวิจารณ์หนังสือแกะรอยพระมาลัย*. สาขาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: มิวเซี่ยมเพรส.

พระมหาสกุล มหาวีโร (ส.วีรกุล). (มปป.) คัมภีร์ธรรมลานเทียมเรื่อง พระมาลัยไปสวรรค์. เชียงใหม่: ธาราทองการพิมพ์,

พระอธิการพันธ์ ธมฺมทีโป (โกศิริ).*(2564). การศึกษากฎแห่งกรรมที่ปรากฏในพระมาลัย*. การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 7 *วิถีพุทธ วิถีชุมชน รากฐานชีวทัศน์เชิงสังคมล้านนาในสังคมวิถีใหม่*. วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

รัชชัย ขยันทำ, 2018) *พุทธจริยศาสตร์: พันธสัญญาที่บุคคลพึงกระทำต่อกันในทิศ 6*. วารสารปรัชญาปริทัศน์, 23(1) 2018: (มกราคม-มิถุนายน

เรณู อรรฐาเมศร์.(ม.ป.ป.) *เอกสารการบรรยายเรื่องโลกทัศน์ต่อชีวิตนี้สู่ภพหน้าของชาวล้านนา (ล.ด. อานิสงส์ล้างคาบ* วัดดอกเอื้อง.

ลิปิกร มาแก้ว.(ม.ป.ป.). *ประเพณีและวัฒนธรรมล้านนา*, หลักสูตรทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาคพายัพ เชียงใหม่.

สุนทร คำยอด.(2553). *ตุงและการใช้ตุงในเทศกาลสงกรานต์ของชาวล้านนา.*วารสารแม่โจ้ปริทัศน์, มีนาคม- เมษายน 2553

สุภาพรรณ ณ บางช้าง.*(2527). วรรณกรรมเกี่ยวกับโลกศาสตร์และสุภาษิตพระร่วง*. เอกสารประกอบการประชุมเชิงวิชาการ, ภาควิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

อินสม ไชยชมพู. (มปป.). คัมภีร์ธรรมลานกระดาษเรื่อง มาลัยโผดโลก. ลำพูน: ร้านภิญโญ, มปพ.

3) ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์

จักรพรรณ วงศ์พรพวัณ.(2560). *ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาปัญญาตามแนวพุทธจริยศาสตร์ของสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดขอนแก่น*. ทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

ชฎาลักษณ์ สรรพานิช.(2524). *พระมาลัย การศึกษาเชิงวิเคราะห์*. วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาจารึกภาษาไทย ภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชนิดา เรืองจรูญ.(2546). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องมาลัยสูตร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ธัญญา สังขพันธานนท์. (2529). *ลักษณะวิวัฒนาการของการวิจารณ์วรรณกรรมในประเทศไทยในรอบหนึ่งทศวรรษ (พ.ศ.2419-2519).* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.

พระครูโสภณปริยัตยาทร (เชื่อม ชินวโส).*(2542). การศึกษาวิเคราะห์ความคิดเรื่องจักรวาลวิทยาในพุทธปรัชญาเถรเวท*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสนามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระนคร ปณฺญาวชิโร (ปรังฤทธิ์).(2550). *การศึกษารูปแบบการเทศนาธรรมในล้านนา*.วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระมหาประยงค์ จันทร์แดง.(2541) *ศึกษาเปรียบเทียบสถานภาพของเทวดาในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎกกับคัมภีร์พระเวทและความเชื่อต่อเทวดาในสังคมไทยปัจจุบัน*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต,บัณฑิตมหาวิทยาลัยมหิดล.

พระมหาสมจินต์(วันจันทร์).(2533). *การศึกษานรกและสวรรค์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระมหาอรรถพงษ์ สิริโสภโณ.(2563) *การพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพุทธจริยศาสตร์ ในตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม* หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย.มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระมหาอุไร อาตาปโก (มั่งมี).(2540). *การศึกษาวิเคราะห์เรื่องโลกในทัศนะของพระพุทะศาสนาฝ่ายเถรวาท.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสมุห์อดิเรก อาทิจฺจพโล (โลกะนัง).(2561). *พุทธจริยศาสตร์ที่ประยุกต์ใช้กับมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น*. ดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พินิจ สุขสถิต.(2537). *การศึกษาวิเคราะห์เรื่องเทวดาชั้นฉกามาพจรในพระไตรปิฎก*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พูนชัย ปันธิยะ.(2559). *คัมภีร์พุทธศาสนาท้องถิ่นในการส่งเสริมวิถีชีวิต*. สาระนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา.

อติเทพ วงศ์ทอง.(2548). *ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและคุณค่าคัมภีร์ไตรภูมิฉบับล้านนา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

4) บทความในวารสาร

กัญญา ศาสตรา, จรัส ลีกา, พระสมบัติ ฐิตญาโณ, พระมหาอรรถพงษ์ ศรีระวงษ์ และคณะ (2562). การศึกษาวิเคราะห์ศีล 5 ในทัศนะพุทธจริยศาสตร์. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น,*6 (4), 10 – 12, 2562.

ปัญญา เสนาเวียง.(2565).การตีความเชิงวิเคราะห์หลักปรัชญาในวรรณกรรมพระมาลัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏ. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*. มหาสารคาม, 22 (1), 1-3.

พระสุรัส สุรปณฺโญ, วิโรจน์ วิชัย, พูนชัย ปันธิยะ และคณะ(2561). วิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องนรกสวรรค์ที่ปรากฏในคัมภีร์มาลัยโผดโลกของล้านนา. *ปณิธาน : วารสารวิชาการด้านปรัชญาและศาสนา*, 14 (2), 7-12.

ภัครพล แสงเงิน.(2563). หนังสือมาลัยสูตรเอกสารจากสำนักศิลปะและวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, *วารสารอักษราพิบูล*, 3 (1), 1-6.

สำเนียง ยอดคีรี.(2560). จริยศาสตร์,จริยธรรมและคุณธรรมตามแนวความคิดของนักปรัชญา. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*, 22 (2), 7 – 12.

5) เอกสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

ชมพูนุท เมฆเมืองทอง. (2559). เอกสารประกอบการสอนวรรณกรรมวิจารย์ 23 มกราคม 2559 ใน https://chomphunuth.wordpress.com/wp-content/uploads/2020/01

บ้านจอมยุทธ. (มปป.) หลักพุทธจริยศาสตร์. ใน https://www.baanjomyut.com/library_3/extension-2/ethics/03_7.html

พนมกร นันติ.(2566). *ประเพณีการเทศน์มหาชาติ.* 23 ตุลาคม ใน *http://chainaiji.blogspor. http://talk.mthai.com/topic/388285.http://images.konweang101.mutipy.m*

เฉลิมศักดิ์ เย็นสำราญ.(2566). *ใน.ipi Ycontent.com/attachachmentt.*

พระมหาภาคภูมิ สีลานนฺโท. (2016). *มรรค มีองค์ 8* (13 สิงหาคม 2016) จาก https://www.facebook.com/MahaParkpoom/posts/

มหาบาลีวิชชาลัย (มปป) จาก www.mahapali.com

วัดโมลีโลกยาราม. (2019). *ตำรากวีนิพนธ์ บทที่ ๑ ว่าด้วยร่าย.* 21/04/2019 จาก https://www.watmoli.com/poetry/201/

วิทยา ผิวงาม (มมป.) *ร้อยกรองไทย*. จาก https://www.baanjomyut.com/library_2/thai_poetry/06.html

สำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2562). *ศีล 5 และความเชื่อ.*16 พฤษภาคม 2562 จาก https://www.thaihealth.or.th/?p=230733

สำนักงานจังหวัดพะเยา. (มปป).*ฮีตประเพณีเดือนสิบสองเป็ง*. ใน www.phayao.go.th.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง. (2563). ประเพณีตาน (ทาน) ขันข้าว, วันที่ 25 มี.ค. .ใน https://www.mculture.go.th/lampang/ewt_news.?nid=2241&filename=index

2. ภาษาอังกฤษ

Book :

Fine Arts Department. *(*2005). *Cakkavaladipani by Phra Sirimangalacariya*. 2nd edition. Bangkok: Nation Library of Fine Arts Department.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

คัมภีร์ธรรม ใบลานเทียม เรื่อง มาลัยโผดโลก

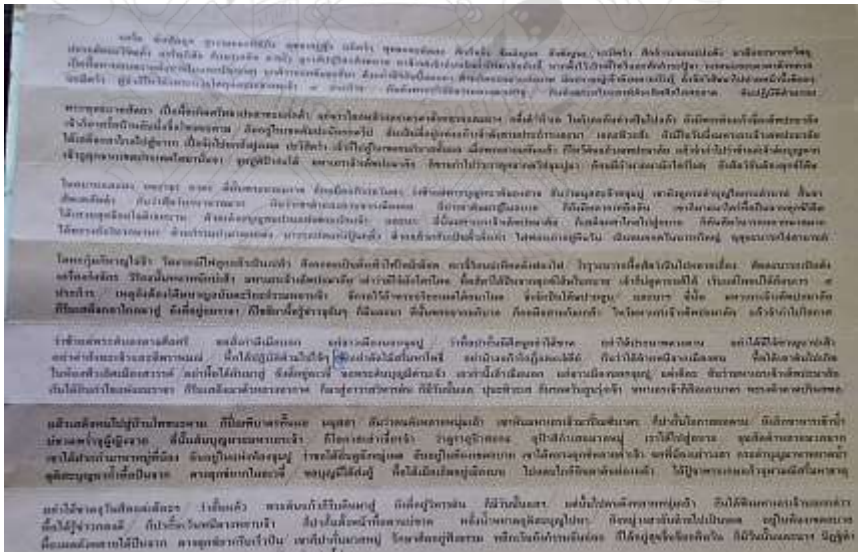
สำนวนของ อินสม ไชยชมพู

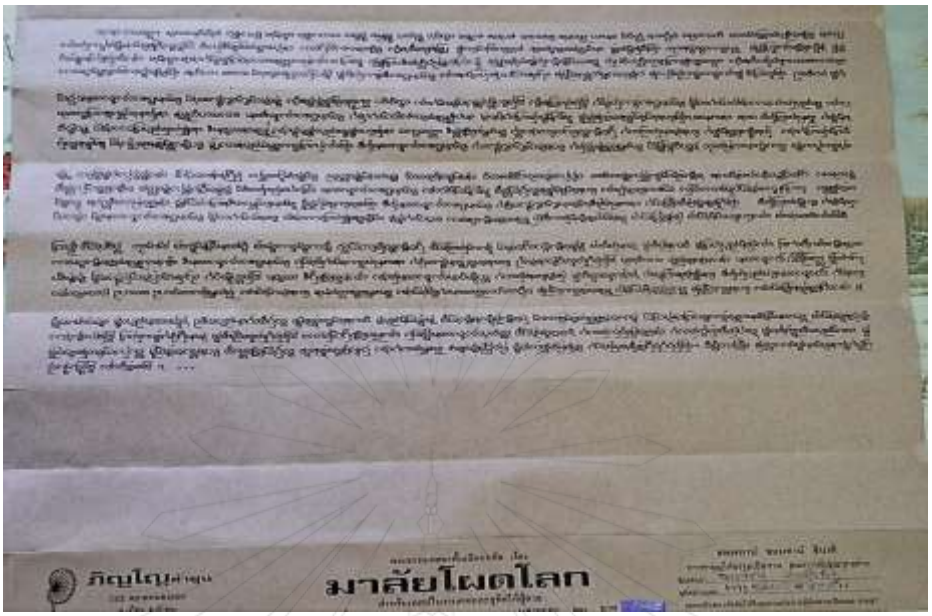
นายอินสม ไชยชมพู ผู้เผยแพร่

ปกลานเทียม พิมพ์บทสวดลงบนกระดาษแล้วพับให้เป็นขนาดคล้ายใบลาน

ลานเทียม ทำจากกระดาษ เมื่อคลี่ออกมาจะเป็นบทเทศน์ภาษาไทย

บทเทศน์ อักษรล้านนา ที่น่าจะคัดลอกสืบมาจากคัมภีร์ใบลานที่ใช้มาแต่โบราณ

เนื้อหาคัมภีร์ธรรม ใบลานเทียม เรื่อง มาลัยโผดโลก

ฉบับอินสม ไชยชมพู ร้านภิญโญ ตลาดหนองดอก จ. ลำพูน

หน้า 1 นโม ตสฺสฺตฺถุฯ สุระณะมะหินิยัง พุทธเสฏฐัง นมิตว่ำ พุทธะคะตัสสะ สักกัจจั้ง ธัมมัญจะ สังฆัญจะนะมิตว่ำ สักก่ำระจะนะปะตัง มาลัยยะนามะวัตถุ ปะระมัตถะวิจิตตั้ง อารัพภิสัง สัมมาเสติฯ

สาธโว ดูราสัปปุริสะตังหลาย อาจ่ำรย์เจ้าต๋นแป๋งก่ำปีร์มาลัยอันนี้ หากตั้งไว้ตี้ไหว้และสักการะปู๋จา แก่คนและเตวดาตังหลาย เปื่อหื้อหายอนตรายตังปายในและปายนอก ตุกด้าวขอกขันธะสีมา ด้วยก่ำปีร์อันนี้และนา ต๋ามอัตถะกถา แห่งบาทนักปราชญ์เจ้าตังหลายเปิงรู้ ดั่งจักวิสัชนาไปปายหน้านี้เต๊อะฯ นะมิตว่ำ ผู้ข้าก็ไหว้ยังพระนวะโลกุตตะระธรรมเจ้าเก้าประก่ำร กับตังพระปริยัติธรรมดวงผาเสริฐ กับตังพระอริยะสงฆ์ต๋นเลิศศีลใสสะอาด ต๋นปฏิบัติต๋ามรอยพระพุทธบาทสัตถา เปื่อหื้อเกิดศรัทธาปะสาทะแก่กล้า แก่จาวโลกหล้าและเตวดา ตังหลายและนาฯ

หน้า 2 อตี๋เต๋ ก่ำเล ในก่ำละอันล่วงป๋นไปแล้ว ยังมีพระต๋นแก้วจื่อเต้พปะมาลัย เจ้าก็อาศรั๋ยบ้านอันนึ่งจื่อโพจนะคาม อันอยู่ในตัมปะนัยยะตวีป อันเป๋นตี่อยู่แห่งแก้วเจ้าตังสาม ประก่ำรและนา เอกะทิวะสัง ยังมีในวันนึ่งมหาเถรเจ้าเตพปะมาลัยได้เสด็จกลาไกลไปสู่นารก เปื่อจักไปยกยังฝูงเผต ปะวิสิต๋วา เจ้าก็ไปสู่ในเขตยมภิบาลหั้นแล เมื่อพระยายมหันแล้ว ก็ไหว้ต๋นแก้วเตพปะมาลัยแล้วจ่ำกำไปว่าข้าแด่เจ้าต๋นบุญมาก เจ้ากูลุกจากเขตประเทศใดมานั่นจา จุมปูติป๋ากะโต๋ มหาเถรเจ้า

เต้พปะมาลัย ก็ขานกำไปว่า เราลุกจากตวีปจุมปูมา ย้อนมีกำผาถนามักใคร่โผด ยังสัตว์อันต้องตุกข์โตษในอบายแลนา

หน้า 3 ยมราจา อาหะ ตี่นั้นพระยายมราช ก็ยอมืออภิวาทวันตา ว่าข้าแด่พระบุญหนาต่นองอาจ อันว่า มนุสจ้าดจุมปู เขายังดูกระตำบุญรือกระตำบาป อั้นจา สัพเพสัตต่ำ อันว่าสัตว์นานามวลมาก กันว่าเขาต่ายละคาบจากเมืองคน ก็ปาเอาต่นมาสู่ในอบาย ก็ยังมีหลายเหลือล้น เขาก็ผาถนาใคร่หื้อปืนจากตุ่กข์โต๊ษ ได้เสวยสุขจ้อยโจติเจยบาน ด้วยเต่จะบุญสมปานแห่งพระเป่นเจ้า และนา ตี่นั้นมหาเถรเจ้าเต้พปะมาลัย ก็เสด็จกลาไกลไปสู่อบาย ก็หันสัตว์นารกหลายมวลมาก ได้ทะรงวิบากนานา ต่ามก่รรมปามาตกแต่ง นารกแปดแห่งปู่นกลั่ว ต่ายแล้วกลับเป่นตั่วดั่งเก่า ไฟฟองเอ่าอยู่คืนวันเป่นหมอกควันนารกใหญ่ อุสุตะนารก ใจ่สามานย์

หน้า 4 โลหะกุ่มภี หาญใจ่จ๊า วีตะระณี ไฟลุกกล้าเป่นเปล่ว สังคะตะ เป่นดั่งเหวไฟไหม้เดือด อเวจี่ ร้อนบ่เหือดดั่งไฟฟองไฟ โรรุวะนารก หื้อสัตว์เป่นไปหลายเยื่อง สัตตะนารก เป่นดั่งเครื่องก่งจักร วิระยะ นั้นหนาหนักบ่เส้า มหาเถรเจ้าเต้พปะมาลัย เต่าว่ามีใจ่มักใครโผด หื้อสัตว์ได้ปืนจากตุ๊กโต๊ษ ในอบาย เจ้าก็บ่ดูดายแต็ใส้ เว้นแต่โผดบ่ได้ย้อนเวร 5 ประก่าร เหตุยังต้องโต๊ษหาญอนันตะริยะก่รรมหยาบจ๊า จักรอไว้ถ้าพระอริยเมตตไต่ยมาโผด จิ่งจักปืนโต๊ษปายลูน และนาฯ ตี่นั้น มหาเถรเจ้าเต้พปะมาลัย ก็รีบเสด็จกลาไกลมาสู่ ยังตี่อยู่ยมราจา ก็ไขขียาหื้อรู้ข่าวจุอันๆ ก็มีและนา ตี่นั้นพระยายมภิบาล ก็ยอมือสานก้มเกล้า ไหว้มหาเถรเจ้าเต้พปะมาลัย แล้วจ่ากำไปโอกาส

หน้า 5 ข้าแด่พระต่นองอาจศีลศรี ขอสั่งกำดีเมือบอก แก่จาวเมืองนอกจุมปู ว่าหื้อปากั่นมีศีลจูอย่าได้ขาด อย่าได้ประมาทตางตาน อย่าได้มีใจ่หาญบาปเส้า อย่าด่าสังฆะเจ้าและจีพราหมณ์ หื้อได้ปฏิบัติต่ามไจ้ๆ อย่าตัดไม้สรี่มหาโพธิ์ อย่าม้างแก้วโกฏิและเจ่ดีย์ กันว่าได้ต่ายหนีจากเมืองคน หื้อเอาต่นไปเกิดในจั้นฟ้าเลิศเมืองสวรรค์ อย่าหื้อได้ผันมาสู่ ยังตี่อยู่อเวจี่ ขอต่นบุญมีต่านเจ้า เอากำนี้เล้าเมือบอก แกจาวเมืองนอกจุมปู แด่เต๊อะ อันว่ามหาเถรเจ้าเต้พปะมาลัย กันได้ยินคำไขแห่ง ยมราจา ก็รีบเสด็จมาด้วยลวงอากาศ ก็มาสู่อาวาสต่น ก็มีวันนั้นแล ปุนะทิวะเส กันรอดวันวันลูนรุ่งเจ๊า มหาเถรเจ้าก็ถือเอาบาตร ทะรงผ้าคาดปริมลฑล

หน้า 6 แล้วเสด็จหนไปสู่บ้านโพชนะคาม ก็ปิ่ณฑิบาตรหั้นแล มนุสสาอันว่าคนตังหลายหนุ่มเถ้า เขาหันมหาเถรเจ้ามาปิ่ณฑิบาตร ก็ปากั่นโอกาสยอตาน ยังภิกขาหารเข้าน้ำ บ่ขาดพร่ำจุผู้ญิงจาย ตี้นั้นต่นบุญผายมหาเถรเจ้า ก็โอกาสเล่าเจี่ยรจ่า ว่าดูราอุป่าสะกะ อุป่าสิก่าเฮยมวลหมู่เราได้ไปสู่อบาย จุมสัตต่ำหลายมวลมาก เขาได้ฝากกำมาหาหมู่พี่น้อง อันอยู่ในห้องจุมปู ว่าขอได้อิ่นดูยังหมู่เผตอันอยู่ในห้องเขตอบาย เขาได้ทะรงตุกข์หลายค่ำเจ๊า ขอพี่น้องเผ่าวงสา กระตำบุญมาหาหยาดน้ำ อุติสะบุญมาก๊ำหื้อปืนจาก ตางตุกข์ยากในอเวจี่ ขอบุญมีส่งยู้ หื้อได้เมือเกิดอยู่เมืองบนไปแตบใกล้อินตาต่นผ่องแผ้ว ได้ปู่จาพระเกษแก้วจุฬามณี สรี่มหาธาตุ อย่าได้ขาดจุวันศีลแด่เต๊อะฯ

หน้า 7 ว่าอั้นแล้ว พระต๋นแก้วก็รีบคืนสู่ ยังตี่อยู่วิหารต๋น ก็มีวันนั้นแลฯ แต่นั้นไปคนตังหลายหนุ่มเถ้าบอกกล่าว หื้อได้รู้ข่าวกองดี ก็ปากั๋นเว้นหนีตางหยาบจ๊า ก็ปากั๋นตั้งหน้าหื้อตานบ่ขาดหลั่งน้ำหยาดอุติสะบุญไปหา ยังหมู่วงษาอันต๋ายไปเป๋นเผต อยู่ในห้องเขตอบาย หื้อเผตตังหลายได้ป๋นจากตางตุ๊กข์ยากรีบเร็วปัน เขาก็ปากั๋นมวลหมู่ รักษาศีลอยู่ฟังธรรม หลีกเว้นยังก๋รรมอันถ่อย ก็ได้อยู่สุขจื่นจ๊อยคืนวัน ก็มีวันนั้นและนา นิฏฐิต๋า ขียาอันกล่าวยังมาลัยจาดก ก็บังคมสมเร็จ เสร็จแล้วเต้านี้ก่อนแลฯ...

คัมภีร์ธรรม ใบลานเทียม เรื่อง มาลัยโผดโลก

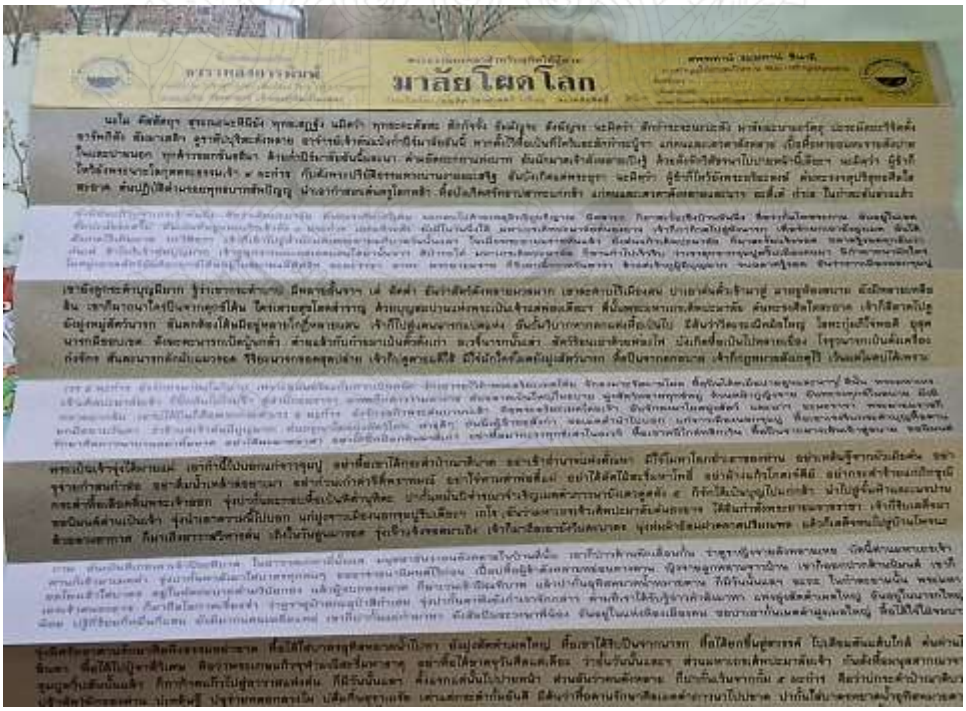
สำนวนของ บุญคิด วัชรศาสตร์

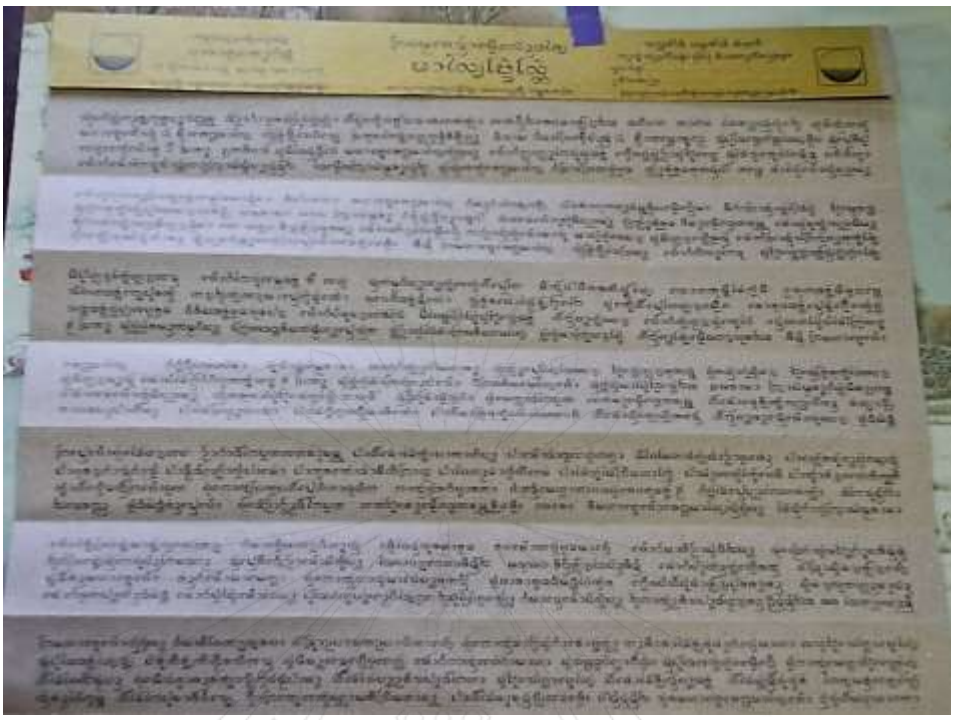
นายอินสม ไชยชมพู ผู้เผยแพร่

ปกลานเทียม พิมพ์บทสวดลงบนกระดาษแล้วพับให้เป็นขนาดคล้ายใบลาน

ลานเทียม ทำจากกระดาษ เมื่อคลี่ออกมาจะเป็นบทเทศน์ภาษาไทย

บทเทศน์ อักษรล้านนา ที่น่าจะคัดลอกสืบมาจากคัมภีร์ใบลานที่ใช้มาแต่โบราณ

เนื้อหาคัมภีร์ธรรม ใบลานเทียม เรื่อง มาลัยโผดโลก

ฉบับบุญคิด วัชรศาสตร์ ธาราทองการพิมพ์ ถ. ราชดำเนิน อ. เมือง จ. เชียงใหม่

หน้า 1 นะโม ตัสสัตถุฯ สุระณะมะหินิยัง พุทธเสฏฐัง นมิตว๋า พุทธะคะตัสสะ สักกัจจั๋ง ธัมมัญจะ

สังฆัญจะนะมิตว๋า สักก๋าระจะนะปะตัง มาลัยยะนามะวัตถุ ปะระมัตถะวิจิตตั๋ง อารัพภิสังสัมมาเสติฯ

ดูราสัปปุริสะตังหลาย อาจ๋ารย์เจ้าต๋นแป่งก๋ำปีร์มาลัยอันนี้ หากตั้งไว้หื่อเป๋นที่ไหว้และสักก๋าระปู๋จา แก่คนและเตวดาตังหลาย เปื้อหื้อหายอนทะรายตังปายในและปายนอก ทุกด้าวขอกขันธสีมา ด้วยก๋ำปีร์มาลัยอันนี้และนา ต๋ามอัตะกถาแห่งบาท อันนักผาดเจ้าตังหลายเปิงรู้ ด้วยดั่งจักวิสัชจนาไปปายหน้านี้เต๊อะฯ นะมิตว๋า ผู้ข้าก็ไหว้ยังพระนวะโลกุตตระธรรมเจ้า 9 ผะก๋าร กับตังพระปริยัติธรรมดวงบานงามผะเสริฐ อันบังเกิดแก่พระอุรา นะมิตว๋า ผู้ข้าก็ไหว้ยังพระอริยสงฆ์ ต๋นทะรงจตุปริสุทธศีลใสสะอาด ต๋นปฏิบัติต๋ามรอยพุทธบาทสัพปัญญู นำเอากำสอนต๋นครูโลกหล้า หื้อบังเกิดศรัทธาปสาทะแก่กล้า แก่คนและเตวดาตังหลายและนาฯ

หน้า 2 อะตี๋เต๋ ก๋าเล ในก๋าละอันล่วงแล้ว ยังมีต๋นแก้วมหาเถรเจ้าต๋นนึ่ง จื่อว่าเต้พปะมาลัย ต๋นทะรงศีลใสวิเศษ ผะกอบไปด้วยเหตุอิทธิฤทธิญาณ นิสาสายะ ก็อาสะรั๋ยเชิ่งบ้านอันนึ่ง

ชื่อว่า กั๋มโพชจะกาม อันอยู่ในเขตตั๋มปะนัยยะตวึ๊ป อันเป๋นที่อยู่แห่งแก้วเจ้าตัง 3 ประก๋าร เอกะทิวะสัง ยังมีในวันนึ่งใส้ มหาเถรเต้พปะมาลัยต๋นองอาจ เจ้าก็กาก้าดไปสู่ยังนารก เพื่อจักยกเอายังฝูงเผต อันได้สังเกตไว้เมินนาน ปะวิสตฺว๋า เจ้าก็เข้าไปสู่สำนักแห่งพระยายมภิบาลวันนั้นแลฯ ในเมื่อพระยายมราชหันแล้ว ยังต๋นแก้วเต้พปะมาลัย ก็ผาสะรั๋ยแจ้งจอด ฉลาดรู้รอดทุกอัน ว่าภัณเต๋ ข้าไหว้เจ้าต๋นบุญมาก เจ้ากุลุกจากผะเทศเขตแดนใดมานั้นจาฯ ติป๋ากะโต๋ มหาเถรเต้พปะมาลัย ก็ขานกำไปเร็วรีบ ว่าเราลุกจากจุมปูตวึ๊ปเมืองคนมา มีกำผาถนามักใคร่โผดฝูงมวลสัตว์อันต้องทุกข์โต้ษอยู่ในอบายแต๊ดีหลีฯ ยะมะราจา อาหะ พระยายมราช ก็จิ่งยกนิ้ววาทวันตาว่า ข้าแด่เจ้ากูผู้มีบุญมาก จบฉลาดรู้รอด อันว่าจาวเมืองนอกจุมปู

หน้า 3 เขายังดูกระตำบุญมาก รู้ว่าเขากระตำบาป มีหลายอั้นจา เต่สัตต๋า อันว่าสัตว์ตังหลายมวลมาก เขาละคาบไว้เมืองคน ปาเอาต๋นตั๋วเข้ามาสู่ มาอยู่ห้องอบาย ยังมีหลายเหลือล้น เขาก็ผาถนาใคร่ป้นจากตุกข์โต้ษ ใคร่เสวยสุขโสดสำราญ ด้วยบุญสมปานแห่งพระเป๋นเจ้าแด่พ่องเต๊อะฯ ตี่นั้นมหาเถรเต้พปะมาลัย ต๋นทะรงศีลใสสะอาด เจ้าก็ลีลาสไปดู ยังหมู่สัตว์นารก อันตกต้องโต้ษมีอยู่หลายโกฏิ๊หลายแสน เจ้าก็ไปสู่แดนนารกแปดแห่ง อันกั๋มวิบากหากตกแต่งหื้อเป๋นไป มีเป๋นต้นว่าวีตะระณีหม้อใหญ่ โลหะกุ๋มภีใจ่พอดี อุสุตนารกมีขอบเขต สังฆะตะนารกเป๊ตป๋นกลั๋ว ต๋ายแล้วกับก๋ายมาเป่นตั๋วดั่งเก่า อเวจี๋นารกนั้นเล่า สัตว์ร้อนเอ่าด้วยฟองไฟ บังเกิดหื้อเป๋นไปหลายเยื่อง โรรุวนารกเป่นดั่งเครื่องก๋งจักร สันตะนารกลักผับแผวรอด วิริยะนารกขอดสุดปล๋าย เจ้าก็บ่ดูดายแต๊ใส้ มีใจ๋มักใคร่โผดยังฝูงสัตว์นารก หื้อป๋นจากตกอบาย เจ้าก้กฎหมายสังเกตุไว้ เว้นแต่โผดบ่ได้เพราะเวร 5 ผะก๋าร

หน้า 4 ยังทรมานกั๋มวิบาก เพราะอนันตริยะกั๋มหากเป่นหนัก จักเอารอไว้ถ้าพระอริยะเมตไต๋ย จักลงมาถรัสผายโผด หื้อป๋นโต้ดปายลูนและนาฯ ตี้นั้น มหาเถรเจ้าเต้พปะมาลัย เจ้าก็ป๊กคืนสู่ไปไวบ่จ๊า สู่สำนักยมราจา อาหะก็กล่าวว่ามหาราช ตนฉลาดเป่นใหญ่ในอบาย ฝูงสัตว์หลายทุกข์หมู่ ถ้วนหน้ากู่ญิงจาย อันทะรงทุกข์ในอบาย ยังมีหลายมากล้น เขาบ่ได้ป้นก็คือพวกกระตำเวร 5 ผะก๋าร ยังจักรอถ้าพระต๋นบานบ่เส้า คือพระอริยเมตตไตยเจ้า อันจักลงมาถรัสผายโผด หื้อป้นโต้ดเมื่อปายลูนและนาฯ ยะมะราจา พระยายมราชก็ยกมือขาบวันตา ว่าข้าแด่เจ้าต๋นมีบุญมาก ต๋นกรุณาโผดฝูงสัตว์โลก สาธุดีๆ อันนึ่งผู้ข้าขอสั่งกำ ขอเมตต๋านำไปบอก แก่จาวเมืองนอกจุมปู หื้อเขาเร่งรีบกระตำบุญหื้อตาน รักษาศีลภาวนาบานอย่าหื้อขาด อย่าได้ผะมาทลาสา อย่าได้ป๊กป๊อกคืนมาตี้เก่า อย่าได้หื้อมาทะรงทุกข์เล่าในอเวจี๋ หื้อเขาหนีไกล๋หลีกเว้น หื้อป๋นจากตางเส้นเข้าสู่อบาย

หน้า 5 ขอนิมนต์พระเป่นเจ้าจุ่งได้ผายแผ่ เอากำนี้ไปบอกแก่จาวจุมปู อย่าหื้อเขาได้กระตำป่าณาติบาต อย่าเข้าอำนาจแห่งตั๋ณหา มีใจ๋โมห๋าโลภอำเอาของท่าน อย่าเล่นจู๊จากผัวเมียต๋น อย่าจุร่ายกำสนส่อ อย่าดื่มน้ำเหล้าล่อยาเมา อย่าก๋วนเก๋าด่าจีตี๋พราหมณ์ อย่าใจ๋หามด่าพ่อตี๋แม่ อย่าได้ตัดไม้สะรี๋มหาโพธิ์ อย่าม้างแก้วโกดเจ๋ดีย์อย่ากระตำร้ายแก่ภิกขุณี กระตำหื้อเลือดตี๋นพระ

เจ้าออก จุ่งปากั๋นประกอบหื้อเป๋นหิต๋านุหิตะ ปากั๋นหมั่นปิจารณาจำเริญเมตต๋าภาวนายังเตวตูดตัง 5 ก็จักได้บุญไปแก่กล้า นำไปสู่จั๊นฟ้าและเนรปาน ขอนิมนต์ต่านเป๋นเจ้า จุ่งนำเอาความนี้ไปบอก แก่ฝูงจาวเมืองนอกจุมปูรีบเต๊อะ เถโร อันว่า มหาเถรเจ้าเตพปะมาลัยต๋นองอาจ ได้ยินกำสั่งพระยายมราชราชา เจ้าก็รีบเสด็จมาด้วยลวงอากาศ ก็มาเถิงอาวาสวิหารต๋น เถิงในวันลูนมารอด รุ่งเจ้าจอดมาเถิง เจ้าก็มาถือเอายังวีและบาตร นุ่งห่มผ้าย้อมฝาดคาดปริมลฑล

หน้า 6 แล้วก็เสด็จหนไปสู่บ้านโพจนะกาม อันเป๋นที่เกยเอาเข้าเช้าปิณฑิบาตร ในอาวาสเกหาตี้นั้นแล มนุสสาอันว่าคนตังหลายในบ้านตี้นั้น เขาก็ป่าวต้านตักเตือนกั๋น ว่าดูราญิงจายตังหลายเหย บัดนี้ต่านมหาเถรเจ้าต่านก็เข้ามาเมตต๋า จุ่งปากั๋นหาสังมาใส่บาตรทุกคนๆ ขออาราธนานิมนต์ไว้ก่อน เปื้อบ่หื้อผู้ข้าตังหลายหย่อนตางตาน ญิงจายลูกหลานจาวบ้าน เขาก็ออกปากต้านนิมนต์ เขาก็ยอโยงเข้าใส่บาตร อยู่ในหัตถะบาทต๋ามวินัยกอง แล้วผู้จบถองลาด ก็มาเวนเข้าปิณฑิบาตร แล้วปากั๋นอุทิสหยาดน้ำหายตาน ก็มีวันนั้นแลฯ

อะถะในก๋าละยามนั้น พระมหาเถรเจ้าต๋นองอาจ ก็มาถือโอกาสเจี๋ยรจ๋า ว่าดูราอุป๋าสกะอุป๋าสิก๋าเฮย จุ่งปากั๋นดาฟังยังกำเราจักกล่าว ต๋ามที่เราได้รับข่าวคำสั่งมาหา แห่งผูงสัตต๋าเผตใหญ่ อันอยู่ในนารกใหญ่น้อย บ่รู้กี่ร้อยกี่หมื่นกี่แสน ยังมีมากแดนเหลือแหล่ เขาก็แผ่กำมาหา ยังสัมปันธะวงษาพี่น้อง อันอยู่ในแห่งห้องเมืองคน ขอปาเอากั๋นเมตต๋าฝูงเผตใหญ่ หื้อได้ใจใฝ่จมบาน

หน้า 7 จุ่งมีศรัทธาตานรักษาศีลฟังธรรมอย่าขาด หื้อได้ใส่บาตรอุทิสหยาดน้ำไปหา ยังฝูงสัตต๋าเผตใหญ่ หื้อเขาได้ป๋นจากนรก หื้อได้ยกขึ้นสวรรค์ไปเตียมตันแตบใกล้ ต๋นต่านไท้อินตา หื้อได้ไปปู๋จาตี่วิเศษ คือว่าพระเกษแก้วจุฬามณีสะรี๋มหาธาตุ อย่าหื้อได้ขาดจุวันศีลแด่เต๊อะ ว่าอั้นวันนั้นแลฯ ส่วนมหาเถรเต้พปะมาลัยเจ้า กันสั่งหื้อมนุสสากณาจาวจุมปูตวึปสันนั้นแล้ว ก็กาก้าดแก๊วไปสู่อาวาสแห่งต๋น ก็มีวันนั้นแลฯ ตั้งแต่แรกแต่นั้นไปปายหน้า ส่วนอันว่าคนตังหลาย ก็ปากั๋นเว้นจากกั๋ม 5 ผะก๋าร คือว่าบ่กระตำป่าณาติบาต บ่ข้าสัตว์ลักของต่าน บ่เหล้นจู้ บ่จุร่ายหลอกลวงไผ บ่ดื่มกิ๋นสุราเมรัย เต่าตากระตำกั๋มอันดี มีต้นว่าหื้อตานรักษาศีลเมตต๋าภาวนาไปบ่ขาด ปากั๋นใส่บาตรหยาดน้ำอุทิสหมายตานไปหา ยังฝูงสัตต๋าหมู่เผต เปื้อหื้อเขาได้ป๋นจากเขตอบาย ก็มีวันนั้นแลฯ

นิฏฐิต๋า ขียาอันกล่าวแก้ไข ยังมหาเถรเต้พปะมาลัยจาดก ก็บังคมสมเร็จ เสร็จแล้วเต่านี้ก่อนแล ฯ

คัมภีร์ธรรม ใบลานเทียม เรื่อง มาลัยโผดโลก

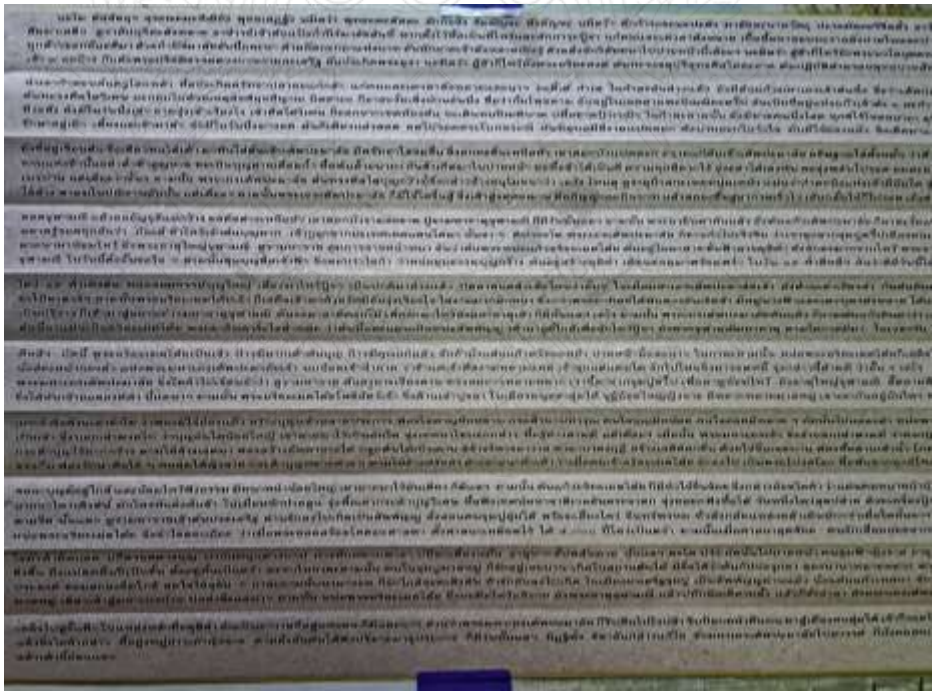
สำนวนของ พระมหาสกุล มหาวีโร

พระมหาสกุล มหาวีโร ผู้เผยแพร่

ปกลานเทียม พิมพ์บทสวดลงบนกระดาษแล้วพับให้เป็นขนาดคล้ายใบลาน

ลานเทียม ทำจากกระดาษ เมื่อคลี่ออกมาจะเป็นบทเทศน์ภาษาไทย

เนื้อหาคัมภีร์ธรรม ใบลานเทียม เรื่อง พระมาลัยไปสวรรค์

ฉบับ ส.วีรกุล, พระมหาสกุล มหาวีโร ดร.

หน้า 1 นะโม ตัสสัตถุฯ สุระณะมะหินิยัง พุทธเสฏฐัง นมิตว่า พุทธะคะตัสสะ สักกัจจั้ง ธัมมัญจะ

สังฆัญจะนะมิตว่า สักก่ำระจะนะปะตัง มาลัยยะนามะวัตถุ ปะระมัตถะวิจิตตั้ง อารัพภิสังสัมมาเสติฯ ดูราสัปปุริสะตังหลาย อาจ่ารย์เจ้าต่นแป่งก่ำปีร์มาลัยอันนี้ หากตั้งไว้หื่อเป่นที่ไหว้และสักก่ำระปู่จา แก่คนและเตวดาตังหลาย เปื้อหื้อหายอนทะรายตังปายในและปายนอก ทุกด้าวขอกขันธสีมา ด้วยก่ำปีร์มาลัยอันนี้และนา ต่ามอัตะกถาแห่งบาท อันนักผาดเจ้าตังหลายเปิงรู้ ด้วยดั่งจักวิสัชจนาไปปายหน้านี้เต๊อะฯ นะมิตว่า ผู้ข้าก็ไหว้ยังพระนวะโลกุตตระธรรมเจ้า 9 ผะก่าร กับตังพระปริยัติธรรมดวงบานงามผะเสริฐ อันบังเกิดแก่พระอุรา นะมิตว่า ผู้ข้าก็ไหว้ยังพระอริยสงฆ์ ต่นทะรงจตุปริสุทธศีลใสสะอาด ต่นปฏิบัติต่ามรอยพุทธบาทสัพปัญญู

หน้า 2 นำเอากำสอนต่นครูโลกหล้า หื้อบังเกิดศรัทธาปสาทะแก่กล้า แก่คนและเตวดาตังหลายและนาฯ อะติ๋เต่ ก่ำเล ในก่ำละอันล่วงแล้ว ยังมีต่นแก้วมหาเถรเจ้าต่นนึ่ง จื่อว่าเต้พปะมาลัย ต่นทะรงศีลใสวิเศษ ผะกอบไปด้วยเหตุอิทธิฤทธิญาณ นิสาสายะ ก็อาสะรั๋ยเชิ่งบ้านอันนึ่ง ชื่อว่า กั๋มโพชจะคาม อันอยู่ในเขตตามพะปัณณิยะตวึ๊ป อันเป่นที่อยู่แห่งแก้วเจ้าตัง 3 ประก่าร เอกะทิวะสังยังมีในวันนึ่งเล่า ยามรุ่งเช้าเรืองไร เจ้าศีลใสวิเศษ ก็ออกจากเขตห้องต่น จะเดินหนปิณฑิบาตร บ่หื้อขาดป่าเวณี ในก่ำละยามนั้น ยังมีชายคนนึ่งโสด ทุกข์ไร้โหดอนาถา อุปัฏฐากรักษาอยู่เฝ้า เลี้ยงแม่เจ้ามาต่า ยังมีในวันนึ่งมารอด มันก็เตียวแอ่วสอด ผดไปรอดสระโบกขรณี หันนิลลุบลมีสีงามแปดดอกผ้งบานออกในวังใส มันมีใจ๋ผ่องแผ้ว จิ่งเด็ดมาแล้วคืนสู่

หน้า 3 ยังที่อยู่เรือนต่น จิ่งเตียวหนไต่เต้า มาหันใส่ต่นเจ้าเต้พปะมาลัย มีศรัทธาใสจมจื่น จิ่งยอยื่นเหนือหัว เอาดอกบัวแปดดอก ถวายแก่ต่นเจ้าเต้พปะมาลัย อธิษฐานใจ๋ตั้งหมั้น ว่าด้วยเตชะทานแห่งข้านั้นอย่าต่ำช้าสูญหาย ขอเป่นบุญผายเตื่อมก๊ำ หื้อพ้นล้ำอนาถา กันข้าเกิดมาในปายหน้าขอหื้อข้าได้เป่นดี ความทุกขียากไร้ จุ่งอย่าได้เลงหันขอจุ่งพลันไปรอด อมตะยอดมหาเนรปาน แด่เต๊อะว่าอั้นฯ

มีกำผาถนามาน้อมไหว้ ยังพระธาตุใหญ่จุฬามณี ดูรามหาราช สมภารอาจหนำหนา อันว่าต่นพระหน่อยามนั้น พระเถรเต้พปะมาลัย ต่นทรงศีลใสบุญกว้าง จิ่งกล่าวอ้างอนุโมทนาว่า เอวัง โหนตุ ดูราอุป่า สกะเหยหนุ่มเหน้า แม่ว่ากำคนิงแห่งเจ้ามีฉันใด จุ่งสมใจใฝ่อ้าง ตามมโนปณิธานฉันนั้น แด่เต๊อะฯ ยามนั้นพระเถระเต้พปะมาลัย ก็มีใจ๋ใสจื่นสู้ จิ่งเข้าสู่จตุตถฌาณ มือภิญญาณเป่นบาท แล้วสยองขึ้นสู่อากาศเร็วไว เจ้นกลั้นใจ๋ก้ไปรอด เถิงข่วงแก้ว ยอดจุฬามณี แล้วยออัญจุลีแผ่กว้าง ยอมือต่างเหนือหัว เอาดอกบัวงามสะอาด ปู่จามหาธาตุจุฬามณี ก้มีวันนั้นแลฯ

หน้า 4 ยามนั้น พระยาอินตาหันแล้ว ยังต๋นแก้วเต้พปะมาลัย ก้ผาสะรั๋ยแจ้งจอดฉลาดรู้รอดทุกอันว่า ภันเต๋ ข้าไหว้เจ้าต๋นบุญมาก เจ้ากูลุกจากผะเทสเขตแดนใดมานั้นจาฯ ติปากะโต พระเถระเต้พปะมาลัย ก็ขานกำไปเร็วรีบ ว่าเราลุกจากจุมปูตวึ๊ปเมืองคนมา แก้วอริยะเมตไต๋ย ต๋นอยู่ในผาสารทชั้นฟ้าอาจตุสิต๋า ยังจักลงมากราบไหว้ พระธาตุใหญ่จุฬามณี ในวันนี้ดั่งอั้นจะรือยามนั้นขุนบุญลือเจ้าฟ้า จิ่งตอบว่าไขกำ ว่าบุญธรรมบุญกว้าง ต๋นอยู่สร้างตุสิต๋า เตียนย่อมมาพร้อมพร่ำในวัน 15 ค่ำดีหลีฯ

หน้า 5 อันว่าดิถีวันนี้ไส้ ก็หากใคว่ 15 ค่ำเติงตัน หน่อจอมธรรม์บุญใหญ่ เตียงมาไหว้ปู๋จา หน่อจอมธรรม์บุญใหญ่ เตี่ยงมาไหว้ปู๋จา เป๋นปกติมาล่วงแล้ว บ่คลาดแคล้วเสียไหนว่าอั้นฯ ในเมื่อมหาเถรเต้พปะมาลัยเจ้า ผ้งต้านเล่าเจี๋ยรจ๋า กับต๋นอินตาธิราช ยังไป่ขาดวจีฯ ยามนั้นพระอริยะเมตไต๋ยเจ้า ก็เสด็จเข้ามาด้วยรัศมีอันรุ่งเรืองไร ใสงามนักหนา ยิ่งกว่าพระอาทิตย์ได้พันดวงอันเจิดจ้า มีหมู่นางฟ้าและเตวบุตรตังหลาย ได้แสนโกฏิเป๋นปริวาร ก็เข้ามาสู่สถานข่วงมหาธาตุจุฬามณี คันธะมาลาดีดอกไม้ เพื่อมาไหว้ยังมหาธาตุเจ้า ก็มีหั้นแลฯ เถโร ยามนั้น พระเถรเต้พปะมาลัยหันแล้ว ก็ถามต๋นแก้วอินตาว่า เตวบุตรต๋นนี้มาแม่นเป๋นอริยะเมตไต๋ย พระยาอินตาจิ่งไขต้านต่อ ว่าต๋นนี้และแม่นเป๋นหน่อสัพพัญญู เข้ามาจูตี่ใกล้เพื่อจักไหว้ปู๋จา ยังพระจุฬามณีมหาธาตุ ต๋ามโอกาสมีมา ในวัน 15 ค่ำดีหลีฯ

หน้า 6 บัดนี้ พระอริยเมตไต๋ยเป๋นเจ้า ป๋ารมีมากเต้าต๋นบุญ ป๋ารมีคุณแก่แล้ว จักนั่งถ้าแต่นแก้วตรัสผะหย๋า ปายหน้านี้และนาฯ ในกาละยามนั้น หน่อพระอริยเมตไต๋ยก็เสด็จไปบ่จ้า นั่งส่องหน้ากองต๋า แห่งพระมหาเถรเต้พปะมาลัยเจ้า นบน้อมเข้าจ๋าถาม ว่าข้าแด่เจ้าศีลงามหลายแหล่ เจ้าลุกแต่แดนใด จักไปไหนจิ่งมารอดหนี้ จุ่งกล่าวจี้ต๋ามมี ว่าอั้นฯ เถโร เมื่อนั้น พระมหาเถรเต้พปะมาลัย จิ่งไขคำไปเจี๋ยนจ๋าว่า ดูรามหาราช ต๋นองอาจเจียงคาน ทรงสมภารหลายหลาก เรานี้มาจากจุมปูตวึ๊ป เพื่อมาดูน้อมไหว้ ยังธาตุใหญ่จุฬามณี ตั๊ดยามดีมารอด จิ่งได้หันเจ้ายอดองค์คำ นี้แลนาฯ ยามนั้น พระอริยเมตไต๋ยโพธิสัตว์เจ้า จิ่งต้านเล่าปุจฉา ในเมืองมนุสสาลุ่มใต้ จุผู้น้อยใหญ่ญิงจาย มีหลากหลายมวลหมู่ เขาเอากั๋นอยู่ฉันใดฯ

หน้า 7 พระมหาเถรเจ้าจิ่งต้านเล่าจ๋าไข ว่าพ่องมีใจ๋ผ่องแผ้ว สร้างบุญแล้วหลายประก๋าร พ่องใจ๋หาญหึกหยาบ กระตำบาปทารุณ คนใจบุญมีหน้อย คนใจถ่อยมีหลายฯ ถัดนั้นไปแถมเล่า หน่อพระพุทธาเป๋นเจ้า จิ่งบอกเล่าตวยไป ว่าบุญอันใดน้อยใหญ่ เขาผาถนาไว้เป๋นสันใด จุ่งเทศนาไขบอกกล่าว หื้อรู้ข่าวต๋ามมีแด่เต๊อะฯ เมื่อนั้น พระมหาเถรเจ้า จิ่งจ๋าบอกเล่าต๋ามมี ว่าคนปฐพีลุ่มใต้ กระตำบุญไว้มากกว้าง ตามใฝ่อ้างเจตนา พ่องสร้างมัคคาตางใต่ ปลูกต้นไม้เป๋นตาน สร้างวิหารอาวาส ศาลาบาตรกุฎี สร้างเจดีย์ยกยื่น ด้วยใจ๋จื่นเจยบาน พ่องหื้อตานเข้าน้ำ โภชนะพร่ำของกิ๋น พ่องรักษาศีลไจ้ๆ คนลุ่มใต้ญิงจาย กระตำบุญหลายต่างๆ ตามใฝ่อ้างศรัทธา ต่างผาถนาค่ำเช้า ว่าเมื่อต๋นเจ้าอริยะ

เมตไต๋ย จักลงไป เป๋นพระโปรดโลก หื้อพ้นจากทุกข์โศกเคืองขี ขอนาบุญมีอยู่ใกล้ และน้อมไหว้ฟังธรรม มีหนาหนำน้อยใหญ่ เขาผาถนาไว้ฉันเดียว ก็มีแลฯ

หน้า 8 ยามนั้น ต๋นแก้วอริยะเมตไต๋ย ก็มีหัวใจ๋จื่นจ๊อย จิ่งกล่าวถ้อยไขคำ ว่าแม่นคนหนาหนำน้อยใหญ่ ผาถนาไคว่เติงตัน มักใคร่หันยังต๋นข้า ในเมื่อหล้าปายลูน จุ่งหื้อเขากระตำบุญวิเศษ หื้อฟังเทศน์มหาชาติเวสสัตระ จาดก จุ่งยอยกฟังหื้อได้ วันนึ่งไคว่สุดปล๋าย ด้วยเครื่องปู๋จาหลายตามรีตนั้นแลฯ ดูรามหาราชเจ้าต๋น ประเสริฐ ต่านจักลงไปเกิดเป๋นสัพพัญญู สั่งสอนคนจุมปูลุ่มใต้ พร้อมเสี้ยงใคว่ อินทร์พรหม ทั่งตังกล๋มแหล่งหล้าเมินนักกว่าเมื่อใดนั้นจาฯ เมื่อนั้น หน่อพระอริยเมตไต๋ย จิ่งจ๋าไขตอบถ้อย ว่าเมื่อพระยอดสร้อยโคตรมศาสดา ตั้งศาสนาเหมียดไว้ ได้ 5,000 ปี๋ไคว่เป๋นตร๋ำยามนั้นเมื่อศาสนาสุดซ้อย คนจักเสื่อมถอยจากศีลธรรม ใจ๋มัวดำมืดบอด บ่กี๊ดรอดตางบุญ ปากันหนุนตางบาป การหึกหยาบพาลา บ่ทีฆาเตี้ยงหมั้น อายุหากสั้นพลันตาย นั้นแลฯ

หน้า 9 ตะโต ปรัง ถัดนั้นปายหน้า คนลุ่มฟ้าญิงจาย อายุจักหลายยิ่งขึ้น ถึงแปดหมื่นปี๋เป็นขั้น ตั้งอยู่หั้นเป๋นตร๋ำ ตะทาในกาละยามนั้น คนในจุมปูมวลหมู่ ก็จักอยู่เจยบาน เกิดในสถานต้นไม้มีจื่อว่าได้ต้นกัปปะรุกขา ของนานาหลายหลาก ตามใจหากประสงค์ ย่อมตกลงจิ่มใกล้สมใจใฝ่จุอันๆ กาละยามนั้นมารอด ก้จักใกล้จอดเติงตัน ข้าจักผันลงไปเกิด ในเมืองผาเสริฐจุมปู เป่นสัพพัญญูผ่านแผ้ว นั่งแต่นแก้วเทศนา จักนำสัตตามวลหมู่ เตียวเข้าสู่มหาเนรปาน บ่อย่าจ๊ะแลนาฯ ยามนั้น หน่อพระอริยเมตไต๋ย จิ่งยอมือไว้อภิวาท ยังพระธาตุจุฬามณี แล้วปทักษิณดีสามตั้ง แล้วก็สั่งอำลา ยังมหาเต้พปะมาลัย เสด็จไปสู่จั๊นฟ้า ในแหล่งหล้าชื่อตุสิต๋า อันเป๋นอาวาสที่อยู่แห่งต๋น ก็มีและนาฯ

หน้า 10ส่วนว่าพระมหาเต้พปะมาลัย ก็รีบคืนสู่ไปไวบ่จ๊า รีบป๊อกหน้าคืนหน มาสู่เมืองคนลุ่มใต้ เจ้าก็รอดได้เร็วไว แล้วจิ่งไขคำกล่าว หื้อฝูงหมู่ถ่าวเถ้าญิงจาย ตามดั่งอั้นต๋นได้ฟังปริยายมาจุประการ ก็มีวันนั้นแลฯ

นิฏฐิตั๋ง ขียาอันกล่าวแก้ไข ยังมหาเถรเต้พปะมาลัยไปสวรรค์ ก็บังคมสมเร็จเสร็จ แล้วเต้านี้ก่อนแลฯ

ภาคผนวก ข

เนื้อหา “มาลัยโผดโลก” สำนวนของ อินสม ไชยชมพู ปริวรรตจากฉบับภาษาล้านนา และบูรณะภาษาแล้ว

หน้า 1 นโมตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมา สมฺพุทฺธสฺสฯ

สุรณมหินิยัง พุทฺธเสฏฐฺ นมิตวา พุทฺธคตสฺส สกฺกจจำ ธมฺมญจ สงฆญจ นมิตวา สกฺกาชนปทำ มาเลยยนามวตฺถุ ปรมตฺถวิจิตฺตำ อารพฺภิสำ สมฺมาเสติ ฯ

สาธโว ดูราสัปปุริสะทังหลาย อาจารย์เจ้าตนแปลงคัมภีร์มาลัยอันนี้ หากตั้งไว้ที่ไหว้และสักการบูชา แก่คนและเทวดาทังหลาย เพื่อให้หายอันตรายทั้งภายในและภายนอก ทุกด้าวขอกขันธสีมา ด้วยคัมภีร์อันนี้แลนา ตามอรรถกถา แห่งบาทนักปราชญ์เจ้าทังหลายพึงรู้ ดั่งจักวิสัชนาไปภายหน้านี้เทิอะฯ นมิตวา ผู้ข้าก็ไหว้ยังพระนวโลกุตรธรรมเจ้า 9 ประการ กับทังพระปริยัติธรรมดวงประเสริฐ กับทั้งพระอริยะสงฆ์ตนเลิศศีลใสสะอาด ตนปฏิบัติตามรอย พระพุทธบาทสัตถา เพื่อหื้อเกิดศรัทธาปสาทะแก่กล้า แก่ชาวโลกหล้าและเทวดาทังหลาย แลนาฯ

หน้า 2 อตีเต กาเล ในกาละอันล่วงพ้นไปแล้ว ยังมีพระตนแก้วชื่อเทพมาลัย เจ้าก็อาศัยบ้านอันหนึ่งชื่อโภชนะคาม อันอยู่ในทัมปะนัยทวีป อันเป็นที่อยู่แห่งแก้วเจ้าทังสามประการแลนา เอกทิวสำ ยังมีในวันนึ่งมหาเถรเจ้าเทพมาลัย ได้เสด็จคลาไคลไปสู่นรก เพื่อจักไปยกยังฝูงเปรต ปวิสิตวา เจ้าก็ไปสู่ในเขตยมภิบาลหั้นแล เมื่อพระยายมหันแล้ว ก็ไหว้ตนแก้วเทพมาลัย แล้วจาคำไปว่าข้าแด่เจ้าตนบุญมาก เจ้ากูลุกจากเขตประเทศใดมานั่นชา ชมพูทิปา กโต มหาเถรเจ้าเทพมาลัย ก็ขานคำไปว่าเราลุกจากทวีปชุมพูมา ย้อนมีคำผาถนามักใคร่โปรด ยังสัตว์อันต้องทุกข์โทษในอบายแลนา

หน้า 3 ยมราชาอาหะ ที่นั้นพระยายมราช ก็ยอมืออภิวาทวันทาว่าข้าแด่พระบุญหนาตนองอาจ อันว่ามนุษชาติชมพู เขายังดูกระทำบุญรือกระทำบาป อั้นชา สัพเพสัตตา อันว่าสัตว์นานามวลมาก ครันว่าเขาตายละคาบจากเมืองคน ก็พาเอาตนมาสู่ในอบาย ก็ยังมีหลายเหลือล้น เขาก็ปรารถนาใคร่หื้อพ้นจากทุกข์โทษ ได้เสวยสุขช้อยโชติเชยบาน ด้วยเตชะบุญสมพารแห่งพระเป็นเจ้า แลนาที่นั้นมหาเถรเจ้าเทพมาลัย ก็เสด็จคลาไคลไปสู่อบาย ก็หันสัตว์นารกหลายมวลมาก ได้ทรงวิบากนานาตามกรรม พามาตกแต่งนารกแปดแห่งปุนกลัว ตายแล้วกลับเป็นตัวดั่งเก่า ไฟฟองเอ่าอยู่คืนวันเป็นหมอกควันนารกใหญ่ อุสุททะนารก ใช่สามานย์

หน้า 4 โลหะกุมภี หาญใช่ช้า วีตรณี ไฟลุกกล้าเป็นเปลว สังคตะ เป็นดั่งเหวไฟไหม้เดือดอเวจี ร้อนบ่เหือดดั่งฟองไฟ โรรุวะนารกหื้อสัตว์เป็นไปหลายเยื่อง สัตตะนารก เป็นดั่งเครื่องกงจักร วิรยะ นั้นหนาหนักบ่เส้า มหาเถรเจ้าเทพมาลัย เท่าว่ามีใจมักใครโปรด หื้อสัตว์ได้พ้นจากทุกข์โทษ ในอบาย เจ้าก็บ่ดูดำยแท้ไซร้ เว้นแต่โปรดบ่ได้ย้อนเวร 5 ประการ เหตุยังต้องโทษหาญอนันตริยะกรรมหยาบช้า จักรอไว้ถ้าพระอริยเมตตไตยมาโปรด จิ่งจักพ้นโทษพายลูนแลนาฯ ที่นั้น มหาเถรเจ้าเทพมาลัย ก็รีบเสด็จคลาไคลมาสู่ ยังที่อยู่ยมราชา ก็ไขขียาหื้อรู้ข่าวชุอันๆ ก็มีแลนา ที่นั้นพระยายมภิบาลก็ยอมือสานก้มเกล้า ไหว้มหาเถรเจ้าเทพมาลัย แล้วจาคำไปโอกาส

หน้า 5 ข้าแด่พระตนองอาจศีลศรี ขอสั่งคำดีเมือบอก แก่ชาวเมืองนอกชมพู ว่าหื้อพากันมีศีลจูอย่าได้ขาด อย่าได้ประมาททางทาน อย่าได้มีใจหาญบาปเส้า อย่าด่าสังฆะเจ้าและชีพราหมณ์ หื้อ

ได้ปฏิบัติตามไจ้ๆ อย่าตัดไม้สรีมหาโพธิ์ อย่าม้างแก้วโกฏิและเจดีย์ ครันว่าได้ตายหนีจากเมืองคน หื้อเอาตนไปเกิดในชั้นฟ้าเลิศเมืองสวรรค์ อย่าหื้อได้ผันมาสู่ ยังที่อยู่อเวจี ขอตนบุญมีท่านเจ้า เอาคำนี้เล้าเมือบอก แกชาวเมืองนอกชมพูแด่เทิอะ อันว่ามหาเถรเจ้าเทพมาลัย ครันได้ยินคำไขแห่งยมราชา ก็รีบเสด็จมาด้วยลวงอากาศ ก็มาสู่อาวาสตน ก็มีวันนั้นแล ปุนทิวเส ครันรอดวันลูนรุ่งเช้า มหาเถรเจ้าก็ถือเอาบาตร ทรงผ้าคาดปริมลฑล

หน้า 6 แล้วเสด็จหน ไปสู่บ้านโพชนะคาม ก็บิณฑิบาตรหั้นแล มนุสสา อันว่าคนทังหลายหนุ่มเถ้า เขาหันมหาเถรเจ้ามาบิณฑิบาตร ก็พากันโอกาสยอทำน ยังภิกขาหารข้าวน้ำบ่ขาดพร่ำชุผู้ญิงชาย ที่นั้นตนบุญผายมหาเถรเจ้า ก็โอกาสเล่าเจียรจา ว่าดูราอุบาสก อุบาสิกาเอ๋ย มวลหมู่เราได้ไปสู่อบาย ชุมสัตตาหลายมวลมาก เขาได้ฝากคำมาหาหมู่พี่น้อง อันอยู่ในห้องชมพู ว่าขอได้อินดูยังหมู่เปรต อันอยู่ในห้องเขตอบาย เขาได้ทรงทุกข์หลายค่ำเช้า ขอพี่น้องเผ่าวงศา กระทำบุญมาหาหยาดน้ำอุทิศบุญมาค้ำหื้อพ้นจากทำงทุกข์ยากในอเวจี ขอบุญมีส่งยู้ หื้อได้เมือเกิดอยู่เมืองบนไปแทบใกล้อินทราตนผ่องแผ้ว ได้บูชาพระเกษแก้วจุฬามณี สรีมหาธาตุ อย่าได้ขาดชุวันศีลแด่เทิอะฯ

หน้า 7 ว่าดังนั้นแล้ว พระตนแก้วก็รีบคืนสู่ ยังที่อยู่วิหารตน ก็มีวันนั้นแลฯ แต่นั้นไปคนทังหลายหนุ่มเถ้า บอกกล่าวหื้อได้รู้ข่าวครองดี ก็พากันเว้นหนีทางหยาบช้า ก็พากันตั้งหน้าหื้อทานบ่ขาดหลั่งน้ำหยาดอุทิศบุญไปหา ยังหมู่วงษาอันตายไปเป็นเปรตอยู่ในห้องเขตอบาย หื้อเปรตทังหลายได้พ้นจากทางทุกข์ยากรีบเร็วพลัน เขาก็พากันมวลหมู่รักษาศีลอยู่ฟังธรรม หลีกเว้นยังกรรมอันถ่อย ก็ได้อยู่สุขชื่นช้อยคืนวัน ก็มีวันนั้นแลนา นิฏฐิตา ขียาอันกล่าวยังมาลัยชาดก ก็บังคมสมเร็จเสร็จแล้วเท่านี้ก่อนแลฯ

สรุป เรื่องย่อของฉบับของ อินสม ไชยชมภู ได้ดังนี้

ผู้ประพันธ์เขียนคัมภีร์เรื่องนี้ไว้เพื่อเป็นที่สักการะบูชาของคนและเทวดา เพื่อให้พ้นจากภัยอันตราย ว่าตามคำอธิบายของนักปราชญ์ที่ได้สอนไว้ ผู้เขียนจะได้นำมาอธิบายแจกแจงต่อไป ผู้เขียนกล่าวน้อมไหว้พระนวโลกุตรธรรม 9 และพระปริยัติตลอดจนพระสงฆ์

นานมาแล้วพระสาวกชื่อเทพมาลัย ได้ไปเยือนนรกภูมิ เพื่อไปโปรดสัตว์นรก เมื่อไปถึงท่านแจ้งแก่พระญายมว่าท่านมาสอนธรรมแก่บรรดาสัตว์ผู้ทุกข์ทรมานในนรก พระญายมอนุโมทนาและกล่าวว่าคนในชมพูทวีปยังทำบาปกันมากเมื่อตายก็มาตกนรก เขาปรารถนาจะพ้นจากทุกข์โทษในนรกด้วยความช่วยเหลือจากพระมาลัย เมื่อพระมาลัยเข้าไปในแดนนรกก็เห็นสัตว์จำนวนมากที่กำลังเสวยวิบากกรรมในนรกทั้ง 8 ขุม พระมาลัยตั้งใจจะมาโปรดให้พ้นทุกข์ยกเว้นผู้ที่กรรมหนัก 5 ประการที่ไม่อาจช่วยได้ต้องรอพระศรีอริยเมตตรัยมาโปรดเท่านั้น พระญายมจึงขอให้พระมาลัยไปบอกคนในชมพูทวีปว่าให้ประพฤติตนอยู่ในศีล 5 หมั่นทำทาน อย่าทำบาป อย่าด่าพระและนักบวช อย่าตัดต้นโพธิ อย่าทำลายเจดีย์ถ้าทำทั้งหมดนี้ได้เมื่อตายแล้วจะได้ไปสวรรค์ไม่ต้องมาทรมานในนรก พระมาลัยกลับคืนมาที่โลกมนุษย์เมื่อออกบิณฑบาตรได้บอกเล่าเรื่องที่ได้ไปเห็นเมืองนรกว่าเต็มไปด้วยสัตว์นรกที่กำลังทุกข์ทรมานน่าสงสารมากขอให้ญาติๆ ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปช่วยให้ญาติที่ตกนรกได้พ้นจากทรมาน ต่อมาชาวบ้านทั้งหลายก็บอกเล่าเรื่องการประพฤติตนเพื่อไม่ให้ตกนรกด้วยการหมั่นทำทำนและกรวดน้ำอุทิศไปหาบรรดาญาติที่เป็นเปรตนรกอยู่เนืองๆ เพื่อช่วยญาติให้พ้นทุกข์ในเร็ววันจึงพากันรักษาศีลฟังธรรมเว้นการทำชั่วจึงทำให้อยู่ดีมีสุขตามประสาชาวพุทธที่ดี

เนื้อหา “มาลัยโผดโลก” สำนวนของ บุญคิด วัชรศาสตร์ ปริวรรตจากฉบับภาษาล้านนา และบูรณะภาษาแล้ว

หน้า 1 นโมตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมา สมฺพุทฺธสฺสฯ สุรณมหินิยัง พุทฺธเสฏฐฺ นมิตวฺา พุทฺธคตสฺส สกฺกจฺจ ธมฺมญฺจ สงฺฆญฺจ นมิตฺวา สกฺกาชนปทำ มาเลยฺยนามวตฺถุ ปรมตฺถวิจิตฺตำ อารพฺภิสำ สมฺมาเสติ ฯ

ดูราสัปปุริสะทังหลาย อาจารย์เจ้าตนแปลงคัมภีร์มาลัยอันนี้ หากตั้งไว้หื้อเป็นที่ไหว้และสักการะบูชา แก่คนและเทวดาทังหลาย เพื่อหื้อหายอนทรายทังภายในและภายนอก ทุกด้าวขอกขันธสีมา ด้วยคัมภีร์มาลัยอันนี้แลนา ตามอัตะกถาแห่งบาท อันนักปราชญ์เจ้าทังหลายเพิงรู้ด้วยดั่งจักวิสัชชนาไปภายหน้านี้เทิอะฯ นะมิตฺวา ผู้ข้าก็ไหว้ยังพระนวโลกุตตระธรรมเจ้า 9 ประการ กับทังพระปริยัติธรรมดวงบานงามประเสริฐ อันบังเกิดแต่พระอุรา นะมิตฺวา ผู้ข้าก็ไหว้ยังพระอริยสงฆ์ ตนทรงจตุปริสุทธศีลใสสะอาด ตนปฏิบัติตามรอยพุทธบาทสัพพัญญู นำเอาคำสอนตนครูโลกหล้า หื้อบังเกิดศรัทธาปสาทะแก่กล้า แก่คนและเทวดาทังหลายแลนาฯ

หน้า 2 อตีเต กาเล ในกาละอันล่วงแล้วยังมีตนแก้วมหาเถรเจ้าตนนึ่ง ชื่อว่าเทพมาลัย ตนทรงศีลใสวิเศษ ประกอบไปด้วยเหตุอิทธิฤทธีญาณ นิสาสายะ ก็อาสรัยเซิ่งบ้านอันนึ่ง ชื่อว่า กัมโพชจะคาม อันอยู่ในเขตตัมปะนัยยะทวีป อันเป็นที่อยู่แห่งแก้วเจ้าทัง 3 ประการ เอกทิวสำ ยังมีในวันนึ่งไซร้ มหาเถรเทพมาลัยตนองอาจ เจ้าก็คราคราดไปสู่ยังนารก เพื่อจักยกเอายังฝูงเปรต อันได้สังเกตไว้เมินนาน ปวิสตฺวา เจ้าก็เข้าไปสู่สำนักแห่งพระยายมภิบาลวันนั้นแลฯ เมื่อพระยายมราชหันแล้ว ยังตนแก้วเทพมาลัย ก็ปราศรัยแจ้งจอด ฉลาดรู้รอดทุกอัน ว่าภัณเต ข้าไหว้เจ้าตนบุญมาก เจ้ากูลุกจากประเทศเขตแดนใดมานั้นชาฯ ติปากะโต มหาเถรเทพมาลัย ก็ขานคำไปเร็วรีบ ว่าเราลุกจากชมพูทวีปเมืองคนมา มีคำปรารถนามักใคร่โปรดฝูงมวลสัตว์อันต้องทุกข์โทษอยู่ในอบายแท้ดีหลีฯ ยมราชาอาหะ พระญายมราช ก็จิ่งยกนิ้วอภิวาทวันทาว่า ข้าแด่เจ้ากูผู้มีบุญมาก จบฉลาดรู้รอด อันว่าชาวเมืองนอกชมพู เขายังดูกระทำบุญมาก รู้ว่าเขากระทำบาป มีหลายอั้นชา

หน้า 3 เตสัตตา อันว่าสัตว์ทังหลายมวลมาก เขาละคาบไว้เมืองคน พาเอาตนตัวเข้ามาสู่มาอยู่ห้องอบาย ยังมีหลายเหลือล้น เขาก็ปรารถนาใคร่พ้นจากทุกข์โทษ ใคร่เสวยสุขโสดสำราญ ด้วยบุญสมพารแห่งพระเป็นเจ้าแด่พ่องเทิอะฯ ที่นั้นมหาเถรเทพมาลัย ตนทรงศีลใสสะอาด เจ้าก็ลีลาศไปดู ยังหมู่สัตว์นารก อันตกต้องโทษมีอยู่หลายโกฏิหลายแสน เจ้าก็ไปสู่แดนนารกแปดแห่ง อันกรรมวิบากหากตกแต่งหื้อเป็นไป มีเป็นต้นว่าวีตรณีหม้อใหญ่ โลหะกุมภีใช่พอดี อุสุตนารกมีขอบเขตสังฆฒนารกเพศปูนกลัว ตายแล้วกับกลายมาเป็นตัวดั่งเก่า อเวจีนารกนั้นเล่า สัตว์ร้อนเอ่าด้วยฟองไฟบังเกิดหื้อเป็นไปหลายเยื่อง โรรุวนารกเป็นดั่งเครื่องกงจักร สันตะนารกลักผับแผวรอด วิริยะนารกขอดสุดปลาย เจ้าก็บ่ดูดายแท้ไซร้ มีใจมักใคร่โปรดยังฝูงสัตว์นารก หื้อพ้นจากตกอบาย เจ้าก็กฎหมายสังเกตไว้ เว้นแต่โปรดบ่ได้เพราะเวร 5 ประการ ยังทรมานกรรมวิบาก เพราะอนันตริยะกัมหากเป็นหนัก จักเอารอไว้ถ้าพระอริยะเมตไตย จักลงมาตรัสผายโปรด หื้อพ้นโทษภายลูนแลนาฯ

หน้า 4 ที่นั้น มหาเถรเจ้าเทพมาลัยเจ้า ก็พิกคืนสู่ไปไวบ่ช้า สู่สำนักยมราชา อาหะก็กล่าวว่ามหาราช ตนฉลาดเป็นใหญ่ในอบาย ฝูงสัตว์หลายทุกข์หมู่ ถ้วนหน้าคู่ญิงชาย อันทรงทุกข์ในอบายยังมีหลายมากล้น เขาบ่ได้พ้นก็คือพวกกระทำเวร 5 ประการ ยังจักรอถ้าพระตนบานบ่เส้า คือพระ

อริยเมตตไตยเจ้า อันจักลงมาตรัสผายโปรดหื้อพ้นโทษเมื่อภายลูนแลนาฯ ยมราชา พระญายมราชก็ยกมือกราบวันทา ว่าข้าแด่เจ้าตนมีบุญมาก ตนกรุณาโปรดฝูงสัตว์โลก สาธุๆ อันนึ่งผู้ข้าขอสั่งคำ ขอเมตตานำไปบอก แก่ชาวเมืองนอกชมพู หื้อเขาเร่งรีบกระทำบุญหื้อทาน รักษาศีลภาวนาบานอย่าหื้อขาด อย่าได้ประมาทลาสา อย่าได้พิกพอกคืนมาที่เก่า อย่าได้หื้อมาทรงทุกข์เล่าในอเวจี หื้อเขาหนีไกลหลีกเว้นหื้อพ้นจากทางเส้น เข้าสู่อบาย

หน้า 5 ขอนิมนต์พระเป็นเจ้าจุ่งได้ผายแผ่ เอาคำนี้ไปบอกแก่ชาวชมพู อย่าหื้อเขาได้กระทำปาณาติบาต อย่าเข้าอำนาจแห่งตัณหา มีใจโมหาโลภอำเอาของท่าน อย่าเล่นชู้จากผัวเมียตน อย่าจุร่ายคำสนส่อ อย่าดื่มน้ำเหล้าล่อยาเมา อย่ากวนเกาด่าชีตีพราหมณ์ อย่าใจหยามด่าพ่อตีแม่ อย่าได้ตัดไม้สรีมหาโพธิ์ อย่าม้างแก้วโกฏิเจดีย์อย่ากระทำร้ายแก่ภิกขุณี กระทำหื้อเลือดตีนพระเจ้าออก จุ่งพากันประกอบหื้อเป็นหิตานุหิตะ พากันหมั่นพิจารณาจำเริญเมตตาภาวนายังเทวทูตทัง 5 ก็จักได้บุญไปแก่กล้า นำไปสู่ชั้นฟ้าและเนรปาน ขอนิมนต์ท่านเป็นเจ้า จุ่งนำเอาความนี้ไปบอก แก่ฝูงชาวเมืองนอกชมพูรีบเทิอะ เถโร อันว่า มหาเถรเจ้าเทพมาลัยตนองอาจ ได้ยินคำสั่งพระญายมราชราชา เจ้าก็รีบเสด็จมาด้วยลวงอากาศ ก็มาเถิงอาวาสวิหารตน เถิงในวันลูนมารอด รุ่งเช้าจอดมาเถิงเจ้าก็มาถือเอายังวีและบาตร นุ่งห่มผ้าย้อมฝาดคาดปริมลฑล แล้วก็เสด็จหนไปสู่บ้านโพชนะคาม อันเป็นที่เคยเอาเข้าบิณฑิบาตร ในอาวาสเคหาที่นั้นแล

หน้า 6 มนุสสาอันว่าคนทังหลายในบ้านที่นั้น เขาก็ป่าวต้านตักเตือนกัน ว่าดูราญิงชายทังหลายเหย บัดนี้ท่านมหาเถรเจ้าท่านก็เข้ามาเมตตา จุ่งพากันหาสังมาใส่บาตรทุกคนๆ ขออาราธนานิมนต์ไว้ก่อน เพื่อบ่หื้อผู้ข้าทังหลายหย่อนทางทาน ญิงชายลูกหลานชาวบ้าน เขาก็ออกปากต้านนิมนต์ เขาก็ยอโยงเข้าใส่บาตร อยู่ในหัตถะบาทตามวินัยกอง แล้วผู้จบตรองลาด ก็มาเวนเข้าบิณฑิบาตร แล้วพากันอุทิศหยาดน้ำหมายทาน ก็มีวันนั้นแลฯ

อถในกาละยามนั้น พระมหาเถรเจ้าตนองอาจ ก็มาถือโอกาสเจียรจา ว่าดูราอุปาสกะอุปาสิกาเฮย จุ่งพากันดาฟังยังคำเราจักกล่าว ตามที่เราได้รับข่าวคำสั่งมาหา แห่งผูงสัตตาเปรตใหญ่ อันอยู่ในนารกใหญ่น้อย บ่รู้กี่ร้อยกี่หมื่นกี่แสน ยังมีมากแดนเหลือแหล่ เขาก็แผ่คำมาหา ยังสัมพันธะวงษาพี่น้อง อันอยู่ในแห่งห้องเมืองคน ขอพาเอากันเมตตาฝูงเปรตใหญ่ หื้อได้ใจใฝ่ชมบาน

หน้า 7 จุ่งมีศรัทธาทำนรักษาศีลฟังธรรมอย่าขาด หื้อได้ใส่บาตรอุทิศหยาดน้ำไปหา ยังฝูงสัตตาเปรตใหญ่ หื้อเขาได้พ้นจากนรก หื้อได้ยกขึ้นสวรรค์ไปเทียมทันแทบใกล้ ตนท่านไท้อินทรา หื้อได้ไปบูชาที่วิเศษ คือว่าพระเกษแก้วจุฬามณีสรีมหาธาตุ อย่าหื้อได้ขาดชุวันศีลแด่เทิอะ ว่าอั้นวันนั้นแลฯ ส่วนมหาเถรเทพมาลัยเจ้า ครันสั่งหื้อมนุสสาคณาชาวชมพูทวีปสันนั้นแล้ว ก็คราคลาดแคล้วไปสู่อาวาสแห่งตน ก็มีวันนั้นแลฯ ตั้งแต่แรกแต่นั้นไปภายหน้า ส่วนอันว่าคนทังหลาย ก็พากันเว้นจากกรรม 5 ประการ คือว่าบ่กระทำปาณาติบาต บ่ฆ่าสัตว์ลักของท่าน บ่เล่นชู้ บ่จุร่ายหลอกลวงไผ บ่ดื่มกินสุราเมรัย เท่าตากระทำกรรมอันดี มีต้นว่าหื้อทำนรักษาศีลเมตตาภาวนาไปบ่ขาดพากันใส่บาตรหยาดน้ำอุทิศหมายทานไปหายังฝูงสัตตาหมู่เปรตเพื่อหื้อเขาได้พ้นจากเขตอบาย ก็มีวันนั้นแลฯ

นิฏฐิตา ขียาอันกล่าวแก้ไข ยังมหาเถรเทพมาลัยชาดก ก็บังคมสมเร็จ เสร็จฯ แล้วเท่านี้ก่อนแล ฯ

สรุปเนื้อเรื่องย่อ ฉบับสำนวนของ บุญคิด วัชรศาสตร์ ได้ดังนี้

ขึ้นปณามคาถาไหว้ครู โดยกล่าว ตั้งนะโม สามจบ แล้วกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการแต่งคัมภีร์มาลัยนี้

อดีตกาล พระมาลัยผู้มีฤทธิ์ได้ไปสู่เมืองนรกเพื่อหวังจะไปโปรดหมู่สัตว์นรกที่ได้รับทุกข์ทรมาน ท่านแจ้งแก้พระยมราชว่าท่านมาจากชมพูทวีปอยากจะโปรดสัตว์นรกให้พ้นโทษกรรมที่ได้รับ พระยมราชถามถึงโลกมนุษย์ว่า คนทำบุญหรือทำบาปมากกว่ากัน พระมาลัยไปเยี่ยมเมืองนรกพบเจอสัตว์นรกที่ได้รับทุกข์ทรมานอยู่ทั้งหมด 8 ขุมใหญ่ในนรก ที่ท่านอาจช่วยโปรดได้ เว้นแต่พวกกรรมหนักคือ อนันตริยกรรม 5 ประการที่ต้องรอพระศรีอาริยเมตไตยมาโปรดเท่านั้น พระมาลัยได้เห็นสภาพสัตว์นรกที่ได้รับทุกข์โทษทรมานมาก ก่อนกลับเมืองมนุษย์ พญายมราชได้ฝากแจ้งแก่หมู่มนุษย์ว่า ให้หมั่นรักษาศีล ฟังธรรม ให้ภาวนาอยู่เป็นนิจ อย่าได้ประมาทในทางกุศลกรรม และอย่าได้ลงมาเมืองนรกอีก พระมาลัยกลับโลกมนุษย์ ออกรับบิณฑบาตรจึงแจ้งข่าวชาวบ้านพี่น้องและหมู่ญาติของสัตว์นรก ให้ได้รับทราบถึงการที่ท่านได้ลงไปเยี่ยมโปรดสัตว์นรก ให้ญาติพี่น้องของสัตว์นรกทั้งหลายรับรู้รับทราบทั่วกันและให้หมั่นทำบุญให้ทาน รักษาศีลอยู่เป็นนิจ หมั่นเจริญภาวนาอย่าได้ขาด ให้เว้นจากการล่วงละเมิดขั้นต้นคือ ศีล 5 หมั่นอุทิศบุญกรวดน้ำอย่างสม่ำเสมออย่าได้ขาดเพื่อที่จะได้แผ่กุศลถึงสัตว์นรกทั้งหลายเหล่านั้นพ้นจากทุกข์ ให้พ้นเขตอบายภูมิโดยเร็ว

เนื้อหา “มาลัยโผดโลก” สำนวนของ พระมหาสกุล มหาวีโร
บูรณะภาษาแล้ว

หน้า 1 นโม ตัสสัตถุฯ สุรณหินิยํ พุทธเสฏฐฺ นมิตวา พุทธคตสฺส สกฺกจฺจํ ธมฺมญฺจ สฆฺฆจน มิตวา สักการจนปทำ มาเลยฺยนามวตฺถุ ปรมตฺถวิจิตตำ อารพฺภิสำ สัมมาเสติฯ ดูราสัปปุริสะทังหลาย อาจารย์เจ้าตนแปลงคัมภีร์มาลัยอันนี้ หากตั้งไว้หื้อเป็นที่ไหว้และสักการะบูชา แก่คนและเทวดาทังหลาย เพื่อหื้อหายอนทรายทังภายในและภายนอก ทุกด้าวขอกขันธสีมา ด้วยคัมภีร์มาลัยอันนี้แลนา ตามอรรถกถาแห่งบาท อันนักปราชญ์เจ้าทังหลายเพิงรู้ ด้วยดั่งจักวิสัชจนาไปภายหน้านี้เทอะฯ

นะมิตฺวา ผู้ข้าก็ไหว้ยังพระนวโลกุตตรธรรมเจ้า 9 ประการ กับทังพระปริยัติธรรมดวงบานงามประเสริฐ อันบังเกิดแก่พระอุรา นมิตฺวา ผู้ข้าก็ไหว้ยังพระอริยสงฆ์ ตนทรงจตุปริสุทธศีลใสสะอาดตนปฏิบัติตามรอยพุทธบาทสัพพัญญู นำเอาคำสอนตนครูโลกหล้า หื้อบังเกิดศรัทธาปสาทะแก่กล้าแก่คนและเทวดาทังหลายแลนาฯ

หน้า 2 อะตีเต กาเล ในกาละอันล่วงแล้ว ยังมีตนแก้วมหาเถรเจ้าตนนึ่ง ชื่อว่าเทพมาลัย ตนทรงศีลใสวิเศษ ประกอบไปด้วยเหตุอิทธิฤทธิญาณ นิสาสายะ ก็อาศรัยเซิ่งบ้านอันนึ่ง ชื่อว่ากัมโพชชะคาม อันอยู่ในเขตตามพะปัณณิยะทวีป อันเป็นที่อยู่แห่งแก้วเจ้าทัง 3 ประการ เอกทิวสังยังมีในวันนึ่งเล่า ยามรุ่งเช้าเรืองไร เจ้าศีลใสวิเศษ ก็ออกจากเขตห้องตน จะเดินหนบิณฑิบาตร บ่หื้อขาดปาเวณี ในกาละยามนั้น ยังมีชายคนนึ่งโสดทุกข์ไร้โหดอนาถา อุปัฏฐากรักษาอยู่เฝ้า เลี้ยงแม่เจ้ามาตา ยังมีในวันนึ่งมารอด มันก็เตียวแอ่วสอด ผดไปรอดสระโบกขรณี หันนิลลุบลมีสีงามแปดดอกผ้งบานออกในวังใส มันมีใจผ่องแผ้ว

หน้า 3 จิ่งเสด็จมาแล้วคืนสู่ยังที่อยู่เรือนตน จิ่งเทียวหนไต่เต้า มาหันใส่ตนเจ้าเทพมาลัย มีศรัทธาใสชมชื่น จิ่งยอยื่นเหนือหัว เอาดอกับวแปดดอก ถวายแก่ตนเจ้าเทพมาลัย อธิษฐานใจตั้งหมั้น ว่าด้วยเตชะทานแห่งข้านั้นอย่าต่ำช้าสูญหาย ขอเป็นบุญผายเตื่อมค้ำ หื้อพ้นล้ำอนาถา กันข้าเกิดมาในภายหน้า ขอหื้อข้าได้เป็นดี ความทุกขียากไร้ จุ่งอย่าได้เลงหันขอจุ่งพลันไปรอด อมตะยอดมหาเนรปาน แด่เทอะว่าอั้นฯ มีคำปรารถนามาน้อมไหว้ ยังพระธาตุใหญ่จุฬามณี ดูรามหาราชสมภารอาจหนำหนา อันว่าตนพระหน่อยามนั้น พระเถรเทพมาลัย ตนทรงศีลใสบุญกว้าง จิ่งกล่าวอ้างอนุโมทนาว่า เอวัง โหนตุ ดูราอุปาสกะเหยหนุ่มเหน้า แม่ว่าคำคระนิงแห่งเจ้ามีฉันใด จุ่งสมใจใฝ่อ้างตามมโนปณิธานฉันนั้น แด่เทอะฯ ยามนั้นพระเถรเทพมาลัย ก็มีใจใสชื่นสู้ จิ่งเข้าสู่จตุตถฌาณ มือภิญญาณเป็นบาท แล้วสยองขึ้นสู่อากาศเร็วไว เช่นกลั้นใจก็ไปรอด

หน้า 4 เถิงข่วงแก้วยอดจุฬามณี แล้วยออัญชุลีแผ่กว้าง ยอมือต่างเหนือหัว เอาดอกบัวงามสะอาด บูชามหาธาตุจุฬามณี ก็มีวันนั้นแลฯ ยามนั้น พระยาอินทราหันแล้ว ยังตนแก้วเทพมาลัย ก็ปราศรัยแจ้งจอดฉลาดรู้รอดทุกอันว่า ภันเต ข้าไหว้เจ้าตนบุญมาก เจ้ากูลุกจากประเทศเขตแดนใดมานั้นชาฯ ติปากโต พระเถระเทพมาลัย ก็ขานคำไปเร็วรีบ ว่าเราลุกจากชมพูทวีปเมืองคนมา แก้วอริยะเมตไตรย ตนอยู่ในปราสาทชั้นฟ้าอาจตุสิตา ยังจักลงมากราบไหว้ พระธาตุใหญ่จุฬามณี ในวันนี้ดั่งอั้นชะฤๅ ยามนั้นขุนบุญลือเจ้าฟ้า จิ่งตอบว่าไขคำ ว่าบุญธรรมบุญกว้าง ตนอยู่สร้างตุสิตา เทียนย่อมมาพร้อมพร่ำในวัน 15 ค่ำดีหลีฯ

หน้า 5 อันว่าดิถีวันนี้ไซร้ ก็หากใคว่ 15 ค่ำเทิงทัน หน่อจอมธรรม์บุญใหญ่ เที่ยงมาไหว้บูชา เป็นปกติมาล่วงแล้ว บ่คลาดแคล้วเสียไหนว่าอั้นฯ ในเมื่อมหาเถรเทพมาลัยเจ้า ผ้งต้านเล่าเจียรจา กับตนอินทราธิราช ยังไป่ขาดวจีฯ ยามนั้นพระอริยะเมตไตรยเจ้า ก็เสด็จเข้ามาด้วยรัศมีอันรุ่งเรืองไร ใสงามนักหนา ยิ่งกว่าพระอาทิตย์ได้พันดวงอันเจิดจ้า มีหมู่นางฟ้าและเทวบุตรทังหลาย ได้แสนโกฏิเป็นบริวาร ก็เข้ามาสู่สถานข่วงมหาธาตุจุฬามณี คันธมาลาดีดอกไม้ เพื่อมาไหว้ยังมหาธาตุเจ้า ก็มีหั้นแลฯ เถโร ยามนั้น พระเถรเทพมาลัยหันแล้ว ก็ถามตนแก้วอินทราว่า เทวบุตรตนนี้มาแม่นเป็นอริยะเมตไตรย พระยาอินทราจิ่งไขต้านต่อ ว่าตนนี้แลแม่นเป็นหน่อสัพพัญญู เข้ามาชูที่ใกล้เพื่อจักไหว้บูชา ยังพระจุฬามณีมหาธาตุ ตามโอกาสมีมา ในวัน 15 ค่ำดีหลีฯ

หน้า 6 บัดนี้ พระอริยเมตไตยเป็นเจ้า ปารมีมากเท่าตนบุญ ปารมีคุณแก่แล้ว จักนั่งถ้าแท่นแก้วตรัสประหญา ภายหน้านี้แลนาฯ ในกาละยามนั้น หน่อพระอริยเมตไตรยก็เสด็จไปบ่ช้า นั่งส่องหน้าครองตา แห่งพระมหาเถรเทพมาลัยเจ้า นบน้อมเข้าจาถาม ว่าข้าแด่เจ้าศีลงามหลายแหล่ เจ้าลุกแต่แดนใด จักไปไหนจิ่งมารอดนี่ จุ่งกล่าวชี้ตามมี ว่าอั้นฯ เถโร เมื่อนั้น พระมหาเถรเทพมาลัยจิ่งไขคำไปเจียรจาว่า ดูรามหาราช ตนองอาจเชียงคาน ทรงสมภารหลายหลาก เรานี้มาจากชมพูทวีป เพื่อมาดูน้อมไหว้ ยังธาตุใหญ่จุฬามณี ทัดยามดีมารอด จิ่งได้หันเจ้ายอดองค์คำ นี้แลนาฯ ยามนั้น พระอริยเมตไตรยโพธิสัตว์เจ้า จิ่งต้านเล่าปุจฉา ในเมืองมนุสสาลุ่มใต้ ชุผู้น้อยใหญ่ญิงชาย มีหลากหลายมวลหมู่ เขาเอากันอยู่ฉันใดฯ

หน้า 7 พระมหาเถรเจ้าจงต้านเล่าจาไข ว่าพ่องมีใจผ่องแผ้ว สร้างบุญแล้วหลายประการ พ่องใจหาญหึกหยาบ กระทำบาปทารุณ คนใจบุญมีหน้อย คนใจถ่อยมีหลายฯ ถัดนั้นไปแถมเล่า หน่อพระพุทธาเป็นเจ้า จิ่งบอกเล่าทวยไป ว่าบุญอันใดน้อยใหญ่ เขาปรารถนาไว้เป็นสันใด จุ่งเทศนาไข บอกกล่าว หื้อรู้ข่าวตามมีแด่เทิอะฯ

เมื่อนั้น พระมหาเถรเจ้า จิ่งจาบอกเล่าตามมี ว่าคนปฐพีลุ่มใต้ กระทำบุญไว้มากกว้าง ตามใฝ่อ้างเจตนา พ่องสร้างมัคคาทางไต่ ปลูกต้นไม้เป็นทาน สร้างวิหารอาวาส ศาลาบาตรกุฎี สร้างเจดีย์ยกยื่น ด้วยใจชื่นเชยบาน พ่องหื้อทานข้าวน้ำ โภชนะพร่ำของกิน พ่องรักษาศีลไจ้ๆ คนลุ่มใต้ญิงชาย กระทำบุญหลายต่างๆ ตามใฝ่อ้างศรัทธา ต่างปรารถนาค่ำเช้า ว่าเมื่อตนเจ้าอริยะเมตไตรย จักลงไปเป็นพระโปรดโลก หื้อพ้นจากทุกข์โศกเคืองขี ขอนาบุญมีอยู่ใกล้ และน้อมไหว้ฟังธรรม มีหนาหนำน้อยใหญ่ เขาปรารถนาไว้ฉันเดียว ก็มีแลฯ

หน้า 8 ยามนั้น ตนแก้วอริยะเมตไตรย ก็มีหัวใจชื่นช้อย จิ่งกล่าวถ้อยไขคำ ว่าแม่นคนหนาหนำน้อยใหญ่ ปรารถนาไคว่เทิงทัน มักใคร่หันยังตนข้า ในเมื่อหล้าภายลูน จุ่งหื้อเขากระทำบุญวิเศษ หื้อฟังเทศน์มหาชาติเวสสัตรชาดก จุ่งยอยกฟังหื้อได้ วันนึ่งไคว่สุดปลาย ด้วยเครื่องบูชาหลายตามรีตนั้นแลฯ ดูรามหาราชเจ้าตนประเสริฐ ท่านจักลงไปเกิดเป็นสัพพัญญู สั่งสอนคนชมพูลุ่มใต้ พร้อมเสี้ยงใคว่ อินทร์พรหมณ์ ทั่งทังกลมแหล่งหล้าเมินนักกว่าเมื่อใดนั้นชาฯ เมื่อนั้น หน่อพระอริยเมตไตย จิ่งจาไขตอบถ้อย ว่าเมื่อพระยอดสร้อยโคตรมศาสดา ตั้งศาสนาเหมียดไว้ ได้ 5,000 ปีไคว่เป็นตรายามนั้นเมื่อศาสนาสุดช้อย คนจักเสื่อมถอยจากศีลธรรม ใจมัวดำมืดบอด บ่คืดรอดทางบุญ พากันหนุนทางบาป การหึกหยาบพาลา บ่ทีฆาเที่ยงหมั้นอายุหากสั้นพลันตาย นั้นแลฯ

หน้า 9 ตะโต ปรัง ถัดนั้นภายหน้า คนลุ่มฟ้าญิงชาย อายุจักหลายยิ่งขึ้น ถึงแปดหมื่นปีเป็นขั้น ตั้งอยู่หั้นเป็นตรา ตทา ในกาละยามนั้น คนในชมพูมวลหมู่ ก็จักอยู่เชยบาน เกิดในสถานต้นไม้ มี

ชื่อว่าได้ต้นกัปปะรุกขา ของนานาหลายหลาก ตามใจหากประสงค์ ย่อมตกลงจิ่มใกล้สมใจใฝ่ชุอันๆ กาละยามนั้นมารอด ก็จักใกล้จอดเทิงทัน ข้าจักผันลงไปเกิด ในเมืองประเสริฐชมพู เป็นสัพพัญญูผ่านแผ้ว นั่งแท่นแก้วเทศนา จักนำสัตตามวลหมู่ เทียวเข้าสู่มหาเนรพาน บ่อย่าชะแลฯ ยามนั้น หน่อพระอริยเมตไตย จิ่งยอมือไว้อภิวาท ยังพระธาตุจุฬามณี แล้วปทักษิณดีสามตั้ง แล้วก็สั่งอำลา ยังมหาเทพมาลัย เสด็จไปสู่ชั้นฟ้า ในแหล่งหล้าชื่อตุสิตา อันเป็นอาวาสที่อยู่แห่งตน ก็มีแลนาฯ

หน้า 10 ส่วนว่าพระมหาเทพมาลัย ก็รีบคืนสู่ไปไวบ่ช้า รีบพอกหน้าคืนหน มาสู่เมืองคนลุ่มใต้ เจ้าก็รอดได้เร็วไว แล้วจิ่งไขคำกล่าว หื้อฝูงหมู่ถ่าวเถ้าญิงชาย ตามดั่งอั้นตนได้ฟังปริยายมาชุประการ ก็มีวันนั้นแลฯ

นิฏฐิตำ ขียาอันกล่าวแก้ไข ยังมหาเถรเทพมาลัยไปสวรรค์ ก็บังคมสมเร็จเสร็จ แล้วเท่านี้ก่อนแลฯ

สรุปเนื้อเรื่องย่อ ฉบับสำนวนของ พระมหาสกุล มหาวีโร ได้ดังนี้

ขึ้นปณามคาถาและแสดงความนอบน้อมต่อพระพุทธเจ้า แล้วเริ่มเรื่องว่า ในอดีตกาลมีพระเถระชื่อพระมาลัย ไปบิณฑบาตรได้พบชายที่อุปัฏฐากเลี้ยงดูแม่ เขาเก็บดอกบัวมาถวาย เขาตั้งจิตอธิษฐานว่าชาติต่อไปขออย่าลำบากดังชาตินี้ ขอความสุข ความเจริญจนไปนิพพานโดยเร็ว พระมาลัยให้พรตามความปรารถนาของเขา และได้นำดอกบัวนั้นไปสักการะพระจุฬามณี ท่านได้พบท้าวสักกะเทวราช ท้าวสักกะนิมนต์พระมาลัยมาเยี่ยมเมืองสวรรค์ และแจ้งว่าพระศรีอาริยเมตไตยจะมาไหว้พระธาตุเจ้าจุฬามณีวันขึ้น 15 ค่ำนี้ พระมาลัยจึงได้พบพระศรีอาริยเมตไตรย ได้ถามตอบกันถึงชาวเมืองมนุษย์อยู่กันอย่างไร สุขทุกข์อย่างไร ทำบุญอะไรกันบ้าง พระมาลัยตอบว่าบ้างก็รักษาศีลฟังธรรม บ้างก็สร้างถนนหนทางเป็นทาน ปลูกต้นไม้เป็นทาน บ้างก็สร้างพระวิหารพระอุโบสถไว้เป็นทาน บ้างก็ตั้งโรงทานถวายน้ำข้าวตามกำลัง เมื่อพระโพธิสัตว์ทราบแล้ว จึงสั่งไว้ว่า กาลเมื่อศาสนาของพระโคตมจะสิ้นสุดลงเมื่อครบ 5,000 ปี มนษย์จะมีอายุสั้นลงและอย่าประมาท ให้หมั่นรักษาศีลฟังธรรม ทำแต่กรรมดี ถึงคราวนั้นพระองค์จะไปอุบัติในโลก และการที่จะได้พบท่าน กุศลทานอันยิ่งใหญ่คือการฟังธรรมตั้งธรรมหลวงฟังเทศน์มหาชาติ ทั้งหมด 13 กัณฑ์ภายในวันเดียว นั้นจะมีอานิสงส์มากมหาศาลเหมือนได้ฟังธรรมและได้พบกับพระศรีอริยเมตไตรยเช่นเดียวกัน

ภาคผนวก ค

คัมภีร์ธรรม มาลัยต้น ฉบับสร้อยรวมธรรม
สำนวนของ อินสม ไชยชมภู

นโมตัสสะ ภควโต อรหโต สัมมา สัมพุทธัสสะฯ สุรณะมหินิยัง พุทธะเสฏฐัง นมัสสิตวา ธัมมัญจะ สังฆัญจะ นมิตฺวาติฯ

สาธโว ดูราสัปปุริสะทังหลาย ทังญิงชายหนุ่มเถ้า ทังศรัทธาเค้าเปนประธาน มีใจบานชื่นสู้มานั่งอยู่หนาหนำ จุ่งจักจำถ้วนถี่ เราจักชี้จาไข ยังมาลัยกัณเค้า อันอาจารย์เจ้าหากนำมาบัดนี้แลนาฯ

กิระดั่งเราจักรู้มานี้ไซร้ ปางเมื่อพระที่ไหว้สัพพัญญู ตนเปนครูแก่โลก หื้อพ้นโศกภัยมาร เข้าสู่นิพพานเวียงแก้ว เมินแล้วหลายวะสา ยังมีพระมหาเถรตนหนึ่งเล่า ชื่อว่าเจ้าเทพมาลัย ทรงศีลใสสะอาด จบฉลาดอภิญญา อุปมาเผียบไว้ กับเจ้าที่ไหว้โมคคัลลาน ก็สำราญยั้งจอด ในอารามยอดเรือนงาม ในกัมโพชะคามเทศท้อง โขงเขตห้องทวีปลังกา ก็มีหั้นแลนาฯ อันพระมหาตนนั้นโสด เทียนย่อมโผดขุณณา มีเมตตาชุผู้ ย่อมไปสู่อบาย หันคนหลายทุกข์ยาก ด้วยกรรมวิบากนานา ย่อมนำมาบอกเล่า หื้อรู้ข่าวเถิงหู แห่งชาวชุมพูพี่น้อง ได้แจ้งส่องหันใส หื้อมีใจคึดรอด อุทิสะทอดเททาน แผ่บุญคานเตื่อมตุ้ม หื้อพ้นจากลุ่มอบาย ได้ผันผายคลาพราก หนีเสียจากทางเข็ญ ได้สุขเย็นชื่นช้อย ในปราสาทสร้อยเมืองสวรรค์ คนลือนันอ๊ดเอ๊า ว่าพระมหาเถรเจ้าทรงคุณ ก็มีหั้นแลนาฯ

อะเถกะทิวะสัง ยังมีในวันหนึ่งเล่า ยามรุ่งเช้าเรืองไร เจ้าศีลใสวิเศษ ก็ออกจากเขตแดนตน เดินเทียวหนปิณฑิบาตร บ่หื้อขาดประเวณี ตามพระมุนีสั่งไว้ บ่หื้อได้สูญหาย ยังมีชายคนหนึ่งโสดทุกข์ไร้โหดอนาถา เท่ารักษาอยู่เฝ้า เลี้ยงแม่เถ้ามารดา วันนั้นมามันสอด ผดไปรอดโบกขรณี หันดอกนีลอุบลแปดดอก ผ้งบานออกวังใส มันมีใจผ่องแผ้ว เด็ดไว้แล้วนำมา แล้วไคลคลาคืนสู่ ยังที่อยู่เรือนตน เดินเทียวหนไต่เต้า มาปะใส่เจ้าเทพมาลัย มันมีใจชมชื่น ยกมือยื่นเหนือหัว เอาดอกบัวแปดดอก ผ้งคลี่ออกงามดี ถวายลูกศิษย์พระมุนีเปนเจ้า แล้วก้มเกล้าอธิษฐาน ว่าเตชะทานแห่งข้า อย่าต่ำช้าหายสูญ ขอเปนบุญเตื่อมค้ำ หื้อล่วงล้ำอนาถา ข้าเกิดมาพายหน้า ขอหื้อข้าเปนดี ความเคืองขียากไร้ อย่าหื้อได้เลงหัน ขอหื้อพลันไปรอด อมตะยอดเนรพานแด่เทิอะ ว่าอั้นฯ

ที่นั้น พระมหาเทพมาลัยตนบุญกว้าง ก็กล่าวอ้างอนุโมทนา ว่า เอวัง โหตุ ดังนี่เปนต้น ว่าดูรา อุบาสกเหยหนุ่มเหน้า แม่นว่าเจ้าคนิงใน ผาถนาใดตั้งไว้ จุ่งสมใฝ่ใจหมาย อย่าได้หายคลาดคล้อย จุ่งสมใฝ่ห้อยมโนในแด่เทิอะ ว่าอั้นแล้ว เจ้าตนแก้วเทพมาลัย ก็คึดใจหลายพอก ว่าจักเอาดอกดวงดีคันธะมีบ่ผ่อน ไปไหว้บ่อนแดนใด จักเอาไปอภิวาท ที่พระสวดคาถา เทศนาแรกเค้า หื้อแก่เจ้าปัญจวัคคีย์ ฤาจักเอาดอกดวงดีผ้งคลี่ ไปไหว้ที่นิพพาน อันว่าสถานเหล่านั้นไซร้ เราหากได้เคยไป ควรเอาดอกงามใสสะอาดไปไหว้ธาตุจุฬามณี หื้อบุญมีมากเท้า แก่ชายเจ้าศรัทธา คันพิจารณาเมี้ยนจอด เจ้าตนยอดเทพมาลัย ยินมีใจชื่นสู้ ก็เข้าสู่จตุถณาณ มีอภิญญาณ เปนบาท ขึ้นอากาศเร็วไว เช่นกั้นใจก็รอด ถึงข่วงยอดจุฬามณี อันงามดีใช่ช้า ในชั้นฟ้าตาวะติงสา ก็มีหั้นแลนาฯ

อันว่าพระมหาเถรเจ้าตนบุญกว้าง ยอมือต่างเหนือหัว เอาดอกบัวงามอาจ ปูชาธาตุเชียงชี ประทักษิณสามรอบ ขาบนอบน้อมสามหน แล้วถอยตนขดออก ไปนั่งพายนอกสนาม ผ่อเจดีย์งามบ่เส้า เปนที่ไหว้เกศเกล้าพระมุนี ก็มีหั้นแลนาฯ

ตะทา ในกาละนั้นเล่า อันว่าช้าวเปนเจ้าอินทรา ก็นำเทวดามวลหมู่ เข้ามาสู่สนาม อัญชุลีงามอภิวาท ปูชาพระธาตุจุฬามณี ประทักษิณดีเมี้ยนแล้ว ท้าวตนแก้วอินทรา ก็แลตาไปรอด หันใส่ยอดเทพมาลัย จิ่งเข้าไปนั่งใกล้ ยกมือไหว้ชาถาม ว่าข้าแต่เจ้าศีลงามหลายแหล่ เจ้ามาแต่แดนใด จักไปไหนเทียวสอด จิ่งมารอดเมืองสวรรค์ จุ่งไขปันบอกกล่าว หื้อรู้ข่าวขียาฯ พระมหาเถรเจ้า ก็ตอบเล่าคำไป ว่าเรามาไกลต่างหน้า จากโลกหล้าชุมพู เพื่อมาดูน้อมไหว้ ยังแก้วแก่นไท้จุฬามณี แล้วไขวาทีถามเล่า ซึ่งท้าวเจ้าอินทรา ว่าดูรามหาราช สมพารอาจหนำหนา อันว่าเทวดาหลายหลาก เทวบุตรมากเหลือหลาย ได้ขงขวายบุญไว้ แต่โลกใต้ชุมพู บุญนั้นชูส่งยู้ มาเกิดอยู่สวรรค์ ยังพาคันมวลหมู่ เข้ามาสู่สนาม แห่งเจดีย์งามบ่เส้า นบก้มเกล้าปูชา เปนนิรันดร์มาชะไจ้ บ่เว้นไว้หนีไกล เปนสันใดบ่ก้าย บ่รู้หน่ายทางบุญนั้นชา ฯ

เมื่อนั้น ขุนอินทรางอาจ ก็ต้านถ้อยวาทเจียรจา ว่าจักอุปมาเผียบไว้ คนโลกใต้โลกีย์เข้าเปลือกมีแต่น้อย ตัวซ้ำปล่อยทุมวาง มีใจจางขี้คร้าน ชุมื้อหย้านกระตำการ บ่พอนานแท้เล้า บ่มีเข้าจักคนเทียวดินโลกใต้ มีเข้าใส่ถุเยีย เพื่อเลี้ยงเมียลูกเต้า บ่มากเท้าถมหนา คันอดสาชะไจ้ หาเข้าใหม่มารอม สร้างไร่จอมติดต่อ เข้าเปลือกก่อมีมา บ่เคืองกากลั้นอยาก บ่ลำบากนานไป อุปมัยเผียบไว้ คือหากได้เทวดา คณะนาหลายหลาก เทวบุตรมากหนาหนำ ได้กระตำบุญไว้ แต่โลกใต้เมืองคน บุญบันดลจ่องคล้อง มาเกิดห้องโขงสวรรค์ จิ่งพาคันมวลหมู่เข้ามาสู่สนาม แห่งเจดีย์งามธาตุเจ้า นบก้มเกล้าปูชา เหตุผาถนาใคร่ได้ ยังบุญใหญ่ถมถอง มารอมกองบุญเก่า หื้อมากเท้าหลวงหลาย ได้สมหมายใฝ่ห้อย บ่คลาดกคล้อยเร็วพลัน หื้อบุญทันส่งยู้ ได้ตั้งอยู่เมินไป แม่นมีใจชมชื่น สนุกชื่น เชยชม อภิรมย์บ่ขาด ในผาสาทใผมัน บ่พากันมาไหว้ พระธาตุใหญ่ดวงดี หน้าบุญมีแต่ก่อน เทียนย่อมอ่อนเบาบาง คันบุญจางเสี้ยงขาด ย่อมคล้อยคลาดไปพลัน อยู่สวรรค์บ่ช้า ย่อมได้กว่าเทียวไป ขอเจ้าศีลใสบุญใหญ่ จุ่งรู้ไคว่ตามมี ดังนี้แด่เทอะฯ

ตนขุนอินทรากล่าวแล้ว เจ้าตนแก้วเทพมาลัย ซ้ำถามไปแถมเล่า ว่าหน่อพระอริยเมตไตย์ตนอยู่ในผาสาท ชั้นฟ้าอาจดุสิตา ยังจักลงมาขาบไหว้ ยังพระธาตุใหญ่จุฬามณี ในวันนี้ชะฤๅ ขุนอินทราเจ้าฟ้า ก็ตอบท้าไขคำ ว่าหน่อขุนธรรมบุญกว้าง อันอยู่สร้างดุสิตา เทียนย่อมมาพร้อมพร่ำวัน 15 ค่ำดีหลี ส่วนว่าดิถีวันนี้ไซร้ แม่น 15 ค่ำไคว่เทิงทัน หน่อจอมธรรม์บุญใหญ่ เที่ยงมาไหว้ปูชาดั่งปกติมาล่วงแล้ว บ่คลาดแคล้วเสียไหน ชะแลนาฯ

ในเมื่อพระมหาเถรเจ้า ผ้งต้านเล่าเจียรจา กับขุนอินทราธิราช บ่ทันขาดวาที ถัดนั้นยังมีเทวบุตรตนหนึ่งเล่า มีนางหน่อเหน้ากัญญา สังขยาบ่น้อย ได้ 100 เปนปริวารชื่นเชยบานชุผู้ เข้ามาสู่สนามแห่งเจดีย์งามพระธาตุ เพื่ออภิวาทปูชา พระมหาเถรเจ้าคนิงเล่าในใจ จิ่งจาไขถามข่าว ซึ่งท่านท้าวอินทรา ว่าเทวบุตรมาก่อนหน้า แห่งนางฟ้าสาวสวรรค์ แม่นหน่อจอมธรรม์บุญกว้าง มีชื่ออ้างว่าอริยเมตไตย์ชะฤๅฯ ขุนอินตาตอบถ้อย ว่าบ่แม่นหน่อยอดสร้อยจอมธรรม์ หากเปนเทวบุตรสามัญแท้ไซร้ จักมาไหว้ปูชา ยังพระจุฬามหาธาตุ ตามโอกาสเทิงทัน คันขุนสวรรค์กล่าวแล้ว เจ้าตนแก้วเทพมาลัย ก็ถามไปแถมเล่า ว่าชาติเก่าปางหลัง หน้าบุญสังนั้นไซร้ เทวบุตรได้กระทำมา ขอไขจาบอกกล่าว หื้อรู้ข่าวเร็วพลันฯ ขุนสวรรค์ตนองอาจ ก็ต้านถ้อยว่าไขจา ว่าแต่เดิมมาปางก่อน เมื่ออยู่บ่อนเมืองคน เทวบุตรตนนี้ไซร้ ทุกข์ยากไร้เคืองขี ขุณณามีผายแผ่ ทอดก้อนเข้าแก่ตัวกา อันบินมาที่ใกล้บุญนั้นไล่ทวยทัน มาเกิดสวรรค์ฟากฟ้า โขงแหล่งหล้าตาวติงสา มีนางกัญญาบ่น้อย ได้ 100 เปนปริวาร ดั่งโบราณว่าวไว้คนโลกใต้ญิงชาย มีใจผายเผื่อแผ่ หื้อทานแก่สัตตริฉาน ผลทานนั้นไซร้

นับอ่านได้ร้อยหนึ่งดีหลี หากหันมีแท้เล้า ดั่งคำเก่าโบราณ ชายคนผลาญหิวหอด เอาเข้าทอดทานกา บุญนั้นนาจ่องห้อย มีนางฟ้า 100 เปนปริวาร ดั่งนี้แลนาฯ

อันว่า เทวบุตรตนนั้นมารอดแล้ว ที่ข่วงแก้วยอดจุฬามณี ก็อัญชุลีน้อมไหว้ ถ้วนครบไคว่สามหน แล้วนำตนขดออก ไปนั่งพายนอกสนาม ก็มีหั้นละนาฯ

ถัดนั้นยังเทวบุตรตนหนึ่งองอาจ มีนางนาฏสาวสวรรค์ นับพอพันแวดล้อม แหนแห่อ้อมเปนปริวาร มายังสถานพระธาตุ เพื่ออภิวาทปูชา พระมหาเถรเจ้า ก็ถามเล่าคำไป ว่าเทวบุตรใดใช่ช้า มาก่อนหน้าเทวกัญญา ลักขณาบ่เส้า แม่นหน่อพระเจ้า ชะฤๅ ขุนอินทราตอบถ้อย ว่าบ่แม่นหน่อพระยอดสร้อยจอมธรรม์ เปนเทวบุตรสามัญแท้เล้า จักมาไหว้ธาตุเจ้าเชียงชี ตามประเพณีแต่ก่อน บ่หื้อผ่อนหายสูญ แลนาฯ คันขุนอินทรากล่าวแล้ว พระตนแก้วเทพมาลัย ก็ถามไปแถมเล้า ว่าชาติเก่าปางหลัง หน้าบุญสังนั้นไซร้ เทวบุตรได้กระทำมาฯ ขุนอินทราตอบถ้อง หื้อแจ้งส่องตามมี ว่าเดิมทีเมื่อก่อนเกิดอยู่บ่อนเมืองคน มันทารณกลั้นอยาก ใจนั้นหากขุณณา แบ่งภัตตาเข้าห่อ ยื่นปันต่อสหาย อันเลี้ยงควายกินจ้าง นั่งอยู่ข้างริมตน ด้วยกุศลเท่าอั้น จิ่งมาเกิดบนชั้นตาวติงสา มีนางกัญญาหนุ่มหน้อยงามชื่นช้อยสาวสวรรค์ นับพอพันแวดล้อม แหนแห่อ้อมเปนปริวาร ดั่งโบราณว่าไว้ คนโลกใต้ญิงชาย มีใจผายชมชื่น จกยกยื่นยอทาน ยังอาหารแผ่นผ้า แก่คนต่ำช้าบนดิน อันหาศีลบ่ได้ บุญบ่ไร้หายสูญ ผละบุญแผ่กว้าง อานิสงส์อ้างพอพัน ดั่งได้หันเป็นแก่น หากมีแม่นตามคำ ดั่งนี้แลนาฯ

อันว่าเทวบุตรตนนั้นมาแล้ว รอดข่วงแก้วจุฬามณี ก็อัญชุลีน้อมไหว้ ครบถ้วนไคว่สามหน ก็ถอยตนขดออก ไปนั่งพายนอกสนาม แห่งเจดีย์งามสักสวาด ทิสะภาควันตก ก็มีหั้นแลนา ถัดนั้นยังมีเทวบุตรตนหนึ่งองอาจ มีนางนาฏสาวสนม ควรอภิรมณ์ชมชื่น ได้หนึ่งหมื่นเปนปริวาร ก็มายังสถานพระธาตุ เพื่ออภิวาทปูชา พระมหาเถรเจ้าบุญใหญ่ ก็ถามท้าวไท้อินทรา ว่าเทวบุตรมาก่อนหน้าแห่งนางฟ้าสาวศรี รัศมีบ่เส้า แม่นหน่อพระเจ้าชะฤๅ ขุนอินทราต้านต่อ ว่าบ่แม่นหน่อพระทศพล หากเปนเทวบุตรตนหนึ่งไซร้ จักมาไหว้ปูชา ยังมหาธาตุเจ้า ดั่งเมื่อเก่าเดิมมาฯ พระมหาเถรเจ้าเทพมาลัย ก็ไขคำไปแถมเล่า ว่าชาติเก่าปางหลังหน้าบุญสังนั้นไซร้ เทวบุตรได้กระทำมา ขุนอินทราตอบถ้อง หื้อแจ้งส่องหันใส ว่ามันเข็ญใจยากไร้ เกิดลุ่มใต้ชุมพู ใจมุทูหลายแหล่ หื้อทานเข้าแก่สามเณร คันดับเข็ญเสี้ยงชาติ บุญบ่ขาดทวยทัน มาเกิดสวรรค์ฟากฟ้า โขงแหล่งหล้าตาวะติงสา มีนางกัญญาหลายหลาก หมื่นหนึ่งหากเปนปริวาร ดั่งโบราณว่าไว้ ว่าคนโลกใต้ญิงชาย ศรัทธาผายเผื่อแผ่ หื้อทานแก่ปุถุชน ผู้มีตนบ่เส้า รักษาศีลเล่าคืนวัน บุญอนันต์หลายแหล่ หมื่นหนึ่งแท้เปนตรา ดั่งนี้แลนาฯ

เทวบุตรตนนั้นมาแล้ว รอดข่วงแก้งจุฬามณี ก็อัญชุลีน้อมไหว้ ถ้วนครบไคว่สามหน แล้วถอยตนบใกล้ ไปนั่งหนใต้เจดีย์ ก็มีหั้นแลนาฯ

ถัดนั้นยังมีเทวบุตรตนหนึ่งไซร้ มีนางฟ้าได้สองหมื่นเปนปริวาร ก็มายังสถานพระธาตุ เพื่ออภิวาทปูชา พระมหาเถรเจ้า คนิงเล่าในใจ ยินสงสัยบ่แล้ว จิ่งถามท้าวตนแก้วอินทรา ว่าเทวบุตรมาก่อนหน้า แห่งนางฟ้าสาวศรี วรรณะดีชื่นช้อย แม่นหน่อพระยอดสร้อยชะฤๅ ขุนอินทราต้านต่อว่าบ่แม่นหน่อจอมธรรม์ เปนเทวบุตรสามัญไซร้ จักมาไหว้พระจุฬามณีฯ สังกามีบังเกิด เจ้าตนผาเสริฐเทพมาลัย ก็ถามไปแถมเล่า ว่าชาติเก่าปางหลัง หน้าบุญสังนั้นโสด ได้มาโผดตวยทัน ขุนสวรรค์ต้านกล่าวหื้อรู้ข่าวขียา ว่าแต่เดิมมานั้นไซร้ มันเกิดลุ่มใต้ปฐพี ศรัทธามีบ่ขาด หื้อเข้าปิณฑิบาตรทานไปแก่เจ้าศีลใสตนหนึ่งโสด บุญนั้นทวยทัน มาเกิดสวรรค์ฟากฟ้า โขงแหล่งหล้าตาวะติงสา มีนางกัญญาสองหมื่น อยู่ระรื่นเปนปริวาร ดั่งอาจารย์ว่าไว้ ว่าคนลุ่มใต้ญิงชาย ศรัทธาผายชมชื่น จกยกยื่นยอทาน

ยังภิกขาหารเข้าน้ำ วัตถุพร่ำปัจจัย แก่เจ้าศีลใส ช้อยโชติ บุญจิ่งโผดทอตำ คือจักนำไปเกิด ที่ผาเสริฐเชียงคาน มีปริวารสองหมื่น อยู่ระรื่นคืนวัน ดั่งได้หันแจ้งถี่ บ่มีที่สงสัย บัดนี้แลนาฯ

เทวบุตรตนนั้นมาแล้ว รอดข่วงแก้วจุฬามณี ก็อัญชุลีน้อมไหว้ ครบถ้วนไคว่สามหน ก็ถอยตนขดออก ไปนั่งพายนอกหนเหนือ ก็มีหั้นแลนาฯ ถัดนั้น ยังมีเทวบุตรแถมตนหนึ่งไชร้ มีนางฟ้าได้สามหมื่นเปนปริวาร ก็มายังสถานพระธาตุ เพื่ออภิวาทปูชา พระมหาเถรเจ้าคนิงเล่าในใจ ยินสงสัยบ่แล้ว จิ่งถามท้วงตนแก้วอินทรา ว่าเทวบุตรมาก่อนหน้า แห่งนางฟ้าสาวศรี ลักขณะดีบ่เส้า แม่นหน่อพระเจ้าชะฤๅ ขุนอินทราต้านต่อ ว่าบ่แม่นหน่อพระมุนี สังกามีบังเกิด เจ้าตนผาเสริฐเทพมาลัย ก็ถามไปแถมเล่า ว่าชาติเก่าปางหลัง หน้าบุญสังนั้นโสด มาโผดทวยทัน ขุนสวรรค์ตอบถ้อง ว่าเมื่ออยู่ห้องปฐพี ศัรทธามีหลายหลาก ได้เลิกซากสงสะการ ศพคนผลาญยากไร้ ได้เทียวไต่ตามธรรม เว้นจากกรรมบาปกล้า คันขว้ำหน้ามรณา ก็ได้มาบังเกิด ในชั้นฟ้าเลิศ พายบนบัดนี้แลนาฯ

เทวบุตรตนนั้นมาแล้ว รอดข่วงแก้วจุฬามณี ก็อัญชุลีขาบไหว้ ถ้วนครบไคว่สามหน แล้วถอยตนขดออก ไปนั่งพายนอกตามเพิง ก็มีหั้นแลนาฯ

ถัดนั้น ยังมีเทวบุตรตนหนึ่งไชร้ มีนางฟ้าได้สี่หมื่นเปนปริวาร ก็เข้ามายังสถานพระธาตุ เพื่อภิวาทปูชา พระมหาเถรเจ้า คนิงเล่าสงสัย จิ่งถามไปบ่ช้า ซึ่งเจ้าฟ้าอินทรา ว่าเทวบุตรมาก่อนหน้า แห่งนางฟ้าสาวสวรรค์ รัศมีพรรณบ่เส้า แม่นหน่อพระเจ้า ชะฤๅ ขุนอินทราต้านต่อ ว่าบ่แม่นหน่อพระมุนี สังกามีบ่แล้ว เจ้าตนแก้วเทพมาลัย ก็ถามคำไป แถมเล่า ว่าชาติเก่าปางหลัง เมื่ออยู่ยังโลกใต้ กระทำบุญไว้สันใดฯ ขุนอินไขบอกกล่าว ว่าเมื่ออยู่ด้าวปฐพี ศรัทธามีหลายแหล่ สละแผ่ทานไป ยังปัจจัยทังสี่ ด้วยใจคลี่บานงาม บุญนั้นตามส่งยู้ มาเกิดอยู่เมืองบนบัดนี้แลนาฯ

เทวบุตรตนนั้นมาแล้ว รอดข่วงแก้วจุฬามณี ก็อัญชุลีน้อมไหว้ ถ้วนครบไคว่สามหน แล้วถอยตนขดออก ไปนั่งพายนอกตามเปิง ก็มีหั้นแลนาฯ

ถัดนั้น ยังมีเทวบุตร แถมตนหนึ่งไชร้ มีนางฟ้าได้ห้าหมื่นเปนปริวาร ก็เข้ามายังลานพระธาตุ เพื่ออภิวาทปูชา พระมหาเถรเจ้า คนิงเล่าสงสัย จิ่งชาไขถามข่าว ซึ่งท่านท้าวอินทรา ว่าเทวบุตรมาก่อนหน้า แห่งนางฟ้ากัญญา แม่นหน่อพุทธายอดสร้อย นามชื่นช้อยอริยเมตไตย์ ชะฤๅ ขุนอินทราต้านต่อ ว่าบ่แม่นหน่อพระมุนี สังกามีบ่แล้ว เจ้าตนแก้วเทพมาลัย จิ่งถามไปแถมเล่า ย้อนบุญเก่าสังชา จิ่งได้มาบังเกิด ในชั้นฟ้าเลิศพายบน ขุนอินตนอยู่ฟ้า ก็ตอบท้าคำไป เมื่ออยู่ในโลกกว้าง มีชื่ออ้างว่าสัทธาติสสะราชา เปนขนิษฐาน้องเหน้าแห่งท้าวเจ้าทุฏฐคามณี เสวยปุรีนั่งห้อง ในเขตท้องทวีปลังกา มีศรัทธาผ่องแผ้ว เชื่อคุณแก้วทังสาม รักษาศีลงามแปดห้า คันขว้ำหน้าจากเมืองคน ก็เอาตนมาเกิด ในชั้นฟ้าเลิศพายบน บัดนี้แลนาฯ

เทวบุตรตนนั้นมาแล้ว รอดข่วงแก้วอาราม ก็อัญชุลีงามน้อมไหว้ ถ้วนครบไคว่สามหน แล้วถอยตนขดออก ไปนั่งพายนอกตามเปิง ก็มีหั้นแลนาฯ

ถัดนั้นยังมีเทวบุตรแถนตนหนึ่งไชร้ มีนางกัญญาได้หกหมื่นเปนปริวาร ก็เข้ามายังสถานพระธาตุ เพื่อภิวาทปูชา พระมหา เถรเจ้าคนิงเล่าสงสัย จิ่งจาไขถามข่าว ซึ่งท่านท้าวอินทรา ว่าเทวบุตรมาก่อนหน้า แห่งนางฟ้าสาวศรี ลักขณะดีบ่เส้า แม่นหน่อพระเจ้าชะฤๅ ขุนอินทราตอบถ้อย ว่าบ่แม่นหน่อพระยอดสร้อยเชียงชี สังกามีบ่แล้ว เจ้าตนแก้วเทพมาลัย ก็ถามคำไปแถมเล่า ว่าย้อนบุญเก่าสังชา จิ่งได้มาบังเกิด ในชั้นฟ้าเลิศพายบน ขุนอินทร์ตนบุญกว้าง ก็กล่าวอ้างคำไปว่าเมื่ออยู่ในโลกว้าง เปนเจ้าช้างผาบปุรี ชื่อทุฏฐคามณียศใหญ่ ผาบเสี้ยงไคว่ทวีปลังกา มีศรัทธาเลิศแล้ว ในคุณแก้วทังสาม

เจตนางามบ่ขาด ทานอาวาสศาลา ทานมัคคา ทางใต่ ทานเสี้ยงใคว่ชุอันๆ คันดับขันธ์คล้อยคลาด ชีวิตขาดเสียตนบุญบันดลมาเกิด ในชั้นฟ้าเลิศ ตาวะติงสา บัดนี้แลนาฯ เทวบุตรตนนั้นมาแล้ว รอดข่วงแก้วจุฬามณี ก็อัญชุลีขาบไหว้ ถ้วนครบไคว่สามหน แล้วถอยตนขดออก ไปนั่งพายนอกตามเพิง ก็มีหั้นแลนาฯ ถัดนั้น ยังมีเทวบุตรตนหนึ่งไซร้ มีนางฟ้าได้เจ็ดหมื่นเปนปริวาร ก็เข้ามายังสถานพระธาตุเพื่อภิวาทปูชา พระมหาเถรเจ้าก็คนิงเล่าสงสัย จิ่งจาไขถามข่าว ซึ่งท่านท้าวอินทรา ว่าเทวบุตรมาก่อนหน้า แห่งนางฟ้าสาวสวรค์ รัศมีพรรณพิลาส แม่นหน่อพระบาทสัพพัญญู ชะฤๅฯ ขุนอินทราต้านต่อ ว่ายังบ่แม่นหน่อพระมุนี สังกามีบ่แล้ว เจ้าตนแก้วเทพมาลัย ก็ถามคำไปแถมเล่า ว่าย้อนบุญเก่าสังชา จิ่งได้มาบังเกิด ในชั้นฟ้าเลิศโขงสวรรค์ จุ่งไขปันบอกกล่าว หื้อรู้ข่าวเดิมมา ขุนอินทราเจ้าฟ้า ก็ตอบท้าคำไป ว่าเมื่ออยู่ในเทศท้อง โขงเขตห้องปฐพี ศรัทธามีบ่เส้า ได้บวชเปนเจ้าสามเณร ดับขีเข็ญร้อนไหม้ รักษาศีลไว้หมดใส คันดับใจคลาพราก ตายละจากเมืองคน ก็เอาตนมาเกิดในชั้นฟ้าเลิศพายบน บัดนี้แลนาฯ

เทวบุตรตนนั้นมาแล้ว รอดข่วงแก้วจุฬามณี ก็อัญชุลีน้อมไหว้ ถ้วนครบไคว่สามหน แล้วถอยตนขดออกไปนั่งพายนอกตามเปิง ก็มีหั้นละนาฯ

ถัดนั้น ยังมีเทวบุตรแถมตนหนึ่งไซร้ มีนางฟ้าได้แปดหมื่นเปนปริวาร ก็มายังสถานพระธาตุเพื่อภิวาทปูชาฯ พระมหาเถรเจ้า หันแล้วเล่าสงสัย จิ่งจาไขถามข่าว ซึ่งท่านท้าวอินทรา ว่าเทวบุตรมาก่อนหน้า แห่งนางฟ้าสาวศรี ลักขณะดีบ่เส้า แม่นหน่อพระเจ้า ชะฤๅฯ ขุนอินทราต้านต่อ ว่ายังบ่ใช่หน่อพระมุนี สังกามีบ่ขาด ก็ถามท้าวธิราชอินทรา ว่าบุญสังชาชาติแล้ว บ่คลาดแคล้วทวยทัน จิ่งได้ผันมาเกิด ในชั้นฟ้าเลิศพายบนฯ ขุนอินตนบุญกว้าง ก็กล่าวอ้างคำไป ว่าเมื่ออยู่ในโลกใต้ ทุกข์ยากไร้อนาถา มีศรัทธาองอาจ บ่ได้ใส่บาตรเททาน เท่าจาหวานต้านกล่าว ร้องเอิ้นป่าวตักเตือน หื้อชาวเฒ่าที่ใกล้ รู้แจ้งไคว่สัญญา ว่าพระมาคุมเข้า รอดเฒ่าเจ้าทังหลาย จุ่งผันผายไววาด มาใส่บาตรเททาน ยังภิกขาหารเข้าน้ำ วัตถุพร่ำปัจจัย มันจาไขกล่าวจี้ หื้อแจ้งถี่สัญญา บุญนั้นนาบ่พราก คันตายจากเมืองคน ก็เอามาเกิด ในชั้นฟ้าเลิศพายปน บัดนี้แลนาฯ

เทวบุตรตนนั้นมาแล้ว รอดข่วงแก้วจุฬามณี ก็อัญชุลีขาบไหว้ ถ้วนครบไคว่สามหน แล้วถอยตนขดออก ไปนั่งพายนอกตามเพิง ก็มีหั้น แลนาฯ

ถัดนั้น ยังมีเทวบุตรตนหนึ่งไซร้ มีเทวะกัญญาได้เก้าหมื่นเปนปริวาร ก็เข้ามายังสถานพระธาตุเพื่อภิวาทปูชา พระมหาเถรเจ้า หันแล้วเล่าสงสัย จิ่งจาไขถามข่าว ซึ่งท่านท้าวอินทรา ว่าเทวบุตรมาก่อนหน้า แม่นหน่อพระอริยเมตไตย ชะฤๅฯ ขุนอินทราต้านต่อ ว่ายังบ่แม่นหน่อมุนี สังกามีบ่แล้ว เจ้าตนแก้วเทพมาลัย ก็จาไขถามเล่า ว่าย้อนบุญเก่าสังชา พาหื้อมาบังเกิด ในชั้นฟ้าเลิศพายบน ขุนอินตาตนอยู่ฟ้า ก็ตอบท้าคำไป มันเกิดในเทศท้อง โขงเขตห้องทวีปลังกา มีศรัทธาผ่องแผ้ว เชื่อคุณแก้วทังสาม เจตนางามสะอาด ไปสู่พระธาตุเชียงชี เอาดอกกัณณิกาดีน้อมไหว้ อธิษฐานไคว่พายในเอาหัวใจตั้งไว้ ตางเทียนไต้ปูชา เอาเกษเกล้า แดนดอกกะหมุด(โกมุท-ผู้ปริวรรต) เล่าเอาบุญ สองตาหนุนวะแว่น ตั้งตางแท่นโคมไฟ แปงใจใสสะอาด ปูชาธาตุเชียงชี คันดับอินทีรย์ม้วยม้าง จากโลกกว้างเมืองคน ก็เอาตนมาเกิด ในชั้นฟ้าเลิศพายบน แลนาฯ

เทวบุตรตนนั้นมาแล้ว รอดข่วงแก้วจุฬามณี ก็อัญชุลีน้อมไหว้ ถ้วนครบไคว่สามหน ก็ถอยตนขดออก ไปนั่งพายนอกตามเพิง ก็มีหั้นแลนาฯ

ถัดนั้น ยังมีเทวบุตรแถมตนหนึ่งไซร้ มีนางฟ้าได้แสนหนึ่งเปนปริวาร ก็มายังสถานพระธาตุเพื่ออภิวาทปูชา พระมหาเถรเจ้า คนิงเล่าสงสัย จิ่งจาไขแถมเล่า ซึ่งท่านท้าวอินทรา ว่าเทวบุตรมาก่อนหน้า แห่งนางฟ้าสาวสวรรค์ รัศมีพรรณผ่องแผ้ว แม่นเจ้าหน่อแก้วอริยเมตไตรยชะฤๅ ขุนอินทราต้านต่อ ว่ายังบ่แม่นหน่อพุทธา ยังสังกาบ่แล้ว ตนแก้วเทพมาลัย จิ่งไขคำไปแถมเล่า ว่าย้อนบุญเก่าสังชา หื้อนำมาเมืองบน เมินนานเมื่อก่อน เกิดอยู่บ่อนเมืองคน ทุกข์ทารุณกลั้นอยาก บ่เว้นจากศีลธรรม ใจบ่ดำหึกหยาบ เว้นจากบาปชุอัน วันหนึ่งมันไปอาบ ที่ท่าราบดอนทราย หันทรายหลายขาวผ่อง แสงส่องต้องเอาใจ มีวรรณไววะวาด เปนดังชาติเงินขา จิ่งจนมากองก่อ หื้อเปนช่อเจดีย์ ศรัทธามีผ่องแผ้ว น้อมไหว้แล้วปูชา คันมรณาคล้อยคลาด ชีวิตขาดเสียตน บุญนั้นดลมาเกิดในชั้นฟ้าเลิศตาวติงสา บัดนี้แลนาฯ

เทวบุตรตนนั้นมาแล้ว รอดข่วงแก้วจุฬามณี ก็อัญชุลีน้อมไหว้ ถ้วนครบไคว่สามหน แล้วถอยตนขดออกไปนั่งพายนอกตามเพิง ก็มีวันนั้นแลนาฯ

นิฏฐิตัง ขียาสังวรรณาวิเศษ จาห้องเหตุ ปฐมมาลัยผูกต้น ก็บังคมสมเร็จ เสร็จ ฯ

คัมภีร์ธรรม มาลัยปลาย ฉบับสร้อยรวมธรรม
สำนวนของ อินสม ไชยชมภู

นโมตัสสะ ภควโต อรหโต สัมมา สัมพุทธัสสะฯ ตะทา อริยเมตเตยโย โพธิสัตโตติ สาธโว .

ดูราสัปปุริสะทังหลาย ในเมื่อเทวบุตรตนมีปริวารได้แสนหนึ่ง นั่งอยู่แล้วดั่งอั้น ยามนั้นอันว่าพระอริยเมตตไตย์โพธิสัตว์เจ้า ก็เสด็จเข้ามาด้วยรัศมี รังษีอันเรืองไร ใสงามมากนัก ยิ่งกว่าพระอาทิตย์พันดวง มีหมู่นางฟ้าละเทวบุตรหนุ่มทังหลาย ได้แสนโกฏิเป็นปริวาร ก็ถือเอายังเครื่องบูชา คือคันธะมาลาดอกไม้ เพื่อจักมาไหว้พระธาตุจุฬามณี กันว่ามารอดแล้ว ก็สักการะบูชา ยังพระมหาธาตุเจ้าแล้วเข้าไปนั่งอยู่หนวันออกแห่งพระเกษแก้วจุฬามณี ก็มีหั้นแลนาฯ พระมหาเถรเจ้าเทพมาลัยหันแล้วก็ถามซึ่งท้าวตนแก้วอินทา ว่าเทวบุตรตนนี้นา แม่นเป็นอริยเมตไตย์เจ้าชะรือฯ ขุนอินทราต้านต่อว่าแม่นเป็นหน่อสัพพัญญู เข้ามาชูที่ใกล้ เพื่อจักไหว้บูชา ยังจุฬามณีมหาธาตุ ตามโอกาสเทิงทันแลนาฯ พระมหาเถรเจ้าเทพมาลัย ก็จาไขถามข่าว ซึ่งท่านท้าวอินทรา ว่าเทวกัญญาหลายหลาก เทวบุตรมากเหลือหลาย อันหยาดยายเป็นเท่า มาก่อนหน้าโพธิญาณ มีอลังการสะอาด วรรณะชาติเพิงพาว เทียนย่อมขาวชุผู้ เป็นใคร่รู้ปางหลัง ว่าหน้าบุญสังนั้นเล้า ติดไต่เท่าทวยมาฯ ขุนอินทราต้านกล่าวว่าเมื่ออยู่ด้าวปฐพี รักษาศีลดีแปดห้า หื้อเสื้อผ้าเป็นทาน ทัง อลังการเครื่องใช้ ย่อมเลือกใช้ของขาว ดูเพิงพาวสะอาด จิ่งประสาธน์เททาน บุญบันดาลส่งตุ้ม พ้นจากลุ่มเมืองคน ได้เกิดบนชั้นฟ้ามาก่อนหน้าโพธิญาณ มีอลังการสะอาด วรรณะชาติขาวงามดั่งนี้แลนาฯ

พระมหาเถรเจ้าคนิงเล่าสงสัย ซ้ำจาไขถามข่าว ซึ่งท่านท้าวอินทรา ว่าเทวกัญญาหลายหลาก เทวบุตรมากหนำหนา มากล้ำขวาที่ใกล้ แห่งเจ้าบุญใหญ่หน่อโพธิญาณ มีอลังการสะอาด วรรณะชาติไรเรือง เทียนย่อมเหลืองชุผู้ เป็นใคร่รู้ปางหลัง ว่าหน้าบุญสังนั้นไส้ สยองไคว่ทวยทัน ขุนสวรรค์ต้านกล่าวว่าเมื่ออยู่ด้าวปฐพี รักษาศีลดีแปดห้า หื้อเสื้อผ้าเป็นทาน ทังปริวารเครื่องใช้ ย่อมเลือกไช้ของเหลือง ดูรุ่งเรืองผ่องแผ้ว ยกยื่นแล้วทานไป กันดับใจคล้อยคลาดพ้นจากชาติเป็นคน ได้เอามาเกิดในชั้นฟ้าเลิศตุสิดา มากล้ำขวาที่ใกล้ แห่งเจ้าบุญใหญ่หน่อโพธิญาณ บัดนี้แลนาฯ

พระมหาเถรเจ้า ซ้ำไขเล่าวาที ว่าเทวดามีหลายหลาก เทวบุตรมากเหลือหลาย อันหยาดยายย่างย้าย มากล้ำซ้ายหน่อพุทธา มีภูษาเสื้อผ้า งามใช่ช้าเพิงแพง เทียนย่อมแดงจุผู้ พ้นใคร่รู้ปางหลัง ว่าหน้าบุญสังนั้นเล้า ติดไต่เต้าทวยมาฯ ขุนอินทาต้านกล่าว ว่าเมื่ออยู่ด้าวปฐพี รักษาศีลดีแปดห้า หื้อเสื้อผ้าเป็นทาน ทังปริวารเครื่องใช้ ย่อมเลือกใช้ของแดง อันเพิงแพงรักขอด ยกยื่นติ้ดเททาน บุญบันดาลมาเกิด ในชั้นฟ้าเลิศตุสิตา มีภูษาเครื่องใช้ แดงเสี้ยงใคว่ดูงาม ได้มาตามย่างย้าย มากล้ำซ้ายหน่อพุทธา บัดนี้แลนาฯ พระมหาเถรเจ้า ซ้ำไขเล่าวาที ว่าเทวดามีหลายหลาก เทวบุตรมากหนำหนา อันทวยมาเป็นหมู่ แหนแห่อยู่พายหลัง แห่งหน่อพุทธังที่ไหว้ มีเครื่องใช้นานา เขียวงามตาชุผู้ปูนใคร่รู้ปางหลัง ว่าหน้าบุญสังนั้นไซร้ สยองไต่ทวยทันฯ ขุนสวรรค์ต้านกล่าว หื้อรู้ข่าวตามมี ว่าอยู่ปฐพีโลกใต้ รักษาศีลไว้ดีงามศรัทธาตามบ่ผ่อน หื้อผ้าผ่อนเป็นทานทังปริวารเครื่องใช้ ย่อมเลือกใช้ของเขียว บ่กี้ดเหนียวถนี่ มีใจกลี่ทานไป กันดับใจคล้อยคลาด พ้นจากชาติเป็นคน ก็เอาตนมาเกิด ในชั้นฟ้าเลิศตุสิตา มีวัตถาเครื่องใช้เขียวเสี้ยงใคว่ดูงาม ดังนี้แลนาฯ

คันขุนอินทรากล่าวแล้ว เจ้าตนแก้วเทพมาลัย ก็ถามคำไปแถมเล่า ว่าหน่อพระเจ้าโพธิญาณมีสมพารแต่ไท้ สร้างก่อไว้สันใด ขอจาไขบอกกล่าว หื้อรู้ข่าวขียาฯ ขุนอินทราตอบเล่า ว่าข้าแต่เจ้า

เชียงชี อุปมามีเปล่งป๊อย ว่ากระต่ายน้อยสามาลย์ มีใจหาญใคร่รู้ แล่นไปสู่คงคา เอายังขาอันสั้น ลงหยั่งดั้นวังใส จักหยั่งไปรอดห้อง ถึงพ้นท้องนที บ่ห่อนมีจักหยั่งได้ แถมประการหนึ่งไซร้ อุปมาดั่งช้างตัวกล้าตาบอด ออกล่าสอดดงตัน บ่อาจผันขึ้นรอด ถึงจิกยอดดอยผา อุปมาแต่ไท้ จาเปรียบไว้สันใด อุปมัยดั่งข้า อันเป็นเจ้าฟ้าโขงสวรรค์ จักไขปันกล่าวอ้างยังหน้าบุญกว้างหนำหนา แห่งหน่อพุทธาที่ไหว้ หื้อเสี้ยงใคว่รือมี ข้าเจ้าเชียงชีบุญใหญ่ อันหน่อพระที่ไหว้อริยเมตไตย์ ตนจักลงไปบังเกิดเปนพระตนผาเสริฐพายลูน ได้กระทำบุญหลายหลาก ปารมีมากหนำหนา พ่ำเพ็งมาเมินแก่นับอ่านแท้หกอสงไขย ยังปลายไปแสนโกฏ เมินแท้โสดดีหลี ปารมีน้อยใหญ่ บัวระมวลใคว่ชุประการ มหาทานห้าสิ่ง บัวระมวลยิ่งจุอันๆ ได้ยกยื่น ปันเสื้อผ้า ทังช้างม้างัวควาย เงินคำหลายบ่ไว้ จกยกได้ทานไป ลูกเทียมใจรักขอด สละทอดเททาน เมียเจียงคานชื่นช้อยสละปล่อยตานไป ศรัทธาใสใฝ่เอื้อ สละเลือดเนื้อกายา ทังหูตาตับปอด สละทอดเททาน มีใจบานผ่องแผ้วสละชีวิตแล้วทานไป บ่อาจไขกล่าวอ้าง ปารมีกว้างหนำหนา แห่งหน่อพุทธาบุญใหญ่ หื้อเสี้ยงใคว่ตามมี ข้าแด่เจ้าเชียงชีชื่นช้อย บัดนี้หน่อพระยอดสร้อยมุนี มีปารมีแก่แล้ว ถ้านั่งแท่นแก้วตรัสผญาแลนาฯ

คันขุนอินทราธิราช กล่าวเสี้ยงขาดสุดคำอันว่าหน่อพระขุนธรรมตนองอาจ คือเจ้าจอมราชอริยเมตไตย์ ก็เสด็จไปบ่ช้า นั่งกองหน้ากองตา แห่งพระมหาเถรเจ้านบไหว้เล่าจาถาม ว่าข้าแด่เจ้าศีลงามหลายแหล่ เจ้ามาแต่แดนใด จักไปไหนมานี่ ขอกล่าวชี้ตามมีแด่เทิอะ ว่าอั้นฯ

ที่นั้นพระมหาเถรเจ้า ก็ต้านเล่าไขจา ว่าดูรามหาราช ตนองอาจเชียงคาน มีสมพารหลายหลาก เรานี้มาจากชุมพูเพื่อมาดูน้อมไหว้ ยังพระธาตุใหญ่จุฬามณี ทัดยามเดียวรอด ได้ปะยอดองค์คำบัดนี้แลนาฯ อันว่าอริยเมตไตย์โพธิสัตว์เจ้า ก็ต้านเล่าปุจฉา ว่ามนุสสาลุ่มใต้ ทังน้อยใหญ่ญิงชายมีหลวงหลายมวลหมู่ มีสภาวะอยู่สันใดฯ

พระมหาเถรก็ไขต้านกล่าว ว่าคนอยู่ด้าวปฐพี ก่องมั่งมีหลายหลาก ก่องทุกข์ยากอนาถา หล้างก่องพาลาบาปใบ้ หล้างก่องใต่ตามธรรม คนสุขหนำมีน้อย คนต่ำค้อยมีหลาย ชุมญิงชายโลกใต้ ก่องรูปขี้ไร้กาลี ก่องรูปงามดีใช่ข้ามีพร้อมหน้านานา ดั่งนี้แลนาฯ คันพระมหาเถรเจ้าเทพมาลัย ไขคำไปบอกกล่าว เจ้าตนแก้วหน่อพุทธา ก็ไขจาถามเล่า ว่าคนหนุ่มเถ้าญิงชาย เขาขงขวายทางบาป ใจกล้าหยาบทารุณ รือกระทำบุญแผ่กว้าง ขอกล่าวอ้างไขมา พระมหาเถรเจ้า ก็ต้านเล่าจาไขว่าก่องมีใจผ่องแผ้ว สร้างบุญแล้วหลายประการ ก่องใจหาญหึกหยาบ กระทำบาปทารุณ คนใจบุญมีน้อย คนใจถ่อยมีหลายแลนาฯ หน่อพุทธาเป็นเจ้า ซ้ำถามเล่าทวยไป ว่าบุญอันใดนั้นไซร้ อันคนน้อยใหญ่ญิงชาย ได้ขงขวายสร้างก่อ สืบติดต่อทวยมา คนนานาน้อยใหญ่ ผาถนาไว้สันใด จุ่งจาไขบอกล่าว หื้อรู้ข่าวตามมีแด่เทิอะ ว่าอั้นฯ

ที่นั้นพระมหาเถรเจ้าเทพมาลัย ก็ไขคำไปบ่ช้า ว่าคนลุ่มฟ้าญิงจาย กระทำบุญหลายมากกว้างตามใฝ่อ้างเจตนา ก่องสร้างมัคคาทางไต่ ปลูกต้นไม้เป็นทาน สร้างวิหารอาวาส ศาลาบาตรกุฎี วัตถุมียกยื่น ด้วยใจชื่นเชยบาน ก่องหื้อทานเข้าน้ำ ปัจจัยพร่ำของกิน ก่องรักษาศีลชะไช้ คนลุ่มใต้ญิงชาย กระทำบุญหลายต่างๆ ตามใฝ่อ้างศรัทธา ต่างผาถนาค่ำเช้า ว่าเมื่อมหาราชลงไป โปรดเวยไนยสัตว์โลก หื้อพ้นโศกเคืองขี ขอบุญมีได้ใกล้ ได้น้อมไหว้ฟังธรรม คนหนาหนำน้อยใหญ่ ผาถนาไว้สันเดียวดั่งนี้แลนาฯ คันพระมหาเถรเจ้ากล่าวแล้ว เจ้าหน่อแก้วอริยเมตไตย์ ยินมีใจชื่นช้อย จิ่งกล่าวถ้อยไขคำว่าแม่นคนหนาหนำน้อยใหญ่ ผาถนาใคว่จอมกัน มักใคร่หันยังข้า ในวันหน้าพายลูน จุ่งกระทำบุญวิเศษ ตามกาละเขตมีมา คือฟังยังมหาเวสสันตระชาตะกะหื้อได้ วันหนึ่งไคว่สุดปลาย ด้วยเครื่อง

หลายตามรีต คือประทีดพันดวง ดอกบัวหลวงดอกพ้าน วางเปนถ้านจังกอน ผักตบซอนอย่าผาน วางเป็นบ่อนเป็นก่อง กาสะลองหอมยิ่ง แต่ละสิ่งพอพัน ใส่เหนือขันตั้งไว้ เทียนน้อยใหญ่ทวยชอม ช่อทุงรอมหลายหลาก พันหนึ่งหากเปนตรา แล้วเร่งดาอย่าผ่อน เข้าพันก้อนดีงาม ล่ำดับตามครบไคว่ แล้วน้อมไหว้ปูชา อาราธนาพระเทศน์ยังมหาเวสสันดร อันปะวอนหลายหลาก คาถามากถึงพัน คืนกับวันหนึ่งไซร้ หื้อเมี้ยนไคว่สุดปลาย คันคนทังหลายน้อยใหญ่ กระทำได้ตามธรรม เป็นดั่งคำเรากล่าว หื้อรู้ข่าวขียา เที่ยงสมผาถนาใฝ่ห้อย บ่คลาดคล้อยแผผัน จักได้หันตัวข้า เมื่อวันหน้าพายลูน บ่อย่าชะแลนา ส่วนคนฝูงใดใจหยาบ กระทำบาปหนาหนำ คืออนันตริยกรรมห้าสิ่ง อันหนักยิ่งเหลือหลาย บ่มีหมายได้พราก พ้นเสียจากอเวจี คนถือมิจฉาทิฏฐิ มืดบอดบ่แจ้งสอดกองธรรม คนใจดำห้าวหาด ได้ประมาททางบุญ คนทารุณหยาบช้า กระทำบาปกล้าหลวงหลาย คนญิงชายนั้นไซร้ บ่ห่อนได้เทิงทัน บ่อาจหันยังข้า เมือวันหน้าพายลูน ชะแลนาฯ

พระมหาเถรเจ้า ก็ต้านเล่าปุจฉา ว่ามหาราชเจ้าตนประเสริฐ จักลงไปเกิดเป็นสัพพัญญูสอนคนชุมพูโลกใต้ พร้อมเสี้ยงใคว่อินทร์พรหม เมื่อใดนั้นชาฯ หน่อพุทธาตอบถ้อย ว่าพระยอดสร้อยโคตมะมุนี ตั้งศาสนาดีเหมียดไว้ ห้าพันปีไคว่เป็นตรา เมื่อศาสนาสุดซ้อย คนจักถ่อยหนาหนำ ใจมัวดำมืดบอด บ่คึดรอดทางบุญ พากันหนุนทางบาป ใจหึกหยาบพาลา บ่ทีฆาเที่ยงหมั้น อายุสั้นพลันตาย คนญิงชายหลายแหล่ บ่รู้พ่อแม่วงษา บ่รู้ญาติกาพี่น้อง จักอยู่ร่วมห้องจอมกัน สนุกนันสมสู่ เป็นดังหมู่หมูหมา ยามนั้นนามาใคว่ คนลุ่มใต้ญิงชาย อายุบ่หลายเที่ยงหมั้น จักหมิ่นสั้นถอยลง ร้อยปีปลงเป็นขนาด ค่อยคล้อยคลาดลงมา เก้าสิบวะสาแถมเล่า บ่ตั้งที่เก่าสันดี แปดสิบปีเป็นขึ้น เจ็ดสิบปีหลั่นลงมา ถึงสิบวะสาเป็นเขต จักเกิดอาเพศหลวงหลาย คนญิงชายโลกใต้ อายุได้ห้าปี ก็จักมีลูกหน้อยเด็กน้อยอ่อนบุตตา บ่อย่าชะแลนาฯ ยามนั้นนามาใคว่ คนน้อยใหญ่หันกัน ตามดงตันเถือนถ้อง ตามเขตห้องเคหา ตามมัคคาตางใต่ ตามน้ำใหญ่วังใส ก็จักใส่ใจสอดรู้ ว่าเปนหมู่กวางทราย เป็นงัวควายเป็ดไก่ ก็จักไล่ตีกัน มือเกาะผันเอาฆ้อน ทังหมู่ก้อนหินผา ของนานานั้นไซร้ ก็จักได้สับปันเป็นมีดฟันหอกดาบ เข้ารบผาบฟันกัน ทุกคืนวันบ่เหือด ร้อนไหม้เดือดหมองผาน หาที่สำราญบ่ได้ ร้อนร้ายใคว่ปฐพี บ่อย่าชะแลนาฯ ในขณะนั้น คนญิงชายหล้างก่อง อันคึดปล่องสัญญา มีผญารู้รอด ก็จักละทอดเรือนตน แล่นเรรนฟั่งฟ้าว เข้าสู่ด้าวดงไพร หนีเสียไกลจากหมู่ ลี้ซ่อนอยู่ดงหนา ตามคูหาเถื่อนถ้อง ไกลจากห้องเมืองคน คันโกลาหลไหม้เดือด หายแห้งเหือดไคลคลา คือฝูงคนพาลาหยาบช้า ได้คำ่ฆ่ากันตาย ได้ฉิบหายวายวอด บ่เหลือลอดคนใด คนฝูงไปอยู่ป่า ก็จักกว่าคืนมา สู่เคหาที่เก่า คนิงเล่าเลงหัน ก็จักพากันมวลหมู่ ตั้งตนอยู่ตามธรรม บ่มัวดำกล้าหยาบ เว้นจากบาปจังไร ถัดนั้นไปพายหน้าคนลุ่มฟ้าญิงจาย อายุจักหลายยิ่งขึ้น ตั้งแต่พ้นสิบปี จำเริญดีหลายแหล่ อายุพ่อแม่สิบวะสา ลูกเกิดมาปายหน้า อายุกว่าถึงซาวสืบแนวนาวต่อเท้า ถึงร้อยขวบเข้าวะสา เขาบ่ลาละพราก เว้นเสียจากทางบุญ บุญจักหนุนต่อเท้า หื้ออายุลูกเต้ายืนหลาย สองร้อยปีหมายเปนขนาด บ่ได้คลาดคลาไกล ลำดับไปชะไจ้ ต่อเท้าได้พันปี เกิดลูกมีแถมเล่า อายุยืนกว่าเก่าสองพัน ลำดับกันชะไจ้ ต่อเท้าได้หมื่นวะสา เขาบ่ลาละพราก เว้นเสียจากกองธรรม บุญจักนำส่งยู้ หื้อตั้งอยู่เมินนาน มีลูกหลานพายหน้า อายุกว่าสองสาม ล่ำดับตามบ่ขาด ถึงขนาดแสนปี ยังจำเริญดียิ่งโยชน์ ถึงตื้อโกฏอสงไขย บ่อย่าชะแลนาฯ

อันว่าคนญิงชายโลกใต้ อายุได้อสงไขย และเมื่อใดดั่งอั้น ยามนั้นนามาใคว่ คนโลกใต้ญิงจายบ่หันคนตายคนเถ้า เหตุอายุมากเท้าหนักหนา ก็จักลาสาประมาท บ่คึดขวาดทางธรรม อายุหนำแต่ก่อน จักสั้นผ่อนลงมา ค่อยคลาดคลาเที่อน้อย ค่อยคลาดคล้อยหดไหล จากอสงไขยยืนโยชน์ ลงเป็น

ตื้อโกฏวะสา ถอยลงมาชะไจ้ ลงรอดไคว่แสนปี คนโลกีย์มวลหมู่ ยังบ่รู้คนิงใน ยังมีใจประมาท อายุก็คล้อยคลาดลงมา เก้าหมื่นวะสาแถมเล่า บ่เหมือนเก่าสันดี ลงมาแปดหมื่นปีเปนขั้น ตั้งอยู่หั้นเปนตรา ก็มีหั้นแลนาฯ อันคนชุมพูโลกใต้ มีอายุได้แปดหมื่นปี ยะทาแลมีเมื่อใดดั่งอั้น

ตะทาในกาละยามนั้น คนชุมพูมวลหมู่ ก็จักอยู่เชยบาน หาโจรมารบ่ได้ ฝนตกไคว่เทิงทันสิบห้าวันแลเทื่อ บ้านเนืองเรื่อเรืองไร ติดกันไปเปนท่า แม่ไก่ล่าเติงกัน ชุมพวงพันดอกไม้ มีพร้อมไคว่หลายสี กลิ่นบานดีค่ำเช้า หอมทั่วเท้าอาณา แผ่นพสุธาโลกหล้า เลี่ยนดั่งหน้ากลองไชย สายน้ำไหลขึ้นล่อง อยู่ร่วมฮ่องเดียวกัน ฝ่ายหนึ่งผันไหลล่อง ไปรอดท้องแดนไกล ฝ่ายหนึ่งไหลพอกขึ้น หันรอดพื้นดินทราย ชุมคนหลายน้อยใหญ่ บ่ห่อนได้กระทำการ เข้าเปนสารวิเศษ เกิดไคว่เขตแดนดิน ของควรกินควรใช้ มีบ่ไร้หนำหนา หากเกิดมาหลายหลาก ตามใจหากคนิง ชุมคนญิงน้อยใหญ่ บ่ห่อนได้ทอตำ ผ้าแรรำสอดแส้ว งามเลิศแล้วสุขุมาลย์ เกิดสถานต้นไม้ มีชื่อไว้ว่ากัปปะรุกขา ทังของนานาหลายหลาก ตามใจหากประสงค์ ย่อมตกลงที่ใกล้ สมใจใฝ่จุอันๆ ก็มีหั้นแลนาฯ คนเกิดมาปางนั้นไซร้ เสวยทิพไคว่ญิงจาย รูปงามหลายองอาจ พรรณะพิลาสจุคนๆ ผับสกลโลกใต้ บ่มีคนใบ้เมาวิน คนมือตีนปุดขาด คนเปนพยาธิหูตัน คนตาบ่หันมืดบอด คนหลังก้อดหลังขอ คนตีนมืองอผางร้าย ยกย่างย้ายเซวา ทังคนอาธรรมบาปข้อน ก็บ่ห่อนจักมี ผับปฐพีแผ่นหล้า คนทั่วหน้าญิงชาย สุขบานหลายชื่น สู้ กับด้วยคูไผมัน ญิงบ่ผันลาพราก เหล้นชู้จากผัวตน ชายบ่หนออิ่มก้าย บ่ารู้หน่ายเมียแปง ค่ำเช้าแฝงอยู่ใกล้บ่ร้อนไหม้เคืองกา คนหนำหนาหลายหลาก บ่ได้ปากจาเถียง บ่มีเสียงหาดห้าว ด้วยเขตด้าวแดนนา เหตุมนุสสาเสวยของทิพย์ไคว่ญิงชาย สัตว์ทังหลายแก่เถ้า เปนข้าเศิกเก่าเดิมมา จักมีเมตตามวลหมู่ พร้อมหน้าจอมกัน ราชสีห์ผันป่ากว้าง กับหมู่ช้างพังพลาย พังพอนหลายไต่เต้า กับงูเห่าดงดอน แมวและหนูนอนเปนคู่ นกเค้าอยู่กับกา ครุฑหนำหนาบ่พราก อยู่จอมนาคแพงปัน งูเลงหันเขียดน้อย ใจอ่วงห้อยปิยา สัตว์นาๆ น้อยใหญ่ มีไมตรีไคว่เสมอกัน ทุกคืนวันชะไจ้ บ่เดือดไหม้เคืองกา ยามนั้นนามารอด กาลจอดเทิงทัน ข้าจักผันไปเกิด ในเมืองอันผาเสริฐชมพู เปนสัพพัญญูผ่านแผ้ว นั่งแท่นแก้วเทสนา นำสัตตามวลหมู่ เข้าไปสู่เนรพาน บ่อย่าชะแลนาฯ อริยเมตไตย์โพธิสัตว์เจ้า จักวรรณาเล่ายังปารมี บัวละมวลดีครบไคว่ อันตนได้พ่ำเพ็งมา จิ่งจักจาต้านเล่า ซึ่งมหาเถรเจ้าเทพมาลัย ว่าข้าแด่เจ้าศีลใสผ่องแผ้ว อันว่าปารมีแก้วเจียงคาน สามสิบประการครบไคว่ ข้านี้ได้พ่ำเพ็งมาเมินหนำหนาหลายหลาก สิบหกอสงไขยหากเปนหมาย ยังมีปลายมากเท้า แสนมหากัปเล่าเปนผะหมาณ ได้หื้อทานชุสิ่ง ล้วนถ้วนยิ่งหนำหนา เหตุนั้นนาเมื่อข้า ลงลุ่มฟ้าเปนสัพพัญญู คนชุมพูหนุ่มเถ้าจิ่งมากเท้าหลวงหลาย ยามจักถวายยกยื่น ข้าใจชื่นยินดีเช็ดขัดสีสะอาด จิ่งประสาธน์เททาน ย้อนสมพารนั้นไซร้ เมื่อข้าได้เปนสัพพัญญู คนชุมพูน้อยใหญ่ บ่ยากไร้ขีหมอง สมบัตินองหลายหลาก ตามใจหากผาถะนา ฯ

ข้ามีศรัทธาชมชื่น ยามจักยื่นอุทาน ยังโภชนะอาหารเสื้อผ้า พร้อมถ้วนหน้าหมู่ปัจจัย ข้าขัดขี้ไคลอาบน้ำ ใคว่เสี้ยงซ้ำอินทรีย์ แปลงใจดีผ่องแผ้ว ดาแต่งแล้วยอทาน ย้อนสมพารนั้นโสด เมื่อข้าเป็นพระโผดโลกา คนนาน้อยใหญ่ จิ่งงามใคว่ญิงจาย ยาจกกรายมารอด ข้าย่อมทอดเททาน ยังโภชนอาหารเข้าน้ำ วัตถุพร่ำตามมี บ่ไขวาทีจุล่าย บ่ว่าร้ายสามานย์ ด้วยสมพารนั้นไซร้ เมื่อข้าได้ตรัสผญา บ่มีคนพาลาง่าวใบ้รู้หล็วกใคว่ญิงจาย เพื่ออั้นแลนาฯ แถมประการหนึ่งไซร้ ข้านี้ได้ฟังธรรม ด้วยครบยำบ่ผ่อน ตั้งแต่ก่อนเมินนาน อันหนึ่งกับคนผลาญมาสู่ ออกปากอู้จาไข ขอของใดน้อยใหญ่ ข้าบ่ไว้ทานไป แปงใจใสชื่นช้อย ทานตามถ้อยคนผลาญ ด้วยสมพารนั้นไซร้ เมื่อข้าได้เปนสัพพัญญู คนชุมพู

ไคว่จอด บ่มีคนตาบอดหูตัน ข้าไขปันบอกกล่าว หื้อรู้ข่าวอันใด ขอเจ้าศีลใสบุญกว้าง นำไปกล่าวอ้างไขจา หื้อมนุสสาน้อยใหญ่ รู้แจ้งใคว่ญิงจายแด่เทิอะฯ ว่าอั้นแล้ว เจ้าตนแก้วหน่อพุทธา ก็ยอหัตถาอภิวาท ยังพระธาตุจุฬามณี ประทักษิณดีสามตั้ง แล้วก็สั่งอำลา ยังพระมหาเถรเจ้า ตนบ่เส้าทรงญาณแล้วพาปริวารถ้วนหน้า เสด็จสู่ชั้นฟ้าดุสิตา อันเปนที่อยู่แห่งตน ก็มีหั้นแลนาฯ

เถโร ส่วนว่าพระมหาเถรเจ้า ก็น้อมเกล้าอัญชุลี ยังพระจุฬามณีมหาธาตุ แล้วโอกาสอำลายังขุนอินทราเจ้าฟ้า รีบพอกหน้าคืนหน มาเมืองคนลุ่มใต้ มารอดได้เร็วไว แล้วก็ไขบอกกล่าว หื้อเถ้าถ่าวญิงชาย มีหลวงหลายบ่หน้อย รู้ถี่ถ้อยตามคำ อันหน่อขุนธรรมบุญกว้าง หากกล่าวอ้างไขปันเขาปากันชมชื่น ปิติตื่นยินดี กันเดือนปีมารอด บ่ละทอดปางหลัง ย่อมตั้งฟังบ่ขาด ยังมหาชาติเรืองไร คือเวสสันตระใสบ่เส้า ทังหนุ่มเถ้าญิงชาย กันจุติตาย คลาพราก ลาละจากเมืองคน ก็เอาตนไปเกิดในชั้นฟ้าเลิศพายบน ชุคนๆ ก็มีหั้นแลนาฯ

โส ทะลิทโท ส่วนชายทุกขตะหนุ่มเหน้า เลี้ยงแม่เถ้ามารดา มีศรัทธาหลายแหล่ เทียวมาแต่โบกขรณี นำดอกนิลุบลดีแปดดอก ผ้งกลี่ออกบานงาม เทียวมาตามทางใต่ ได้ปะใส่เชียงชี ตนทรงศีลดีบ่เส้า คือมหาเถรเจ้าเทพมาลัย มันมีใจชมชื่น ยกดอกยื่นยอทาน ด้วยสมพารนั้นไซร้ ชูช่วยใกล้ทวยทันคันดับขันธ์ขว้ำหน้า ก็ไปเกิดชั้นฟ้าตาวะติงสา มีนางกัญญาหลายหลาก แสนหนึ่งหากเปนปริวาร สุขสำราญบ่ขาด ในผาสาทดอกนิลุบล คันย้ายตนเทียวท่อง ไปสู่ห้องแดนใด ดอกงามใสหอมหื่น ผดมารับเปนปาทา กลิ่นคันธาดอกไม้ ตลบไคว่ตาวะติงสาฯ ขุนอินทรายศย้าว ตนผาบด้าวโขงสวรรค์ ได้เลงหันยินหลาก จิ่งออกปากจาถาม ว่าดอกนิลุบลงามบ่เส้า มีมากเท้าหนำหนา ผดออกมาบ่ขาด ทวยรับบาทยามไป หอมเอาใจบ่ผ่อน แต่ชาติก่อนปางหลัง กระทำบุญสังมากกว้าง จุ่งกล่าวอ้างไขปัน หื้อได้หันแจ้งถี่ บ่มีที่สงสัยฯ เทวบุตรไขบอกกล่าว หื้อรู้ข่าวชุอันๆ ขุนสวรรค์รู้แล้ว ใจผ่องแผ้วยินดี ปิติมีล้ำมอก จิ่งเอาดอกนิลุบล แปลตามหนโลกใต้ คือหากได้ดอกบัวเขียว เสด็จเร็วไววาด ไปปูชาพระธาตุจุฬามณี ก็มีหั้นแลนาฯ

โส เทวะปุตโต ส่วนเทวบุตร ตนองอาจ อยู่ผาสาทเชียงคาน สุขสำราญค่ำเช้า ตราบต่อเท้ากาละบัดนี้แลนาฯ ตุมเห ภะวันตา ท่านทังหลายมวลหมู่ อันนั่งอยู่หนาหนำ จุ่งจักจำจื่อไว้ เปนไม้ใต้ทางเทียว จุ่งรีบเร็วก่อสร้าง หน้าบุญกว้างสมพาร คือหื้อทานชะไจ้ รักษาศีลไว้กับตัว อย่าเมามัวมืดเส้า ทุกค่ำเช้าภาวนา บุญจักพาหื้อได้ สุขพร้อมไคว่สามประการ มีนิพพานเปนที่แล้ว ในสำนักพระตนแก้ว อริยเมตไตย์ ตนเรืองไรล้ำเลิศ อันจักมาเกิดพายลูน บ่อย่าชะแลฯ

นิฏฐิตัง ขียา สังวรรณาวิเศษ จาห้องเหตุทุติยะมาลัยผูกปลาย ก็บังคมสมเร็จ เสร็จ ฯ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – นามสกุล	พระบุญชลิต อตฺถกาโม (เขื่อนควบ)
เกิด	25 กันยายน 2520
สถานที่เกิด	8/2 หมู่ที่ 3 ตำบล บ้านโฮ่ง อำเภอ บ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
การศึกษา	ปริญญาตรี ศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ตำแหน่ง	พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนวชิราลัย ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดรัชมังคลาราม เลขที่ 444 หมู่ 10 ตำบลเหมืองง่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – นามสกุล	พระบุญชลิต อตฺถกาโม (เขื่อนควบ)
เกิด	25 กันยายน 2520
สถานที่เกิด	8/2 หมู่ที่ 3 ตำบล บ้านโฮ่ง อำเภอ บ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน
การศึกษา	ปริญญาตรี ศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ตำแหน่ง	พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนวชิราลัย ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดรัชมังคลาราม เลขที่ 444 หมู่ 10 ตำบลเหมืองง่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน